

2007/11. szám

Műhelymunkák

A nyugat-szaharai kérdés és az
ENSZ által vezetett békefenntartó misszió
(MINURSO) tevékenysége

Besenyő János őrnagy

Honvédelmi Minisztérium
Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség
Nemzetközi és Intézményi
Gazdálkodási Osztály főtitkárja

Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány

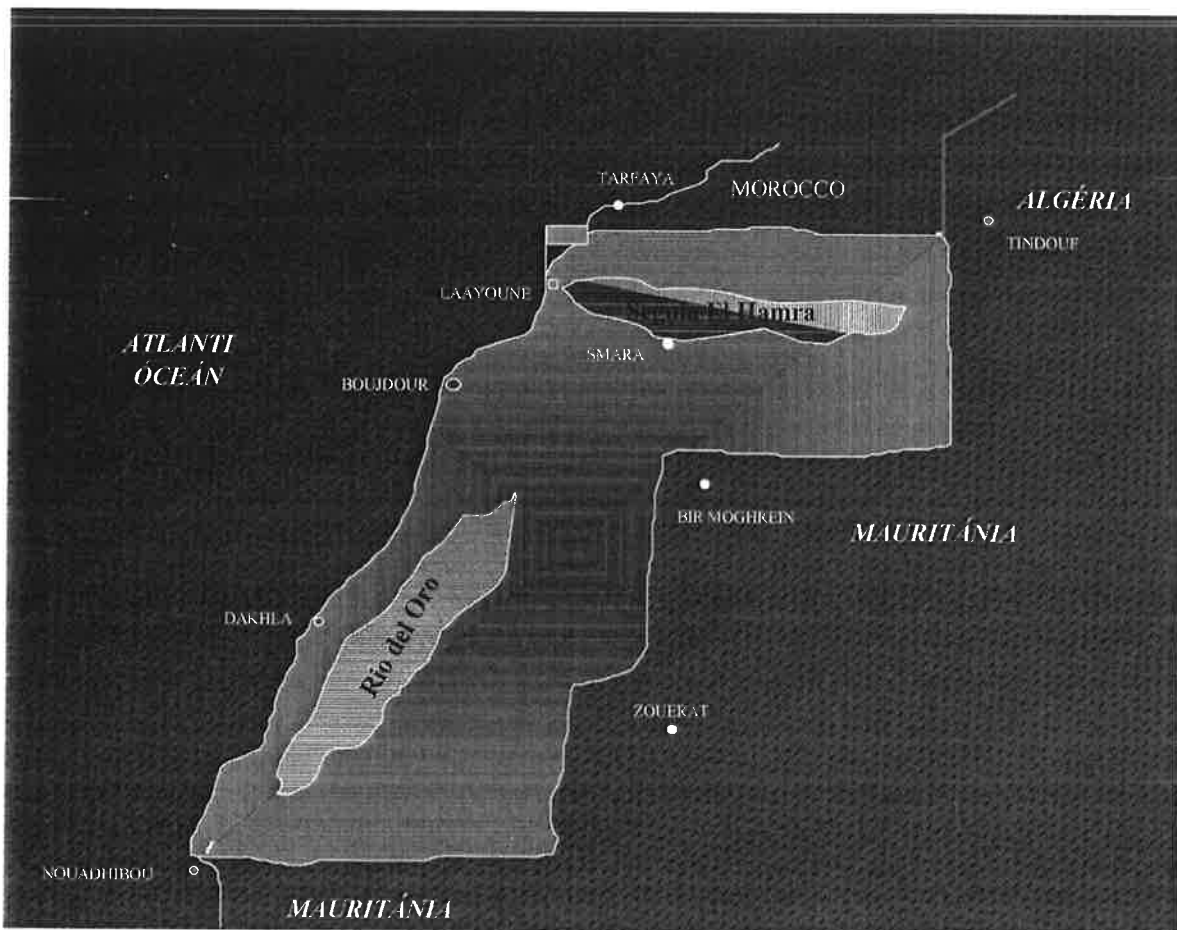
www.cgeopol.hu

Földrajzi tulajdonságok-élővilág

A terület Észak- Afrikában az Atlanti-óceán partján helyezkedik el. Északról Marokkó, keletről Algéria,(42 kilométernyi közös határral) míg keletről és délről Mauritánia határolja. Területe 266.000 négyzetkilométer. Mint a legtöbb afrikai ország esetében, a határok helyét itt is a területet gyarmatosító hatalmak jelölték ki, különféle szerződések ratifikálásával. A Nyugat-Szaharai területek határait Spanyolország és Franciaország között 1900, 1904, és 1912-ben megkötött egyezmények szabályozták, illetve alakították ki.

A terület többnyire alacsony fekvésű, sík, homokos és erősen köves vidék, néhány alacsony heggyel a déli és az észak-keleti részekén. Azonban ezek a hegyek ritkán érik el a 400 méteres magasságot. A legalacsonyabb pontja a tengerszint alatt 55 méterrel fekvő Sebjet Tah, míg a legmagasabb pontja egy 721 méteres hegy, amelynek nincs hivatalos neve.

A Nyugat-Szahara három fő régióra osztható fel:

Forrás: MINURSO

Az északkeleti zóna az Atlasz láncolataitól, a Zemmour hegyekig tartó köves, sziklás sivatag (hamadas), ahol kisebb-nagyobb többnyire vulkáni eredetű hegyláncolatok és egyedülálló monumentek láthatók. Ez a terület vízben rendkívül szegény, alig néhány elszórtan elhelyezkedő kút található itt.

A viszonylagos vízhiány ellenére mégis több növény és állatfaj található a területen. Úgy mint az Addax (*Addax nasomaculatus*), a dáma gazella (*Gazella dama*), a dorkász gazella (*Gazelle dorcas*)¹, a homoki róka (*Vulpes pallaida*), a rüppel róka, (*Vulpes rueppeli*) a karakál (*Caracal caracal*), az afrikai vadmacska (*Felis silvestris*), az arany sakál (*Canis aureus*) és a sivatagi sündisznó (*Hemiechinus aethiopicus*). A terület legjellemzőbb növénye a nagy tüskékkel rendelkező akácia cserje (*Acacia*), amely a néhány kaktuszféle mellett, szinte az egyedüli „öshonos” növény a sivatagban. A növényből tannint nyernek a helyiek, cserző és festékanyagot állítanak elő belőle, fáját pedig keménysége miatt sokoldalúan használják fel. A sivatagban található a szenegáli akáciának (*Acacia senegal*) nevezett növény is, amelyből, csapolás útján a gumiarábikumot nyerik.

Az állatokat elég nehéz megfigyelni, mert többnyire hajnalban vagy késő éjszaka mozognak. A katonai megfigyelők csak a nyomokat láthatják vagy pedig a marokkói katonák és a beduinok elbeszéléseiből szereznek róluk információkat. Az itt található állatfajták közül több megtalálható a vörös könyvben és szigorúan védett, ennek ellenére a marokkói katonák és a külföldről érkező tehetős turisták (Szaud Arábia, Jemen, stb.) minden lelkiismeret-furdalás nélkül vadásszák őket.²

Mehaires és Tifariti környékén, amikor járőrben voltunk, találkoztunk szaud arabiai vadászokkal, akiket a Polisario fegyveresek kísérték antilop vadászatra. Ugyanis ezen a vidéken még található néhány antilop és addax is, bár a háború alatt igen megritkult az állományuk. Az addax az egyik olyan antilopfajta, amely szinte teljes egészében alkalmazkodott a sivatag szélsőséges éghajlati viszonyaihoz. Az általa elfogyasztott növényekből nyeri a számára szükséges folyadékot, így igen ritkán fogyaszt vizet. Az állat átlagos súlya megközelítőleg 135 kg, a húsa pedig a helyiek szerint igen finom, és mivel mind a nőstény és mind a hím szarvat hord, a külföldi vadászok számára a trófeájuk is igen vonzó zsákmány. A vadászok többnyire gyors dzsipekkel üldözik az állatokat, majd az elfáradt addaxot kilövik. Mivel az addax a méreténél fogva sem fél az embertől, és sokszor a borjaikat féltő nőstények még meg is támadják a vadászokat, az elejtésük viszonylag könnyű.

A vadászatok következménye folytán a Nyugat-Szaharai területek addax állományát alig 50 körülire becsülik.³ Az egyik járőrünknek azonban olyan szerencséje volt, hogy Motilani környékén egy néhány fős antilop csordát láthattak, amire az egyik beduin hívta fel a figyelmüket.

A második zónát, a folyók területének hívják a helyiek, ugyanis ezen a területen található a terület időszakos folyói. Északon a Draa völgy, míg nyugaton a Jat folyó völgye határolja a területet. Ezekben a völgyekben összegyűlik a víz a rövid ideig tartó őszi esős időszakban, de a rendkívül magas hőmérséklet miatt a víz igen gyorsan elpárolog, és ezért sohasem éri el az óceánt.

Ebben a „folyózónában” található a Saguiat el-Hamra, azaz a vörös folyó, aminek a fontosságát az is jelzi, hogy a régió a folyóról kapta a nevét.

A folyók partján és Smara környékén legeltetésre alkalmas növényzet található, és az itt élők árpa és más gabonafélék termesztésével is foglalkoznak.

Errefelé az élővilág már valamivel változatosabb, mint a hamadasnak nevezett sziklás területeken, és itt már több kisebb-nagyobb oázis is található. Az oázisok mérete a néhány száz négyzetmétertől akár egy kisebb falu területének nagyságát is elérheti. A Szaharában élők közel 75% lakik az oázisok területén, ahol többnyire pálmaféléket (datolya és doum pálma), zöldségeket és több fajta gabonaféléket termelnek. A 10–15 méter magasságúra megnövő doum pálma (*Hyphaene thebaica*) eredetileg Egyiptom, Szudán, Kenya és Tanzánia területén őshonos, de az arab kereskedők közvetítésével a szaharai oázisok jelentős részében meghonosodott. A pálma almanagyságú, narancsszínű gyümölcsének íze hasonlít a gyömbérkenyéréhez, így a helyiek kenyérpótló növényként is használják. A gyümölcs kemény magjából gombokat, míg a növény rostjaiból matracokat, és egyéb felszerelési tárgyakat készítenek.

A datolyapálmát pedig szinte mindenki ismeri és a sivatag legfontosabb haszonnövényének számít, mivel minden része felhasználható. A fa az arabok között a mai napig is a hosszú életet szimbolizálja (akár 150 évet is élhet), a gyümölcséből a fogyasztása mellett, szirupot, ecetet és alkoholt állítanak elő.

A fa leveleiből bútorokat, kosarakat és más használati eszközöket készítenek, míg a fa megcsapolásából származó édeskés fanedvet egyfajta üdítőitalként is fogyasztják.

Főleg erre a vidékre de a Szahara többi részére is jellemző, hogy egy kisebb területen akár órákon keresztül is eshet eső, de alig pár száz méterre ennek nyoma sincs. Az eső után gyorsan kivirul a sivatag és az általunk nem ismert virágok tömkelege bújik elő a föld alól, hogy rövid virágzás után a következő esőig ismét eltűnjön. Az itteni folyóvölgyekben többször láthatóak a sivatagi tyúknak (houbara) nevezett, a mi fácánunkkal közel azonos méretű, barna és fehér foltokkal tarkított igen ízletes madarak, amelyek az itt élő kisemlősöket és gyíkokat fogyasztják. A területen a rovarvilág igen változatos, az orrszarvú bogártól a szkarabeuszig többféle fajta is található, amelyek táplálékkul szolgálnak az itt élő kisemlősök és gyíkok számára.

A sivatagi kisemlősök két jellemző fajtája a jerboa és a sivatagi róka.

A jerboa (*jaculus*) egy az egér, a patkány és a mókus keresztezéséhez hasonló rágcsáló, ami a Szaharában élő majd negyvenféle rágcsáló legjellegzetesebb képviselője. Hogy elviselhető hőmérsékleten tartsa önmagát, a sivatag homokja alatt kisebb-nagyobb üregrendszereket, járatokat épít, ahol a külső hőmérsékletnél 10-20 fokkal is hűvösebb van. A kis állat többnyire éjszaka mozog és táplálkozik és az európaiak inkább akkor találkoznak vele, amikor a helyiek eladásra kínálják őket.

A sivatagi róka (*Fennecus zerda*) a legkisebb rókaféle a földön, a súlya alig 1-1.5 kilogramm (kisebb a házi macskánál is). A füle a testének egyik legnagyobb része (15 cm), a színe krémszínű, a farka pedig feketés.

Ez az állat a sivatagi élőlények többségéhez hasonlóan éjszakai életet él, többnyire családi, csoportos rendszerben vadászik. A helyiek csapdával fogják, és főleg turisták számára próbálják őket értékesíteni. A sivatagban többször lehet őket látni, de alapvetően elmenekülnek az ember elől, egyedül a párzási és a kölykeik megszületése utáni időszakban lépnek fel támadólag, amikor akár az embereket is képesek megtámadni. Alapvető jó tanácsként érdemes megfogadni, hogy a helyiek által eladásra kínált állatokat (Jerboa, sivatagi róka, gyíkok, stb.) ne vásároljuk meg, mert azok többsége számunkra ismeretlen betegségeket terjeszthet.

Ugyancsak elterjedt a sivatag egész területén a skorpió (Scorpionida) és a szarvas vipera (Cerastes cerastes) amelyektől szintén jobb óvakodni.

A Szaharában a skorpióknak több mint 30 fajtája ismert, azonban a katonai megfigyelők többnyire csak a fekete skorpióval, (3-8 cm hosszúságú) és a szinte teljesen átlátszó üveges skorpióval (3-5 cm hosszúságú) találkozhatnak. A két fajta közül a fekete a veszélyesebb, marása akár halált, de többnyire bénulást okozhat. A marása ellen a táborokban ellenszérum található, amelyet a csípést követően a lehető leggyorsabban be kell adni. Amikor Mehaires táborba érkeztem, az előtte való napokban egy Polisario katonát mart meg a skorpió, és mivel a tábor közelében történt az eset, az ellenszérumot viszonylag gyorsan megkapta, így nem lett komolyabb baja.

Sokkal veszélyesebb azonban a szarvas vipera marása, amely kígyófajta akár a másfél méteres hosszt is elérheti, és a harapása után bénulás, szívgörcs majd az azonnali halál következik be. Éppen ezért semmilyen üregbe ne nyúljunk bele, bárhova is megyünk, hordjunk bakancsot, és a felébredés után mindig ellenőrizzük a ruhánkat, bakancsunk belsejét. (A smarai szektor parancsnok a szobájában talált egy szarvas viperát.) A táborokban a vipera marása elleni szérum szintén megtalálható.

Bár a folyó menti területek jobb feltételeket (táplálék, búvóhely, stb.) kínálnak az állatfajok számára, a marokkóiak által épített falrendszer lehetetlenné teszi a nagyobb állatok mozgását. Ennek ellenére a Marokkó által elfoglalt területeken is láttak már antilopokat, sakált, hiénát és más nagyobb emlősöket is.

A harmadik zóna, a Rio de Oro-nak nevezett terület. Ez egy rendkívül sík, homokdűnékkel tarkított vidék. A talaj azonban összetételénél fogva képtelen a vizet megfogni, illetve tárolni, a víz az altalajban gyűlik össze, és az ilyen helyeken van lehetőség kutak ásására.

A vidék rendkívüli egyhangúságát egyedül a dakhlai-félsziget (a néhai Villa Cisneros) és La Guerra töri meg. Az itt található sivatag Nyugat-Szahara (1100 km) és Mauritánia (754 km) partvidékét foglalja magába. Igaz a errefelé nincs sok csapadék, azonban az óceán felől érkező párás levegő hatására többféle növény és állatfajta is kedvező életfeltételeket talál magának és itt telelnek át az Európából érkező vándormadaraknak is. A svájci Madártani Intézet több más szervezettel együtt 2002 őszén tudományos expedíciót szervezett a szaharai és a

mauritániai partvidékre, ahol a vonuló madarakkal kapcsolatos kutatásokat végeztek.⁴

A projekt időtartalma alatt pontosan 9.467 madarat fogtak be, amelyekből 55 fajta volt Európában meggyűrűzve. A svájciak és más madármegfigyeléssel foglalkozó szervezetek szerint Nyugat-Szahara területén 209 fajta madár fordul elő, amelyek többsége vonuló madár és csak az őszi-téli időszakban tartózkodik a partvidéken. A vonuló énekes madarak mellett több ragadozó madár, többnyire sólyomfélék élnek a nehezebben megközelíthető helyeken, azonban a fészekrablások miatt a számuk az utóbbi időben jelentősen lecsökkent.

Ugyancsak ezen a partvidéken találhatóak az utolsó telephelyei a kipusztulásra ítélt barátfókáknak. (*Monachus monachus*) A marokkóiak a területen ismert, a fókák élőhelyéül szolgáló helyeket részleges védelem alá vonták, (Cape Blanc félsziget, és a Dakhlai Nemzeti Park) így azok viszonylag biztonságos körülmények között élnek. A Laayounei halászok mesélték, hogy a partvidéken és Tarfaya környékén a part közelben többször láttak már fókát és egyszer egy a hálójukba is gabalyodott.

A terület egyetlen mérgező állata az algériai csörgőkígyó (*Coluber algirus*), amely azonban elég rejtőzködő életmódot folytat, így viszonylag ritkán látható.

Az itt élő állatok közül még említésre méltó az arany sakál (*canis aureus*), a sivatagi róka (*Fennecus zerda*), a sivatagi macska (*Felis margarita*), a ratel (*mellivora capensis*) és a foltos hiéna (*Hyaene hyaena*). A partvidéken néha előfordulnak antilopok is és 1999-ben gepárdot láttak Dakhla közelében. A ragadozó valószínűleg Mauritánia területéről tévedt át, mivel a Nyugat-Szaharai sivatagban a nyolcvanas évek eleje óta nem észlelték a jelenlétüket.⁵

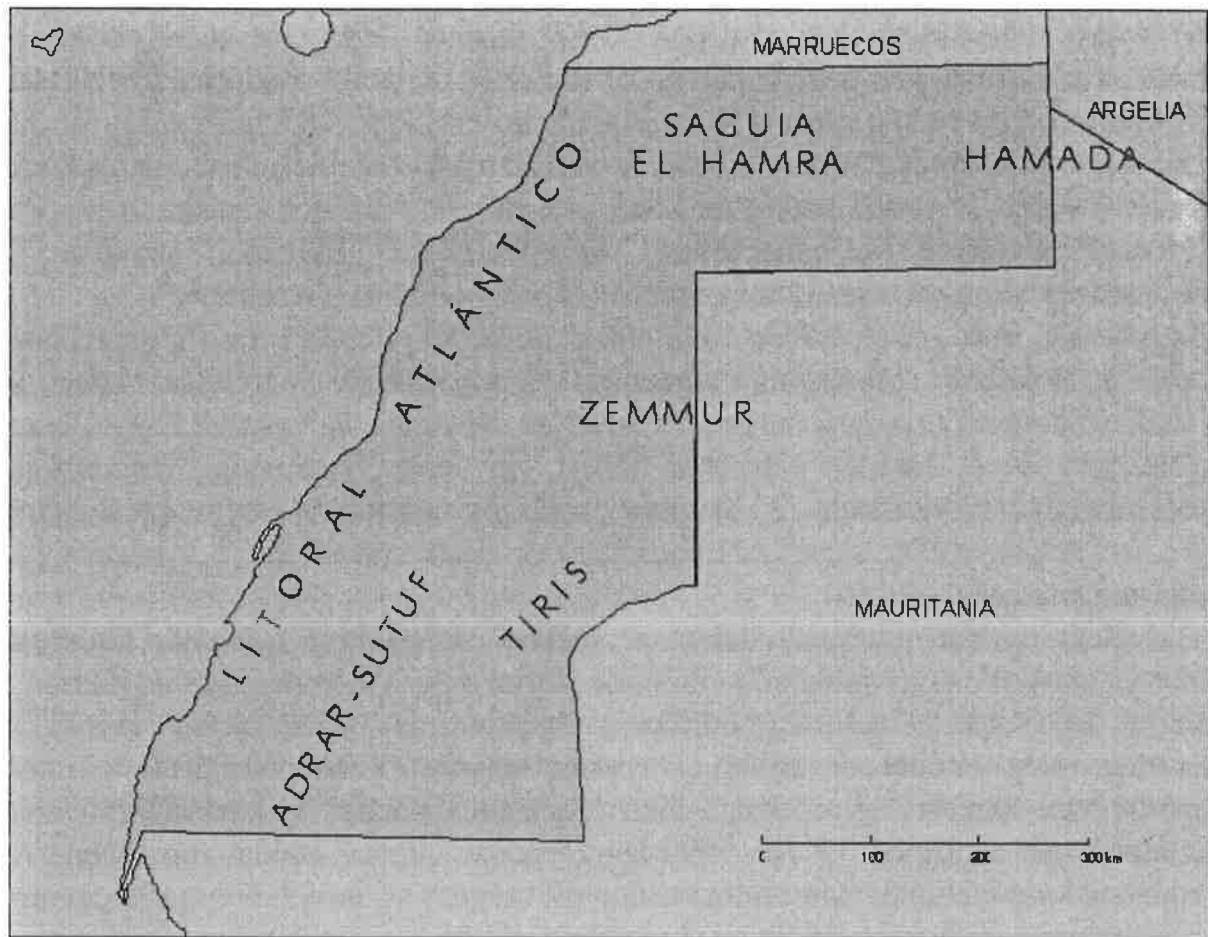
A part környékén néhány kisebb települést kivéve nem laknak emberek, az itteniek többsége halászattal és tevetartással foglalkozik, de létszámukat duzzasztja az a majd 160.000 marokkói halász, akik ideiglenes jelleggel a nyári és kora őszi időszakban a partmenti vizeken dolgoznak.⁶

Bár egyik zónához sem soroltam, a területen található egy speciális sivatagi környezet, a sós tavak vidéke (Saharan halophytics). Ilyen terület található Bir Lahlou környékén és a meharesi járőrözési útvonalon Mauritániában. Az arabok az ilyen helyeket *chott*-nak néven nevezik és a helyi nomádok egy része a számukra szükséges sót innen szerzi be.

Ezek a helyeken állandó és ideiglenes sós tavak vannak, ami miatt a föld sótartalma sokkal magasabb, mint a sivatag más területein. A sós tavaknak azonban nincs közvetlen összeköttetése az óceánnal, a bennük lévő víz az esőzések alatt és más földalatti forrásokból kerül oda.

Az itt élő növények, alkalmazkodva a helyi feltételekhez, megtanulták elviselni a víz időszakonként változó sótartalmát, mivel az esőzések után a sótartalmuk csökken, a száraz időszakokban pedig nő. A vízben alig néhány algafajta él, amik táplálékkul szolgálnak az erre átvonuló madaraknak (flamingó, fehérfejű kacsa, stb.). Csak ezen a vidéken található meg a jerboa egyik speciális változata, a négyujjú jerboa amely még a Szaharában is igen ritka.⁷

A következő térképen a Nyugat-Szahara további tájegységei (részei) láthatóak:

Forrás: www.arso.org

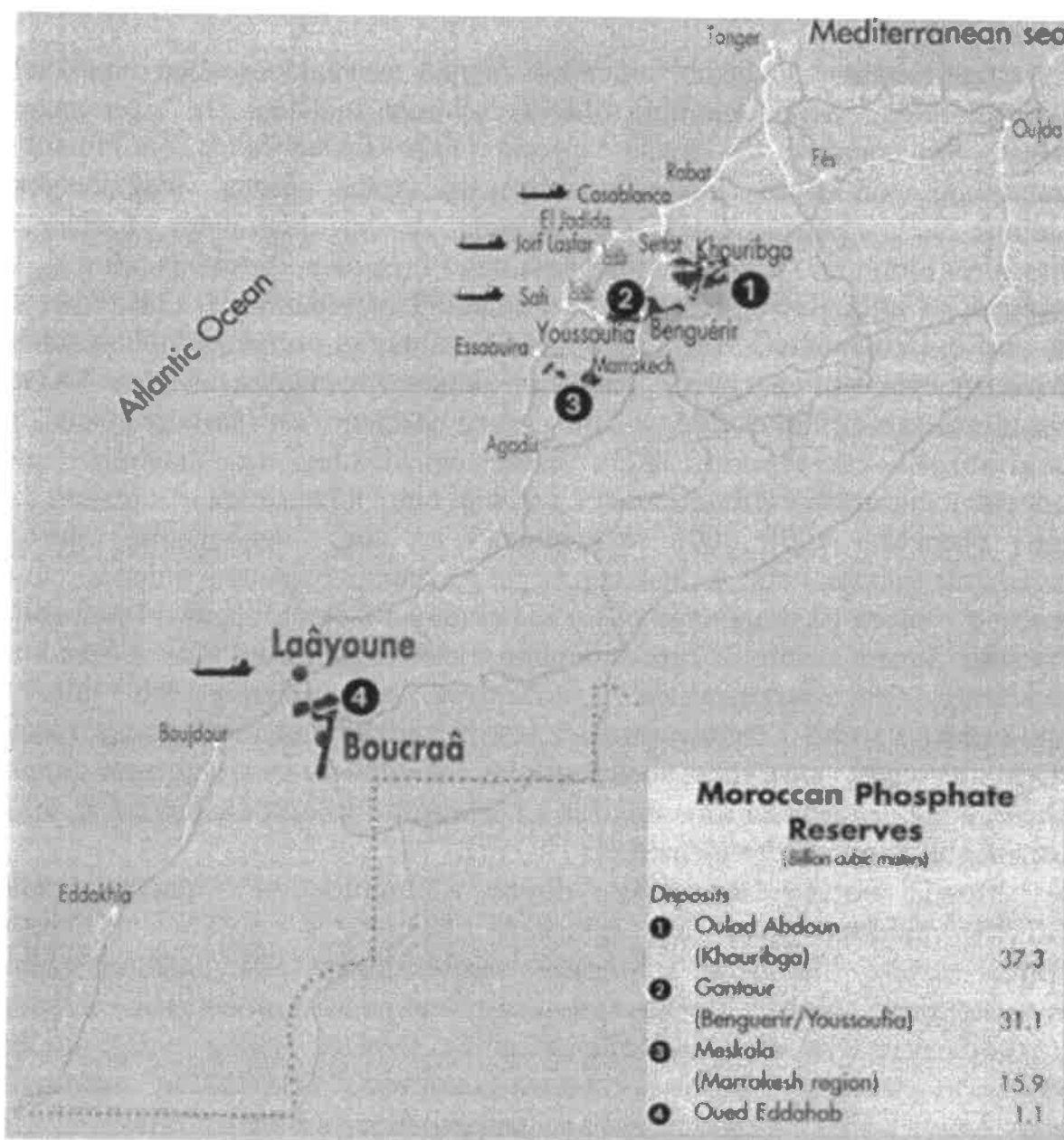
A Szahara éghajlata kontinentális, hideg, száraz telekkel, míg a nyár rendkívül meleg, a hőmérséklet gyakran meghaladja az 50 fokot is árnyékban. Az óceán közelsége miatt viszonylag nagy a páratartalom, ezért az idő gyakran párás és ködös. Az évi átlag csapadék alig éri el a 45 millimétert még az óceán partján fekvő Dakhlában is.⁸

A Szahara teljes területén gondot okoz a szél, amely magával sodorja a finom homokszemcséket, amely könnyen irritálhatja a bőrt, illetve szemgyulladást okozhat. A helyiek éppen ezért állandóan kendővel takarják el a fejüket, és az arcukat. A szelek közül a legkellemetlenebb az "irifi" nevű szélvihar, amely már csak az erejénél fogva is homokvihart kavart fel. Ezt az általában észak-kelet felől érkező szelet hívják az európaiak sirokkónak. A sirokkó rendkívül száraz, forró és homokkal teríti be mindent, így a látási viszonyok jelentősen korlátozódnak, alig 1-2 méterre csökken le a belátható távolság. Ezek a viharok főleg az október és március hónapok közötti időszakban fordulnak főleg elő, de nyáron is kerültünk komoly homokviharba, bár ez nem igen jellemző.

Gazdaság

Afrika észak-nyugati sarkán természetes foszfát lelőhelyek fordulnak elő, amelyeket még az 1960-as években fedeztek fel a spanyolok, de igazán a marokkói kormány kezdte meg a foszfát kibányászását. A bányákban található a világ egyik legjobb minőségű, kb. 80% -os tisztaságú foszfátja. Kiaknázása jelentős hasznot hoz Marokkónak, amely az itteni bányák megszerzése előtt is a világ egyik első foszfát kitermelő és értékesítő országa volt. Az USA után a legtöbb foszfátot (22 millió metric tonna) termelte ki 2002-ben.¹

A következő térképen a marokkói és szaharai foszfátbányákat láthatjuk:

Forrás: Philip A. Szczesniak; The Mineral Industries of Morocco and Western Sahara, 2002.

A Nyugat-Szaharaban lévő bányák azért is fontosak a marokkóiak számára, mivel a bányától a kikötőig tartó futószalag rendszer rendkívül gazdaságossá teszi a szállítást. A Marokkóban lévő Khourigba bányától a foszfátot vasúton kell a kikötőkbe szállítani, ezért a kitermelése drágább mint a saharai bányákban található foszfáté.²

A marokkói és a saharai bányák felügyeletét az OCP (Office Cherifien des Phosphates) látja el, amely a bányák működtetésétől a piackutatásig és értékesítésig mindent elvégez. A bánya tulajdonjogának majd harminc százaléka azonban még mindig spanyol cégek kezében van.

Az évi átlagos foszfát kitermelés a saharai területeken alig 2 millió metric tonna, a bányamezők még évtizedeken át folyamatos és nyereséges kitermelést tesznek lehetővé.

A Nyugat-Szahara a legújabb kutatások alapján ásványkincsekben rendkívül gazdagok, főleg vasérc, uránium, földgáz és kőolaj található itt. A partmenti vizeken több amerikai és francia társaság (Kerr-McGee és a TotalFinaElf) kutatott olaj után és az előzetes eredményeik szerint gazdag olajlelőhelyek fordulnak elő a nyugat-szaharai partvidéken. Az olaj kitermelése azonban a Polisario és több más szervezet tiltakozása miatt még nem kezdődhetett meg. A társaságok a végleges rendezést várják a területtel kapcsolatban és utána tervezik csak az olaj kitermelését. Mégis több norvég emberjogi szervezet lobbizásának következményeként, és egyéb gazdasági okokra hivatkozva a Kerr-McGee társaságban anyagi érdekeltséggel bíró norvég Skagen Vest társaság eladta az általa birtokolt részvényeket (2003), mivel nem kívánja még áttételesen sem támogatni a marokkói erőfeszítéseket a saharai olaj kiaknázására. A társaság az általa birtokolt 100 000 részvénnyel a cég legnagyobb norvég részvénytulajdonosa volt. A társaság egyik vezetője, Kristian Falnes a sajtó számára a döntést az amerikai cég túl kockázatos üzletpolitikájával indokolta, elmondása szerint ezért a cége minimális nyereséggel adott túl a számukra kockázatot jelentő részvényeken. A részvények értéke jelenleg több mint 30 millió norvég korona. Természetesen ez nem rendítette meg túlságosan a Kerr-McGee társaságot, amelynek alkalmazottjai továbbra is itt dolgoznak annak ellenére, hogy nemzetközi törvény tiltja a természeti források kiaknázását a más országok által megszállt területeken.³

Egy biztos, a norvég Norwegian Support Committee for Western Sahara (NSCWS) minden olyan céget gazdasági bojkottal és egyéb célra vezető politikai eszköz (beleértve a negatív sajtókampányt is!) alkalmazásával fenyegetett meg, amelyek olajkutatást, vagy kitermelést próbálnának folytatni marokkói engedéllyel Nyugat-Szaharában. A szervezet például elég komoly erkölcsi és gazdasági károkat is okozott a norvég TGS-NOPEC olajkutató cégnek, amely a Kerr-McGee társaság alkalmazásában több kutató furást végzett a nyugat-szaharai partoknál. A cégről több mint száz újságcikk, rádió, televíziós riport és adás készült, amely elég negatív PR-t jelentett és amiből gazdasági káruk is származott.

A helyzetet bonyolítja, hogy a Polisario is felajánlotta az olajkitermelés jogát más konzorcium számára (az angol-ausztráliai kötődésű Fusion Oil&Gas), így igazán csak a terület végleges sorsának eldöntése után derülhet ki, hogy ki lesz a győztese az olaj kitermeléséért folytatott versenynek.

A partmenti vizek emellett a világ egyik halban leggazdagabb területei, ahol a halászati jog szintén vita tárgyát képezi a szembenálló felek között. A Polisario gerillái több alkalommal foglaltak el az engedélyük nélkül halászatot folytató spanyol és marokkói hajókat. Amikor 2002. decemberében a spanyol partoknál elsüllyedt egy olajszállító tanker, az óceán szennyezettsége miatt a spanyol halászok jelentős része munka nélkül maradt. Mind a Marokkói kormány, mind a Polisario felajánlotta a halászok számára, hogy térítésmentesen és korlátlanul használhatják a partmenti vizeket halászat céljából. Egyébként a marokkóiaknak szintén komoly jövedelmet hoz a tengeri halászat, illetve a halfeldolgozás.⁴

A halászat a szaharai partok mellett mindig is egy módja volt a megélhetésnek, bár a halászok inkább csak a partmenti vizeken halásztak. A helyiek az általuk épített kisméretű hajókkal (*dories*) többnyire két-három napos időszakra hagyták el a partot, hogy rákokat, kagylókat és halakat (szardínia, makréla, tonhal, delfin, stb.) fogjanak. Emellett algákat, moszatokat, és tengeri szivacsot is gyűjtöttek étkezési és egyéb célokra. Valójában a helyiek igazán csak a tavaszi és nyári időszakokban merészkedtek ki az óceánra, míg a viharosabb téli időszakokban inkább más foglalkozás után néztek.

Ténylegesen a halászat 1914-ig a spanyol francia és portugál hajósok joga volt, majd miután a spanyolok megalapították az első halfeldolgozó üzemet, a helyi halásztól is átvették a napi zsákmányt, akik a jobb megélhetés reményében egyre távolabbra jártak halászni. Az igazi fellendülés 1927-ben kezdődött meg, amikor a spanyolok hajójavító és építő üzemet hoztak létre, ahol többnyire a helybéli munkások készítették a 16-24 méter hosszúságú halászhajókat. Ezeken a hajókon még nem volt a halak élve tartására alkalmas tároló rész, így bár a halak feldolgozását azonnal megkezdték már a fedélzeten, a halászhajók hosszabb utak megtételére még nem vállalkoztak.

A Nyugat-Szahara megszállásáig a helyiek nem igazán fejlesztették a halászatot, és megelégedtek a spanyolok által nyújtott lehetőségekkel. Természetesen az 1960-as évek elején egyre több idegen halászhajó érkezett a területre (norvég, olasz, dán, francia, stb.), amelyeket a spanyolok ideig-óráig, de távol tartottak az általuk már évszázadok óta halászott területekről.

A változás akkor következett be, amikor Marokkó elfoglalta a területeket és felfedezték, hogy a világ egyik halban leggazdagabb vizei a szaharai partoknál találhatóak. Az első időkben a marokkói halászok is csak kisebb, a 8-10 méter hosszúságú, motor nélküli kishajókkal (*korb*) járták a partmenti vizeket.

A hajón általában 12 halász dolgozott, akik legfeljebb 2-3 napos utakat tettek meg, többnyire kisebb méretű vonó-kerítőhálókat és horog csapdákat használtak. A 70-es évek végére a hajók többségét 25 lóerős motorokkal szerelték fel, ami nagyban megkönnyítette a halászok tevékenységét.

Elég nehéz pontos becslést adni a kishajók számáról, azonban a marokkói nyilvántartások szerinti eredmények az alábbiak:

1981-1982	3.600 hajó
1983	4.130 hajó
1984	4.930 hajó
1985	5.370 hajó
1988	5.380 hajó
1992	8.000 hajó

A kishajók közel 75%-a az Atlanti-óceán partvidékén található, míg a maradék 25%, a Földközi tenger partvidékén. Igazából a kishajók száma a nyolcvanas években nőtt meg, amikor a szaharai partoknál olyan területeket találtak, ahol a poliphalászat (*Octopus vulgaris*) igen jól jövedelmez. A halászok csapdaként funkcionáló, betonnal rögzített műanyag edényeket helyeznek le a tengerfenékre és átlagosan 2-3 naponta ellenőrzik azokat. A parttól 100 méternyire, de akár 30 kilométerre is raknak le ilyen csapdákat (néhány méternyi mélységtől akár 20 méternyi mélységig is). Van olyan hajó, amelynek a legénysége heti rendszerességgel majd 3000 csapdát ellenőriz, és habár a poliphalászat inkább időszakos tevékenység, mégis igen jól jövedelmez a halászok számára. Ugyanezek a halászok használnak rák (homár) csapdákat és a vonuló halrajok útvonalán sikerrel alkalmazott több kilométer hosszúságú horogcsapdákat is. Emellett a szivacs és az alga félek gyűjtését is ők végzik, majd megszáritva a helyi piacokon, vagy mint az Agar-Agar nevű algát, élelmiszeripari cégek számára értékesítik azokat.⁵

A marokkói állami halászflootta négy fajta hajótípussal rendelkezik:

- a. Kisebb méretű halászhajók (doires, korb, stb.) amelyek főleg a víz felszíne közelében tartózkodó halrajokat keresik, úgy mint a szardínia, szardella és makréla csapatokat. A hajókon 15-25 fős legénység dolgozik, az általuk használt kerítő-vonóháló hossza kb. 250-400 méter, míg a mélysége 40-50 méternyi. A hajók általában délután és éjszaka járnak halászni és reggelre, kora délelőttre befejezik a munkát. A marokkóiaknak 1927-ben még csak 27 ilyen típusú hajója járta a vizeket, Tangier és El Jadida között. A második világháború után azonban Safi, Essaouira és Agadir körzetében, halban gazdag területeket találtak, így a halászflootta állománya a rövid időn belül már 180 hajót számlált.

A helyi vizek lassan kimerültek, így a Nyugat-Szahara elfoglalása jól jött a marokkói halászoknak, akik áttették a székhelyüket Tan-Tan és Laayoune (El-Aaiun) kikötőibe. A flotta 1975-ig folyamatosan növekedett, amikor is 269 halászhajót számláltak össze, de 1997-ben csak 323 hasonló típusú hajót tartottak nyilván, mivel a kormány csökkenteni akarta az ilyen típusú hajók számát és inkább a korszerű hajók rendszerbeállítását támogatta.

A kis méretű halászhajókból álló flotta életkora megközelítőleg 40 év és mivel az ilyen hajókat építő üzemek megszűntek, a felújítási és karbantartási munkákon kívül másfajta tevékenységet nem végeznek ezeken a hajókon.

- b. A második típusba azok a korszerűbb motoros kishajók tartoznak, amelyek fenékhálókkal dolgoznak a partmenti vizeken. A hajókon 10-15 fős legénység teljesít szolgálatot, általában hajnali két óra körül hagyják el a kikötőt és késő délután érkeznek meg. Ezek között a hajók között már olyan is van, amely akár egy héten keresztül is a nyílt vízen tartózkodik és a kifogott halat speciális hűtőkamrákban tárolják. Az ilyen hajók azonban csak a homokos tengerfenékekkel rendelkező helyeken tudnak halászni, a sziklás részekben nem, és naponta kétszer képesek a hálókat kivetni (egy hálókivetés és bevonás időtartalma k. 3-5 óra időtartalmat vesz igénybe). A marokkói halászflojtában jelenleg 331 ilyen típusú hajó található, amelyeknek közel 80% a szaharai vizeken dolgozik.
- c. Ebbe a csoportba azok a 8-10 méter hosszúságú, motoros kishajók tartoznak, amelyek átlagosan három napos időszakokat töltenek a nyílt óceánon. A hajók építését az 1930-as években kezdték meg és úgy alakították ki, hogy alkalmas legyen a parttól távolabb vonuló halrajok befogására. A 13-14 fős legénységgel rendelkező hajókon a speciális követelmények miatt hűtőkamrák találhatóak, ahol a napi zsákmány frissen tartása megoldott. A marokkói halászflojtában jelenleg 920 ilyen típusú hajó található, amelyeknek 96%-a dolgozik az Atlanti-óceán partvidékén (főleg a szaharai partoknál).
- d. A negyedik (vegyes) kategóriába azok a hajók tartoznak, amelyek mind a kerítő-vonó, a fenékhálókat is használják. Az ilyen típusú hajókból jelenleg 56 teljesít szolgálatot a marokkói halászflojtában.

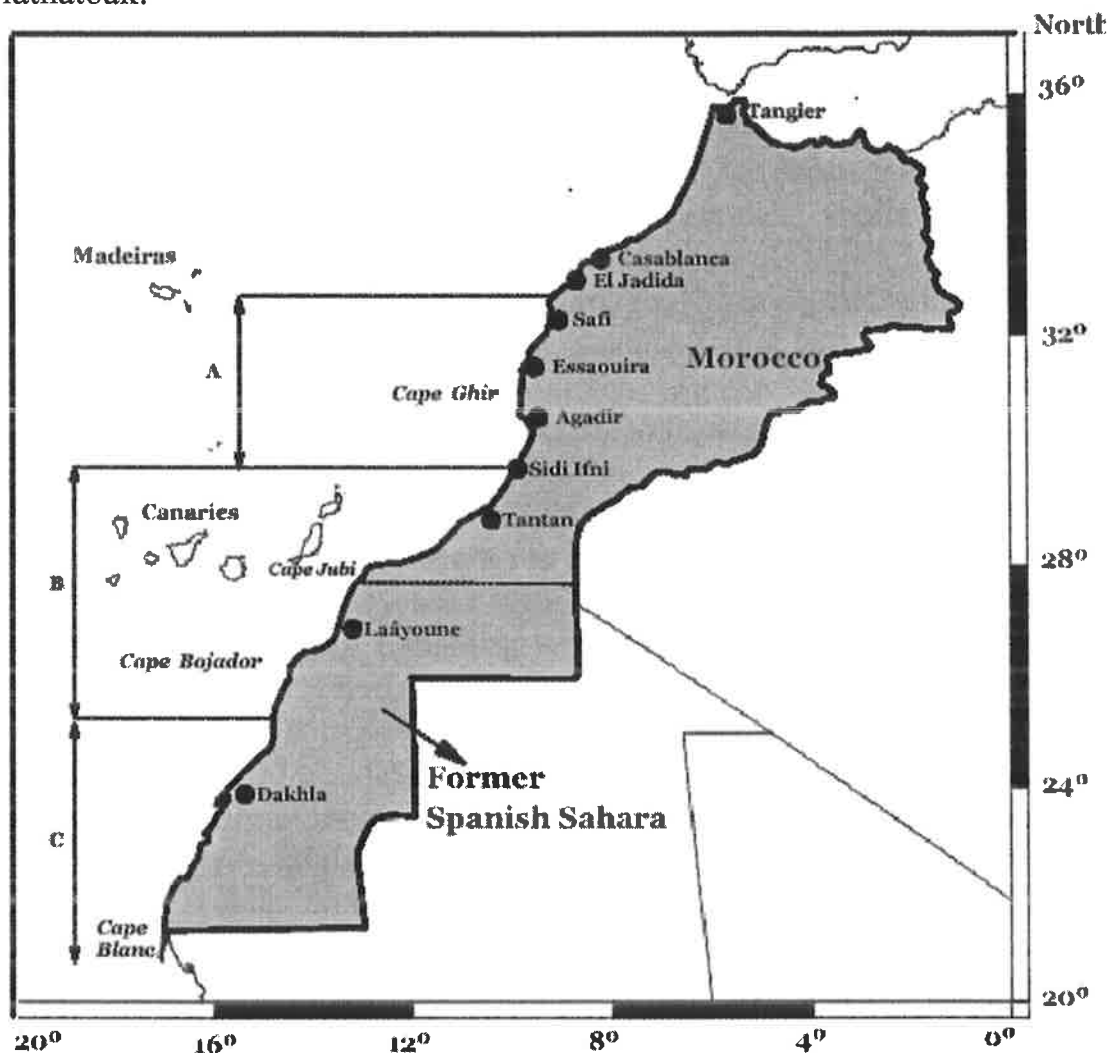
Az állami halászflojtát hivatalosan csak 1972-ben hozták létre, amikor is Las Palmas kikötőjében négy nagy halászhajót állomásoztattak. Miután a néhai Spanyol-Szaharát Marokkóhoz csatolták és a halban gazdag partvidék a kezükbe került, a kormány elkészítette az első tervét a halászati lehetőségek kiaknázására. Programot készítettek, amely keretén belül a halászok hajó vásárlását hosszú lejáratú, kedvezményes kamatú hitelekkel támogatták és a partmenti vizeken 120 kilométeres sávban megtiltották a halászatot az idegen hajók számára.⁶

A halászat 1981-ben már a marokkói gazdaság egyik vezető iparága volt, ezért külön halászati minisztériumot hoztak létre, és jóváhagyták az új kikötők és halfeldolgozó üzemek létrehozását is a szaharai területeken.

A marokkói halászflojta 1972 és 1986 között többnyire idegen kikötőkben állomásozott (Las Palmas, Abidjan és Dakar) majd később az újjáépített agadíri, tan-tan-i és a laayouni kikötőkben

A flotta zsákmányának nagy részét a szaharai területeken fogják (87%), a sokszor egy, másfél hónapos folyamatos halászat alatt. Ezek a hajók már többnyire korszerűek, halradarral, hűtőkapacitással és egyéb más technikai felszereléssel is jól ellátottak, amely igen megkönnyíti a folyamatos halászatot, így már sok hajón meg is kezdhetik a kifogott zsákmány feldolgozását.

A következő képen a Marokkóhoz tartozó halászati területek és a kikötők láthatóak:

Forrás: Mohammed Baddyr-Sylvie Guenette; The Fisheries off the Atlantic coast of Morocco 1950-1997

A halászok zsákmányának nagy részét a kisebb méretű, úgynevezett tömeghalak (szardínia, szardella, makréla, stb.) alkotják. 1950-ben még csak 110.800 tonnát fogtak ki a marokkói halászok, majd később ez elérte az éves 485.500 tonna mennyiséget. A kis méretű halak 85%-át a szardínia (*Sardinia pilchardus*) teszi ki, majd a második legtöbbet fogott halféle a makréla. A makrélafogás 90%-át a közönséges makréla (*Scomber japonicus*) alkotja, míg az atlanti makréla (*Scomber scombrus*) száma, mivel az élőhelye délebbre található, elenyésző.

A kifogott tonhal mennyisége is jelentősen emelkedett, míg a hatvanas években alig 4100 tonnát fogtak ki évente, ez az arány a kilencvenes évekre elérte az évi 14.000 tonnát. A halászok a különböző polip fajtákból évi 24.000 tonnányit fognak ki.⁷

Emellett további 12.000 tonnányi kisebb-nagyobb rákot (langusztá, srímp, stb.), és kagylót (fekete kagyló, osztriga, stb.) zsákmányolnak és értékesítenek.

Természetesen nem csak a marokkói halászok halásznak az itteni vizeken, ugyanis mind az Európai Közösség, mind pedig más országok részéről nyomást gyakorolnak a marokkói kormányra, a halászati jogok engedélyezéséért. A halászati jogok gyakorlása igen kényes kérdés és többször vezetett összetűzéshez a marokkói hatóságok és az idegen nemzetiségű hajók között. Az idegen halászok a magasabb technikai fejlettségű hajóik és felszereléseik miatt több zsákmányt képesek ejteni, mint a helyiek. Ez igen szembevetendő, főleg ha megnézzük az 1990-es évet, amikor a marokkói halászok 402.200 tonnányi halat fogtak ki, míg az idegen halászok 998.400 tonnát. Ez csak a hivatalos adat, és még emellett a divatos orvhalászátról nem beszéltünk. A spanyol halászok által kifogott halmennyiség (255.000 tonna) a marokkói zsákmány 65%-át tette ki. Talán épp ezért a marokkóiak többször is korlátozták, illetve megtiltották a spanyol haláshajók számára a helyi vizeken való halászatot. A tiltást megszegő hajókat pedig erőszakkal a helyi kikötőkbe kényszerítették, ahol azután elkobozták azokat.⁸

A halászat mellett a tengeri szállítást és ezzel a kikötőket (Layoune, Dakhla) is elkezdte fejleszteni a kormány, részben a szenegáli kormánnyal kötött megállapodások alapján. A két kormány vezetője, VI. Mohamed marokkói uralkodó és Abdoulaye Wade szenegáli elnök a 2002 februárjában, Párizsban megtartott Francia-Afrikai csúcsertekezleten megállapodtak egy új tengeri szállítmányozó társaság létrehozatalában.

Mivel Szenegál és a térségben a Polisario támogatójának számító Mauritánia között komoly nemzetiségi ellentétek vannak, amelyek már többször fegyveres összecsapásokba torkollottak, a marokkóiak értelemszerűen támogatják mind gazdasági, mind politikai téren is Szenegált.⁹ A gazdasági érdekeltséget és együttműködést az is mutatja, hogy az Air Afrique (szenegáli légi társaság) csődbejutása után, a marokkóiak támogatásával jött létre az új nemzeti légi társaság, az Air Senegal. A társaság többségi tulajdonosa a Royal Air Maroc (51 %), amely a marokkói nemzeti légi társaság. A közös tervek között szerepel még egy Dakarból, Marokkóba vezető autópálya, aminek jelentős része az elfoglalt szaharai területeken keresztül húzódna. Mára Szenegál a marokkói kormány legelkötelezettebb szövetségese az afrikai kontinensen, ami azért is fontos Marokkó számára, mert az afrikai országok jelentős része elismerte a Polisario által létrehozott nyugat-szaharai kormányt (SADR).¹⁰

Úgy tűnhet, hogy a szeles és kietlen sivatagban nem sok érték van, ennek ellenére vagy pont ezért, a marokkói kormány és a németországi Kassel város egyeteme egy közös programot dolgozott ki, amely a szélenergia hasznosításával foglalkozik. A tudósok megállapították, hogy a dél-marokkói területeken (beleértve a megszállt nyugat-szaharai területeket is) található a világ legszelesebb területe.

Mivel a viszonylag kis létszámú lakosság nagyobb része a kevés városban él, a terület népsűrűsége igen alacsony, így nem lenne akadálya a szélenergia létrehozásának, nem úgy, mint például Európában, ahol a magasabb népsűrűség problémákat okoz (lakossági tiltakozások, stb.).

A program a jól csengő „szaharai szél” nevet kapta. A kutatásban a Kassel egyetemét képviselő Gregor Czisch szerint a szélenergia a jövő nemzedék lehetséges energiaforrása, és a Szaharában megtermelhető energia sokkal olcsóbban állítható elő, mint amennyiért a németek jelenleg hozzájutnak. Összehasonlításként, a szaharai szélenergia által előállítandó energia költsége kilowattónként alig 4,5 cent, míg a német piac legolcsóbb lehetősége a kilowattónkénti 6,5 cent.

A programban résztvevő marokkói tudós, Khalid Benhamou szerint a majd 2000 km-es partvonalon kb. 2, 4 megawattnyi energia termelhető ki négyzetkilométerenként, így az évi átlagos termelés több lehet, mint 1000 terrawatt, ami kb. a fele annak, ami az Európai Unió éves fogyasztása. A programot Tarfayában kezdenék el és csak a szaharai területek sorsának végső rendezése után, építenének szélenergia-termelőket Nyugat-Szaharában. Mindenesetre a program rendkívüli gazdasági lehetőséggel kecsegteti az abban résztvevőket.¹¹

Egy másik érdekesnek tűnő, de szép hasznot hozó gazdasági forrás a Tarfaya városkától kb. 250 kilométer hosszan elnyúló homokdűnék. Bármilyen furcsának is tűnik, de az itt található nagyon finom szemcséjű homokért a spanyol kormány komoly pénzeket fizet, ugyanis az innen származó homok borítja a Kanári szigeteken lévő összes strandot. A homokot szállító hajók Laayoune kikötőjéből hetente többször is útra kelnek, hogy a Szaharában bőségesen található, és az itt élők számára értéket nem jelentő homokból eladjanak a turistákból élő cégeknek.

A terület mezőgazdasága minimális, alig 5% a megművelhető földterület, illetve oázis, ahol többnyire gyümölcsöket (datolya) és valamennyi zöldséget termelnek. A terület további 19%-a alkalmas legeltetéses állattenyésztésre, ahol tevéket, juhokat, kecskéket tartanak, főleg a nomádok.¹²

A lakosság másik jelentős része kézművességgel és háziiparral is foglalkozik. A sivatagban található féldrágakövekből és ősmaradványokból szép ékszereket készítenek, amit főleg a turisták számára értékesítenek. Az ezüstművességnek, a bőr megmunkálásnak és a szőnyegkészítésnek is komoly hagyományai vannak.

Az életszínvonal az elfoglalt területeken ugyan jóval alatta van a marokkói átlagnak, de még így is magasabb a Polisario által ellenőrzött területen élőkétől. Mostanában a turizmus is fejlődésnek indult, azonban az ország rendezetlen státusza miatt csak a Marokkó által elfoglalt részen beszélhetünk szervezett turizmusról, bár néhány kalandvágyó az ún. „szabad területekre” is átruccan.

Egyébként a külföldi befektetők közül többnyire a francia és spanyol cégek vannak jelen, mivel a történelmi és gazdasági kapcsolódásuk a területhez megmaradt.

A jelenleg érvényben lévő tűzszüneti megállapodás értelmében a marokkóiak nem építhetnének utakat, és nem aknázhathaták ki a terület gazdasági kincseit, amíg az ország végleges sorsa el nem dől.^{13.}

Ezt a kitételét a tűzszüneti megállapodásnak azonban állandóan figyelmen kívül hagyják, például a mauritániai határhoz közeli Guerguerat körzetében, a hadsereg bevonásával útépitésbe kezdtek, amit mostanára már be is fejeztek, és emellett folytatják a nyugat-szaharai óceán parton a halászfaluk építését is.

A régióban eddig 6 halászfalút hoztak létre, és a területi költségvetésben további 6 falú létrehozására elegendő összeget hagytak jóvá a 2002. évben.

A halban igen gazdag vizeken ugyanis a halászati szezonban megközelítőleg 160 000 marokkói halász dolgozik ideiglenes jelleggel, akik mivel Marokkóban nem tudnak megélni, a nyugat-szaharai partokon tartózkodnak a halászati szezon idején. Annak ellenére, hogy alig napi 7 amerikai dollár a fizetésük, a szezonban megkeresett pénzből tartják el a Marokkóban élő családjaikat. A kormány a meglévő, és teljes kapacitásukat kihasználó halfeldolgozók mellett (Layoune és Dakhla) még további újabb üzemek létrehozását is tervezi.^{14.}

A fenti adatokból világosan látszik, hogy Marokkó a Nyugat-Szahara megszerzésével komoly gazdasági lehetőségekhez jutott, és részben ezért, részben pedig politikai okokból (nacionalizmus, berber szeparatista törekvések, stb.) nem kívánja a terület feletti ellenőrzési jogokat átadni a SADR számára. Így a helyi lakosok a legjobb esetben is csak a Marokkón belüli részleges autonómiára számíthatnak, mivel a marokkói hadsereg önként soha sem fog eltávozni Nyugat-Szaharából.^{15.}

Társadalom

A szaharáviak társadalmi szerkezete hasonló a többi, a Szaharában élő nomád, illetve részlegesen letelepült népcsoportokéhoz. A társadalom legalapvetőbb szervezete a család. A vérrokon kapcsolatban lévő családok alkotják a törzset, amelynek vezetője kiemelt jogokkal bír a törzs életének megszervezésében és irányításában. A vezetői poszt (sejk) többnyire örökletes, apáról fiúra száll, míg a családok, illetve a törzsek tagjai származásuk vagy foglalkozásuk szerint több osztályba sorolhatóak. Az egyik osztályból átkerülni a másikba, ha ritkán is, de az egyéni tehetség alapján lehetséges. Azonban a különböző osztályokból származó férfi és nő közötti házasság szinte teljesen elképzelhetetlen.¹

A szaharávi férfiak között egyfajta értékmérő tárgy a pipa, amelyet bár többféle fémből készítenek, mégis mindenki arra törekszik, hogy ezüstből készíttessen magának pipát.

A helyiek több mint **húsz nagyobb törzset** alkotnak, amely három fő csoportra osztható: az **Ouled Delim**, a **Reguibat**, és a **Tekna** törzsek. Mellettük más kisebb nagyobb alkalmanként egymással szövetségre lépő, vagy éppen háborúban álló törzsek is voltak. A törzsek között bár laza kapcsolatok szerveződtek, mégis mindegyikük komoly autonómiával rendelkezett a saját területén, ezért egy spanyol történetíró csak úgy írt róluk, mint akiknek az életstílusa a teljes anarchia. Alexander Scott volt az első külföldi, aki először írt a területen élő nomádokról, a társadalmi életükről és ő volt az, aki név szerint említett néhány törzset, úgy mint Reguibat, Taoubalt, Mejjat, Izarguien, Ouled Delim, Arousien, Ouled Tidrarin, Skarna stb.²

Ahogy a gyarmatosító országok figyelmét felkeltette a még szabad és ezért elfoglalásra váró terület, úgy érkeztek egyre többen, akik megpróbálták azt feltérképezni és előnyös kereskedelmi megállapodásokat kötni. Így történt meg, hogy Leopold Panet és Faidherbe ezredes a francia hadseregtől 1850-ben már a francia kormány megbízásából utaztak a térségbe felmérni a helyi törzsek erőviszonyát, és szívélyes kapcsolatokat ápolni a tekintélyesebb törzsi vezetőkkel Franciaország érdekeinek megfelelően.

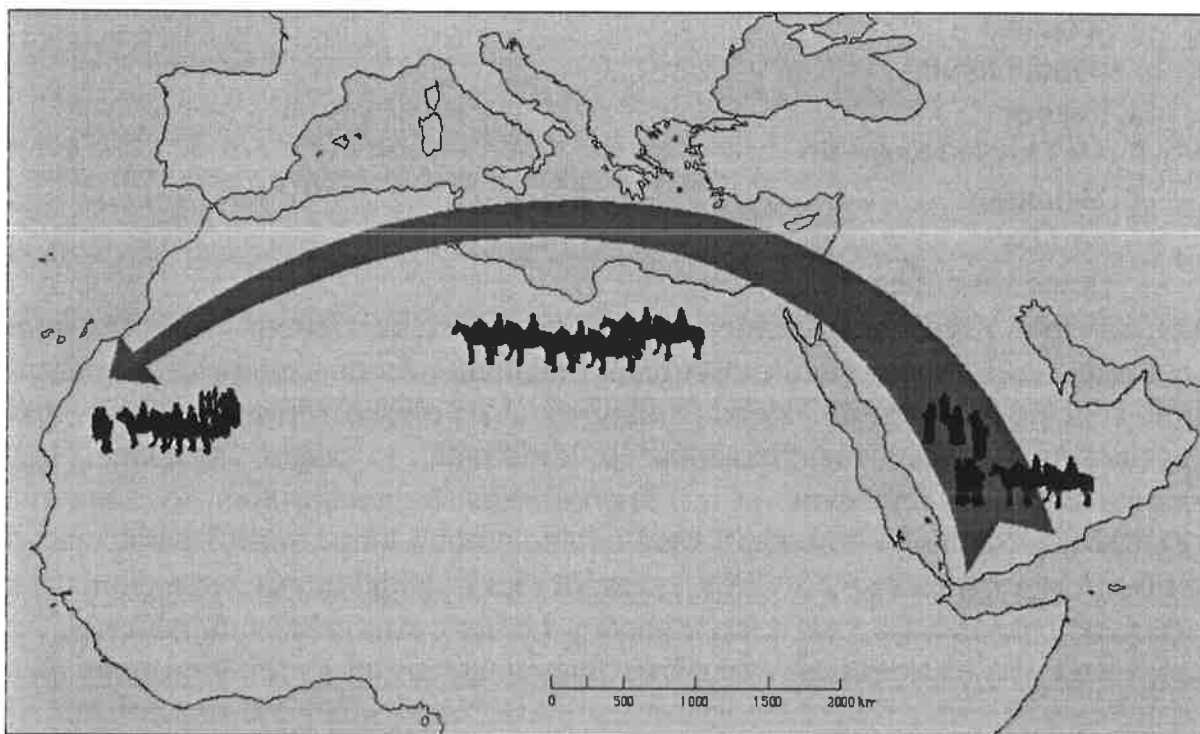
Néhány évvel később Joachim Gatlle utazta be a Tekna törzsszövetség által lakott vidéket és igen részletes útleírást készített, amelyet később a franciák is hasznosítottak. A spanyolok inkább a partmenti törzsekkel (Ouled Delim, Ouled Bou Sba, Ait Moussa és Imraguen) igyekeztek szívélyes viszonyt folytatni, és néhányukkal még hivatalos megállapodást, szerződéseket is kötöttek. Az 1800-as évek végén a francia Camille Douls beutazta a nyugat-szaharai sivatag nagy részét és más törzsekkel is találkozott, úgy, mint Tadjakant, Mechdouf és Ouled Sidi Mohamed. Az író egy Tidrarin karaván utasaként maga is átélte az Ouled Delim törzsbeliiek támadását (1887), akik a pásztorkodás és rabszolga kereskedelem mellett a karavánok kifosztásában is jeleskedtek.³

A szaharávi törzsek természetesen nem mind arab származásúak, mivel a területet megszálló arab törzsek keveredtek az itt élő berber törzsekkel.

Persze az is előfordul, hogy viszonylag tisztavérű berber törzsek maradtak fenn mint például a Reguibat törzsszövetség nagy része, akik a területet az arab hódítás előtt uralmuk alatt tartó **Sanhaja berberek**től származnak. Később azonban ők is fogadtak be arab származású csoportokat, de mind nyelvükben, mind kultúrájukban a mai napig is a berber hagyományok rendkívül erősek.

A tiszta arabvérű törzsek közé tartoznak a **Makuil** törzs (Beni Hassan törzs) leszármazottjai és a XIII. században a mai Jemen területéről érkező törzsek, mint az Ouled Delim, az Ouled Arousien és az Ouled Bou Sba.

A következő térképen a Szaharába érkező arab törzsek vándorlásának útvonala látható:

Forrás: www.naveviva.com

Az arab származású törzsek igen büszkék gyökereikre és tiszta arab vérségükre. Az Ouled Delim törzs tagjai például egészen a Beni Hassán törzs feltételezett alapítójának a fiáig, Delimig vezetik vissza családfájukat. Nyugat Szahara területén ők alkotják a legnépesebb arab származású törzset és elmondásuk szerint ők a legtisztább vérű arabok a Sahel területén.

A törzsek és a különböző szövetségek területenként szerveződtek, ezért többnyire a mai napig is a szaharai törzsek egy adott körzeten belül élnek, illetve vándorolnak az állataikkal. A tisztavérű arab törzsek élőhelyét a fehérek földjének, azaz *“Trab el Beidan”* nevezték, bár ez a terület is további régiókra tagozódott. A leghíresebb régió a *“Sahel”* volt, amit a spanyolok később teljesen elfoglaltak. A spanyol hódítók a terület nevéből adódóan a lakosokat Ahel el-Sahel, azaz a Sahel embereiként emlegették.⁴

A szaharáviak persze foglalkozás szerint is tagozódtak, nemcsak területileg.

Voltak olyan törzsek, amelyek főleg katonáskodással foglalkoztak, és fegyveres segítségükért cserébe a kisebb törzsek egyfajta adót (*debiha*) fizettek. Ezek a törzsek karavánok fegyveres kíséretét is ellátták, azonban alkalmanként, ha rivális törzs kapta meg a megbízást, megtámadták és próbálták kifosztani az őket nem alkalmazó kereskedőket. Ezeket a törzseket a “fegyverek emberei” (*Ahl Mdafaa*) néven emlegették.⁵

Ebbe a kategóriába az alábbi törzsek tartoztak:

- Reguibat Sarg
- Reguibat Sahel
- Izarguien
- Ait Lahsen
- Arosien
- Oulad Delim
- Yagout
- Ait Musa Oulad Ali
- Azouafit
- Ait Usa
- Oulad Bou Sbaa

Az alávetett, vagy adófizetésre kényszerített törzseket azonos néven (*znaga*) nevezték, és bár nem voltak rabszolgák, majdnem azonos szerepet töltöttek be, mint a helóták a spártai katonai államban. Az erősebb törzsek sokszor csak gyakorlatozás címén megtámadták és kirabolták a znaga törzseket, hogy harckésztségüket fenntartsák és a fegyverforgatást gyakorolják. A znaga szó egyébként a Sanhaja berberektől ered és az arabok előtti vezető berber réteget jelölte. A szó jelentése a XV-XVI. századra kicsit átalakult, és a spanyolok ezt a kifejezést használták a nem arab, hanem a berber származású nomádokra, akik nem vették át a **hasszanija** nyelvjárást, hanem megtartották saját anyanyelvüket. Később a kifejezés elveszítette az etnikai jelentését és már csak az adófizető és rabszolgasorba taszított törzsekkel kapcsolatban használták.⁶

A znaga státuszban lévők hivatalosan nem hordhattak fegyvert a felettük álló törzsek tagjainak jelenlétében, és nem ülhettek a saját sátrukban középre, a vendégeik elé. Ez igen komoly sértést jelent a szaharai népek között. Az alárendelt törzsek a védelemért állatokkal, és sokszor kényszermunkával (*horma*) fizettek.

A znagák közé többnyire a part mentén élő kisebb törzsek tartoztak, úgy, mint:

- Foicat
- Imeraguen
- Le Menasir
- Meyat
- Lamiar
- Oulad Bou Aita
- Oulad Abdeluahed
- Ouled Tidrarin

Néhány törzset, amelyeknek a tagjai egész életükben a Koránt tanulmányozták, és mint vallástanárként tevékenykedtek, “zuaias” néven ismertek. A törzs tagjait a könyv embereinek (*as ahel ktub*) nevezték. Ezeket a törzseket általános tisztelet és megbecsülés övezte, bár néha az erősebb törzsek megpróbálták őket függőségbe kényszeríteni. Ez történt az Ouled Tidirarin törzs tagjaival is, akik a XVIII. század folyamán több évnyi elkeseredett harc után lettek az Ouled Delim törzsnek alárendelt adófizetők, így kikerültek a vallási törzsek csoportjából és znagává váltak. A “zuaias” törzsek közé az Ahel Berical és a Tendega tartozik, de a partmenti törzsek között is találhatóak a csoportba tartozóak, mint a Kenta, vagy a Terquez is.⁷

Több törzs, hogy elkerülje az adófizetői státuszt, igyekezett arab származást bizonyítani, ezért többen manipulálták a családfájukat, hogy a megtisztelő “chorfa” státuszba (a prófétától származóak) kerülhessenek. Ez persze fellendítette a családfa hamisítási iparágat, ami Magyarországon is többször divat volt (mint a soha nem létező nemesi származás, kutyabőrök előrángatása a fiók mélyéből).

A chorfa törzsek közé az alábbi törzsek tartoznak:

- Reguibat Sarg
- Reguibat Sahel
- Arosien
- Oulad Bou Sbaa
- Ahel Sejk Ma El Ajnin
- Filala
- Toubalt

Az arab származású törzsek (a Beni Hassan törzs leszármazottjai) a szabad harcosi státuszban voltak, amely a tradicionálisan fegyverhasználó szaharávi társadalomban a legmagasabb szintet jelentette. Bár az idők folyamán részben ők is keveredtek a berber törzsekkel, mégis tisztavérű arab törzsekként tartják őket nyilván. Ezek a törzsek a következők:

- Oulad Delim
- Tekna
- Escarna
- Oulad Gailan
- Oulad Lab
- Chenagla

A Tekna törzs tagjai főleg Dél-Marokkóban, az Anti-Atlas hegységtől a Saguia el Hamráig terjedő területen élnek. A **Lemtula** (berber) törzs és a makuilok leszármazottjainak vallják magukat, a makuil ősök miatt azonban a tisztavérű arabok közé számlálják őket. A Lemtula törzs az Oued Noun régióban élt, amely később a Tekna törzsszövetség központja lett, még mielőtt az első makuil csoportok megérkeztek volna (1218). A törzs közel két évszázados harc után beleolvadt a Beni Hassán egyik csoportjába, és az új törzsszövetség neve a Tekna lett.⁸

[illegible]

Az évszázadok alatt a törzsszövetség két nagy egymással gyakran szembenálló frakcióra osztódott fel:

- 20

Ait Yemel:

- Ait Lahsen
- Izarguien
- Ait Musa Ould Ali
- Yagout

Ait Bella:

- Azouafit
- Ait Usa
- Ait Iasin
- Ait Ibrahim
- Ait Ahmed

Az **Izarguien** volt a harmadik legnagyobb törzs Nyugat Szahara területén, és a legnagyobb a Tekna szövetségen belül. Egészen a mostani időkig nomád életmódot folytatnak, főleg pásztorkodással (tevetartás) és kereskedelemmel foglalkoznak. Tislatintól (El Aiuntól délre) a Draa folyó északi részéig terjed a törzsi területük, bár mostanában már több szaharai városba is beköltöztek (El Aaiun, Smara, stb.).

Az **Ait Lahsen** törzs a második legnagyobb a törzsszövetségen belül főleg Dél-Marokkó (Tan-Tan) és Nyugat Szahara északi részén illetve Algériában élnek. A spanyolok igen nagyra értékelték a harciasságukat, és jelentős számban alkalmazták őket a hadseregben.

A Tekna szövetség tagjai, bár főleg pásztorkodással, lótenyésztéssel és katonáskodással (Ait Oussa) foglalkoztak, mégis volt olyan törzsük, amely mint kereskedő nép volt ismert. Az **Azouafit** törzs tagjai az egész Szaharában híresek voltak, mint kereskedők és karavánvezetők. Karavánvezetőik bejárták Essaouira (El-Kouz), Timbukto, Walata, Taoudenni, Chenguitti és fekete Afrika országainak nagy részét (Szenegál, Elefántcsont part, Gabon stb.).

A kereskedők gyermekeiket alapos oktatás után egyfajta képviselőként idegen országokba és városokba telepítették, ahol azok a helyi ismeretek megszerzése után a gazdasági élet megszervezésében vettek részt. Főleg lovakkal, dohánnyal, gyapjúval kereskedtek, de ők bonyolították le a Tichit és Oualata (szudáni törzsek) kereskedők arany és rabszolga eladásait, vagy cserekereskedelmét is. Néhányan ebből a csoportból futárszolgálati feladatokat vállaltak a marokkói szultán, és más kisebb-nagyobb helyi vezető számára is. Mivel mint kereskedők háborítatlanul jutottak el Algériába és a Török Birodalom más részeibe is, a gondjukra bízott küldemények az esetek többségében eljutott a címzetthez. Erről a tevékenységükről a korabeli arab történelmi források is beszámolnak, mint a *Tarik el Fettach* és a *Tarikh be Sudan*.⁹

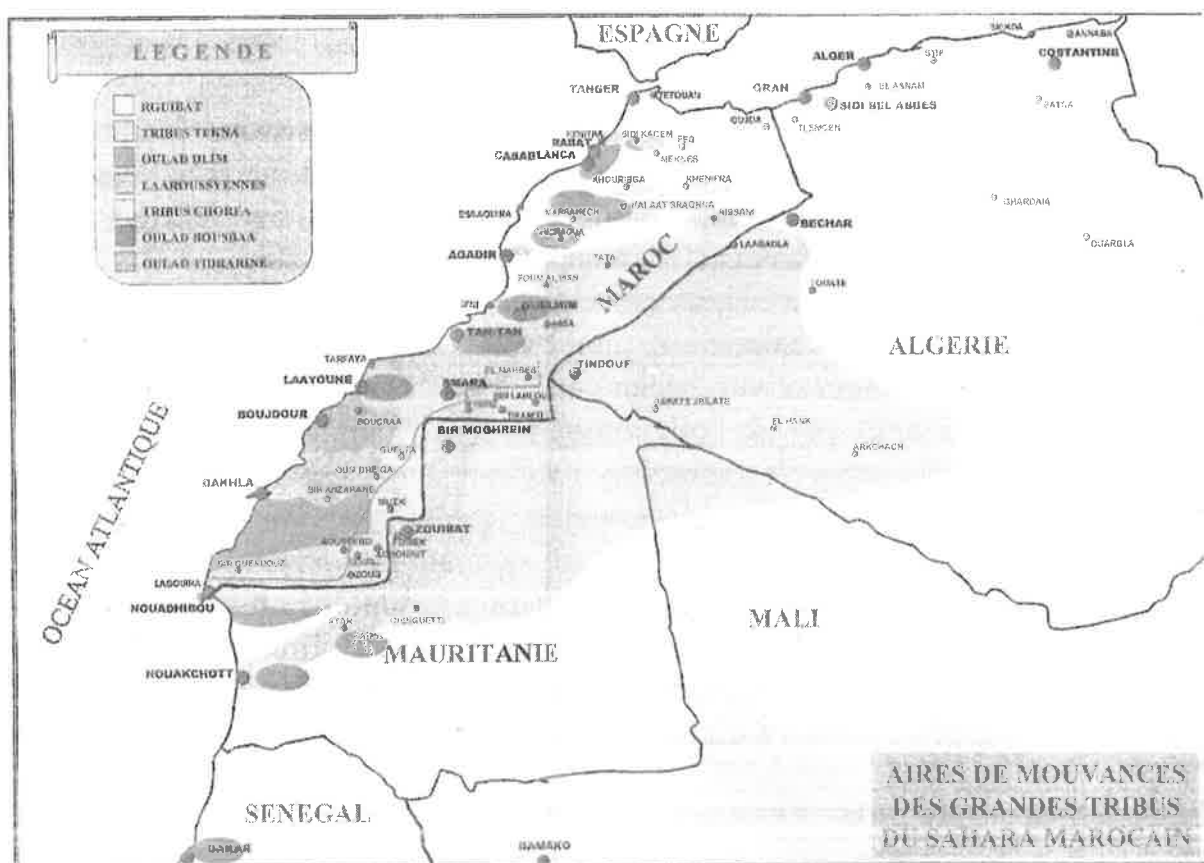
Persze nem egyedüli kereskedő népként uralták a sivatagot, mert a velük rokonságban lévő **Ait Lahsen** törzs komoly riválisként veszélyeztette érdekeiket. Ez a törzs a saját maga által tenyésztett és a más törzsektől felvásárolt állatokat értékesítette a spanyolok és a franciák számára.

A kereskedő törzsek sorát gyarapította az **Ouled Bou Sba** is, mely törzs tagjai teát, lőfegyvereket és lőport szállítottak Marokkóból és cserélték el datolyára Mauritánia területén.

A **Kounta** törzsbeliék a pásztorkodás mellett pedig a só kereskedést monopolizálták a szaharai területek nagy részén, de emellett a franciák belőlük toborozták a félelmetes hírű, és katonai segéderőként is szerepet játszó arab csendőröket (**Goumier**).

A **Tagant** törzs tagjai többnyire földműveléssel foglalkoztak, az általuk termelt árpát és kölest Atarban vagy Saint-Louisban (francia erődök Mauritánia területén) sóra, datolyára és tevékre cserélték el.

A legbékésebb foglalkozást űzők a szaharáviak közül az **Imraguen** törzs tagjai, akik évszázadok óta kizárólag a halászatból élnek. A törzs tagjai az D'Arguin nemzeti parkban (Mauritánia) élnek, ahol a partmenti vizeken halásznak. A törzs mintegy kétszáz családból áll és négy halászfaluban él. A nemzeti park a világörökségi listán van, ezért többször szóba került a halászok esetleges elköltöztetése. Mivel rendkívül zárt közösségben élnek és a halászaton kívül máshoz nem értenek a WWF és a FIBA (Foundation for the Banc D'Arguin) szervezetek programot dolgoztak ki a mauritániai kormány segítségével a hagyományos halászat és törzsi életforma megőrzésére. Az alábbi térképen a nagyobb törzsi területek láthatóak:

Forrás: Attilio Gaudio: Les populatus du Saharaïoccidental

Az előzőekben felsorolt törzsek természetesen csak egy viszonylag szűk metszetet mutatnak be a szaharávi törzsekből. Megközelítőleg Nyugat-Szahara területén százhusz kisebb nagyobb egymással rokonságban lévő, de azért elkülönült törzs található. A törzsek vezetői mellett, akik végrehajtó hatalomként működtek, a **Dzemma** nevű tanácskozó testület tevékenykedett a törzsekből delegált tagokkal. Ez a tanács később a Polisario létrejöttével szinte maradéktalanul felszámolódott.

Háborús időszakokban **haditanácsot** hoztak létre, a külső veszély elhárítására. Azonban ha belső konfliktusok osztották meg a közösséget, mint például a Reguibat és Tadzsjakent törzsek közötti több mint 30 évig tartó háború, vagy a kutak használatából adódó nézeteltérések, létre hozták a **negyvenek tanácsát (Ait Arbajn)**. Ezt a szervezetet egyetlen szomszédos országban sem ismerték, vagy alkalmazták az elmúlt időszakokban. Persze a tanácsnak szinte mindig volt dolga, mert a törzsek szívesen rendezték el a vitáikat fegyverrel, illetve az erősebb törzsek előszeretettel fosztották ki a kisebb és gyengébb törzseket.¹⁰

Az angol felfedező Alexander Scott éppen akkor tartózkodott a területen, amikor a Mejjat és az Izerguine törzsek közösen próbálták megvédeni a területeiket az Ouled Delim harcosoktól, persze sikertelenül (1810).

Leopold Panet pedig éppen a Reguibat törzsekről írta, hogy lételemük az állandó háborúskodás. Így történhetett meg az is, hogy két egymással háborúban álló törzs közösen összefogva kirabolta a közelükben élő Ouled Bou Sbaa törzset.¹¹

A szaharáviak között létezett egy másik sajátos tisztség, amit a mai fogalmaink szerint nagykövetnek nevezünk (**kafir**). Ő a törzsek által kiküldött és felhatalmazással bíró személy volt, aki hivatalosan képviselte azokat a szomszédos törzseknél.

Érdekes hogy a nyugat-szaharai törzsek asszonyai ellentétben a környező országok szokásaival, többfajta módon vesznek részt a munkában, pl. Mauritániában elképzelhetetlen hogy egy nő fejje meg az állatokat, míg a szaharáviak közt ez női munkának számít. Mostanára pedig a nők még komolyabb szerepet töltenek be a társadalomban, főleg azért mert a menekülttáborokban élő férfiak száma elenyésző. Ebből következik az is, hogy nekik több olyan feladatot is el kell látniuk, amit azelőtt csak férfiak végezhettek el.¹²

A mai napig fontos értéket képvisel a helyiek számára a teve, amelynek birtoklása egy fajta értékmérőt is jelent a társadalomban. Annak ellenére, hogy a nomád életmódot folytatók száma jelentősen lecsökkent, még mindig vannak olyan szaharáviak akik több száz állatból álló csordával rendelkeznek. Egy teve ára megközelítőleg 10-12.000 dirham (1000-1200 USD), és még ma is előfordul, hogy a házassági szerződés megkötésekor a menyasszonyért kialakult „vételárat” tevében fizetik ki.¹³

A szaharáviak büszkék a származásukra, és bár még számon tartják melyik törzsből származnak, mára már a törzsi kötelékek jelentősen fellazultak, főleg a városokban élők között, illetve a megváltozott életviszonyok miatt.

Ez annak köszönhető, hogy az évszázadokon át nomád életmódot folytató szaharáviak többségét a marokkóiak a városokban való letelepedésre kényszerítették. Talán párhuzamot vonhatnánk köztük és a hazai cigány kisebbség között, akik ugyan már nem a régi életmódjuk és törvényeik szerint élnek, de a többségi társadalom által elfogadott törvények és értéknormák még mindig nem befolyásolják őket eléggé, azaz a régi törvényeiket nem alkalmazzák már ugyan, de az új szabályokkal még csak ismerkednek.

Jóllehet bár a szaharáviak nagy része letelepedett a városokban, azonban ott a biztos munka hiányában a segélyezettek számát gyarapítják. Amíg a helyiek pásztorkodással és kereskedelemmel foglalkoztak, addig minimális volt a társadalom által eltartott munkaképes férfiak aránya, azonban mára a városban élő férfiak jelentős része munkanélkülivé vált. A tartós munkanélküliség viszonylag rövid időn belül létrehoz egy olyan helyzetet, amelyben már a munkanélküliség elfogadottá válik, a munkavégzés és a régi életmód pedig leértékelődik. Ebből következik az, hogy a segélyből élők még kiszolgáltatottabbá válnak, (gazdasági és politikai) mivel állami gondoskodás nélkül képtelenek már megélni.¹⁴

A szaharáviak az arab nyelvnek a **hasszanija dialektusát** beszélik, de a terület megszállása óta többnyire a marokkói arab dialektust is használják. Szintén széles körben beszélik a volt gyarmatosítók nyelvét, a spanyolt is, de az állami oktatásnak köszönhetően az utóbbi időben, a francia nyelvet beszélők száma is jelentősen gyarapodott.

A lakosság jelentős része a muzulmán vallás szunnita ágazatához tartozik, de néhány síta és keresztény (többnyire katolikus) is található közöttük. Egyébként nagyfokú vallási tolerancia jellemzi a szaharáviakat mind a közösségen belül, mind azon kívül.

A Marokkóban élő szaharáviak becsült népessége 262.000 fő, de kb. 120.000 menekült él az algériai menekült táborokban (Tindouf), és további 30-40.000 külföldön, egyéb országokban.¹⁵

A terület történelme az európaiak megjelenése előtt

A történelem előtti időkben a Szahara klímája még viszonylag elviselhető életkörülményeket biztosított az itt élő és többnyire legeltetési állattartással foglalkozó negroid és berber törzsek számára (ie. 5000-ie. 2500 közötti időszak.). Az akkor még itt élő emberek után csak sziklarajzok és néhány szépen faragott, vésett szikla maradt (Smara, Bir Lahlou, stb.). A mai napig is látható és itt fellelhető rajzokon, a vésett sziklákon elefántokat, zsiráfokat, bivalyokat, rinocéroszt és negroid típusú embereket láthatunk.

A terület elsivatagosodása már az időszámítás előtti 3. évezredben jelentősen előrehaladt és megkezdődött a negroid törzsek délre tartó elvándorlása, amely Kr.u. első századig tartott. Ekkor a negroid **Bafur** és **Szarakollé** törzsek helyére a **Sanhaja törzsszövetség** (a **Lentuna**, a **Gudula** és a **Massufa** berber törzsek) tagjai érkeztek, és a korabeli egyiptomi hírforrások szerint ezek „iberomauritanian” típusú, azaz fehér bőrű és világos hajú emberek voltak.¹

I.e. 1000 körül föníciai telepések gyarmatosították a mai Marokkó atlanti-óceáni partvidékét, ahonnan a Szenegálból érkező aranyszállítmányokat és a kereskedést ellenőrizték. A kereskedők az i.e. III. századra eljutottak Cap Jubyig, később pedig egészen a Guineai-öbölíig. Ekkorra tehető a római birodalom térnyerése és a teve házasítása is. A birodalom különösebben nem befolyásolta a helyi törzsek életét, bár a kereskedelem fellendült ebben az időszakban.

A térség életében komoly változást az **Okba ben Nafi**, a damaszkuszi Omajád dinasztiából származó katonai vezető által vezetett arab törzsek (**Sidi Okba törzsek**) megjelenése hozott, akik 647-ben már elérték a Mághreb térségét, majd a 680-as években az Atlanti-óceánt. Okba az Omajád birodalom Ifrriqia (Tunézia) tartományának vezetőjeként többször vezetett katonai expedíciókat a területre, többnyire rabszolgák után kutatva és 681-ben már elérte a Draa folyó völgyét is. Utóda, **Moussa ben Nusair**, akit 705-ben neveztek ki kormányzónak, 711-ben leverte a berberök egyik seregét, és ennek következtében kereskedői viszonylag háborítatlanul mozoghattak.

Mégis csak **Abderrahman ben Habib** kormányzósága alatt (745-ben) hozták létre az első kereskedelmi állomást, és a kormányzó parancsára Aoudaghost városáig tartó karavánút mellett kutakat létesítettek. Még ebben az évben erős katonai kísérettel útnak indítottak egy karavánt, amely sikeresen meg is érkezett a mai Mauritánia területén lévő városba. Mivel az arab vezetők látták a berberök komoly ellenállását, igyekeztek kereskedelmi és kulturális kapcsolatokat is kiépíteni az itt élőkkel. Ami nem ment harccal, azt elérték ezen az úton és viszonylag rövid időn belül a berber törzsek jelentős része felvette az iszlámot, mint vallást. Így történt, hogy a **Zenata** berber törzsszövetség legnagyobb csoportja, a **Miknassa** törzs csatlakozott az iszlám Kharijite ágazatához.(755)

Ez a törzs alapította meg Sijilmassa városát, amely több mint két évszázadon keresztül, mint kereskedelmi és muzulmán szellemi központ működött.²

A területen élő berbereknek azonban nemcsak az arab hódítókkal, hanem a ghánai **Soninke birodalommal** is harcolniuk kellett. Ez a birodalom ellenőrizte ugyanis a délről érkező kereskedelmi utakat, illetve a nyugat-afrikai területekről érkező arany kereskedelmét is. Mivel a sanhaják veszélyeztették kereskedelmi érdekeit, a soninke király 990-ben megostromolta és elfoglalta Aoudaghost városát. A két nép között még majd száz éven keresztül folyt a küzdelem, amely később a Soninke birodalom bukásához vezetett.

Ekkortájt történt, hogy a Sanhaják egyik törzse, a **Gudula** meghívott egy híres vallási tanítót, **Abdallah ben Yasint** abból a célból, hogy az iszlámot tanítsa számukra. A törzs vezetője, Yahja ben Ibrahim el-Gadali elzarándokolt az új vallás tanítójával Mekkába, ahol bizonyosságot nyert arról, hogy teljes törzsének fel kell vennie az iszlámot, mint vallást (1036).

A törzs megtérése után Yasin a Lemtuna törzs területére ment, ahol rövid időn belül nagyszámú követőt gyűjtött maga köré, akiket a helyiek „*al-murabitun*”, azaz Almoravidák névvel illeltek. A tanító rövid időn belül a Sanhaja szövetség vezetője lett és helyettesének a kiváló katonai képességekkel megáldott Lemtuna vezetőt, Yahja ben Omárt nevezte ki.

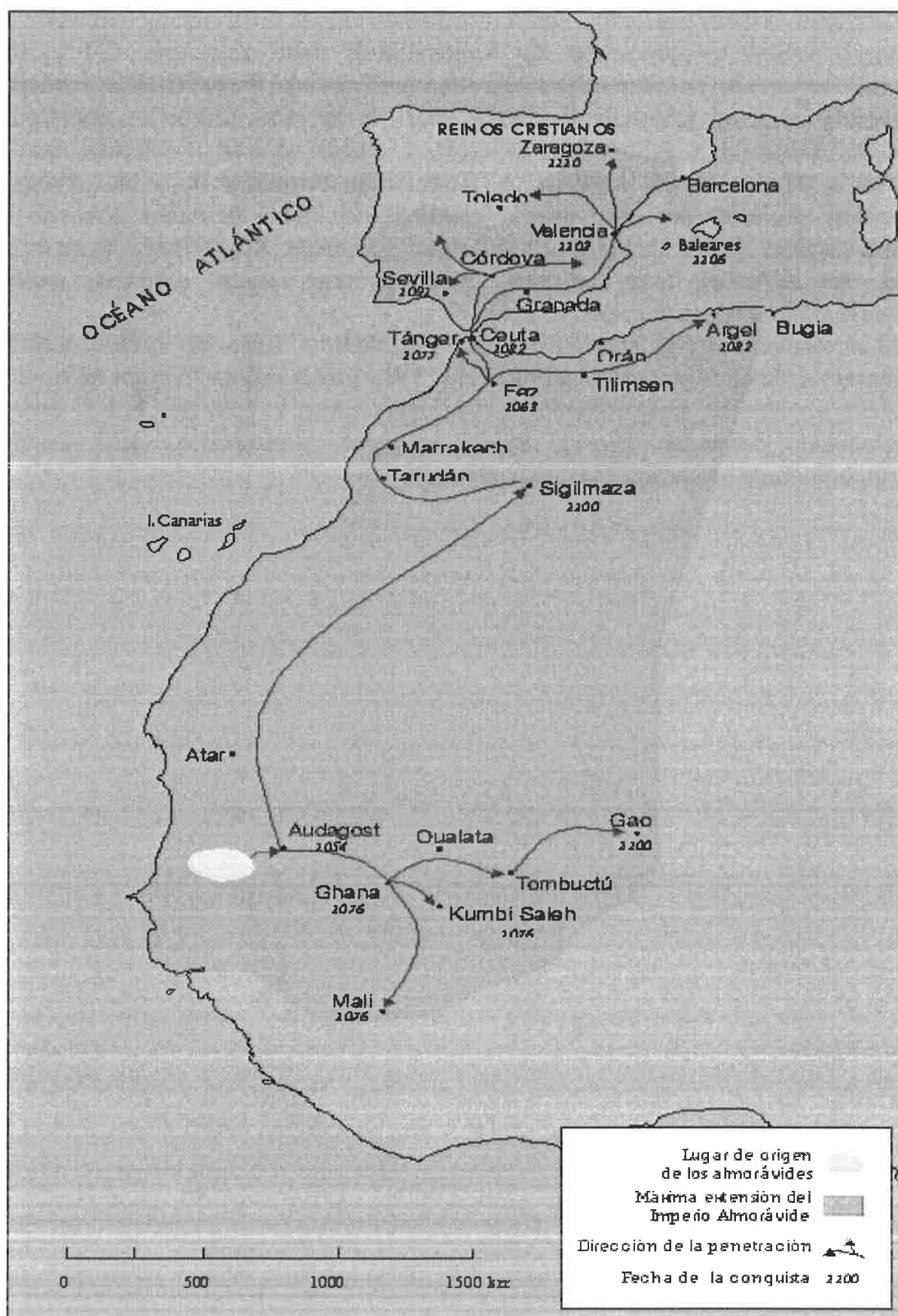
1039-ben Abdallah ben Yasin az Almoravidák vezetője szent háborút hirdetett a Zenata törzsszövetség ellen, majd kemény harcok árán elfoglalták Aoudaghost és Sijilmassa városait. Ez azt jelentette, hogy az egész nyugat-szaharai és afrikai terület az új szövetségesek irányítása alá került. A győzelem után azonban felszínre kerültek a régi ellentétek, és a Gudula törzsbeliek törbe csalták, majd megölték a Lemtuna törzsbeli katonai vezetőt (1056). Yahja testvére, **Abubakr ben Omar** vette át a bátyja helyét, majd a lázadás leverése után, folytatódtak a katonai műveletek, amelynek eredményeként már 1059-ben elérték az Atlanti-óceán partjait, majd később az Atlasz-hegységet is. Ugyanebben az évben ben Yasint a Berghwata törzs harcosai egy rajtaütés során megölték, így Abubakr vette át az újonnan formálódó birodalom irányítását is.

A Nyugat-Szahara területén élő berber, főleg sanhaja törzsek Abubakr Ibn Omar vezetésével 1062. és 1076. között háborút viseltek a ghánai királyság ellen, amelyben első lépésként anyagilag támogatták a királysággal szövetséges, azaz vazallusi alávetettségben lévő kis muszlim államok lázadását, majd miután a lázadók lekötötték a ghánai sereg jelentős részét, ők is támadást indítottak.

Ebben az időben alapították meg a mai Marakesh városát is, ami az újonnan formálódó birodalom fővárosa lett.

1082-ben az Almoravidák elfoglalják Algírt, majd később a mai Spanyolország területének nagy részét is (1094). A sikeres csaták ellenére az Almoravidák meggyengültek, majd 1125-ben mikor kitört az Almohádok által vezetett lázadás a birodalom rövid időn belül széthullott.^{3.}

A következő térképen az Almoravida birodalom kialakulása követhető nyomon:

Forrás: www.naveviva.com/historia

A sanhaják így egy időre ismét függetlenedtek az araboktól, és a korábban velük ellenséges viszonyban lévő Zenata törzsekkel együtt még sokáig harcoltak a függetlenségük megtartásáért. Az ő ellenállásuk miatt ezért csak 1270 körül került sor az első harcokra az iszlámot képviselő arabok (**Banu Hilál és Szoleim törzsek**) és a nyugat-szaharai törzsek közt. A két arab törzset az egyiptomi kalifa üldözte el a Nílus deltavidékéről, az általuk okozott problémák miatt. Ezek a törzsek végül Líbiában és Tunéziában telepedtek le, s bár Nyugat Szahara területén nem volt tartós a jelenlétük, az itteni törzsekkel többször is összecsaptak, illetve karavánjaik áthaladtak a vidéken. Róluk írta a híres arab író, ben Khaldun, hogy *„olyanok, mint egy nagy csapat sáskahad, amely mindent elpusztít, ami az útjába kerül.”*

Ekkor történt, hogy a marokkói szultán elűldözte a Jemenből érkező **maquil törzset** az általa ellenőrzött területekről (1218). A törzs a Draa folyótól délre eső vidékre menekült, ahol a következő évszázadok alatt keveredtek a helyi berber törzsekkel, létrehozva egy új etnikai csoportot (szaharáviak), akik később eljutottak a mai Mauritánia északi határáig.⁴

A terület kolonizálása

Az európaiak először a Kanári-szigeteken jelentek meg (1309), amit a Guanche lakosság ellenállása miatt csak 1401-re tudtak elfoglalni. Nem sokkal később, **1346-ban Jaime Ferrer** elhajózott Boujdournál, azonban többé nem tért vissza a felfedező útjáról.

Mivel a spanyolok szinte teljesen kiirtották a Kanári-szigetek őslakosait, nem állt a rendelkezésükre elegendő munkaerő a földek megműveléséhez, így rabszolgavadász expedíciókat indítottak a szaharai partokra. Az első portyát 1405-ben valahol Boujdour partvidékén hajtották végre, ahol egy teljes karavánt fosztottak ki, a foglyul ejtett szaharáviakat pedig jó áron rabszolgának adták el. Az első kaland sikerén felbuzdulva a spanyolok majd további két évszázadon keresztül folytatták az *“entradas”* vagy *“cabagadas”* néven nevezett rabszolga vadász túráikat. Persze azt nem lehetett hivatalosan kijelenteni, hogy csak rabszolgára van szükség, így a keresztény hittérítés álarca mögé rejtették el valós szándékaikat.^{1.}

Az első európaiak által létrehozott települést a portugálok alapították Ceutában (1415), majd ezek után elkezdtek feltérképezni a környező területeket és 1433-1434-ben a **Gil Eanes** és **Alfonso Goncalves Baldaya** vezette expedíció eljutott a mai Nyugat-Szahara tengerparti vidékére, Cap Bojadorig.

A következő expedíció során, amit **Goncalves** és **Nuno Tristao** vezettek, a portugálok foglyul ejtettek 12 nomádot, akik közül csak néhányan beszéltek arabul, mivel berber származásúak voltak. Az 1440-es évi expedíció során már 235 nomádot ejtettek foglyul, akiket részben a spanyolok számára értékesítettek. Ekkora már egy fajta versengés alakult ki a spanyolok és portugálok között a rabszolga vadászat terén.

Nem sokkal később a partvidéket szisztematikusan feltérképező portugálok létrehozták a térségben első kereskedelmi állomásukat D'Arguin szigetén (1445), Cap Blanctól kissé délre.

A portugál történetíró, Gomes Eannes de Azurara leírta az egyik könyvében **Joao Fernandes** expedícióját. A portugál utazó valahol Dakhla környékén szállt partra 1445-ben és részletes jelentést készített a királyi udvar számára. A jelentésében kitért arra, hogy az itt élő nomádok szinte semmiben nem hasonlítanak a Marokkó területén élőkre, még a nyelvük is más, egyedül a vallásuk közös, mert ők is Mohamedet vallják prófétájuknak. A portugálok közben rájöttek arra, hogy egyszerűbb rabszolgákat olcsón vásárolni a szaharai törzsektől, mint kockázatos rajtaütéseket szervezni, így kereskedelmi kapcsolatot létesítettek több part menti törzsszel is, akik fekete rabszolgákat és aranyat adtak el számukra. A fekete rabszolgákat Ouadana városából szállították D'Arguin szigetére, ami alig 6 napos utat jelentett. A rabszolga-kereskedelmet még vagy 200 éven keresztül innen bonyolították a portugálok és évente több ezer rabszolgát szállítottak el a szigetről.^{2.}

A szigetet később az angolok szállták meg (1666), majd a franciák,(1667) végül pedig a hollandok (1685-1721).

A hollandok itt vásárolták fel a Mauritániából származó akác gyantát (Acacia verek) amit az afrikai Portendickben felállított textil üzemekben használtak fel. Ezt a fajta akácot a mai napig is csapolják a nomádok és textilfestésre, illetve megkeményedett változatát ékszerkészítésre használják. A hollandok bár 1638-ban elfoglalták a D'Arguin szigetet, de később át kellett engedniük a franciák számára, így teljesen eltűntek erről a területről (**Hágai Szerződés, 1727.**).

A XV. század végére VI. Sixtus pápa döntésének értelmében Spanyolország kapta meg az ellenőrzési jogot Cap Bojadortól egészen Agadírig, beleértve a Kanári-szigeteket is (**1480-Toledói szerződés**).

A század végén **Diego Garcia de Herrera**, a kanári-szigetek kormányzója egy erődöt (Santa Cruz de Mar Pequena-1476) és állandó kolóniákat létesített (Ifni), de csak a tengerparti övezetben, ugyanis a spanyolok nem kockáztatták meg a tartós letelepedést, bár ekkor már több expedíciót is vezettek a belső szaharai területekre. Herrera az újonnan létrehozott erődöt valójában egy az elfogott rabszolgák tárolására alkalmas helynek építette meg, mivel Fuerteventura és Lanzarote szigetek teljes bennszülött lakosságát kiirtották a spanyolok. Ebből az erődből szervezték meg a portyákat és innen szállították a Kanári-szigetekre az elfogott rabszolgákat. A rabszolga vadászok sikerességét jelzi, hogy a helyi törzsek két éven belül megtámadták az erődöt, és a helyőrséget csak a kormányzó által frissen küldött 700 főnyi felmentő csapat mentette meg a lemészárlástól. Mivel a rabszolga vadászat rendkívül jövedelmező volt, és a korona a teljes bevételének ötödét ebből a forrásból szerezte, a portyázások folytatódtak. Egy rabszolga vadász, Juan Camacho 1491-ben csak maga negyvenhat akcióban vett részt, melyek elmondása szerint sikeresek voltak. Mégis amikor Herrera kormányzó meghalt (1485) az erődöt kiürítették, amit a helyi törzsek azonnal le is romboltak.³

A spanyol uralkodóknak azonban továbbra is szüksége volt a rabszolgákból származó jövedelemre, így az erődöt újjáépítették, amit kereskedelmi központként üzemeltettek tovább. 1550. októberében **Alonso Fernandes de Lugo** andalúziai kapitányt Afrika kapitányának nevezte ki a spanyol király és utasítást adott számára új erődök létesítésére. A kapitány három új erődöt épített, Taghaost, San Miguel de Saca és Cape Bojador erődöket. San Miguel de Saca erődjét még a befejezése előtti egyik éjszakán megtámadták a helyi nomádok, akik több mint 300 spanyol katonát mészároltak le és Lugo életét is csak az Ait Bou Tata törzsből származó tolmácsa mentette meg.

A fokozódó rabszolga vadász akciók annyira feldühítették a helyi törzseket, hogy szent háborút, dzsihádot hirdettek. A támadó beduinok 1517-ben elfoglalták, és lerombolták Santa Cruz erődjét, az ellenállókat legyilkolták, a túlélőket pedig stílusosan rabszolgának adták el. A helybéliek által szervezett akciókban az arabok megtámadták a spanyol és más nemzetiségű rabszolgaszállító hajókat, majd pedig a Kanári-szigeteken lévő településeket.⁴

Az általuk elraboltakat ők is rabszolgapiacra küldték, de már megváltozott szerepben, rabszolgaként. A spanyolok ennek hatására hivatalosan megtiltották az akciókat, remélve, hogy ezután a szaharaiak is befejezik kalóz akcióikat. Ennek ellenére a busás jövedelemmel kecsegtető engedély nélküli rabszolga vadász expedíciók 1593-ig folytatódtak.

A kieső jövedelmeket azonban pótolni kellett valamivel, így nagyon jól jött az a felfedezés, hogy a szaharai partok menti vizek halban igen gazdagok. A spanyolok több halászati megállapodást írtak alá a partmenti törzsekkel, akik garantálták a szabad halászatot, illetve nem támadták meg a parton felépített halszáritó telepeket. Azonban a spanyolok nem kívántak a területen osztozkodni más európaiakkal, így amikor a skót George Glas létrehozott egy kereskedelmi telepet Fuerteventura szigetével átellenben (1764), a spanyolok bebörtönözték, és a Hilsborough névre keresztelt állomást felgyújtották. A skót kereskedőt akkor fogták el, amikor az hajót vásárolni és új matrózokat toborozni ment Lanzarote szigetére. Bár az egy évig tartó bebörtönöztetéséből az angol kormány közbenjárására kiszabadult, a kereskedelmi állomás még épségben maradt épületeit a nomádok addigra elpusztították.⁵

1727-ben a spanyolok és a marokkói szultán, Sidi Mohamed ben Abdallah aláírták a **Marrakeshi szerződést**. A kalózkodó helyi törzsekkel azonban sem a spanyol, sem a marokkói királyság nem tudott mit kezdeni, amit az **1767. május 28.-án keltezett közös halászati szerződésük** is bizonyít. A szerződés kizárólagos halászati jogokat biztosít a spanyolok számára a Santa Cruztól (Ifni) az északi határig terjedő part menti vizeken. A szerződés 18. cikkelye azonban jelzi a két állam meglévő problémáit is a térségben:

„Ő Császári Fensége tartózkodik attól, hogy megfontolás tárgyává tegye Ő Katolikus Fenségének azon elhatározását, mely szerint a Ved Nuntól délre is be kíván rendezkedni, mivel ő nem vállalhatja a felelősséget azokért a balesetekért és szerencsétlenségekért, amelyek megtörténhetnek, tekintettel arra, hogy fennhatósága eddig nem terjed, és az ezen országban lakó kóbor és kegyetlen népek mindig károkat okoznak a Kanári-szigetek lakóinak, aki közül sokat foglyul is ejtettek.”

Ezt a szerződést többször is módosították az elkövetkezendő években, de ez a cikkely folyamatosan benne maradt.⁶

Azt tudni kell, hogy egészen a 20. századig Marokkó nem egy nemzeti állam, hanem több egymástól is független terület, fejedelemség volt. A területen élő törzsek felett sokszor az uralkodónak semmilyen hatalma nem volt, így azok saját törvényeik szerint élhettek. A marokkói vezetés (makhszen) irányítása alatt álló területet ekkor „*bilad el-makhszen*” néven nevezték. Ide tartoztak azok városok és az oázisok nagyobb része is, ahol a marokkóiak hivatalokat építettek ki és a szultán képviselői (*kaid*) irányították a területet. Azonban voltak olyan területek, amit akkor csak „*bilad es-siba*” néven ismertek, ami a menekültek, azaz a disszidensek földjét jelentette.

Ezek közé a területek közé tartozott a kabilok által lakott Rif hegység, az Atlasz hegység berber települései és Nyugat Szahara északi része is.

Bár a marokkói szultánok hivatalosan kifejezték uralmukat a területek felett, csak arra volt elég a hatalmuk és katonai erejük, hogy a fontosabb kereskedelmi állomásokat és városokat uralmuk alatt tartsák. Volt olyan időszak, amikor több évtizeden, sőt egy századon keresztül sem tudott a szultán irányítani egy adott területet. Ennek ellenére voltak olyan törzsek, amelyek egy adott helyzetben fontosnak tartották a marokkói uralkodóval fenntartott kapcsolatot, így szövetségre (*bayaa*) léptek vele, a törzs vezetőjét pedig a szultán uralkodói okirattal (*dahir*) képviselőjévé nevezte ki.

A szaharai törzsek közül néhány szintén szövetséget kötött a szultánnal, de voltak olyan törzsek is, amelyek az ő uralma alól menekültek a Szaharába, mint az Arosien, az Ait Lahsen, vagy az Ouled Bou Sbaa. A Reguibat törzsek, amelyek a szaharávi népesség majd 60%-t alkotják, azonban sohasem írtak alá semmilyen olyan okiratot, amely valaha is jogalapot adott volna a szultánnak a felettük való uralkodásra.⁷

Nemcsak a spanyol, de a francia diplomácia számára is több problémát okozott az a tény, hogy a marokkói szultán semmilyen befolyással nem rendelkezett a szaharávi törzsek fölött, mert így a mauritániai emír közbenjárására volt szükség a nyugat-szaharai partoknál hajótörést szenvedett francia tengerészek kiváltásához. Az emír ugyanis jó kapcsolatokat ápolt a „negyvenek tanácsával” így sikeresen közvetíthetett a tárgyaló felek közt.

A hajótörést szenvedett tengerészek közé tartozott Alexander Scott, aki Cape Noun és Tarfaja között szenvedett hajótörést 1810-ben. A tengerészt foglyul ejtői rabszolgaként eladták egy Toubalt törzsbeli harcosnak, aki öt éven keresztül volt a gazdája. Amikor az Atlasz hegységbe utazott a gazdájával, Scott megszökött és egy, a környéken tartózkodó hivatalos küldetésben járó angol őrnagy segítette haza.⁸ Ekkor Spanyolország vezetői részben a kalózzakciók felszámolásáért, részben pedig hogy biztosítsák a Kanári-szigetek védelmét, elhatározták a nyugat-szaharai partvidék elfoglalását. Ezért az ország vezetői 1884. decemberében bejelentették, hogy protektorátust hoznak létre a Cap-Blanc-tól a Cap Bojadorig terjedő területen. Ezt a tervet később az 1885. február 26-án megtartott berlini konferencia résztvevői elfogadták, majd törvényesítették. A spanyolok pedig az akkor már jól működő angol-skót érdekeltségű Észak-Afrika Társaság (Mackenzie társaság-Cape Juby) mintájára 1884. március 30-án létre hozták a Spanyol-Afrikai Kereskedelmi Társaságot (Compania Comercial Hispano-Africana).⁹

A társaságban több olyan személy vett részt, akik az 1874-ben helyreállított királyságban a politikai, vagy a gazdasági csúcsvezetésben foglaltak helyet. Tervük szerint a hatalmát veszített és már csak a maga birodalmi árnyékaként létező spanyol királyságnak új gyarmatokat kell alapítania, főleg a más európai országok által még el nem foglalt afrikai területeken.

A tervet maga a király XII. Alfonz is támogatta és 3000 pezetát adományozott a társaságnak, amely rövid időn belül 37 000 pezetát gyűjtött össze, ami két expedíció költségeit fedezte.

Az egyik csoport Manuel Iradier, Amado Ossorio és Bernabe Jimenes vezetésével az egyenlítői Guinea területére, a másik csoport Emilio Bonelli Hernando vezetésével Nyugat-Szaharába indult. A kolónia alapításának tervét még a királyhű, konzervatív miniszterelnök, Canovas del Castilo hagyta jóvá, azonban időközben a kormány lemondott, így már csak az új kormány külügyminisztere adhatott utasítást a hadsereg számára az eddig még meg nem szállt szaharai partok elfoglalására.

Az **Emilio Bonelli Hernando kapitány** által vezetett spanyol egység elfoglalta Dakhlát (Villa Cisneros), ahol egy erődöt építettek és postaszolgálatot állítottak fel. Az erődben ekkor még csak 25 katona teljesített szolgálatot egy kapitány parancsnoksága alatt, akiket háromhavonta váltottak le, amikor a Kanári-szigetéről küldött ellátmányt szállító hajó megérkezett. Az első katonai parancsnok Bonelli lett, aki több mint hat évig élt Marokkóban, így folyékonyan beszélt arabul és a helyi törzsek képviselőivel jó kapcsolatot tudott kialakítani. A kapitány javaslatot tett a kormánynak arra, hogy alapítsanak ki még további állomásokat a partvidéken (Angra de Cintra, Cape Blanc és Rio de Oro).

A kormány hogy biztosítsa a szaharai partok és az újonnan létrehozott település védelmét, a Kanári-szigetekre komoly flottaerősítést küldött azzal a parancssal, hogy pacifikálják Nyugat-Afrika partvidékét. A spanyolok 1886 áprilisában már 250 km-re hatoltak be a szárazföld belsejébe, és kinevezték a terület első, a kormányt képviselő kormányzót is.

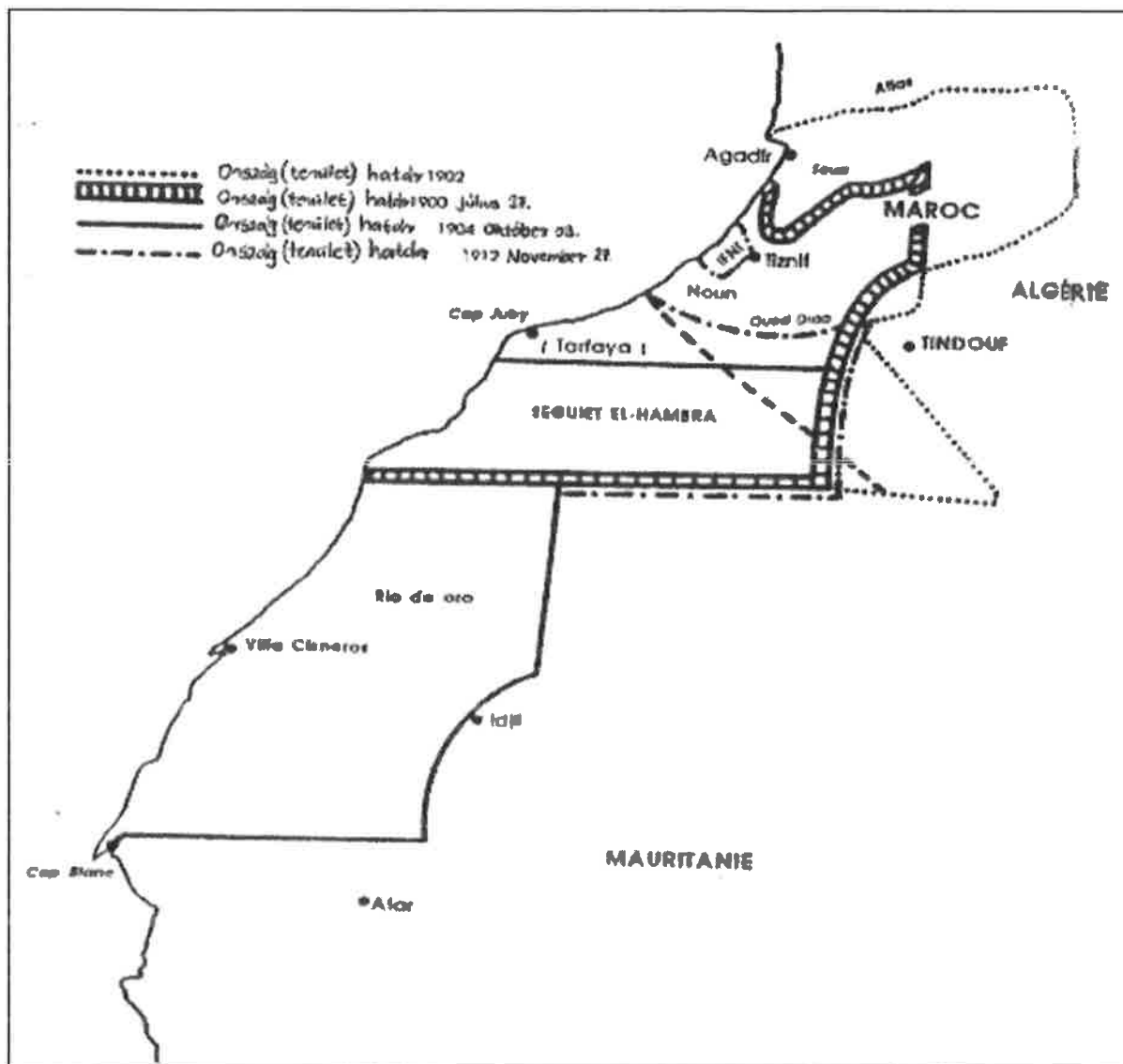
1886 júliusában egy arabul tökéletesen beszélő spanyol segítségével több olyan törzsi képviselőt sikerült találni, akik hajlandók voltak a spanyol fennhatóságot elismerő szerződés aláírására (**Iyili szerződés**). Annak ellenére, hogy a képviselők aláírták a szerződést, az általuk képviselt törzsek fegyvert fogtak a bevonuló spanyol csapatok ellen. A szaharávi törzsek többször szerveztek felkelést a spanyol megszálló hatalom ellen és 1887-ben megtámadták Villa Cisneros erődjét, majd 1892-ben ismét az erődöt támadták, 1894-ben pedig az öbölben horgonyzó Tres de Mayo és a Las Marias nevű hajókat gyűjtötták fel.¹⁰

Az összes eredmény, amit a spanyolok elkönnyvelhettek, az egy szerződés volt, amit a szaharávi törzsek nevében Ould Laroussi, az Ouled Delim egyik törzsének vezetője írt alá. A törzsi vezető ugyanis rájött arra, hogy egyszerűbb a spanyolokkal kereskedni, mint harcolni. Persze a szerződés betartását más törzsek már nem gondolták komolyan, így a csatározások folytatódtak.

A még a spanyoloktól független szaharávi törzsek **1899-ben Daora** helységeinél csatát vívtak a marokkói szultán csapataival, amivel megakadályozták a marokkóiak térnyerését a szaharai területeken.¹¹ A spanyolok közben biztosítani kívánták a már megszerzett jogukat a franciákkal és más európai államokkal szemben, ezért megállapodtak a marokkói és mauritániai területeket birtokló franciákkal az addig vitatott határkérdésekben.

A tárgyalások eredményeként 1900. június 27-én ratifikálták az első francia és spanyol határszerződést, amit 1904. október 3-án, majd később az 1912. november 27-én aláírt titkos megállapodások egészítettek ki.¹²

A következő térképen a megállapodásokban rögzített határok láthatóak:

Forrás: Attilio Gaudio; Les populations du Sahara occidental

Ezek a szerződések rögzítették a határokat, amiket az akkori államok is elfogadtak, a mai Marokkó kivételével. A határok helyét 1954-ben is rögzítették, egy újabb szerződés keretén belül. A sikeres francia és spanyol diplomáciai együttműködés ellenére a spanyolok csak a tengerparti sávokban tudtak eredményesen tevékenykedni, ellenben a franciák térnyerése a szaharai területeken sokkal gyorsabb és látványosabb volt. Ezért egy mauritániai származású vallási vezető **Ma El-Ajnin smarai sejk** a marokkói uralkodó segítségét kérte a franciák elleni harchoz (1905). A Ma El-Ajnin (a szemek vize) ragadványnéven ismert népszerű vallási és katonai vezető nem tartozott egyik szaharai törzshöz sem.

A szaharávi törzsek későbbi szent embere Hodh városában, a Niger folyó partja közelében született 1830-31 körül, Mohammed Musztafa Ould Seikh Mohammed Fadel néven.

A családja Tafilalet városából (dél-kelet Marokkó) származott és a XVII. Században költöztek Hodhba. Apja, Mohammed Fadel Ould Mamin a város egyik legbecsültebb vallási vezetője (*marabu*) volt, aki itt alapította meg a Szufizmus (muzulmán vallási irányzat) kadirija irányzatát. Ma El-Ajnin, mint kereskedő 1859-ben telepedett át Észak-Nyugat Szaharába, a Tadjakent törzs által alig pár éve alapított Tinduf város közelében. Amikor a területre érkezett, akkorra már túl volt a mekkai zarándoklatán, így az itt élők között, akik sohasem jutottak el Mekkába, komoly tekintélyt szerzett magának. Mivel családja révén jó kapcsolatokat ápolt az Alavita uralkodócsalád tagjaival, az sem meglepő hogy 1887-ben az akkori marokkói uralkodó hivatalos képviselőjének jelölte az őt ekkor már szentként tisztelő szaharai nomádok közé. Amikor az általa alapított várost, Smarát kezdték építeni, az akkori szultán, Moulay Abdelaziz még építőipari szakembereket és építőanyagot is küldött az építkezés meggyorsítására (fagerendákat és más a területen nem található anyagokat).¹³

A sejk azonban aggódott a franciák térhódítása miatt, akik 1899-ben elfogadtak egy tervet, amelynek készítője javasolta egy francia védnökségi terület létrehozását Szenegáltól a Draa folyóig. A terv szellemében a franciák már 1903-ra elfoglalták teljes Algériát és Tunéziát. Tunéziában az ellenálló arab harcosok utolsó menedékét, Brakna megerősített városát 1903 végén a korzikai származású és francia szolgálatban lévő tiszt, **Xavier Coppolani** elfoglalta, így északon nem maradt számottevő erő, amely ellenállhatott volna a franciák gyarmatosítási törekvéseinek. Igaz a francia parancsnokot és néhány katonáját nem sokkal később a Sidi Seghir Ould Moulay Zein által vezetett nomád csapat lemészárolta Tagant faluban, amikor csak néhány katonával átutazóban megszállt a helyi karavánpihenőben (1904. május 12.).¹⁴

A franciák feltételezése szerint a rajtaütést Ma El-Ajnin rendelte el. Az orgyilkosság persze csak ideiglenesen hátráltatta a franciákat, akik rövidesen új parancsnokot neveztek ki a gyarmati csapataik élére.

Ugyanebben az időben kezdték meghódítani a francia csapatok az eddig független kis sivatagi államot, Adrart (1909. január 9.). A franciák az ellenálló törzseket (Ouled Delim, Reguibat, Aroussiyine törzsek) több csatában is megverték, amelyek miután elvesztették vezetőiket és harcosaik jelentős részét, behódoltak.¹⁵

Ezért próbálta meg Ma El-Ajnin sejk ellensúlyozni a franciák térnyerését azzal, hogy még spanyolok fennhatósága alá tartozó területen egy új várost alapított, a mai Smarát (1898). A város Tindouf és Adrar között, a forgalmas karavánút közelében helyezkedett el, és az itt található legeltetésre jó területek és kutak csak növelték az értékét. A munkások a város fő épületeit 1902-re teljesen befejezték és Ma El-Ajnin végleg ide helyezte főhadiszállását.

Érdekes módon a sejk nem látta annyira veszélyesnek a spanyolokat, akik csak az általuk megerősített három fontos várost ellenőrizték igazán, Villa Cisnerost (Dakhla), La Guerrát és Cabo Juby kikötőjét (Tarfaya), majd később Sidi Ifnit. Ezért a sejk portyázó katonái a spanyol járőröket békén hagyták, sőt a kisebb spanyol katonai posztokkal még cserekereskedelmet is folytattak, ahol teáért, cukorért, lisztért és más termékekért a saját terményeikkel (állatbőrök, vágóállatok, datolya, stb.) fizettek. Mivel a spanyolok számukra nem jelentettek komoly fenyegetést a helyi törzsek vezetői inkább a francia erők elleni támadásokra koncentráltak.

Még 1902-ben a franciák expedíciót indítottak a Szaharába, amely a mai Nyugat-Szahara és Mauritánia területét térképezte fel és információkat gyűjtött a rövidesen támadásba lendülő francia csapatok (**Blanchet expedíció**) számára. Az expedíció egyik tagja, Jouinot-Gambetta hadnagy, jelentésében már ekkor figyelmeztette a francia hadvezetést a sejk veszélyességére:

„Az itt élők között él Ma El-Ajnin, más néven Mohamet Fadel aki igazán fanatikus muszlim, és akinek az elképzelése szerint a hitük győzedelmeskedni fog és általa le fogják győzni a földüket elfoglaló hitetleneket.”¹⁶

Smara az új város rövidesen a szaharai nomádok szellemi központja lett, ahonnan megkezdtek szervezni a franciák elleni fegyveres felkelést. A sejk elképzelése szerint, marokkói támogatással összefoghatták volna a széthúzó törzseket, majd szent háborút (dzsihád) hirdettek volna a hitetlenek ellen. A marokkói uralkodó, ugyan először támogatást ígért a felkeléshez, azonban később megegyezett a franciákkal és ekkor az általa elárult sejk megtámadta Marokkót. A szaharávi és mauritániai törzsekből álló csapatai elfoglalták Marrakest, de 1910. június 23-án Fez előtt vereséget szenvedtek a Moinier tábornok által vezetett, náluknál jobban felszerelt és kiképzett francia csapatoktól.

A sejk néhány hónapon belül meghalt, azonban fiai **El-Hiba** és **Mohammed Laghdaf** tovább folytatták a harcot, ők azonban korántsem voltak olyan tehetséges hadvezérek és szellemi vezetők, mint az apjuk. A sejk megbecsültségét az is mutatja, hogy leszármazottai önálló törzsként részeivé váltak a Nyugat-Szaharában élőknek és helyet kaptak a negyvenek tanácsában, majd a Dzsemmában is.

A továbbra is harcoló nyugat-szaharai törzsek a franciák elleni harc háttérbázisaként a spanyol uralom alatt lévő Saguia El Hamra területét használták.

Mivel a spanyolokat nagymértékben zavarta a franciák arra irányuló törekvése, hogy Nyugat-Afrika területén összefüggő gyarmatbirodalmat hozzanak létre, különösebben nem léptek föl a szaharáviak ellen. Sőt, bizonyítékok vannak arra, hogy 1919-ben még havi jövedelmet folyósítottak Laghdaf számára, hogy a spanyol katonai ellenőrző pontokat és egyéb érdekeltségeiket ne támadja meg.¹⁷

Az is meglepő, hogy a keresztények ellen totális háborút hirdető, komoly vallási háttérrel rendelkező mozgalom a fegyvereinek jelentős részét a hamburgi Woerman és a barcelonai Torres társaságoktól szerezte be.

Ezt a francia hadvezetés is jól tudta, ezért a hadsereg egységei a lázadó törzsek üldözése ürügyén többször is behatoltak Saguia El Hamra területére. Egy ilyen támadás során 1913-ban **Mouret** szenegáli lövész és Kounta és Oulad Ghailan törzsbeli arab csendőrökből álló egysége több mint nyolcszáz kilométeres erőltetett menet után elfoglalta, majd lerombolta Smarát a Ma El-Ajnin sejk által alapított könyvtárával együtt. A könyvtárban több mint 5000 régi, értékes kéziratot őriztek, amelyek jelentős része megsemmisült. A menetet a franciák a mai napig is katonai bravúrként emlegetik, mivel az alezredes február 9-én indult el egységével Atar helyőrségből és március elsején már Smarában volt.

A várost elhagyó francia csapatokat Langdaf megpróbálta csatára kényszeríteni és ezért maga után csalta őket Leburat környékére. A franciáknak azt a hamis információt jutatta el, hogy alig 250 fegyverese van, így ők bizton számíthattak a győzelemre, valójában majd 1200 harcosa volt főleg a Reguibat sarg és sahel törzsszövetségből. A szaharáviak a Tagliat (Oued Tagliat) völgyben letáborozott franciák hátvédjét megtámadták, majd törbe csalták a segítségükre küldött egységeket is, végül teljesen bekerítették Mouret csapatait (március 10.).

A rajtaütés csak részben járt sikerrel, ugyanis a csata után a 400 főnyi francia egység vesztesége összesen két tisztt, (Merello hadnagy és Verhardt százados) és 28 katonára volt, azonban Mouretnek több mint 200 katonája sebesült meg. Végül a franciák visszavonultak Mauritánia irányába, de a szaharáviak sem tudták kihasználni kétes győzelmüket, mivel közel 100 embert veszítettek és az elkedvetlenedett sivatagi harcosok nem vállalkoztak a franciák további üldözésére.

A vesztes csata után Mouret (legalábbis az emlékiratai szerint), bár legyőzhette volna a Laghdaf által vezetett beduinokat, mégis visszavonulást rendelt el az Atar városában lévő francia helyőrségbe (1913. március 28.), ahol egysége eredetileg állomásozott.

Egyébként a franciák tagadják a könyvtár felgyújtásának tényét. A verziójuk szerint Mouret katonái csak aláaknázták a fontosabb épületeket, hogy bizonyítsák a helyi lakosoknak eltökéltségüket, de nem robbantottak fel semmit. Azonban egy sajnálatos baleset miatt (villámcsapás) a könyvtár egy része tényleg kigyulladt, de a könyveket kimenekítették, majd később egy részük valahogyan marokkói tulajdonba került.

1931-ben két francia utazó még látta a könyveket, illetve a francia gyarmati hadsereg repülőgépei fotókat készítettek Smaráról, hogy bebizonyítsák a világnak, elődeik nem semmisítették meg a várost. A képeket egy marokkói újság is leköszölte, ennek ellenére a sejk leszármazottai a könyvtár sorsáról semmilyen biztos információval nem rendelkeznek egészen a mai napig.^{18.}

Az első világháború alatt a területen nem folytak komoly harcok, egy apróbb tengeri összecsapástól eltekintve, amelyben két német cirkáló csapott össze az angol flotta egyik hadihajójával Dakhla közelében. Természetesen a német vezetés a Szaharában is megpróbált francia csapatokat lekötni, így El-Hiba számára fegyvereket és más felszereléseket szállítottak. A németek által küldött UC20 tengeralattjáró 1916. október 15-én ért a szaharai partok közelébe, ahol Edgar Probst a korábban Fezben állomásozó konzul 600 korszerű fegyvert és a török szultán levelét adta át a szaharáviaknak. A visszavezető úton azonban a spanyolok Tarfaya környékén a német követet elfogták, majd a Kanári-szigetekre deportálták.

Mivel a franciák és a spanyolok nem álltak háborúban, a spanyol hatóságok megpróbálták az uralmuk alatt lévő terület viszonyait konszolidálni.

Az 1903-ban kinevezett spanyol kormányzó, **Francisco Bens Argandona**, jó kapcsolatokat épített ki az Ouled Delim, Ouled Bou Sbaa és Arosien törzsekkel. A törzsek tagjait a kubai háborús veterán azzal nyűgözte le, hogy katonai kíséret nélkül utazta be a szaharai vidéket mindössze néhány szaharávi kísérelővel. A szaharáviakkal való barátságát azonban a franciák nem nézték jó szemmel és amikor találkozott El-Hiba sejjel, aki a franciák elleni felkelés egyik vezető személyisége volt, hivatalos jegyzékben tiltakoztak a két állam közötti szerződések megsértése miatt.¹⁹ Kormányzósága 22 éve alatt alapította meg a Mackenzie féle Észak-Afrika Társaság volt telephelyén a konklávé második települését, Cabo Jubyt (1916. június 29.).

A következő település, amit vezetésével a spanyolok elfoglaltak és megerősítettek, La Guerra város volt. (1919. november 27.)

Annak ellenére, hogy a spanyol kormány hivatalosan megtiltotta a település elfoglalását, az éjszaka leple alatt 3 tisztjével és a 66. gyalogezred alig kétszázakosnyi katonájával gond nélkül megszállták a várost. Az addig a franciáktól és a helyi nomádok támadásától tartó madridi vezetők természetesen a saját sikerükként könyvelték el a teljes hadműveletet, mindenesetre az új város megszerzése ellensúlyozta a közelben lévő francia város Port Etienne kereskedelmi befolyását.

A szaharai területeken ekkor 703 spanyol katona szolgált, ebből Villa Cisnerosban 121 fő, La Guerrában 159 fő és Tarfayában 423 fő. Tarfayában az ott lévő repülőtér és a franciák közelsége miatt állomásozott megemelt létszámú kontingens. A reptéren pedig 1928-tól kezdve 6 katonai repülőgép teljesített állandó szolgálatot (Henkel típusú gépek).

Közben az új francia kormányzó Gaden tábornok új terveket készített a területen élő nomádok pacifikálására. Azonban csak később az 1925. évi Treyfiai csata után, ahol a franciák a felkelő törzsek csapatait teljesen megsemmisítették, kezdett el konszolidálódni a helyzet Mauritániában és Nyugat-Szahara egyes részein.²⁰

Ennek ellenére a rajtaütések folytatódtak és a szaharai helyzet odáig fajult, hogy 1934-ben Franciaország megfenyegette Spanyolországot, amennyiben nem tudja fenntartani a rendet a saját területén, megszállja azt.

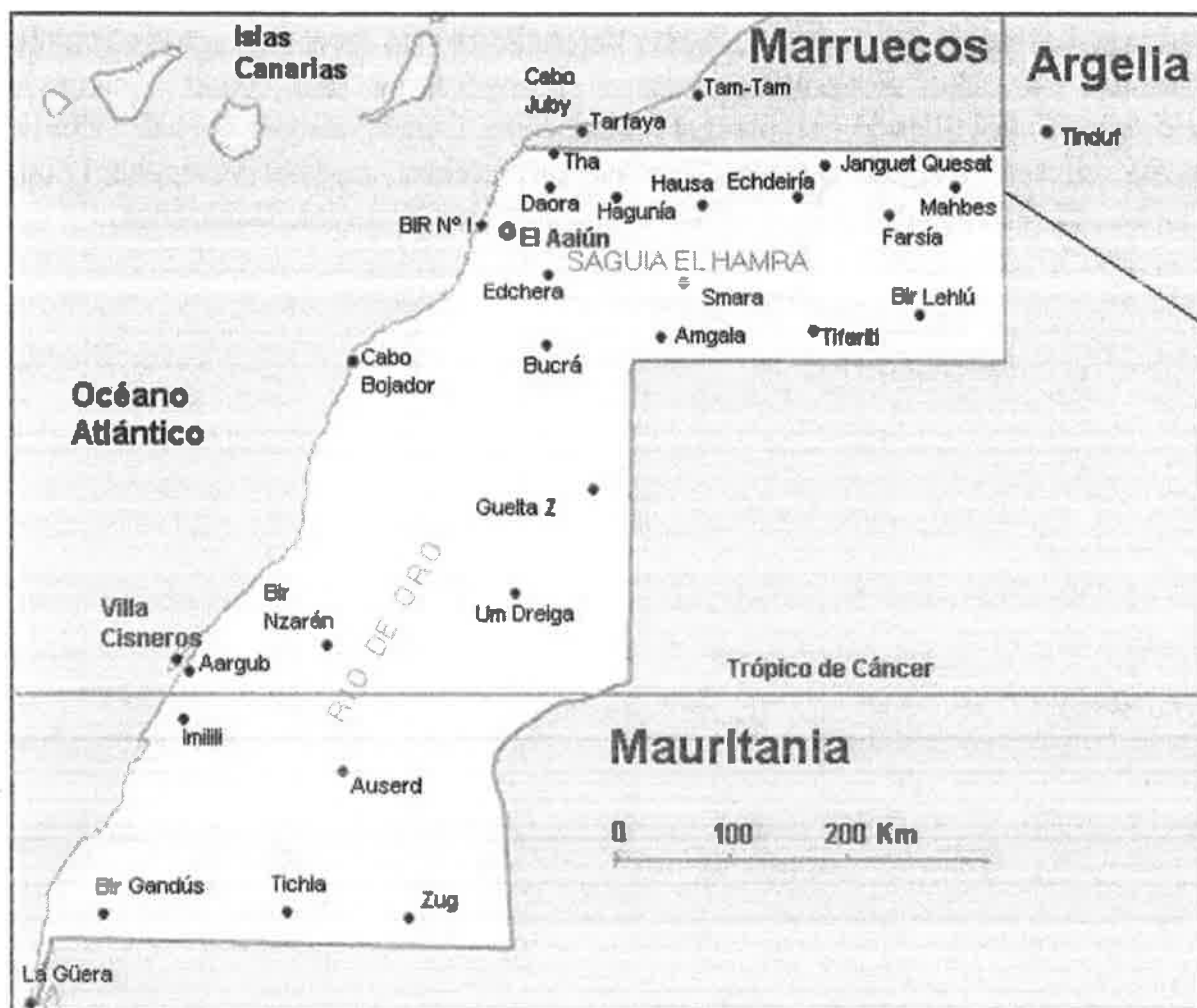
A helyzet komolyságának bizonyítására **Trinquet ezredes** vezetésével a francia csapatok megszállták Tinduf városát, ami egy stratégiaileg rendkívül fontos pont volt, majd néhány éven belül Algériához csatolták.²¹ Ekkora a szaharai törzsek ellenállása kifulladásig, és amikor még ugyanebben az évben levertek az Ait Ba Amrane törzs lázadását (1934. március. 4), a nomádok véglegesen felhagytak a francia területeken való portyázásokkal.

A spanyolok 1934. május 1-én Galo Bullon kapitány és Carlos de la Gandara hadnagy vezetésével, a saját, szaharai katonáikból álló tevék osztagukat küldték Daorába. A város megszállása után a spanyolok az alig védett Smarát is elfoglalták, ahol állandó helyőrséget hoztak létre. Ennek ellenére is csak 1936-ra tudták teljesen elfoglalni a nyugat-szaharai területeket, majd helyőrségeket (Zug, Tichla, stb.) telepítettek oda és elnevezték a területet Spanyol-Szaharának.²²

A Spanyol-Szahara

A terület elfoglalása hatására a helyi törzsek többször is fellázadtak a spanyol uralom ellen. A legkomolyabb megmozdulás 1938-ban történt, amit azonban a spanyol légió egységei rendkívül határozottan és gyorsan levertek. Valójában a spanyolok csak a városokat tartották szilárdan kézben, és a törzsi területeket megerősített járőrökkel igyekeztek ellenőrizni.¹

Az alábbi térképen találhatóak az egykori spanyol helyőrségek és a katonai ellenőrző pontok helyei:

Forrás: www.westernsahara.org

Ebben az időben, a Szaharában a spanyol hadsereg ereje a következőkből állt:

527 főtiszt és tiszt

246 tiszthelyettes

12.713 katona és rendőr

Mindösszesen: 13.486 fő

A terület feletti ellenőrzés főként a **spanyol légió** egységei, a bennszülöttekből létrehozott Ifni lövészek (**Tiradores de Ifni**), a helyi rendőrség (**Policia Territorial**), illetve nomád lovas egységek (**Troopas de Nomadas**) feladata volt.

A **spanyol légiót** a francia idegenlégió mintájára 1920-ban alapította meg az akkori spanyol király, XII. Alfonz. A légió első parancsnokának Millan Astray alezredest nevezték ki, aki már ez évben elkezdte az első zászlóalj (bandera) felállítását Ceutában. Az elkövetkezendő években az alakulat katonái a spanyolok 1976-os kivonulásáig minden helyi csatában résztvettek. Az alakulat légénységi állományába a szaharái törzsekből is toboroztak katonákat, de arányuk alig néhány százalékos volt csupán.²

A szaharai területeken a légió alábbi egységei szolgáltak hosszabb-rövidebb ideig:

- 2. zászlóalj
- 4. zászlóalj
- 6. zászlóalj
- 9. zászlóalj
- 13. zászlóalj

Az egységek kiképzése és felszereltsége igen jó volt, hadrendjében a tevék osztagok mellett a francia AMX-30, vagy az AML-90 típusú közepes kategóriájú harckocsikkal és a Heinkel 111 vadászrepülőkkal felszerelt egységek is szerepeltek.

A **Tiradores** egységeket Marokkóban (Ifni) állították fel, tisztjeik spanyolok és marokkóiak voltak, de a szaharai konfliktus idejére már a tisztok 98%-a volt spanyol, a helyiek megbízhatatlansága miatt.

A légénységi állomány zömét marokkóiak alkották, de közel 40%-át a város környéki szaharái törzsekből toborozták. Az alakulaton belül szállító, híradó, ellátó és egészségügyi egységek tevékenykedtek. Az egység katonái eleinte könnyűfegyverzettel rendelkeztek, de később tüzér egységet is létrehoztak, amelyet 50, 60, 81 és 120 mm-es ütegekkel szereltek fel.³

A **nomád lovas egységeket** 1926-ban kezdték el hivatalosan megszervezni, jóllehet a spanyolok már előtte is alkalmaztak felderítési és egyéb más katonai feladatokra szaharai nomádokat.

A helyi katonai vezetők 1926. július 27-én állították fel a „Cabo Juby” egységet, amit 1928. október 10-én átszerveztek egy gyalogos és egy tevék osztagra. Később a gyalogos egységet lovakkal szerelték fel a hatékonyság növelése érdekében. A nomád egység létszáma 1930-ban 30 európaiból (ebből 6 fő tiszt), és 198 szaharáiból állt, akik 62 lóval és 183 tevével rendelkeztek. 1937-ben az egyik osztag Tan-Tan (Saguia el-Hamra), a másik pedig Villa Cisneros városában állomásozott (Capitan de Gandara).⁴

A spanyol polgárháború után a spanyolok megerősítették a nomád csapatokat és új egységeket is létrehoztak, így két egység Tan-Tan, egy egység Smara és egy egység Villa Cisneros városában állomásozott. A nomád egységek egymástól és a reguláris hadsereg állományától is függetlenek voltak, az irányításukat külön kormány megbízott végezte.

A nomádok feladata volt a határok és a törzsi területek ellenőrzése, információk szolgáltatása és gyűjtése a helyőrségek számára, rendőri, karhatalmi tevékenység folytatása és a lázongó szaharaviak féken tartása. A nomád egység (század) szervezeti felépítése az alábbiak szerint valósult meg:

- 25 európai katona (többnyire tisztek és tiszthelyettesek)
- 140 a helyi törzsekből toborzott tiszthelyettes és katona
- 146 hátasteve
- 37 teve, szállítási feladatokra
- 2 géppuska
- 1 kis kaliberű, szétszerelhető löveg
- 1 hordozható rádió adó-vevő készülék

A hetvenes évek elejére az egységeket, egy kivételével (amely továbbra is tevékkel járőrözött) modernizálták, Land Rover terepjárókkal és Pegazo típusú teherautókkal szerelték fel.

Nagyon kevesen tudják, de a spanyol polgárháború idején Franco alakulataiban több szaharavi katona is szolgált, ennek ellenére a történészek többnyire csak a marokkói katonákat említik meg (Franco katonáinak 14%-a volt muzulmán a háború ideje alatt).⁵ A polgárháború egyébként csak annyiban érintette a szaharai területeket, hogy 1937. márciusában a villa cisnerosi börtönben fogva tartott kommunisták, egy lefizetett őr segítségével fegyvert szereztek és kitörték a börtönből. Mivel a város elfoglalására nem volt komoly esélyük, egy elfoglalt halászhajóval szinte azonnal elhagyták a kikötőt.

Erre az időre tehető Cabo Juby (Tarfaya) fénykora is, amit a katonai és civil repüléstörténelem aranylapjai örökítettek meg. Az itt szolgáló katonáknak a hely inkább hírhedt, mint híres volt, ugyanis a spanyol hadsereg büntető-fegyelmező századot működtetett a városban. A helyőrségben 1918. és 1936. között kettős hasznosítású katonai és polgári repülőter üzemelt. Habár a spanyol és francia állam között a területen egyfajta vetélkedés volt, ez mégsem gátolta őket abban, hogy a Cabo Juby repülőteret együtt építsék ki és használják. A franciák ide telepítették a Casablanca és Dakar között működő polgári légi postaszolgálatukat is (Compagnie Generale Aeropostate), amit 1927-28. között a híres francia író Antoine de Saint-Exupéry irányított.

Az író itt írta meg a „Courier, azaz a szállító” novelláját, amit a „Him navire d'argent” folyóirat és a francia Gallimard jelentettek meg. Ez a novella hozta meg Saint-Exupéry számára az első írói sikert. Az író 1929-ben kinevezték az Argentin légiposta vezetőjének, ezért elhagyta a várost, de később is szívesen emlékezett meg az itt eltöltött tizennyolc hónapjáról.⁶

A szaharavi törzsek ekkor viszonylagosan békében éltek, a spanyolok pedig elkezdtek a terület közigazgatási átszervezését, bár komoly érdeklődést még továbbra sem mutattak szaharai gyarmatuk iránt. Ekkor ugyanis még senki sem tudott a területen lévő foszfát és vasérc lelőhelyekről. A spanyolok egyedül a halászatból húztak komolyabb jövedelmet, ennek ellenére a gyarmat csak veszteséget termelt a spanyol kormány számára.

Mindezt jól mutatja, hogy 1958-ban a területről 523 tonna halat és egyéb terméket exportáltak 958.015 peseta értékben, míg az import ennek legalább a hússzorosa, 21,4 millió peseta volt.⁷

A halászatot egy állami alapítású cég az IPASA felügyelte, amely hűtőházat épített és korszerűsítette a kikötőket. Az ötvenes évek elejére évi 2-6000 tonna halat fogtak ki nagyrészt Villa Cisneros és La Guerra partvidékén. A halászat mellett még tengeri hínárt gyűjtő és feldolgozó részleget is működtetett a cég, azonban a bevételeiket ez sem növelte jelentősen. Hogy a halászflootta számára új bázisokat teremtsenek, Del Oro alezredes vezetésével, a spanyol kormányzó katonákat küldött, akik a Saguia el-Hamra völgyben, az óceántól alig 25 km-re megalapították a mai Laayoune várost (1940.). Az új település az itt talált kutakról (*ayoun*) kapta a nevét (El Aaiun), amit csak a marokkói megszállás után változtattak meg.⁸

A spanyolok El-Aaiunt választották közigazgatási központul, ahol a Saguia el-Hamra és a Rio de Oro kormányzója rezidenciát tartott fenn. A fejlődés azonban minimális volt, mivel a területen még mindig csak olyan kis lélekszámú települések voltak, mint Smara, La Guera, Dakhla, és néhány kisebb katonai erőd, mint Tichla és Zug.

A területet a II. Világháború nem érintette, azonban a náci hadvezetés számolt azzal a lehetőséggel, hogy Spanyol Szahara területét bázisként használhatnák az esetlegesen Afrikában szervezett katonai műveletekben. Mivel a Franco által vezetett rendszer nem csak szimpatizált a harmadik birodalommal, hanem maga is fasisztoid vonásokkal bírt, a németek bíztak a spanyolok hallgatóságos támogatásában, azonban készek voltak a terület katonai megszállására is. Mindenesetre a Berlini Katonai Akadémián az 1942-43. tanév anyagában szerepelt a Spanyol Szahara katonai földrajza. (Spanisch-West-Sahara, Rio de Oro mit Spanisch Sahara und Spanisch-Süd-Marokko, Generalstab des Heeres, Abteilung für Kriegskarten und Vermessungswesen, Berlin 1942.)

A viszonylag konszolidált helyzet a II. Világháború után változott meg, amikor 1946-ban Ifnit és Nyugat-Szaharát egyesítették Spanyol Nyugat-Afrika néven, és újabb forrongások törtek ki a területen. Az ötvenes évek első felében a helyiek résztvettek a marokkói felszabadító hadsereg (*Jaich at-Tahrir*) harcaiban, ezért a marokkóiak segítséget ígértek a függetlenségi harcukhoz.⁹

Marokkó függetlenné válása után (1956. április), már a marokkói egységek közösen harcoltak a szaharái törzsekkel együtt a Spanyol-Szahara területén állomásozó spanyol csapatok ellen. A spanyolok szemében ekkorra a terület már felértékelődött, ugyanis az 1940-es évek végére egy spanyol geológus, Manuel Alia Medina felfedezte az első foszfátmezőt Bou Craa környékén.¹⁰

A területet 1950-ben meglátogató Franco figyelmét felkeltette a felfedezés, és utasítására a spanyol Geológiai Intézet kutatócsoportot küldött ki, amely megerősítette a geológus véleményét. A tudósok szerint egy nagyobb méretű és közel 85%-os tisztaságú foszfát mező található a Spanyol-Szahara alatt.¹¹

Az extraprofittal kecsegtető foszfát kitermelést az akkor komoly gazdasági problémákkal küszködő spanyolok nem akartak átengedni a marokkóiak, vagy más nemzet számára.

A marokkóiak azonban hivatalosan nem álltak harcban a spanyolokkal, sőt igyekeztek szívélyes kapcsolatokat ápolni velük, mivel időt akartak nyerni az újonnan alakult állam belső rendjének megszilárdítására. Persze az értékes ásványkincsekben gazdag szaharai területek és a partmenti spanyol városok (Ifni, Ceuta és Mellila) felkeltették a frissen függetlenné vált állam vezetőinek figyelmét. Ezért az akkor még a királyi hadsereg (*Forces Armées Royales-FAR*) vezérkari főnökeként tevékenykedő későbbi uralkodó, II. Hasszán információkkal, és fegyverzettel támogatta a spanyol gyarmatot támadó irreguláris egységeket.

A marokkói és szaharávi csapatok (főleg a Tekna és Reguibat törzsbeliak) támadásának fő célja Ifni városa volt, amiről a marokkói szultán még 1860-ban hivatalosan is lemondott Spanyolország javára. A várost a marokkóiak 1957. októbere és 1958. júniusa között ugyan többször is megtámadták, de elfoglalni nem tudták. 1957. november 23-án a marokkóiak elvágták a telefon vezetékeket és megtámadták a repteret, a fegyverraktárt és a város több pontját is. A várost 3 gyalogos zászlóalj, 3 tüzér üteg és a szaharai rendőrség egysége védte (1500 spanyol katona és 500 fő szaharávi rendőr). Mivel a város lakóiban nem bíztak, azokat lefegyverezték és szigorú rendeletekkel a házaikban tartották őket.

A támadók tüzérsége órákon keresztül lőtte a várost, majd kb. 1200 automata fegyverekkel felszerelt lázadó rohamozta meg a védállásokat. A spanyolok 55 katonát veszítettek, 128 fő megsérült és 7 fő eltűnt. A támadók is komoly veszteségeket szenvedtek, és az elkövetkező hetekben komolyabb támadást nem is kíséreltek meg a város ellen, de a sivatagban lévő kisebb spanyol őrhelyeket szisztematikusan felszámolták (Tamucha, Mesti, T'zelata de Sbuia, Tiliuin, Sidi Inno, Tabelcut).^{12.}

Tiliuin erődjét egy szakasz Tiradores katona és egy szakasz szaharávi rendőr védte a helyi beduinok segítségével, de november 25-ére olyan súlyos veszteségeket szenvedtek, hogy felmentő csapatot kellett küldeni a segítségükre. A csapatot a légió katonái és ejtőernyősök alkották egy 81 mm-es lövegekkel rendelkező üteggel. Bár az őrhelyet felszabadították, annyi halottjuk és sebesültjük volt, hogy el kellett hagyniuk az erődöt, és vissza kellett vonulniuk Ifnibe. A többi őrhelyen is hasonló esetek történtek, mivel a spanyolok nem voltak hajlandóak harc nélkül feladni állásaikat. Ennek ellenére december 9-ére minden őrhelyet elveszítettek, és az összes egység Ifnibe szorult be, amit a marokkói csapatok teljesen körülfartak. A spanyolok az ostromzárat csak 1958 júniusára számolták fel, amikor is a támadó csapatok visszavonultak.

Természetesen nem csak Ifni környékén voltak harcok, hanem a teljes Spanyol-Szahara területén is. A marokkóiak egyik csoportja például megtámadta az őrizetlen Cape Bojadori világítótornyot, ahonnan hét spanyol munkást hurcoltak el, miután a berendezést teljes egészében megsemmisítették.

Nem sokkal ezután Arbaa el-Mesti közelében egy menetoszlopot támadtak meg, azonban a túlerő elől visszavonultak.

1958. január 12-13.-án a felkelők egységei megtámadták El-Aaiunt. A várost a spanyol légió 13. zászlóalja védte, s bár a támadók létszámfölényben voltak, a várost nem sikerült elfoglalniuk. A győzelmükön felbuzdult spanyolok üldözőbe vették a támadókat, de a város környéki homok dűnék között (Edcherra) azok törbe csalták őket. A spanyol egység (1. század) parancsnoka, Jauregui százados, rögtön a támadás kezdetekor halálos lövést kapott. Bár a század nagy részének sikerült visszavonulnia, azonban a 3. szakaszt elvágták a főerőktől. A szakasz több órán keresztül harcolva elveszítette állományának felét, végül Francisco Fadrique őrmester és Juan Maderal Oleaga légionárius egy géppuskával fedezték az életben maradottak sikeres visszavonulását, de ők elesetek. A támadás alatt a spanyolok vesztesége 37 halott és 50 sebesült volt. A szakasz visszavonulását fedező és értük életüket feláldozó két légionárius posztomus megkapta a San Fernando katonai érdemrendet.^{13.}

A harcok következményeként a spanyolok kiszorultak a tengerparti sávra, majd a lázadók által szintén fenyegetett franciákkal közös hadműveletet terveztek a nyugat-szaharai törzsek ellen. **1958. február 10-én** megkezdődött a közös francia-spanyol hadművelet (**Ecouvillon vagy Teide hadművelet**), amely keretén belül a szövetséges csapatok rendkívül gyorsan és néhol igen brutálisan felszámolták a helyi törzsek ellenállását.

A közös haderő 9000 spanyol és 5000 francia katonát számlált, akiket 60 spanyol és 70 francia repülőgépből álló légierő is segített. A spanyol egységeket Lopez Valencia tábornok, a Kanári-Szigeteken állomásozó csapatok parancsnoka, míg a franciákat és a mauritániai csapatokat Bourgund tábornok vezette.

A spanyol főerők El Aaiun és Villa Bens városából, míg a franciák Tindoufból (Algéria) és Trinquet erődből (Mauritánia) indultak el a terület visszafoglalására. A lázadók Tan-Tan és a Sagiet el Hamra folyó völgyében gyűjtötték össze csapataikat, ahol a barlangokban és a folyóparton építettek ki harcállásokat. A szövetséges erők vadászgépei azonban lebombázták a területet, a szaharáviak több mint 150 főt és fegyverzetük nagy részét elveszítették a légi támadás alatt.

1958. február 10-20. között a spanyol gépesített erők (a légió 4., 9., és a 13. zászlóalja, a Santiago páncélos ezred, egy lövész zászlóalj és egy tüzér egység) elfoglalták az Edchera hágót, majd Tafurdat és Smara városokat.

Február 21-én pedig a spanyol és francia csapatok Awsard és Bir Aznaran között felszámoltak egy másik kb. 300 főnyi egységet. Ezek után már csak Agadir környékén maradt számottevő erő, ahol a lázadók kb. 12 000 fős kontingense táborozott. Azonban a helyiek nagy része a túlerőt látva szép lassan hazaszállingózott. A hadművelet eredményeit látva a megijedt marokkóiak nem szállítottak sem élelmiszert, sem pedig fegyvereket a felkelők számára, majd megegyeztek a spanyolokkal.

Semlegességükért cserébe megkapták a szaharai terület északi sávjához tartozó, a főleg szaharáviak által lakott Tarfaya körzetét (**Cintra-i egyezmény, 1958. április 1.**). A szövetséges csapatok teljes vesztesége a hadművelet ideje alatt nyolc spanyol és hét francia halott, továbbá néhány sebesült volt.¹⁴

A hadjáratot követő időkben viszonylagos béke uralkodott a területen, csak 1961. márciusában történt egy kisebb incidens, amikor az Union Oil and Company amerikai, kanadai, francia és spanyol nemzetiségű kutatóit elrabolták. Az olaj után kutató cég embereit váltságdíj fejében a túszejtők később szabadon bocsátották.

Időközben változások következtek be a gyarmattartó államok politikájában, majd a 1955. április 19-én kezdődő **bandungi konferencia** hatására, ezek az országok sorra adták meg az önrendelkezési jogot volt gyarmataiknak. A gyarmatok mielőbbi felszámolását, és önállóvá válásukat támogatta az ENSZ által elfogadott 1514. számú határozat, a „Gyarmati Deklaráció” is. A határozat elfogadása a volt gyarmattartó államok részéről szintén komoly lépést jelentett a gyarmati rendszer felszámolásában, így a következő tíz évben szinte teljesen átalakult Afrika politikai térképe.¹⁵

1962-ben már a Spanyol-Szaharát körbevevő három ország, Marokkó, Algéria és Mauritánia is függetlenné vált, 1965-ben pedig már 38 önálló állam létezett a kontinens területén. Részben ezért, részben a fokozódó diplomáciai nyomásra felmerült az a lehetőség, hogy a területen élők gyakorolhatnák önrendelkezési jogaikat.

Az önállósodási küzdelem kezdete

A hatvanas évek elejére már felértékelődött a Nyugat-Szahara, ugyanis 1947-ben felfedezték az első foszfátbányát, majd később a sikeres kutatások után elkezdték a kitermelést. A spanyolok elkezdtek kutatni további más ásványkincsek után, ezért a terület megtartása fontosabbá vált. Közben a nomádok egy része letelepedett, ugyanakkor elkezdődött egy lassú kivándorlási folyamat is.

A szaharáviak megpróbálták kialakítani saját politikai szervezeteiket, így 1967-ben létrehozták a **Szaharai Felszabadítási Mozgalmat (MLS-Harakat Tahrir saguia el-Hamra wa Oued ed-Dahab)**, amely első vezetője **Mohamed Sidi Ibrahim Bassiri** lett.¹ Bassiri a Reguibat törzsből, Tan-Tan városából származott, majd később Casablancában, állami ösztöndíjjal tanult. Ezután lehetősége nyílt a kairói, majd a Damaszkuszi egyetemen diplomát szerezni, ahol a pánarab eszméket hirdető Baathisták hatása alá került. Miután megkapta diplomáját, visszaköltözött Marokkóba, ahol egy radikális újság, a "Fáklya" (*Al-Chibab*) alapító főszerkesztője lett.

1967-ben úgy döntött, hogy visszaköltözik szűkebb pátriájába és Smara városban vallási tanítóként helyezkedett el a helyi mecsetben. Vallási befolyását felhasználva létrehozta először még titkos szervezetét és megkezdte a spanyolok elleni szervezkedést. A spanyol katonai elhárítás rövid időn belül felfigyelt a tevékenységére és 1970. júniusában jelentést készített a kormányzó számára. A jelentésben figyelmeztették őt az új szervezet veszélyességére, amelyben több, a spanyol légióban, a helyi rendőrségben és a nomád csapatoknál szolgáló szaharávi is tevékeny szerepet vállalt.

A szervezet először békés úton akart küzdeni a céljaiért, a szaharai területek függetlenségéért. 1970. június 17-én hatalmas tüntetéssorozatot szerveztek az ellen tiltakozva, hogy a Szaharából hivatalosan is spanyol tartományt akartak létrehozni. A tüntetést a spanyolok elfojtották, aminek eredményeként több mint tizenkét halottat és több száz sebesültet számoltak össze a szervezet tagjai. A mozgalom több tagját, köztük tizenhat katonát bebörtönözték, vagy a Kanári-szigetekre deportálták, a vezetőjük pedig a letartóztatása után egyszerűen eltűnt és soha többé nem került elő. A helybeliek jelentős része ekkor arra az álláspontra jutott, hogy békés eszközökkel nem lehet célt érni, így egyre többen támogatták egy fegyveres felkelés tervét.²

1973. május 10-én létrehozták a **Polisariot** (Frente Popular para la Liberacion de Saguia El-Hamra y Rio de Oro), amely célja Nyugat-Szahara fegyveres harccal történő teljes felszabadítása. A szervezet első vezetője **El Váli Musztafa Szajed** volt.³ Az első akciót tíz nappal később május 20-án az ő vezetésével hajtották végre, amikor megtámadták az **El-Khangában** lévő spanyol katonai ellenőrző pontot.

A támadás magán viselte az amatőrizmus szinte minden jegyét, és jó példát adott a későbbi rajtaütések megszervezéséhez.

Az elszigetelt támaszponton a nomád csapatok tizenkét katonája teljesített szolgálatot, akik közül néhányan járőrbe indultak, amikor elfogtak két a bázis környékén lapuló fiataalt. A járőrök letartóztatták és bezárták őket a fogdába, nem is ejtve, hogy az egyik foglyuk maga el-Váli.

Az egység parancsnoka jelentette a legközelebbi spanyol helyőrségnek az esetet, de a rabokat elszállítani nem tudták a közben bekövetkezett rajtaütés miatt. A meglepett katonáknak nem volt ideje fegyvert használni, így a támadók kiszabadították társaikat, és a zsákmányolt fegyverekkel gyorsan elvonultak. A spanyolok által kiküldött járőr tagjai már csak az összekötözött nomádokat találták a támaszponton.⁴

Hamarosan több más támadást is végrehajtottak **Adzsejdzsimat, Bir Lehmar, Tifariti és Guelta** ellen. Ugyanakkor többször megtámadták a Bou Craa-i foszfát bányákat és az ezeket a kikötővel összekötő foszfátszállító berendezéseket megrongálták. Az események hatására az ENSZ 1975. májusában vizsgáló bizottságot küldött ki és megállapította, hogy a Polisario, mint felszabadítási és nem, mint terror szervezet működik (Annak ellenére, hogy Líbia fegyverekkel és egyéb módon is támogatta őket.).

Marokkóban a Szaharai és Mauritániai Ügyek Minisztériuma 1965-ben létrehozta a Spanyol-Szahara felszabadításáért küzdő pártot (**FLS-Frente de Liberacion del Sahara bajo Dominacion Espanola**), amit Moulay Hassan Ben Driss, a király nagybátyja felügyelete alá helyeztek.⁵ Ez a szervezet Ma El-Ajnin unokájának, El-Abadila Ould Sheikh Mohammed Laghdaf vezetésével delegációt küldött az ENSZ 1966. november-decemberében tartott ülészakára, hogy Marokkó érdekében lobbizzanak. A párt saját újságot is létrehozott (Nuestro Sahara), amelynek vezetője a marokkói kormánypárt, az Istiqlalia pártbeli Brika Zaruali volt.

1974-ben spanyol támogatással megalakult a **Szaharai Nemzeti Egységpárt (PUNS)**, amelyben néhány törzsfőnök és Dzsemma tag is pozíciót kapott. A párt egy tizennégy pontos programot fogadott el, amelyben már szó volt az önrendelkezési jog megvalósításáról és a szomszédos államok által felvetett területi követelések teljes elutasításáról is.

Ez a formáció azonban a spanyolokkal együttműködve kívánta a céljait elérni és a fegyveres harc lehetőségét kizártnak tartotta. A szervezet fontos célja volt a régi társadalom, a kultúra és a vallás megőrzése, ezért képviselői és vezetői a sejkek, a tehetős rétegek és az idősebb generáció tagjai közül kerültek ki. Erejüket mutatja, hogy 1975-ben a Dzsemma tagjainak több mint 60%-a a Nemzeti Egységpárt soraiból került a testületbe. Miután a spanyolok kivonultak Nyugat-Szaharából a szervezet is megszűnt.⁶

A **Felszabadítás és Egység Frontját (FLU)** marokkói támogatással, többnyire a marokkói hadseregéből kivált katonák részvételével hozták létre, tevékenységéről nem található információ.

Még 1972. júniusában alakult meg a **MOREHOB mozgalom (Mouvement de Resistance les Hommes Bleus)** Marokkóban, amely céljául Nyugat-Szahara, Ceuta és Melilla felszabadítását tűzte ki. A szervezet vezetője egy néhai marokkói rendőr, Bashir Figuigui, vagy az **Eduardo Moha** néven is ismert szerencselovag volt. A szervezet egyetlen bizonyítható tevékenysége az volt, hogy a külföldi országok nagykövetségeire a spanyolokat elítélő röplapokat juttatott el. Amikor az ENSZ képviselői meglátogatták Nyugat-Szaharát a jelentésük szerint egyetlen egy olyan emberrel sem találkoztak, aki tagja, szimpatizánsa lett volna a szervezetnek, vagy akárcsak tudott is volna a létezéséről. Moha először az algériaiaktól akart pénzt kérni a felszabadítási harcokra, de miután az algíri vezetéstől támogatást nem kapott, Rabatba tette át székhelyét és a marokkói álláspontot képviselte a továbbiakban.⁷

A Polisario által szervezett rajtaütések nemzetközi visszhangjaként 1973. július 23. és 24. között Agadirban, Algéria, Mauritánia és Marokkó részvételével hármass csúcstalálkozót tartottak és az alábbi közös közleményt bocsátották ki:

„a három államfő különleges figyelmet szentelt a még spanyol gyarmatosítás alatt lévő Szahara kérdésének. Ismételten kifejezték szilárd ragaszkodásukat az önrendelkezés elvéhez és azt a meggyőződésüket, hogy ennek valóra váltását figyelemmel fogják kíséрни. Az önrendelkezésnek olyan keretek között kell megvalósulnia, amely biztosítja a szaharai nép szabad akaratának érvényesülését az ENSZ vonatkozó határozatainak megfelelően.”⁸

1973. szeptember 21-én **Franco** tábornok bejelentette, hogy területi autonómiát ad a szaharaiak részére, majd fokozatosan önrendelkezési jogot is. Ennek hatására Marokkó erőteljes diplomáciai offenzívába kezdett annak érdekében, hogy igazolja történelmi jogaikat Nyugat-Szahara területére. Álláspontjuk szerint a helyieknek csak két választása lehet, vagy spanyol uralom alatt maradnak, vagy csatlakoznak a marokkói hazához. Ezt a második változatot támogatta Franciaország is.

Amikor 1974. július 4-én a spanyolok nyilvánosságra hozták tervüket a Nyugat-Szaharának adandó autonómiáról, a felháborodott **II. Hasszán** még aznap üzenetet küldött az ekkor már súlyos beteg Franconak és óvta minden olyan egyoldalú lépéstől, amely a spanyol közigazgatás alatt álló Szaharára vonatkozik. A király egy másik nyilatkozatában már elvetette az eddig minden fórumon elfogadott népszavazás eredményét, kivéve, ha az a Marokkóhoz való csatlakozást jelentené. Ugyanekkor már fegyveres beavatkozásra is készült, amit jól mutatott az a tény, hogy **Dlimi ezredest**, leghűségesebb katonáinak egyikét nevezte ki a határmenti körzet parancsnokává. Az ezredes rövid időn belül jelentős, 24.000 főnyi csapatösszevonást hajtott végre a határ mentén.⁹

A király a szaharai területekhez való jogát az un. „Nagy Marokkó” néven elhíresült eszmefuttatásból vezette le. Először ezt a kifejezést Allal el-Fassi, az Istiqlal párt első számú vezetője használta Marokkó függetlenné válásának napján.

A kairói száműzetéséből éppen csak hazatért politikus szerint az akkor kivívott szabadság csak részleges, mivel a marokkóiaknak a rég eltűnt Almoravida birodalmat kell helyreállítaniuk, amit ő csak nagy Marokkóként emlegetett. A következő térképen látható a politikus által Marokkó számára követelt terület:

Forrás: Tony Hodges; Western Sahara-The Roots of a Desert War

A politikus 1956. március 27-én, egy nyilvános gyűlésen már arról beszélt, hogy a teljes Szahara Tindouf és Atar között és az algériai területek egy része is Marokkót illetik.

“ Ha Marokkó független is, akkor sem teljesen szabad. A marokkói emberek addig folytatják a harcot, amíg Tangier, a Szahara Tindouftól Colomb-Becharig, Touatig, Kenadzáig, és Mauritániáig fel nem szabadul és egyesül újra. A mi függetlenségünk csak a Szaharával együtt lesz teljes egész. Marokkó határai délen a Szenegáli St. Louisnál fognak végződni. ”¹⁰.

A könnyen befolyásolható, nagyrészt írástudatlan tömegek a friss szabadság lázában könnyen fanatizálódtak és tényleg elhitték a politikus által felvázolt víziók megvalósulásának esélyét. Amikor befolyásának ilyen mértékű növekedését látta, El-Fassi étvágya megjött és a párt által finanszírozott “Al-Alam” napilapban írt cikkében már a teljes algériai Szahara, Mauritánia és Mali északi területeit is ősi marokkói földként említette.

A marokkói vezetés először nem is foglalkozott az általuk csak komolytalannak és megalapozatlannak ítélt teóriával, azonban nem engedhették meg, hogy a központi hatalom mellett bármilyen politikai erő is mozgósíthassa a tömegeket. Mivel az újra függetlenné vált királyság szervezete még csak kialakulóban volt, komoly veszélyt jelenthetett egy rivális párt vagy politikus, aki képes a tömegek befolyásolására.

Az uralkodó, V. Mohammed először 1958. február 25-én a Draa folyó völgyében, a M’hamid oázisban lévő piactéren beszélt arról, hogy minden erejét latba veti az elszakadt családok egyesítésére és a szaharai területek visszaszerzésére. Mivel a francia és spanyol csapatok pont ebben az időben verték tönkre a Felszabadítási Hadsereg Rio de Oroban tevékenykedő egységeit, elképzelhetetlennek tűnt a katonai erő alkalmazása.

Ennek ellenére, a cintrai szerződésben a spanyolok átadták Tarfayát és környékét, mindenféle ellentételezés nélkül a marokkóiaknak.¹¹ Azok bár meglepődtek a nem várt gesztuson, rögtön bejelentették, hogy határmódosítási követeléseik vannak a spanyol kormánnyal szemben, jóllehet el-Fassi álmainak jelentős részével gyorsan le kellett számolniuk. Először a Mali északi részére irányuló igényüket adták fel, amikor az ország elnöke, Modibo Keita 1960. szeptemberében részt vett a Casablancai Csoportnak nevezett politikai-gazdasági csoport létrehozásában. Amikor az ENSZ Mauritániát 1960-ban független államként elismerte, a marokkóiak területi követelése ott is okafogyottá vált.

A „Nagy Marokkó álomnak” a végső dőfést az Algériával 1963-ban kirobbant határ háború (a „homok háború”) adta meg, így a marokkói kormány már csak Nyugat-Szaharával kapcsolatosan tartotta fenn területi igényeit.¹² A marokkói csapatösszevonások ellenére augusztus 21-én a spanyol kormány jegyzéket küldött az ENSZ főtitkárának, amelyben kijelentették az önrendelkezésről szóló népszavazás lebonyolítása iránti készséget.

Nem csak Marokkó, de Mauritánia is jogot formált Nyugat-Szaharára azzal az indokkal, hogy a mesterségesen létrehozott határok két oldalán ugyanaz a nép él. *“Én nem segíthetek eltépni azokat a kötelékeket, amelyek összekötnek bennünket: azonos neveket viselünk, azonos nyelven beszélünk, ugyanazokat a nemes hagyományokat őrizzük, ugyanazokat a vallási vezetőket és szenteket tiszteljük, ugyanazon a területen legeltetjük állatainkat és ugyanazokból a kutakból is itatjuk meg őket. Összefoglalva, mi ugyanannak a sivatagi civilizációnak vagyunk a tagjai, amire annyira büszkék vagyunk. Ezért hívom a Spanyol Szaharában élő testvéreinket megvalósítani a nagy álmot, a szellemileg és gazdaságilag egységes Mauritániát.”*

Ezeket a szavakat az akkor még elnökhelyettes **Mokhtar Ould Daddah** mondta 1957-ben hathétet a beiktatása után, bár Mauritániát ekkor már közös konszenzus alapján irányították a franciák és a mauritániaiak, így a terület továbbra is francia protektorátusként francia elnökkel működött.^{13.}

A frissen megválasztott elnökhelyettes terve szerint, a Spanyol Szaharában lévő hasszanija nyelvet beszélő saharávi törzsekkel egyesülve létrehozható lett volna egy új, nagy Mauritánia. A marokkóiak persze tiltakoztak és a „franciák hűséges kutyakölykeinek” nevezték a mauritániaiakat. Hogy bebizonyítsa állhatatosságát, az új alelnök a cintrai egyezményben átadott területeket és Dél-Marokkó egy részét is Mauritániának követelte, mivel az régen a Tekna törzsszövetség befolyási területe volt. Ezeket a szavakat a terület volt

Természetesen a félig irreális követelés mögött egy, a Marokkó terjeszkedésével kapcsolatos komoly, valós félelem húzódott meg. Ugyanis ha a marokkóiak elfoglalják az általuk követelt területet, akkor Mauritánia és az ősi ellenség között több mint 1200 km-es közös határ alakult volna ki. Természetesen a határt nem ismerte volna el véglegesnek Marokkó, így később az addig csak elviekben megfogalmazott területi követeléseit gyakorlatban is megpróbálhatta volna átültetni, amely Mauritánia számára az önálló államforma megszűnését is hozhatta volna. Pont ezért Mauritánia számára a Spanyol-Szahara léte egyfajta status quot biztosított, mivel a spanyol csapatok jelenléte visszatartotta a marokkóiakat az esetleges katonai lépésektől. Ezért, bár hivatalosan jogot formáltak a saharai területekre és a hivatalos fórumokon támadták Spanyolországot, mint gyarmattartó nemzetet, a háttérben mégis jó diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat ápoltak velük. **Ould Daddah** elnök önálló politikája csak 1974. októberéig tartott, amikor is titkos megállapodást kötött a két ország a terület felosztásáról (október 26-29.).^{14.} A két ország terveit Algéria elnöke **Bumedien** nem nézte jó szemmel, ezért 1975. nyarától elkezdte támogatni a Polisariot, majd júniusban elismerte, mint felszabadítási mozgalmat. Az algériaiakat természetesen nem a szívjóság vezette, hanem komoly gazdasági érdekek, mivel az Atlanti-óceánhoz vezető kijáratot szerettek volna szerezni. Így lehetőségük lett volna egy óceáni halászflootta létrehozására és a Tinduf környékén lévő vasércbányáik kiaknázására.

Ugyanis a város környékén gazdag vasérc lelőhelyek találhatók, azonban az érc kitermelése a szállító kapacitás hiányában ráfizetéses lenne. Abban az esetben, ha az országnak tengeri kikötője (tengeri kijárat) lenne Nyugat-Szahara partvidékén, akkor már megérné a bányákat megnyitni. Az algériaiak kezén lévő Földközi-tengeri kikötőkhöz legalább 1100 kilométernyi vasútvonalat kellene építeni, míg Tarfayáig csak 510 kilométernyi szakaszt. Ha a hosszabb vasútvonalat építenék ki, a vasérc kitermelése még évtizedeken belül sem lenne kifizetődő (nem is beszélve a befektetések megtérüléséről), azonban a szaharai kikötők lehetséges használatával a bányászat már komoly jövedelmet hozna az ország számára.

Az sem elhanyagolható szempont, hogy Algéria és Marokkó régi ellenségek, és a mai napig fennálló határvitáik vannak, ezért Algéria minden olyan kezdeményezést támogat, amely gyengítheti a marokkóiak befolyását a Maghreb térségen belül.¹⁵

Az ENSZ korai tevékenysége a probléma megoldásában:

A nem bizonyított történelmi tényekre alapozott marokkói és mauritánai követelések elismerése és a nyugat-szaharai nép önrendelkezési jogának semmibevétele jelentős eltávolodást jelentett az ENSZ közgyűlés által 1960. december 14-én elfogadott 1514.(XV.) számú határozatától. Ez volt a „Nyilatkozat a gyarmati országok és népek függetlenségéről” című irat, amit a világ egyes országaiban gyarmati deklaráció néven is ismertek.¹

Bár a szervezet alapokmánya az 1. cikkely 2. bekezdésében rögzíti az önrendelkezési jog elvének tiszteletbetartását, az igazi eredményt mégis a Közgyűlés XV. ülészakán elfogadott gyarmati deklaráció jelentette. Ez az okmány kimondta a népek egyenlőségét és önrendelkezési joguk érvényesítését akkor is, ha még nem is függetlenek. A nyilatkozat felszólította az érintett országokat a gyarmatosítás minden formájának, és minden megnyilatkozásának gyors és feltétel nélküli megszüntetésére.

A 2. cikkely pedig kimondta, hogy *„minden nép szabadon határozza meg politikai berendezkedését és szabadon folytathatja gazdasági, társadalmi valamint kulturális fejlesztését.”* A nyilatkozat azt is kimondta, hogy *„a politikai, gazdasági, társadalmi vagy oktatási területeken fennálló hiányosságok az előkészítés során soha nem tekinthetők ürügyként a függetlenség késleltetésére.”*

A spanyolok 1961-ben hivatalosan kijelentették, hogy Nyugat-Szahara Spanyolország tengerentúli tartománya.² Még ugyanebben az évben az ENSZ létrehozott egy dekolonizációs bizottságot, amely 1963. szeptemberétől rendszeresen napirendre tűzte a nyugat-szaharai kérdést, majd a bizottság 1964. október 16-án közzétette az első határozatát, amiben felszólította Spanyolországot, hogy érvényesítse a saharai területeken az önrendelkezés jogát.

Marokkó az ENSZ szervezetei előtt azt az álláspontot képviselte, hogy *„Nyugat-Szahara és a többi spanyol gyarmat nyerje el a legrövidebb időn belül függetlenségét, lehetővé téve az ezen a területeken lakó népeknek, hogy saját maguk gyakorolhassák a hatalmat, a gyarmatosítók jelenléte nélkül.”*

Ezzel párhuzamosan az **Afrikai Egység Szervezetében** annak a reményének adott hangot, hogy a saharaiak történelmi okok miatt a Marokkóhoz való csatlakozást választják.³

Mauritánia ekkor még a független nyugat-szaharai állam létrehozását támogatta, így többször szembekerült a marokkói diplomácia képviselőivel. Ebben a feszült helyzetben az ENSZ Dekolonizációs Bizottság állásfoglalása alapján a szervezet közgyűlése 1965. december 16-án a 2229.(XXI) számú határozatában felszólította Spanyolországot Nyugat-Szahara és Ifni gyarmati függőségének felszámolására.⁴

Ezt a határozatot Spanyolország és Portugália nem fogadták el, így a szervezet egy évvel később megerősítette a szaharái nép önrendelkezési jogát, és meghatározta egy népszavazás kiírását az alábbiak szerint:

„a közigazgatás a Spanyol-Szahara bennszülött lakosságának törekvéseivel összhangban, a marokkói és a mauritániai kormányokkal, valamint az összes érintett féllel egyeztetve, a lehető legrövidebb időn belül határozza meg az ENSZ felügyelete alatt tartandó népszavazás megszervezésének feltételeit, hogy a terület bennszülött lakossága szabadon gyakorolhassa önrendelkezési jogát.”

Válaszul a Spanyol kormány összegyűjtött több mint 800 sejket, akik 1966. március 21-én egy közös jegyzéket intéztek a világszervezethez, amelyben arról nyilatkoztak, hogy továbbra is a Spanyol Királyság része kívánnak maradni. A törzsek vezetői ugyanakkor határozottan tiltakoztak az ellen, hogy bármelyik szomszédos ország uralma alá kerüljenek.⁵

A helyi spanyol vezetés 1967. május 11-én rendeletet adott ki a népi gyűlés (Dzsemma) megalakításáról, ahol a tagok egy részét a hatóságok nevezték ki, más részét pedig a lakosság választotta. Így próbálták a spanyol befolyást a területen megtartani, ennek ellenére az ENSZ 1967. és 1973. között még hat alkalommal ismételte meg korábbi határozatát a területen élők önrendelkezési jogáról és a népszavazás kiírásáról.

A szervezet 1972. december 14-i határozatára hivatkozva indokolták a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság létrehozásának jogosságát a Polisario által kiadott 1976. május 20-i memorandumban. A határozat megerősítette az ENSZ *„különleges felelősségét”* a népszavazás megszervezésében, illetve a szöveg négy alkalommal is használta a *„Szahara lakosságának a függetlenséghez való elidegeníthetetlen joga”* kifejezést is.

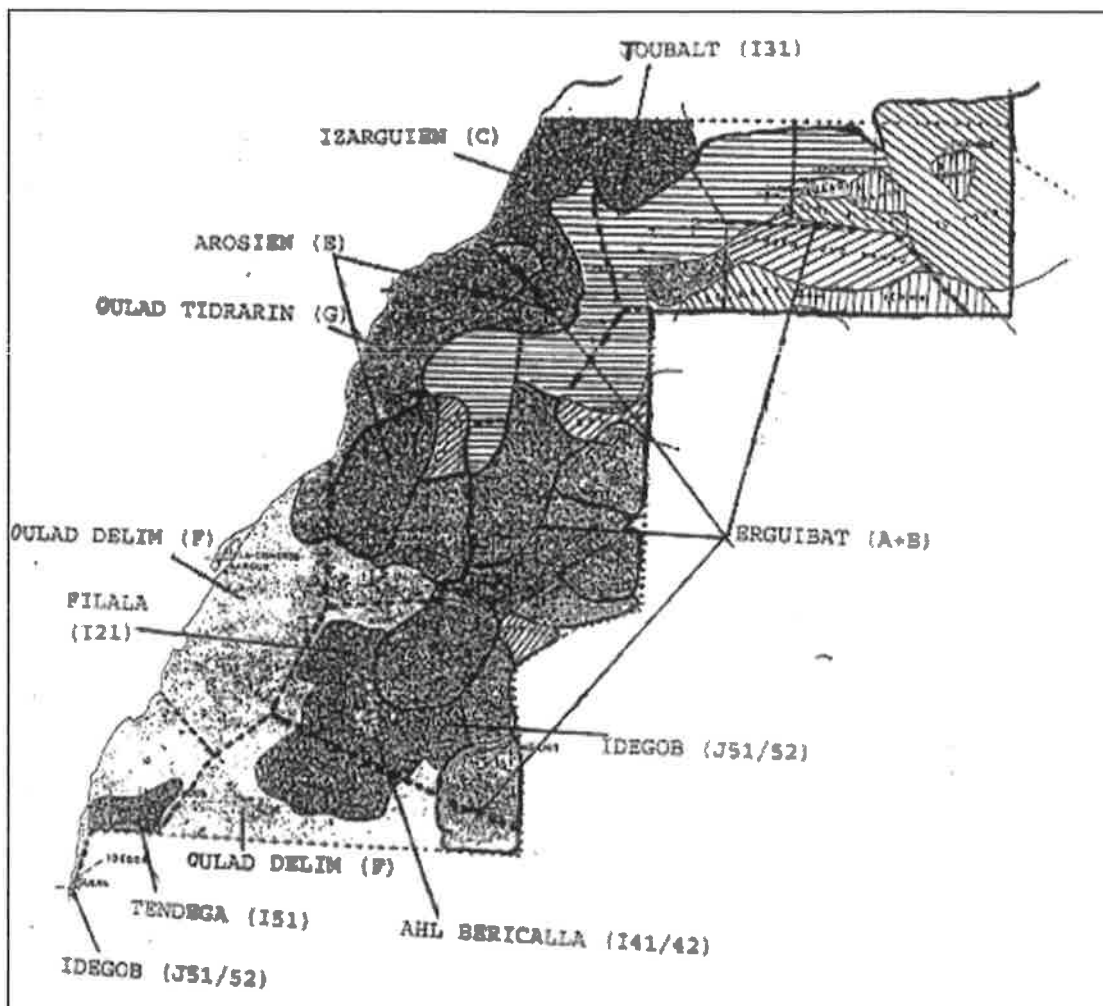
A spanyol hatóságok arra hivatkozva, hogy a lakosság nagy részének nomád életmódja komplikálja a választások megszervezését, a választások kiírását éveken keresztül halogatták. Ez a halogatás kedvezett a marokkóiaknak és a mauritániaiaknak egyaránt, akik a rendelkezésükre álló időt a Dzsemma tagjainak megnyerésére fordították.

1973. szeptember 21-én a spanyol kormány a Dzsemma számára biztosította az alapvető jogokat a törvényhozó hatalom korlátozott gyakorlásához, Franco pedig ígéretet tett arra, hogy a nyugat-szaharaiak szabadon dönthetnek jövőjükéről, amikor maguk is úgy kívánják.⁶

1974. júliusában Spanyolország új nyugat-szaharai alkotmányt jelentett be, amiben a Dzsemma hatáskörét jelentősen kibővítette, majd alig másfél hónap elteltével bejelentette, hogy a népszavazást 1975. első felében kívánja lebonyolítani. A terv részeként hivatalosan is összeszámlálták a szavazásra jogosultakat, akiknek az ekkori létszáma 73.497 volt, bár valószínűleg a sivatagban élő nomádok egy részét nem tudták elérni, így azok a listára sem kerülhettek fel.⁷ Ezzel a népszámlálással egy kicsit érdeemes többet foglalkozni, ugyanis a Polisario, a Marokkói kormány és az ENSZ különböző szervezetei is rendszeresen hivatkoznak az eredményeire.

Az összes törzs, amely akkor a spanyol Szahara területén élt, belekerült az 1974-ben megtartott népszámlálásba. A népszámlálást végzők a szaharáviakat csoportokba osztották a származásuk, a földrajzi elhelyezkedésük, és a társadalomban betöltött szerepük alapján. A csoportokat a következők szerint nevezték: arabok, tekna, chorfa, zuaias és znaga, vagy tribus costeras.

A következő térképen a spanyol népszámlálás idején a területen élő főbb törzsek elhelyezkedése követhető nyomon:

Forrás: IDC központ, Laayoune

A törzseket az alábbiak szerint különböztették meg a népszámlálás alatt: egy betűvel jelöltek minden törzset, attól függően, hogy milyen számban képviseltették magukat a territórium területén. A Reguibat volt a legnagyobb törzs (több mint 50 %-a a nyilvántartásba vett szaharáviak közül ide tartozott), ahol a törzs mindkét csoportja saját különálló betűvel volt megjelölve. Habár a Reguibatok egy törzsnek számítanak, a spanyolok két csoportjukat (Sarg és Sahel) két különálló törzsként kezelték, mivel azok egymástól való különbözőségüket erősen kihangsúlyozták.

Végeredményül a hét legnagyobb törzset az (A) betűtől kezdődően a (G) betűig bezárólag jelölték meg:

- Reguibat Sarg (A)
- Reguibat Sahael (B)
- Izarguien (C)
- Ait Lahsen (D)
- Arosien (E)
- Oulad Delim (F)
- Oulad Tidrarin (G)

A megmaradt törzseket, amelyek száma több mint 103 volt, a területi (földrajzi) elhelyezkedésük alapján osztották csoportokba az alábbiak szerint:

a) Azok a törzsek, amelyek eredetileg a Draa folyótól északra eső területeken éltek, de leszármazottjaik időközben a szaharai területekre vándoroltak.

Ezeket a törzseket az „Északi Törzsek” (Tribus del Norte) néven a (H) betűvel jelezték. Ide tartoztak az alábbi törzsek:

- Yagout, Ait Musa Ould Ali, Ould bou Aita, Ait Ba Amran, Escarna és más kisebb törzsek (Tribus Varias).

b) A zuaia és a chorfa eredetű törzsek az alábbiak voltak:

- Ahel Sejk Ma el Ajnin, Filala, Toubalt, Ahel Berical-la, Tendega és az Oulad Bou Sbaa törzsek.

c) Az Atlanti-óceán partvidékén élő, többnyire az erősebb törzsek által adófizetésre kötelezett, halászatból és pásztorkodásból élő törzsek (Tribus costeras y del Sur), amelyek eredetileg a Szahara déli részéből (Mauritánia, Niger, stb.) származtak, úgy mint:

- Foicat, Imeraguen, Le Menasir, Mejjat, Idegob és más kisebb-nagyobb partvidéki törzsek.

Így az (A) betűtől a (G) betűig tartó kódok az egyes törzseket jelölték, amelyeket a számlálók tovább osztottak altörzsekre és más családi szerveződésű csoportokra. A családi kötődésű csoportok megkapták a törzsük betűjét és mellé egy további kéttagú számjegyet, ez persze azzal járt, hogy több kis létszámú csoportot is azonos nyilvántartási számon tartottak nyilván. (A H61 kódszámon tizenhét törzs osztozott)

A népszámlálás eredményei az (A) és a (G) betűvel jelzett törzseknél az alábbiak szerint alakultak:

A - Reguibat Sarg	(4 altörzs és 26 csoport)	20.275
B - Reguibat Sahel	(7 altörzs és 39 csoport)	18.239
C – Izarguien	(2 altörzs és 10 csoport)	7.984
D – Ait Lahsen	(3 altörzs és 13 csoport)	3.540
E – Arousien	(2 altörzs és 9 csoport)	2.858
F – Oulad Delim	(5 altörzs és 20 csoport)	5.382
G – Oulad Tidrarin	(15 csoport)	4.842

Összesen: 63.120

A H, az I és a J betűvel jelölt kategóriák további kéttagú számmal bővültek, de ezt csak az altörzsekre és nem a kisebb-nagyobb családi kötődésű csoportokra alkalmazták.

H - Északi törzsek	(29 törzs)	3.373
I - Chorfa és zuaia	(6 törzs)	4.631
J - Partmenti törzsek	(68 törzs)	2.361
Összesen:		10.363

Ezeknél a törzseknél a csoportokról nincsenek pontos adatok, mivel többségüknek saját neve sem volt, így nem kerülhettek nyilvántartásba.

1974-ben amikor a spanyol hatóságok a népszámlálást végrehajtották, minden számukra elérhető személyt nyilvántartásba vettek. Az általuk hivatalosan nyilvántartottakból (73.497) azonban nem mindenki tartozott a szaharáviak közé, így további három kategóriát különböztettek meg.

1. Spanyolok	20.156
2. Szövetségesek	548
3. Ideiglenesen a területen tartózkodók	857

Így a népszámlálás végső eredménye 1974-ben 95.058 fő volt.⁸

A spanyolokat a (Z) betűvel jelölték és bár később rajta szerepeltek az ENSZ által elfogadott listán, de csak úgy, mint szavazásra nem jogosultak.

A szövetségesek címszó alatt nyilvántartottak kódja azt az államot jelezte ahonnan származtak mint: MAU, ARG, MAR, GUI, MAL, SEN (Mauritánia, Algéria, Marokkó, Guinea, Mali és Szenegál).

Habár ők szerepeltek az 1974-es összeírásban, az ENSZ által készített listára már nem kerültek fel. Ennek ellenére közülük többen is jelezték részvételi szándékukat a terület jövőjét eldöntendő szavazáson, ezért a tárgyaló felek egyetértettek abban, hogy amennyiben valamelyik törzsi vezető a saját törzséhez tartózkodóként ismeri el bármelyiküket, az teljes jogot kap a szavazásra. Persze ezt a döntést a marokkóiak először vitatták, de később miután biztosítékot kaptak arra vonatkozóan, hogy csak a spanyolok általi népszámlálásban résztvevőkről van szó és nem a leszármazottaikról a kedélyek lenyugodtak.

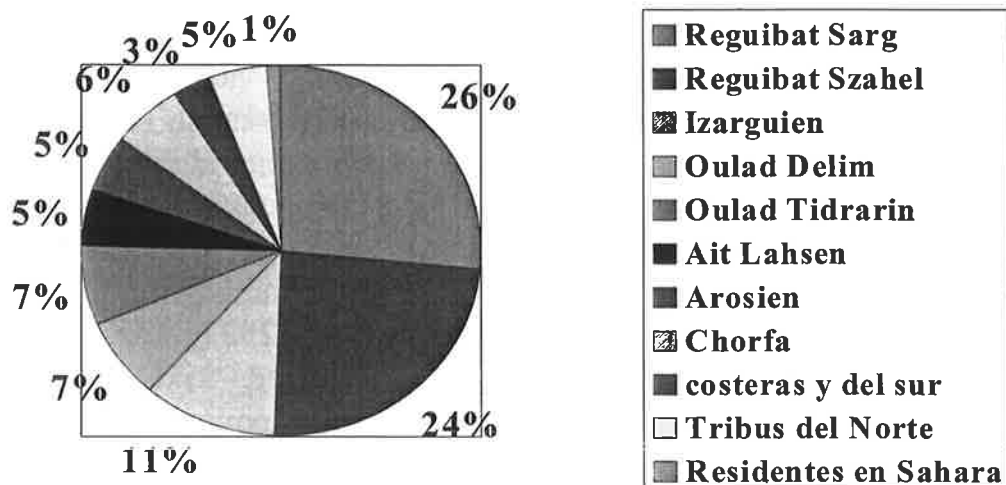
A harmadik csoport tagjait, az ideiglenesen Spanyol Szahara területén tartózkodókat, mivel azok többsége szaharávi származású és a területen éltek, őket az ENSZ teljes szavazati joggal bíró személyekként nyilvántartásba vette. Persze ezt ismét komoly viták előzték meg a népszavazást előkészítő részlegen belül is és a végső döntést végül is a MINURSO által létrehozott nyilvántartó iroda első vezetőjének Gabriel Milievnek a tanácsára hozták meg.

Az ideiglenesen letelepülteket a K betűs kóddal jelölték meg:

K – Ideiglenesen a területen tartózkodók (10 csoport) 857

Következő ábrán láthatjuk az akkori népszámlálás eredményeit:

Az 1974. évi spanyol népszámlálás eredménye:

A népszámlálás befejezése után, M. Fernando de Santiago y Diaz de Mendevil aki 1973-74 között El-Aaiun kormányzója volt, összehívta a Dzsemmát a népszavazással kapcsolatos teendők megvitatására.

A törzsi tanács 139 tagja érkezett meg El-Aaiun városába, az alábbi összetételben:

- Reguibat törzs, 43 képviselő
- Ouled Delim törzs, 23 képviselő
- Aroussiyine törzs, 11 képviselő
- Izerguiyine törzs, 21 képviselő
- Ouled Tidrarine törzs, 13 képviselő
- Ait Lahcene törzs, 7 képviselő
- Ahel Sejk Ma El-Ainin törzs, 5 képviselő
- Ait Moussa törzs, 2 képviselő
- Ahel Barik-Allah törzs, 2 képviselő
- Filala törzs, 1 képviselő
- Toubbalt törzs, 1 képviselő
- Tandha törzs, 1 képviselő
- Ouled Bou Sbaa törzs, 1 képviselő
- Ouled Bou Aita törzs, 1 képviselő
- Ait Ba Amrane törzs, 1 képviselő
- Skarna törzs, 1 képviselő

- Yagout törzs, 1 képviselő
- Lafoulkai törzs, 1 képviselő
- Imraguen törzs, 1 képviselő
- Lemmaur törzs, 1 képviselő
- Mejjat törzs, 1 képviselő

A tanács egyhangúlag támogatta a spanyol vezetést és a terület jövőbeni sorsának rendezésével kapcsolatos terveit elfogadta.⁹

A marokkói vezetés abban reménykedett, hogy a népszavazás következményeként Nyugat-Szahara egyesül a királysággal, azonban a spanyol belpolitikai helyzet változása miatt nem számíthatott Spanyolország támogatására, így II. Hasszán király a Hágai Nemzetközi Bíróságra adott be keresetet (szeptember 17.). Ennek fejében azt is vállalta, hogy nem fogja gátolni a nyugat-szaharai kérdést vizsgáló ENSZ küldöttség munkáját.

Így 1974. december 13-án az ENSZ meghozta a 3292.(XXIX.) határozatát a népszavazás elhalasztásáról, egy vizsgálóbizottság kiküldéséről Nyugat-Szaharába és a Hágai Nemzetközi Bíróság véleményének kikéréséről.¹⁰ A küldöttség komoly szervezési és előkészítési folyamat után 1975. május 8. és június 9. között látogatott el Nyugat-Szaharába, Madridba és a környező államok fővárosaiba.

A saharai területek kormányzója, Gomez de Salazar tábornok a lehetőségét is ki akarta zárni egy, a Polisario melletti szimpátiatüntetésnek, ezért a látogatás előtti razzián mindenkit, aki nem a spanyolok érdekei szerint politizált eltávolítottak El Aaiunból. A delegáció fogadásakor a várostól a repülőtérig terjedő úton a spanyolok által támogatott PUNS párt jelképeivel integető helyiek ezrei tömörültek. A kormányzót akkor érte a sokk, amikor a küldöttség vezetőjével, Simon Akéval, Elefántcsontpart ENSZ nagykövetével elindultak a városba vivő úton.

Az addig a spanyolokat éltető tömeg eldobálta a PUNS transzperenseket, majd függetlenséget követelve a Polisariot éltető zászlókat és plakátokat kezdték el lengetni. A következő héten bárhová is utaztak a küldöttség tagjai, a Polisario és szimpatizánsai tömegtüntetéseket szerveztek, míg a spanyolok mellett az egyre erőtlenebbül politizáló PUNS szervezeten kívül senki sem emelt szót.

A legnagyobb, a Polisario melletti tüntetést május 13-án El Aaiunban szervezték, ahol még a spanyol újságok szerint is több mint 15.000 tüntető éltette az ellenzéki szervezetet.

Az emberek elkötelezettsége igen meglepte nem csak a spanyol állam képviselőit, hanem még az egyszerű itt élő spanyolokat is. Így történt meg, hogy a Polisario melletti szimpátiatüntetésen felháborodott és a szervezetet elítélő spanyolok az európai negyed háztetőiről az „Arriba Espana” és a „Viva la Légion” falangista dalokat énekelték, majd május 15-én több mint 200 spanyol asszony tüntetett a kormányzó hivatala előtt, követelve a terrorista szimpatizánsok elhallgattatását.¹¹

A PUNS vezetőit ugyanúgy sokkolták az események és az addig biztosnak tűnt vezető szerepük elvesztése. Egyedül Villa Cisnerosban (Dakhla) tudták megőrizni a vezető szerepüket, ahol a függetlenséget követelőktől elkülönülve, de azonos helyen tüntettek. A bizottság egyedül itt tárgyalta a helyi PUNS vezetőkkel, akik a terület jövőjével kapcsolatosan egymástól is eltérő álláspontot képviseltek. Volt, aki a spanyolok fennhatósága alatt, mások pedig független államban képzelték el a jövőjüket.^{12.} A legnagyobb változás a PUNS vezetőjének álláspontjában következett be. Khalihenna Ould Rashid amikor látta, hogy a pártja elveszítette biztos előnyét a helyi politikai életben és a spanyol szövetségesei sem képviselnek biztos háttérrel, azonnal megváltoztatta az addig szilárdan hangoztatott véleményét. Addig ugyanis csak a spanyolokkal együttműködve tudta a terület jövőjét elképzelni és a marokkói által támasztott területi követeléseket finoman csak örültségnek nevezte. Mégis május 18-án két közeli munkatársával az éj leple alatt elhagyta El Aaiunt és felkereste az akkor Casablancában tartózkodó II. Hasszánt. A pártját cserbenhagyó vezér két nap múlva országos sajtótájékoztató keretén belül fogadott hűséget a királynak a szaharáviak nevében, míg a Polisariot egy veszélyes kommunista szervezatként aposztrofálta. Rajta kívül csak El Aaiun néhai, a spanyolok által elűzött polgármestere, Ibrahim el-Leili tett hűségesküt (bayaa) a marokkói királynak.

A szaharávi vezetőknek ugyanis minden más megoldás kellemesebbnek tűnt akkor, mint a Marokkóval való egyesülés. Talán éppen ezért a PUNS által előterjesztett javaslatokat az ENSZ által kiküldött vizsgáló bizottság nem tartotta igazán fontosnak és érdemben nem is foglalkozott azokkal. Aké, két kubai és iráni diplomata társával körbeutazta Nyugat-Szaharát, ahol meggyőződtek arról, hogy a szaharáviak jelentős része nem akar spanyol fennhatóság alatt élni, hanem saját független államot szeretnének.

Az egy heti alapos és tényfeltáró vizsgálat után a bizottság által az ENSZ számára készített jelentés így fogalmazott:

„a spanyol hatóságok együttműködése lehetővé tette, hogy a küldöttség a területen eltöltött rövid idő ellenére is meglátogasson minden fontosabb központot és tájékozódjon a lakosság álláspontjáról. A küldöttséget minden meglátogatott helyen politikai tömegtüntetés fogadta. Találkozott a szaharai közösség minden rétegének képviselőivel. Mindezek alapján világossá vált a küldöttség előtt, hogy a szaharaiak között a területen belül elsöprő egyetértés van a függetlenség kérdésében.”^{13.}

Szinte a látogatással egy időben történt, hogy a spanyol hadseregben szolgálatot teljesítő helyi katonák (Troopas Nomadas) egy-egy szakasza fellázadt a tisztjeik ellen (május 10. és 11.). A lázadók egy ellenálló tisztet megöltek, majd a többi 14 spanyol tisztet és tiszthelyettest börtönbe zárva, fegyverzetükkel együtt csatlakoztak a Polisario csapatokhoz. A katonák a Gourellia hegységben, Mehaires közelében kitelepülésen vettek részt. A táborozás kezdetétől fogva a légkör igen feszült volt, így a tisztek fokozottan ellenőrizték a katonákat, akiket azonban a tiszthelyettesek egy része is támogatott.

A lázadók a szieszta idő alatt fegyverezték le az éppen pihenő és az ellenállásra kevésbé képes tiszteket. Az esetet az akkor a spanyol hadseregben szolgáló és a lázadásban is résztvevő örvezető mesélte el számomra, aki most a 4. katonai körzet (Mehaires) személyügyi részlegét vezeti. A lázadást követő harmadik napon a spanyol uralom ellen lázadó gerrilák megtámadták a Guelta Zemmour-i rendőrőrsöt, majd miután a rendőrök átálltak hozzájuk, a még ellenálló szaharávi származású parancsnokot elfogták. Erre a spanyol hatóságok a nomád csapatok közel 200 katonáját fogták le a lázadókkal való együttműködés vádjával.¹⁴

Ennek ellenére a Polisario tevékenysége a sivatagi területen tovább erősödött.

Május 27-én a szervezet fegyveresei Ain Ben Tili környékén rajtaütöttek a helyi rendőrök (Policia Territorial) egységén és tizennégy helyi rendőrt foglyul ejtettek. Június 14-én pedig a teljes Guelta Zemmouri rendőrőrs állománya átállt a felkelőkhöz, miután azok egy rajtaütés folyamán elfoglalták a rendőri állomás épületét.¹⁵

Már csak ezek miatt az események miatt sem tudták a spanyolok a bizottság elől eltitkolni a valós helyzetet és azt a tényt, hogy a helyiek sem gyarmatként, sem pedig tengerentúli megyeként nem akartak a spanyol királyság része maradni. Amikor a bizottság Spanyolországot és a Nyugat-Szaharát környező államokat (Algéria, Marokkó és Mauritánia) is körbeutazta, egységesen azon a véleményen voltak, hogy a terület számára szükséges biztosítani az önrendelkezési jogot. Az átmenetről persze több elképzelés is volt, de a véglegesnek tűnő változatban a bizottság elnöke és a Polisario vezetője El-Váli Musztafa Szajed a május 29-ei találkozásjukon egyeztek meg.¹⁶

A terv szerint a spanyolok előbb a közigazgatást adták volna át egy „nemzeti” tanács számára, majd a területről fokozatosan kivonva a csapataikat, átadták volna a terület feletti ellenőrzés jogát a Polisario katonáinak. Az egész folyamatot az ENSZ felügyelte volna, amely egy időre védnökséget vállalt volna a terület felett.

Mivel a helyiek szintén egységesen elutasították a marokkói és a mauritániai területi követeléseket is, a bizottság javasolta, hogy a helyiek önállóan dönthessenek további sorsukról.¹⁷ Ezután már csak a Hágai Nemzetközi Bíróság állásfoglalása hiányzott az ENSZ asztaláról.

A Hágai Nemzetközi Bíróság döntése

Mivel a Marokkóiak számára nem kedvezett az ENSZ által kiküldött vizsgálóbizottság jelentése, hivatalosan is a nemzetközi bírósághoz fordultak a nyugat-szaharai területeknek az országukhoz való „visszacsatolásának” ügyében. Persze ez mellett továbbra is megpróbálták befolyásolni a szaharaiakat. Az általuk 1975. februárjában létrehozott és finanszírozott a „szabad egyesülésért mozgalom” (Frente de Liberacion y de la Unidad-FLU) fegyveres tagjai több terror akciót hajtottak végre spanyol katonák és szaharái civilek ellen a szaharai területeken.¹

Még az ENSZ vizsgálóbizottságának megérkezése előtt megtámadták a Jdiriya falu lévő katonai ellenőrző pontot, majd két járőröző spanyol katonai repülőgépet vettek tűz alá, és egy szaharái üzletembert agyonlőttek, amikor az bevásárló körútjáról hazafelé tartott.

A szervezet nem csak a spanyolokat, hanem több a Polisarioval szimpatizáló embert is megtámadott, többnyire akkor, amikor azoknak esélyük sem volt a védekezésre. Végül a spanyol hatóságok megelégtették az FLU tevékenységét, és egy megelőző katonai akciót szervezésébe fogtak.

Egy a spanyolok által is pénzelt kettős informátor azt a hamis hírt vitte meg az FLU vezetésének, hogy a Mahbasban lévő spanyol erődöt alig 4-5 katona őrzi, mivel a többiek a Polisario gerillák után kutatnak a hegyekben. A szervezet fegyveresei belesétáltak egy mesterien felállított csapdába, ahol a teljes támadó csapatot (44 főt!) a spanyolok foglyul ejtették. Az elfogottaknál talált dokumentumok hitelt érdemlően bizonyították a spanyolok számára, hogy a terror akciókat a marokkói kormány pénzelte és irányította. A foglyok között egy marokkói százados (Abba el-Seikh) és több más marokkói tiszthelyettes és katona is volt. A spanyolok hivatalosan is tiltakoztak, de a támadások továbbra is folytatódtak egészen addig, míg egy spanyol járőr Hagounia mellett felszámolt egy több mint 20 fős egységet, ahol az FLU több vezetőjét is elfogták. Mivel a szervezet elveszítette az irányítani képes vezetői jó részét, a spanyolok pedig a Kanári-szigetektől átirányított csapatokkal szinte teljesen lezárták a marokkói-szaharai határt, a szervezet már komolyabb akciót nem tudott kivitelezni.²

A marokkói vezetés erre csapatösszevonásokat hajtott végre a határkörzetben, amit a spanyol hírszerző források kb. 25. 000 főre becsültek.

A spanyolok tartva, attól hogy a megmaradt befolyásukat is elveszíthetik a területen, titkos tárgyalásokat kezdtek a Polisario vezetőivel a hatalom békés átadásáról, és javaslatot tettek a PUNS, a Dzsemma és a Polisario egyesítésére.

Bár a PUNS és a Dzsemma több vezetője is tárgyalásokat kezdett a Polisarioval, a szervezetek között a már meglévő bizalmatlanságot nem tudták megszüntetni, így a szervezetek teljes összefogása nem valósulhatott meg.

A Polisarioval való titkos tárgyalásokba az akkori spanyol külügyminisztert, **Pedro Cortina Y Maurít** is bevonták.

A tárgyalások folyamán a szaharaiak felajánlották, hogy a spanyolok további húsz éven keresztül térítésmentesen használhatják a foszfátbányákat és megtarthatják a halászati jogok jelentős részét is. Válaszul a spanyolok huszonhárom bebörtönzött Polisario aktivistát és azt a hét gerillát, akik megtámadták a Fosbucraai bányát, szabadon bocsátottak, a szervezetet pedig félhivatalosan is elismerték.³

Az eddig illegalitásban lévő szervezet és a spanyolok közötti együttműködés azonban végleg megpecsételte az akkora már teljesen jelentéktelené vált PUNS szervezet sorsát. A volt vezető szaharávi párt képviselői végül október 10-én a Dzsemma és a spanyol parlamentben (Cortes) mandátummal bíró szaharávi képviselők (Khatri Ould Said Ould el-Joumani és Saila Ould Abeida) előtt hivatalosan is csatlakoztak a Polisariohoz, bár a két párt végleges egyesülése csak később következett be.⁴

A Polisario megpróbálta Mauritániát is a maga oldalára állítani, és felajánlották az akkori elnök, Mokhtar Ould Daddah számára egy szövetségi állam létrehozását, a két terület egyesítésével az ő vezetése alatt.

Azonban a mauritániai elnök biztos volt abban, hogy a marokkóiakat nem tudják megállítani, és majd a Hágai Nemzetközi Bíróság is az ő területi igényeiket fogja támogatni, ezért a marokkóiakkal való együttműködést választotta.

Rövidesen találkozott a marokkói királlyal, és amikor szilárd biztosítékokat kapott az országával szembeni marokkói területi igények visszavonásáról, teljes támogatásáról biztosította II. Hasszánt.

Végül a bíróság döntése előtti héten a marokkói és a mauritániai diplomaták lényegében elfogadtatták a környező államokkal (kivéve Algériával) azt a tényt, hogy Nyugat-Szahara az év végére visszatér a Marokkói királyság kebelére.⁵

A bírósághoz benyújtandó kérdésekről az ENSZ-en belül 1974 decemberében szavaztak a tagállamok képviselői, azonban Marokkó és Mauritánia már ez előtt, a rabati csúcstalálkozón (1974. október 26-29.) megállapodtak a terület felosztásában, illetve az ENSZ előtt képviselendő közös álláspontjukról.⁶

Annak ellenére, hogy Spanyolország javasolta a terület foglaljon állást a dekolonizáció és az önrendelkezés kérdésében is, a bizottság 81 szavazattal, 43 tartózkodással, ellenszavazat nélkül a marokkói és a mauritániai javaslatokat szavazta meg.

Az ENSZ az alábbi kérdésekben kérte a bíróság állásfoglalását:

1. Gazdátlan terület (res nullius) volt-e Nyugat-Szahara a gyarmatosítás kezdetekor?
2. Milyen jogi kapcsolatok fűzték a nyugat-szaharai területet a Marokkói Királysághoz és a mauritániai közösséghez?

A Hágai Nemzetközi Bíróság bekérte a vizsgálatokhoz szükséges iratokat, majd 1975. június 25-én, megkezdte a tárgyalást. Négy hónappal később 1975. október 16-án, alig két nappal a nyugat-szaharai ENSZ bizottság jelentésének hivatalos közzététele után, nyilvánosságra hozta álláspontját.⁷

A bíróság véleménye szerint a marokkói bizonyítékok a közös történelmi múltról *”nem elégségesek annak bizonyítására, hogy ténylegesen marokkói fennhatóság lett volna a Nyugat-Szaharában.”* A bíróság a betérjesztett bizonyítékok alapján bizonyítottak láttá, hogy Marokkó soha nem szedett adót a területen, ami a fennhatóság hiányára utal.

A marokkói szultán az 1882. és 1886. évi hadjárata során még a Draa folyóig sem jutott el, nemhogy a Nyugat-Szaharába. Azt pedig, hogy a Reguibat törzs elfogadta volna a szultán fennhatóságát, amint a marokkó által betérjesztett iratok állítják, semmi sem bizonyítja. Az a tény, hogy Ma El-Ajnin sejk segítséget kért a marokkói uralkodótól a terület felszabadításának érdekében, még szintén nem bizonyítja a marokkói fennhatóság elismerését.

Azonban a bíróság elfogadta azt a lehetséges magyarázatot, hogy a marokkóiak uralmat gyakorolhattak a Nyugat-Szahara vagy Dél-Marokkó néhány nomád törzse felett, a határ közelében élő **kaidok** révén. (Marokkó számára ez a mondat jelentette a hivatkozási alapot a Nyugat-Szahara elfoglalásához, annak ellenére, hogy egyetlen nemzetközi szervezet sem ismerte el az ehhez való jogát.)

A nemzetközi szerződéseket illetően a bíróság szerint azok *„nem tanúsítják Marokkó Nyugat-Szaharára vonatkozó területi fennhatóságának nemzetközi elismerését a spanyol gyarmatosítás időpontjában.”*

A mauritániaiak keresetét is elutasította a bíróság, mivel Mauritánia területén különböző emirátusok és törzsek voltak megtalálhatók, de erős központi hatalom soha nem alakult ki, azaz *„nem volt felismerhető jogi személyi, vagy jogi egység jellege”*, ezért semmiféle fennhatóságot nem gyakorolhattak Nyugat-Szahara felett. A bíróság véleménye szerint a tényektől függetlenül, ha történelmi jogok illetnék meg a két országot, területi követeléssel akkor sem élhetnének, mivel a modern nemzetközi jog elsőbbséget biztosít a saharávi nép önrendelkezésének. A bíróság kétszer szavazott a döntéssel kapcsolatban, először 14: 1 majd pedig 15: 1 volt a szavazatok aránya. Így történhetett meg, hogy az ENSZ és a Hágai Nemzetközi Bíróság azonos véleményre jutott.⁸

Az érintett országok szinte azonnal reagáltak a döntésre. Spanyolország kijelentette, hogy elégedett a határozattal, míg Mauritánia úgy érezte, a bíróság megerősítette jogos követeléseit a saharai területekre.

Marokkó azonban csak az ítélet első részét fogadta el, amely megállapítja az esetleges kapcsolatot a kaidok és néhány saharai nomád törzs között. Az iszlám törvények szerint ez pedig a szuverenitást fejezi ki, azaz a népszavazásra nincs szükség, így Nyugat-Szahara beolvasztható a Marokkói Királyságba.

Mégis meglepte a világot II. Hasszán király azon közleménye, amelyet a bíróság véleményének közzétételének napján jelentett be, hogy 350 000 fő részvételével békés menetet indít Nyugat-Szahara felé.⁹

A „Zöld menet” és az azt követő események:

Amikor II. Hasszán bejelentette a „Zöld menet” akciót az volt a burkolt célja, hogy előkészítse a nyugat-szaharai terület megszállását. A bejelentést Marokkó egész területén örömmel fogadták és október végére már 600 000 fő iratkozott fel a menetben való részvételre. Indulási helyként a szervezők a határtól 30 kilométerre lévő Tarfayát jelölték meg.¹ A spanyol kormány, számításbavéve Franco közelgő halálát (aki ekkor kapott egy újabb súlyos szívrohamot), szeretne volna a helyzetet véglegesen megoldani, így mikor tudomást szerzett az akcióról, azonnal kérte a Biztonsági Tanács összehívását, hogy megakadályozzák a terület ellen tervezett intervenciót. Az ENSZ azonban csak önmérsékletre szólította fel a résztvevőket, azaz *„kerüljenek el minden egyoldalú lépést vagy más akciót, ami tovább súlyosbítaná a térségben kialakult helyzetet”*.²

A Polisario és Dzsemma tagjai hivatalosan is felkérték a spanyol hatóságokat, hogy akár fegyveres erővel is, de akadályozzák meg a terület tervezett invázióját. A Dzsemma vezetője, Khatri Ould Said Ould el-Joumani egy spanyol lapnak nyilatkozva pedig kifejtette, hogy a szaharáviak a végső leheletükig küzdeni fognak a marokkóiakkal szemben. A PUNS akkori vezetője, Dueh Sidna Naucha tárgyalásokat kezdeményezett a spanyolokkal és felajánlotta a helyi lakosság tevőleges részvételét a marokkóiakkal szembeni harcban, amennyiben a spanyolok fegyvert adnak nekik. A marokkói fenyegetés végleg közös táborba hozta az addig ellenségeskedő feleket, mind a Szaharában élő spanyolok, mind a PUNS és a Polisario képviselői is harcolni akartak a behatolók ellen.³

November 2-án **János Károly trónörökös**, akit akkor már ideiglenes államfővé neveztek ki, rövid látogatást tett El-Aaiunban, ahol szemlét tartott a spanyol csapatok felett és kijelentette, hogy *„Spanyolország teljesíteni fogja kötelezettségeit Nyugat-Szaharában”*. A következő napon azonban már **Ahmed Oszman** marokkói miniszterelnökkel tárgyalt Madridban, ahol a további tárgyalásokról egyeztettek. Az ENSZ nyilatkozatot bátorításként értelmezve november 5-én a marokkói király kijelentette agadíri rádióbeszédében, hogy már másnap elindítja a zöld menetet. Erre válaszul a helyi spanyol kormányzó **Gomez de Salazar tábornok** sajtótájékoztatót tartott, ahol arról beszélt, hogy *„a spanyol hadsereg megteszi kötelességét és szembeszáll a menetelőkkel, ha azok megpróbálják átlépni a határtól néhány kilométerre húzódó védővonalat.”*

A spanyol légió és a még spanyolokhoz hűséges szaharai egységek katonáit a tábornok parancsára azonnal riadókészültségbe helyezték.⁴

November 5-én a sürgősen összehívott Biztonsági Tanács határozatot hozott, amelyben helytelenítette a menet megtartását, felkérte Marokkót, hogy azonnal vonja vissza a menetet Nyugat-Szahara területéről. Továbbá a Tanács minden a konfliktusban érintett felet felkért az együttműködésre a korábbi ENSZ határozatok alapján.

A spanyol kormány másnapi közleményében már azt nyilatkozta, hogy „*mindenekelőtt békét és nyugalmat akar, de nem mindenáron*”. A békés agresszió természetesen folytatódott, a menetelők november 6-án átlépték a határt és 12 kilométerre behatoltak Spanyol-Szahara területére.⁵

A sivatagban több mint 40 000 ember táborozott, akiket további tízezrek követtek. A menet megszervezése és annak logisztikai biztosítása komoly kihívás elé állította a marokkói vezetést, de nagy erőfeszítések árán sikerült a menetben résztvevők ellátását megoldani. A Nemzeti Iroda a menet idejére teljes forgalomkorlátozást rendelt el egész Marokkó déli részén és csak a menetelők számára élelmiszert, vizet és egyéb ellátmányt szállító tehergépjárművek közlekedhettek az utakon. A menet ideje alatt 7813 teherautó és 230 mentőautó (470 orvossal) teljesített szolgálatot. Mivel a hadseregnek nem volt elég autója, a király elrendelte a civil fuvarozó cégek számára, hogy járműveiket a gépjárművezetőjükkel együtt, a menet idejére térítésmentesen biztosítsák. Tarfayától már a Marokkói Légierő gépei dobtak le ejtőernyővel ellátmányt a tömeg számára, mivel a spanyol hadsereg jelenléte miatt nem kockáztatták meg a nagyrészt katonai járművekből álló konvoj behatolását Spanyol-Szahara területére. A menet alatt 23.000 tonna vizet, 17.000 tonna élelmiszert és 2590 tonna üzemanyagot jutattak el a repülőgépek a menetben résztvevők számára. A marokkói kormány számításai szerint a zöld menet finanszírozása 80 millió francia frankjába (8 millió angol Font) került az államnak, és a járulékos költségeket nem számították még bele. Egyes politikai elemzők szerint a menetet már hónapokkal előtte megszervezték, ugyanis néhány nap leforgása alatt lehetetlen lett volna a tömeg ilyen szintű logisztikai ellátása, illetve mozgatása. A menetelőknek ugyanis 12.5 %-a volt állami alkalmazott (43.500 fő) és a menet teljes ellátását és biztosítását a hadsereg és a csendőrség (Gendarmie Royale) egységei végezték.⁶

A marokkói hivatalos álláspont szerint az akciót az emberek spontán felháborodása váltotta ki, illetve aggodásuk az évszázadok óta Marokkó részét képező szaharai területek és lakóik iránt. Akárhogy is történt, a király részéről mesteri húzás volt ilyen módon kényszeríteni a spanyolokat a visszavonulásra, akiket katonai erővel esélyük sem lett volna legyőzni (A spanyoloknak ekkor 302. 000 fős jól felszerelt és kiképzett, míg a marokkóiaknak pedig 61.000 fős de kiképzetlen és gyatra felszereléssel rendelkező hadserege volt.).

Ezzel a húzással a király a hazai ellenzékét is elnémította, ugyanis az akkori érzelmileg felfokozott helyzetben életveszélyes lett volna a királlyal szembehelyezkedni. Az addig kevésbé vallásos király a muzulmánok szemében, mint egy szent háború meghirdetője és vezetője (*amir al-muminin*), az elszakadt területek újraegyesítője és az igazhitűek vezetője lett. A menetelőket a király isteni harcosokként (*mudzsaheddin*) aposztrofálta, és a feltüzelt tömeg tagjai ezek után már akár a Koránnal a puszta kezükben is vállalták volna a küzdelmet a gyarmatosító spanyolokkal szemben az evilági és a paradicsomi ellentételezések fejében.⁷

A király a menetet Mohamed prófétának a medinai száműzetésből Mekkába való visszatéréséhez hasonlította és az alábbi szavakkal buzdította a menetelőket: *"Hadd legyen Allah szent könyve az egyedüli fegyverünk ebben a harcban"*.⁸

Mire a király Tarfayába érkezett már a teljes marokkói nép mögötte állt és az őt előtte nem sokra tartó híres marokkói popénekes Jil Jilala külön éneket írt a róla és a menetről. A dal hetekig a marokkói toplisták élén volt.

Azonban a Szahara területén élő spanyol civilek, és az ott szolgálatot teljesítő katonák úgy érezték, hogy a spanyol kormány elárulta és cserbenhagyta őket. Nemcsak ők, hanem még a Francohoz kötődő tábornokok és főtisztek nagy része is ellenezte Spanyol-Szahara átadását a marokkóiaknak és a mauritániaiaknak.⁹ Sajnálatos módon az a személy, aki útmutatást adhatott volna számukra, az agg Caudillo egy, az október 17-én tartott kormányülésen rosszul lett, majd az elkövetkezendő hét folyamán több szívrohamot is kapott. Bár a hívei szilárdan kitartottak politikája mellett, mivel a halálos ágyán fekvő Franco ekkor már kómában volt, a megegyezést ellenzők elbizonytalanodtak és nem mertek cselekedni. Igaz, ezekben a napokban fennállt a reális veszélye annak, hogy a hadsereg új államfőt választ a haldokló Franco helyett. Ez azt jelentette volna, hogy a Franco nevével fémjelzett korszak ugyan kisebb korrekciókkal, de fennmaradhatott volna. Az új király és a mellette álló erők felismerve ezt a tényt, határozottan és gyorsan cselekedve esélyt sem adtak a régi rendszer számára. Egyenként megegyeztek az új rendszerre legveszélyesebbnek tartott vezetőkkel, és oldalukra állították a még el nem kötelezett tábornokok és főtisztek jó részét. Így már a hadsereg sem képviselhetett egységes álláspontot a szaharai területek ügyében.¹⁰

A királyt támogatták azok a vezető politikusok is, akik már a Franco időszak alatt jó kapcsolatokat ápoltak a marokkói uralkodóval, úgy mint **Arias Navarro**, a minisztertanács vezetője, **Antonio Carro Martinez**, az elnöki ügyek minisztere és **José Ruiz**, a falangista párt egyik vezetője. Ezek a politikusok meggyőzték a fiatal királyt, hogy a katonailag és diplomáciailag meggyengült ország nem bírná elviselni az ellene forduló Marokkó és más arab államok gazdasági bojkottját. A esetleges háborúval pedig komoly veszélynek tennék ki a Marokkóban élő közel 18. 000 fős spanyol közösséget is.

A marokkóiak a diplomáciai csatornákon keresztül jelezték a spanyoloknak, amennyiben azok a szaharáviak független államát támogatnák, ők azonnal visszakövetelnék Ceuta és Melilla városokat és akár fegyveres erővel is kikényszerítenék azok visszajuttatását. A király pártján álló katonai vezetők véleménye szerint a hadsereg a megosztottsága és az akkori állapota miatt azonban képtelen lett volna egy esetleges háború eredményes megvívására.

Gomez de Salazar tábornok, később 1978-ban nyilvánosan is sérelmezte, hogy a Madridi Szerződés aláírása előtt senki sem konzultált vele, annak ellenére, hogy ő már a spanyol kormány támogatásával tárgyalásokat kezdett a Polisarioval a terület békés átadásáról.¹¹

A tábornok szerint az adott helyzetben, ha a marokkói csapatok támadást indítottak volna, negyvennyolc órán belül megsemmisíthették volna őket.

Október 29-én, amikor Francot a katolikus egyház képviselője az utolsó szentségekben részesítette, az akkori marokkói külügyminiszter, **Ahmed Laraki** titkos tárgyalásokat kezdett a madridi diplomácia képviselőivel. Még azon a napon Laraki és Carro Martinez megállapodtak abban, hogy a spanyolok a szaharai területeken egy 10 kilométeres sávot demilitarizálnak, ahová a menetben résztvevők jelképesen bevonulnak, de negyvennyolc órán belül el is hagyják azt. Így egyik fél sem szenvedett volna presztízavesztést egy esetleges meghátrálás következtében. A hónap végére Larakihoz csatlakozott Ahmed Dlimi ezredes, aki a „Zöld menet” logisztikai biztosítását irányította, Hamdi Ould Mouknass, mauritániai külügyminiszter és több más marokkói és mauritániai diplomata is.

Mivel a terület átadásáról szóló tárgyalások az utolsó fázisba érkeztek a spanyol kormánnyal, a marokkói király 1975. november 9-én elrendelte, hogy a menetelők térjenek haza, mert a menet elérte célját. Ekkor közel 350 000 marokkói tartózkodott a sivatagban, akik számára a nyugat-szaharai területre való bevonulás lehetősége jelentette a Kánaánt. A király elérte, hogy ezek az emberek visszaforduljanak az akkor még spanyolok uralma alatt lévő területekről. A menetben résztvevők számára a király felajánlotta a később Marokkóhoz kerülő szaharai területen való letelepedést és kedvezményes földhöz jutást, amivel lecsillapította a tömeg kezdeti felháborodását.¹²

November 11-én hivatalosan is bejelentették a spanyol, a marokkói és a mauritániai kormányok közötti tárgyalásokat, majd három nappal később megkötötték a madridi hármas egyezményt, amelyben felosztották Marokkó és Mauritánia között Nyugat-Szahara területét, a spanyolok pedig bejelentették végleges kivonulásukat.¹³

Még a tárgyalási időszak alatt a spanyol idegenlégió egységei, a spanyol tengerészgyalogos, ejtőernyős és rendőri egységek El Aaiun városában körbevették a helyiek által lakott negyedeket, majd elkezdték a fegyverek begyűjtését és a függetlenséget követelők őrizetbe vételét. Az addig spanyol szolgálatban álló helybéli katonákat (Troopas Nomadas, Policia Territorial és a spanyol idegenlégió tagjait) azonnal lefegyverezték és elbocsátották. A terület kormányzója több, az őslakosokat hátrányosan érintő rendelkezést hozott, például megtiltotta az üzemanyagöltő állomásoknak, hogy a helyi lakosok számára üzemanyagot adjanak el. A spanyol katonai vezetés azonnal megkezdte elkészíteni a civil lakosság kivonásának tervét (**Golondrina terv**), majd megerősítették a foszfátbányák, a fontosabb épületek védelmét és elkezdték a sivatagban lévő helyőrségek kiürítését.¹⁴

A spanyolok november 8-ig több mint tizenkétezer polgári lakost evakuáltak a területéről tengeri és légi úton a Kanári-szigetekre. A spanyol kereskedők eladták a boltjaikat az árukészletekkel együtt, az állami iskolák pedig tanárok hiányában véglegesen bezártak.

A spanyolok az állatkerti állatokat is átszállították Almeriába, sőt még a helyi temetőkből eltemetett hozzátartozóikat is exhumálták, majd a maradványokat átszállították a Kanári-szigetekre, ahol újra eltemették azokat. Tehát mire a madridi egyezmény megkötését a szerződő felek bejelentették, a hadsereg tagjain és a hivatalnokokon kívül más spanyol állampolgár már nem tartózkodott a néhai Spanyol-Szahara területén.

November 12-én El-Vali, a Polisario vezetője bejelentette, hogy a Madridi Egyezményt semmisnek tekintik (november 15.), ettől függetlenül II. Hasszán november 25-én bejelentette, hogy a nyugat-szaharai dossziét becsukta és kinevezte Ahmed Bensoudát a terület kormányzójának El-Aaiunba.

A Polisarioval kapcsolatosan a király kijelentette, hogy vezetőik képtelenek a közel 60.000 szaharávit összefogni, legfeljebb néhány zsoldossal képesek akciókat szervezni, akik azonban alkalmatlanok a sivatagi harcra az erre jól kiképzett marokkóiakkal szemben. Ezért nem jelenthet fenyegetést a szervezet léte a Marokkói Állam számára. Ezt a kijelentését annak tudatában tette, hogy jelentették neki a spanyol hadseregben alkalmazott kb. 2500 fő helyi katona és rendőr szinte egységesen a fegyvereikkel együtt átalált a Polisario fegyvereseihez.¹⁵

Mehairesben az ENSZ táborban az egyik szakács Mehdi, a Territorial Police tagja volt El-Aaiunban, majd a spanyolok kivonulása után társaival együtt a felkelőkhöz csatlakozott. Elmondása szerint a spanyolok cserbenhagyták őket, mert ha nem vonulnak ki, akkor még mindig az ő szolgálatukban állna.

Ő és több más, jelenleg a Polisario egységekben szolgálatot teljesítő katona, akik előtte a spanyol légióban, a szaharai nomád csapatoknál, vagy a helyi rendőrségnél szolgáltak, most méltányossági nyugdíj kérelmet nyújtottak be a spanyol kormányhoz. A jelenlegi egyeztetések szerint a spanyol kormány hajlandó szolgálati nyugdíjat fizetni azoknak, akik legalább 10 év szolgálati jogviszonnyal rendelkeznek bármelyik, az általuk létrehozott és irányított fegyveres egységben.

Ezt követően megkezdődött a marokkói hadsereg bevonulása Nyugat-Szaharába, a spanyolok pedig bejelentették, hogy néhány hónapon belül megszüntetik a polgári közigazgatást a területen (Egyedül Franco tiltakozhatott volna a marokkói megszállás miatt, de ő november 20-án meghalt.). A bonyodalmakat növelte az a tény is, hogy november 28-án Gueltában a Dzsemma annak ellenére, hogy a hármas egyezmény fontos szerepet szánt a tanácsnak a rendezésben, feloszlatta magát.¹⁶

Egy a néhai Spanyol-Szahara területén előkből álló delegáció december 6-án a Polisario szervezésében sajtótájékoztatót tartott Algírban. A delegációban a Dzsemma alelnöke és 56 más képviselője is helyt kapott (hárman közülük a spanyol parlamentnek, a Cortesnek is tagjai voltak). A Dzsemma főtitkára felolvasta a közös nyilatkozatukat, amelyben kimondták a tanács feloszlátását, és az új 41 fős Szaharai Ideiglenes Nemzeti Tanács létrehozását. A nyilatkozatot a Dzsemma 67 tagja és több törzsi vezető is aláírta.¹⁷

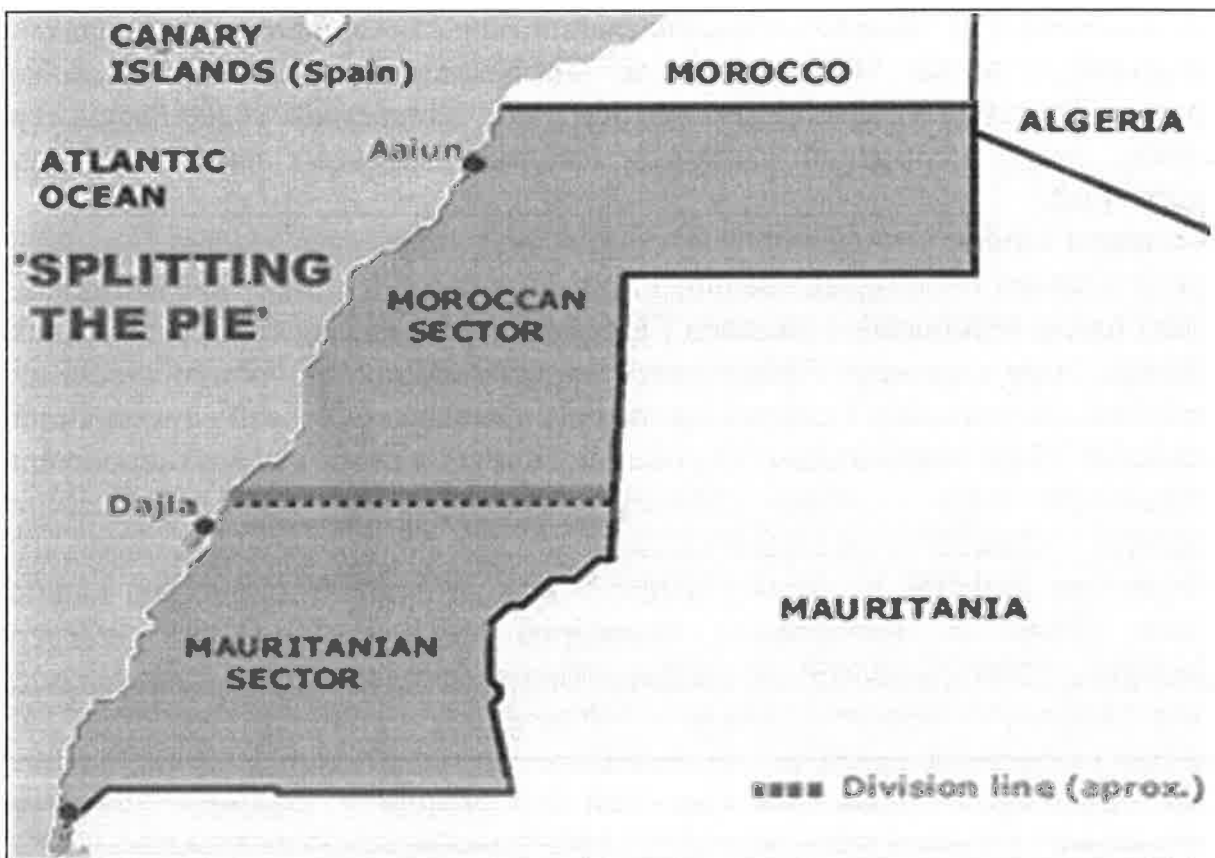
Mivel a Madridi Egyezmény a Dzsemmát ismerte el a szaharaiak hivatalos képviselőjeként azzal hogy megszüntették a tanácsot, a szaharaiak elvették a lehetőséget Marokkótól, hogy a szervezetet a saját céljaira használja fel, és kellemetlen helyzetbe hozták a szerződés többi aláíróját is.

” A felek tiszteletben tartják a nyugat-szaharai népnek a Dzsemmán keresztül kifejezésre jutó véleményét.” (3. cikkely)¹⁸.

Ilyen körülmények közt történt meg az, hogy december 10-én az ENSZ két egymásnak részben ellentmondó határozatot fogadott el.

Az első határozat (3458/A) megismételte a nyugat-szaharai népnek a korábbi határozatokban foglalt önrendelkezési jogát, amely kimondta, hogy Spanyolország és az ENSZ felelősek a terület dekolonializálásában.¹⁹ A határozatot 86 szavazattal, 41 tartózkodással, ellenszavazat nélkül hozták meg. A második határozat (3458/B) tudomásul vette a madridi hármass egyezményt és kéri ennek az aláíróit, hogy őrködjének a szaharai nép törekvéseinek tiszteletben tartásán. Egyben felkéri a főtitkárt, hogy jelöljön ki képviselőt, aki a szabad népválasztás lebonyolításában fog közreműködni.²⁰ Ez a szavazás már nem volt olyan egyértelmű, mint az előző, ugyanis ezt 56 ország szavazta meg, 42 ellene szavazott, 34 pedig tartózkodott. Mire a határozatokat meghozták, addigra Nyugat-Szahara jelentős részét elfoglalták a marokkóiak.

A térképen látható a Madridi Egyezményben a marokkói és mauritániai kormányok között felosztott terület:

Forrás: www.arso.org

A szaharai területek megszállása, a harcok kezdete

A szaharai területek egy részét a marokkói hadsereg 1975. november végére megszállta. A bevonuló csapatok együttműködve a kivonuló spanyol egységekkel, két irányból kezdték meg a terület elfoglalását.

A tengerparton előrenyomuló csapatok célja El-Aaiun és a Bou Craa-i foszfátbányák elfoglalása volt. Az első hivatalos hadijelentés szerint a királyi csapatok 100 kilométerre hatoltak be a nyugat-szaharai területekre, majd november 28-án elfoglalták a második legnagyobb települést Smarát.

Nem egészen egy hónapon belül 25 000 fős kontingens, azaz a marokkói hadsereg harmada tartózkodott az általuk megszállt szaharai területeken. Ebből 15 000 fő a Saguia El-Hamrai helyőrségekben (Farsia, Jdiriya, Haousa, Smara), 5000 fő El-Aaiunban, míg további 5000 fő a néhai Spanyol Szahara déli határainál állomásozott. A csapatok előrenyomulását a lakosság tömeges elvándorlása kísérte.¹

December 11-én a marokkóiak elfoglalták El-Aaiunt (a Polisario katonái csak néhány helyen álltak ellen, de december 12-én még egy kisebb egységük megtámadta a városban lévő marokkói csapatokat), míg az időközben szintén támadásba lendült mauritániai csapatok La Guerrát, majd Tichlát szállták meg.²

A spanyol egységek december végéig fokozatosan kiűrtették a várost, december 28-án adták át a repülőteret, majd 1976. január 12-én az utolsó katonájuk is elhagyta a néhai Spanyol-Szahara területét Villa Cisnerosból kivonulva.

Ezt követően 150 spanyol hivatalnok maradt még El-Aaiunban végrehajtani és felügyelni a terület közigazgatásának problémamentes átadását. Az utolsó spanyol, Rafael de Veldes Iglesias ezredes, 1976. februárjának végén hagyta el a várost, ezzel a Spanyol Királyság megszűnt tényező lenni a Nyugat-Szaharában.³

A spanyol katonai szolgálatból elbocsátott helyi származású katonák, az addig sokuk számára ellenségnek számító Polisariohoz csatlakoztak és a marokkóiak elleni harcra létrehozták a Szaharai Felszabadítási Hadsereget (SPLA)⁴. Annak ellenére, hogy a gyengén felfegyverzett nyugat-szaharaiak többnyire védekezni próbáltak (és evakuálni a polgári lakosságot), azonban egy kisebb egységük már december 29-én megtámadta a mauritániai **Zuerat** városát. A bányaközpontként funkcionáló város a sivatag közepén a fővárostól kb. 400 kilométernyire található, a támadás során kisebb károkat okoztak a bánya berendezéseiben, de a várost nem foglalták el annak ellenére, hogy azt csak 60 mauritániai katona védte. Ebben az időszakban a mauritániai hadsereg alig 3000 kiképzett katonával, 2000 csendőrrel és néhány előregedett vadászgéppel rendelkezett, ezért könnyebb célpontot jelentett a folyamatosan gerilla harcmodorral őket zaklató szaharáviak számára. Ugyancsak a mauritániai katonák védték a híres régi idegenlégiós erődöt Ait Ben Tilit is, amelyet a szaharávi egységek körbevettek. A szorult helyzetben lévő védők felmentésére Ould Daddah elnök a marokkói légierőtől kért harci gépeket.

Azonban a légierő egységei sem tudták felmenteni az erődöt, sőt egy Northrop F-5 típusú gépüket le is lőtték a gerillák. Az erődöt végül január 21-én elfoglalták a Polisario csapatai.⁵

A következő napokban a gerillák megtámadták Bir Moghrein és Inal városokat, és bár számottevő kárt okoztak, azokat elfoglalni nem tudták a mauritániai hadsereg összehangolt ellentámadása miatt.

A mauritániaiak francia segítséggel átszervezték a csapataikat és december harmadik hetében ellentámadásba mentek át a nyugat-szaharai határnál.⁶ Rövid de annál véresebb harc után elfoglalták La Guerra városát és megkezdték a Polisario katonák és a velük szimpatizáló civil lakosság elűldözését a területről (december 19.). A támadók a következő napon már Tichlába vonultak be, azonban a Villa Cisneroshoz közeli Argoub kisvárost csak kétheti ostrom után január 11-én tudták elfoglalni. A várost védő közel kétszáz katona és polgári személy az utolsó töltényig harcolt, a mauritániaiak csak néhány súlyosan sebesült katonát tudtak foglyul ejteni, mivel az ellenállók többsége a harcok alatt életét vesztette. Innentől kezdve a szaharáviaknak már csak egy választása maradt, a menekülés.

A menekülők először Nyugat-Szahara Mauritániával határos északi területeire tartottak (Amgala, Guelta-Zemmour, Oum Dreiga, Tifariti, stb.), majd később az algériai hadsereg segítségével Algériába evakuálták őket.⁷ A menekültek szállítása mellett az algériaiak fegyverrel, élelmiszerrel, ivóvízzel, és gyógyszerekkel támogatták a szaharávi katonákat.

Már ebben az időben látszottak az első repedések a marokkói-mauritániai szövetség falán. A marokkóiak ugyanis attól való félelmükben, hogy a mauritániai csapatok nem tudják a kitűzött határidőre elfoglalni Villa Cisnerost, Dlimi ezredes vezetésével bevonultak oda. Annak ellenére hogy a Madridi Egyezmény szerint a város mauritániai fennhatóság alá került, a marokkóiak helyőrséget telepítettek oda. Habár a városban a mauritániaiak közigazgatási központot hoztak létre, az igazi katonai erőt Marokkó képviselte.⁸

1976. január 27-én a marokkói hadsereg egységei megtámadtak egy algériai konvojt Amgalánál (**az első amgalai csata**), majd a több napig tartó harc után a súlyos vereséget szenvedett algériai csapatok visszavonultak.

Ez a helység egy igen fontos víznyerő hely a Saguia el-Hamra völgyében, ahol az algériaiak segítségével a Polisario logisztikai bázist hozott létre. A menekülteket erről a helyről látták el élelmiszerrel, gyógyszerekkel és innen szállították tovább őket, a nagyobb biztonságot jelentő algériai területekre. A váratlanul támadó marokkóiak komoly károkat okoztak az algériaiaknak, és kilencvenkilenc katonájukat fogságba ejtették. A feldühödött algériai katonai vezetés azonnali visszacsapást követelt, és a háború kitörését a két ország között csak Bumédien algériai elnök határozott fellépése akadályozta meg. Innentől kezdve az algériai vezetés ugyan megsokszorozta a felkelők számára nyújtandó anyagi támogatását, de a további harcoktól következetesen távol tartotta a csapatait.⁹

A visszavágás nem sokat késett, ugyanis február 13-15. között a **második amgalai csata** során a Polisario egységei vereséget mértek a marokkói csapatokra.

Az erőviszonyok tekintetében a marokkói és mauritániai szövetségesek jobban álltak, bár a francia fegyverekkel felszerelt és francia kiképzők által irányított mauritániai csapatok harcértéke alacsony szintű volt. A gerillák oldalán a szövetségesekkel szemben alig néhány ezer, a líbiai és algériai hadseregtől származó kézfegyverekkel, aknavetőkkel, és néhány páncélos és repülőelhárító rakétával felszerelt önkéntes állt. Mivel a sivatagi harcban a marokkói csapatok nem a II. Hasszán által elvártak szerint tevékenykedtek, a harcok mielőbbi lezárását elősegítendő a marokkói légierő február 22.-től több alkalommal is bombázta a menekülttáborok területét (Guelta-Zemmour, 1976. január, Tifariti, január 16., és Oum Dreiga, február 18-23.). A bombázásokat Dlimi ezredes hagyta jóvá, és ő engedélyezte a hagyományos bombáknál hatékonyabb napalmbombák használatát is. A bombázások katonailag szinte teljesen hatástalanok voltak, mivel áldozatai főleg a gyerekek, a nők és az idős magatehetetlen emberek közül kerültek ki.^{10.}

A királyi marokkói csapatok azonban alkalmaztak olyan a spanyolok által már kipróbált és jól bevált módszereket is, mint az ivóvíz kutak megmérgezése, a nyájak legéppuskázása, a civil lakosság fosztogatása, megkínzása és az esetenkénti kivégzések. Az ilyen és ehhez hasonló események hatására a polgári lakosság tömeges elvándorlása felgyorsult. Február végére már 100 000 főnél többen tartózkodtak az Algéria területén felállított menekülttáborokban, főleg nők, gyerekek és öregek.

A spanyolok, bár 1976. február 28-ig kellett volna elhagyniuk a területet, már sokkal előbb kivonultak, sorsukra hagyva a helyieket.

Az ENSZ menekültügyi szervezete (UNHCR), jóllehet látta a táborokban élők kétségbeejtő helyzetét, nem tudott azonnal reagálni, így felhívásaiban kérte a szaharáviak iránt szánalmat érzők segítségét.

Az algériai kormány sem volt felkészülve a menekültek ilyen tömegű befogadására és ellátására, ezért az egészségügyi helyzet rövid időn belül kritikussá vált a táborokban.

A menekült táborokban lévő valós helyzetről jelentést készítettek egy svájci orvos csoport tagjai, akik a Vöröskereszt támogatásával érkeztek a helyszínre segíteni a menekülteknek. A csoport tagjai, Dr. Elio Canevaschini, Dr. Emmanuel Martinoli, Dr. Marie-Claire Martinoli és Dr. Marc Oltramare így írók le tapasztalataikat:

„Úgy érezzük, hogy az algériai kormány és a Vöröskereszt csak korlátozottan képes a menekülteknek segíteni, ezért rendkívül fontosnak tartjuk a mielőbbi nemzetközi összefogást, és azonnali segítségnyújtást a menekültek részére.

A menekültek száma napról-napra nő az újonnan érkezettek miatt, a tömeg nagy része asszonyokból, gyerekekből és magatehetetlen öregekből áll.

A 15 éven aluli gyerekek aránya eléri a 45%-ot, az egy évnél fiatalabbaké pedig a 6-7%-át. A menekültek 14 táborban kerültek elhelyezésre, számuk már meghaladja a 70.000 főt. Elhelyezésük komoly problémát okoz, ugyanis 3-4 család osztozik egy sátoron. A fertőzések és egyéb megbetegedések miatt komoly járvány veszélye áll fenn.

A tüzelő biztosítása is komoly problémákat okoz, sokszor 200 km-re is el kell menni fát gyűjteni. Az összegyűjtött tüzelőfát egyenlően osszák el a menekültek között, de sajnos így sem jut mindenki számára.

Az élelmiszer ellátás is komoly gondot jelent, ugyanis egy menekült havi ellátmánya 6 kg liszt vagy búza, 3 kg szárított zöldség, 2 kg cukor, 2 kg tejpor, 3 kg datolya és 1 kg tea.

A menekültek rendkívül nehéz körülmények között élnek, sok közöttük a bombázások alatt égési sérüléseket szerzett, traumatizált ember. Ellátásukat 3 orvos és további 15 segéd doktor (diplomás ápoló) és néhány lelkes önkéntes végzi.”

Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára a Világszervezet 1975 decemberében megtartott közgyűlése által megadott felhatalmazás alapján különmegbízottat küldött Madridba, Rabatba, Algírba és Nyugat-Szaharába, megkezdeni a tárgyalásokat az ENSZ határozatok mielőbbi végrehajtásáról.^{11.} A meghatalmazott **Olaf Rydbeck** svéd ENSZ diplomata volt, aki február 7-én elkezdte munkáját azzal, hogy ellátogatott El-Aaiunba, Smarába és Dakhlába. A főtitkár küldötte nagyon megdöbben a marokkói és mauritániai csapatok által elfoglalt területeken történektől (menekültek bombázása, a gerilla háború kiszélesedése, stb.) és a jelentésében egyértelműen megállapította, hogy a látottak alapján véleménye szerint a szabad népszavazást megtartani Nyugat-Szaharában lehetetlenség. A főtitkári küldött útja ezzel sikertelenül végződött, így Marokkó folytathatta a „nyugat-szaharai területek visszacsatolását az anyaországhoz.”

Február 25-én összehívták a Dzsemmát (az eredeti 102 főből összesen 57 jelent meg a tanácskozás helyszínén és azok sem mind támogatták a marokkói és mauritániai területi követeléseket) úgy, hogy a felkelők mellé állt tagok megüresedett helyét feltöltötték a marokkóhoz hűséges képviselőkkel. A kiegészített tanács hűségesküt tett II. Hasszánnak, azonban sem az ENSZ, sem a Polisario, de még a spanyolok sem fogadták el az új Dzsemma jogosultságát a szaharáviak képviselőjeként. Ugyanis a valódi Dzsemma 1975 novemberében feloszlatta magát. A spanyolok ekkor jegyzéket küldtek az ENSZ főtitkárának és bejelentették a terület feladását.^{12.}

A spanyol külügyminiszter **Oreja** 1979. augusztus 21-én a Le Monde számára adott nyilatkozatában így említette az akkori eseményeket:

„Kapcsolataink Marokkóval jók, azonban eltérően értelmezzük egy nemzetközi kérdést. Spanyolország nem tekinti jogerősnek azt a hűségesküt, amelyet 1976. február 25-én tett a marokkói királynak a Dzsemma El-Aaiunban. A Dzsemma valóban összeült azért, hogy tájékoztadjék a madridi megállapodásról. Az ülés

közben kérték fel a Dzsemma tagjait, hogy nyilatkozzanak a terület jövőjéről. Ekkor a spanyol kormányzó visszavonult, bár jelenléte szükséges lett volna a Dzsemma határozatának érvényességéhez. Ezután Marokkó és Mauritánia felosztották a területet a Madridi Egyezmény felrúgásával. Ez ugyanis Nyugat-Szahara közigazgatásáról, nem pedig a szuverenitás gyakorlásáról rendelkezik”

Válaszul a marokkói lépésre február 27-én, Bir Lahlou település közelében, Ait Ben Tiliben egy menekülttábor főterén, pontosan éjfélkor Uld Ziou, a Szaharai Ideiglenes Nemzeti Tanács elnöke kikiáltotta a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság létrejöttét.¹³ Az ünneplő tömeg előtt felhúzták az új állam fekete-fehér-zöld zászlóját (baloldalán vörös háromszög, a fehér mezőben vörös félholddal és ötágú csillaggal), majd El-Vali a Polisario vezetője sajtótájékoztatót tartott. A tájékoztatón az alábbiakat nyilatkozta:

„a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság kikiáltása népünk akaratát fejezi ki, és összhangban van az ENSZ, valamint az Afrikai Egység Szervezete Alapokmányával. Készek vagyunk harcolni több generáción keresztül is, mivel a marokkói királynak az a szándéka, hogy meghosszabbítsa a háborút.”

1976. március 5-én Ahmed Baba Miszke az algéri Saint-Georges szállodában ismertette az első nyugat-szaharai kormány összetételét. Az első állam, amely elismerte az új országot Madagaszkár volt, és azóta még másik 78 állam követte. Annak ellenére, hogy közülük sokan diplomáciai nyomásra megszakították a kapcsolatot a Szaharai Arab Demokratikus Köztársasággal, az még mindig 54 állammal tart fenn valamilyen szintű hivatalos kapcsolatot. A függetlenség kikiáltása azonban nem sok változást hozott, mivel a terület elfoglalását a marokkói hadsereg folytatta.

Az addigra a terület nagy részét elfoglaló szövetségesek pedig 1976. április 14-én hivatalosan is aláírták a terület felosztásáról szóló szerződést, amelyben a két ország közötti új államhatár helyét is feltüntették.¹⁴ Marokkó kapta meg a két legnagyobb várost, El-Aaiunt, Smarát és a foszfátbányákat, így az addig meglévő területeit megközelítőleg 35%-al megnövelte. Míg Mauritánia bár megkapta Villa Cisnerost és egy igen jó halászati adottságokkal rendelkező hosszú partszakaszt, a számára juttatott területen a sivatagi homokon kívül mást nem talált. Azaz a területet felosztó szerződés egyértelműen a marokkóiaknak kedvezett.

A független állam kikiáltása utáni helyzet, a harcok továbbterjedése

Az új állam kikiáltása után az ENSZ főtitkára úgy döntött, hogy újra elküldi Olaf Rydbeck svéd ENSZ diplomatát a lehetséges megegyezés elősegítésére. A főtitkár 1976. március 25-ei nyilatkozatában ismertette a delegáció célját, ami az volt, hogy kikérje a marokkói és a mauritániai kormányok véleményét az ENSZ közgyűlés 3458. számú határozatáról. A tervezett látogatás erős ellenérzéseket váltott ki a marokkói közéletben, és amikor a svéd diplomata meglátogatta a Tinduf környéki menekült táborokat március 31-én, komoly feszültség jött létre az ENSZ és Marokkó között.^{1.}

1976. április 4-én **Ahmed Laraki** marokkói külügyminiszter arról értesítette az ENSZ főtitkárát, hogy különmegbízottja a továbbiakban nem jogosult küldetésének folytatására Rabatban. Röviddel ezután a mauritániai kormány is közölte, hogy a diplomata látogatása jelenleg időszerűtlen. Ezután a főtitkár maga kezdett tárgyalásokat az érintett államok ENSZ nagyköveteivel, de nem sok eredményt tudott elérni.

A Polisario újra elkezdte a harcokat. A **május 20-ai offenzívaként** ismert támadássorozat május 11-én csúcsosodott ki, amikor összehangolt támadást indítottak El-Aaiun, Smara, Bou Kra, Bir Moghreïn és Chinguetti ellen, illetve megrongálták a foszfátszállító szalagrendszert.^{2.}

A támadás megindítása előtt a szaharáviak közleményben figyelmeztették a foszfátbányákban és a mauritániai vasérc bányákban dolgozó külföldi állampolgárokat, amennyiben nem hagyják el a területet ellenséggként kezelik őket. A mauritániai vasérc bányákban ekkor több mint 280 jól képzett francia szakember dolgozott a COMINOR (Comptoir Minier du Nord) alkalmazásában, akiknek a biztonságát a mauritániaiaknak kellett volna szavatolniuk. Az érintettek nem vették komolyan a terrorista fenyegetésként beharangozott figyelmeztetést, így komoly meglepetést keltett, amikor a Polisario egységei 1976. június 8-án a reggeli órákban megtámadták Mauritánia fővárosát, **Nouakchottot**.^{3.}

A kb. 600 főből álló katonai egység több mint 1000 kilométert tett meg észrevétlenül az ellenséges terepen, ami komoly terepismeretről és a helyi lakosság támogatásáról tanúskodott. A támadás majd egy órán keresztül tartott, a kiszemelt objektumokat (beleértve az elnöki palotát is) aknavető és géppuskatűzzel árasztották el. A helyi csapatok egy része elmenekült ugyan, azonban a szaharáviak a győzelmet nem tudták kiaknázni, mivel vezetőjük, El-Vali Musztafa Szajed maga is elesett a támadás folyamán.^{4.}

A támadással egyidejűleg a Polisario az északi területen katonai akciókat hajtott végre **Tan-Tan, Jdiria és Guelta-Zemmour** ellen is. A szaharáviak ekkor már taktikát váltottak, ugyanis rájöttek, hogy a gépesített és korszerű technikával felszerelt marokkói egységek ellen nem tudják a még birtokukban lévő településeket hatékonyan védelmezni, és áttértek a számukra már ismertebb és nagyobb sikereket hozó gerilla hadviselésre.

Mivel mind a dél-marokkói, mind a mauritániai területeken is éltek szaharáviakkal rokon törzsek, szinte minden támadás során számíthattak a helyi lakosság egy részének támogatására. A Polisario néhány százfős egységei így viszonylag könnyen mozoghattak nemcsak a megszállt, de a velük szembenálló ellenséges államok területein is.

A marokkóiak a városokat és a spanyolok által átadott erődöket szilárdan kézben tartották, bár az utánpótlási vonalaik állandó támadások alatt voltak.

A két ország közül a gyengébbik a belső gazdasági és etnikai feszültségekkel is küszködő Mauritánia volt, ezért a Polisario az általuk megszállt területeken nagyobb aktivitást fejtett ki, mint a marokkóin.⁵

A mauritániaiak által elfoglalt területre Ould Daddah elnök 1976. január 15-én egy számára megbízható veterán politikust, **Hamoud Ould Abdel-Wedoudot** nevezte ki kormányzónak. Az új kormányzó megkezdte a terület közigazgatási átszervezését, azt Tiris el-Gharbia néven önálló régióvá formálták Dakhla központtal. A mauritániaiak az új régiót további négy körzetre osztották fel (Dakhla, Awsard, Tichla és Argoub).

Három katonai körzetet alakítottak ki, hogy az elfoglalt területeket szilárdabban az ellenőrzésük alá tudják vonni. Az első körzet parancsnokságát Awsard városban hozták létre, a parancsnoka az a Viah Ould Mayouf ezredes lett, aki a terület megszállását előkészítette és a Polisario elleni harc fő irányítója volt. A második körzet parancsnoksága Zouerat városba települt és a parancsnokának Ahmed Ould Bouceif alezredest nevezték ki, aki Mauritánia észak-keleti területeit felügyelte. Hozzá tartozott Bir Moghreïn és Ain Ben Tili is. A harmadik körzet parancsnokságát Dakhla központtal hozták létre, vezetésével pedig Ahmed Salem Ould Sidi alezredest bízták meg.

Ez időtájr a befejeződött a szaharai menekültek táborokban történő elhelyezése, így a szaharáviak megkezdheték a két megszálló ország gazdasági intézményeinek szisztematikus rombolását.

A Polisario a szaharai arab hagyományok szellemében és a kiképzettség és megfelelő nehéz fegyverzet hiányában gerilla akciókat (ghazzi) szervezett. A Land Roverekkel és könnyű kézfegyverekkel felszerelt egységeik (kataeb) több száz kilométer megtétele után váratlanul megjelentek, majd a gyorsan kivitelezett támadások után el is tűntek. Mivel a mauritániai sivatag majd kétszer akkora, mint Franciaország, a helyi hatóságok rendelkezésére álló katonai és rendőrségi erők elégtelenek voltak a terület ellenőrzésére.

A felkelők által indított támadások a bou craa-i foszfátbányákból kitermelt foszfát elszállítását ellehetetlenítették (1976-79 között a Fosbucraa cég 1.722 millió peseta veszteséget szenvedett a támadások következtében), a mauritániai vasércbányákat a kikötővel összekötő vasútvonalat pedig folyamatosan megrongálták, ezzel súlyos problémákat okozva a mauritániaiaknak, akiknek fő bevételi forrását a vasérc jelentette.⁶ A mauritániai politikai vezetést a támadások ugyan megdöbbenették, de úgy gondolták a hadsereg vezetésében gyorsan végrehajtott személycserékkel még orvosolható a helyzet.

Így a vezérkari főnököt azonnal elmozdították beosztásából és helyére az addig a második katonai körzetet vezető **Ahmed Ould Bouceif** alezredest nevezték ki. Ekkor fogalmazta meg a mauritániai vezetés első kritikáit a marokkói hadsereg tevékenységével kapcsolatban is, mivel azt várták, hogy a marokkóiak ellenoffenzívát indítanak a Polisario egységei ellen. Ők azonban védekezésre rendelkeztek be, és nem üldözték a sivatagba visszavonuló szaharáviaikat.

Így történt, hogy a Polisario fegyveresei a marokkóiak által megszállt zónából indítottak támadást a mauritániai **Nema** és **Tisitt** települések ellen.

A fokozódó támadások miatt a mauritániai hadsereg létszámát 17 000 főre növelték (ebből 10 000 fő volt a fekete kisebbséghez tartozó tiszt, tiszthelyettes és katona, ami később komoly feszültséget hozott létre a hadseregen belül és több lázadáshoz is vezetett), és korszerűbb fegyvereket vásároltak. A frissen toborzott katonák kiképzését a francia segítséggel létrehozott Atar városi katonai kiképzőközpontban felgyorsították, de számottevő sikereket még ezek után sem értek el.

1976. augusztus 24-én ebben a sikeres katonai helyzetben tartották meg a Polisario III. Kongresszusát, ahol a sajtó képviselői mellett már több hivatalos állami delegáció is képviseltette magát (Benin, Algéria, Bissau-Guinea, Líbia stb.). A kongresszuson résztvettek a volt Dzsemma tagjai és a PUNS (Szaharai Nemzeti Egységpárt) főtitkárhelyettese is. A tanácskozás alatt elfogadták a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság első alkotmányát, amely a Szaharai Ideiglenes Nemzeti Tanács által februárban közzétettek véglegesítését jelentette. Ekkor választották meg a minisztertanács vezetőjének a Polisario új vezetőjét, **Mohamed Abdelazizt**. Bár a tanácskozáson résztvevők a katonai harc további folytatásáról döntöttek, elhatározták, diplomáciai offenzívába kezdenek, hogy bemutassák a valós helyzetet a világ számára. Ennek következményeként a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság külügyminisztere, **Hakim Brahim** még a Szocialista Internacionálé genfi kongresszusán is részt vett, mint megfigyelő. Mivel az új állam számára minden diplomáciai kapcsolat rendkívül fontos volt, így politikai irányultságtól függetlenül minden állammal igyekezett kapcsolatokat létesíteni szélesebb körű elismertetése céljából.

A SADR képviselői, mint hivatalos küldöttség résztvettek az Afrikai Egység Szervezete XIII. Csúcsértekezletén Port Louisban (Mauritius), ahol 29 afrikai ország szavazott a nyugat-szaharaiak önrendelkezési joga, függetlensége és területi integritása mellett. A szavazás hatására Marokkó bejelentette tevékenységének felfüggesztését a szervezetben. Az algériai segítséggel elindított diplomáciai offenzíva hozott bizonyos sikereket, ugyanis a nyugat-szaharai államot 1977. első felére már 9 afrikai ország (Algéria, Angola, Benin, Burundi, Bissau-Guinea, Madagaszkár, Mozambik, Ruanda és Togo) ismerte el.^{7.}

Természetesen ennek hatására fokozni próbálták a katonai támadások hatékonyságát is, így a felkelők 1977. május 1-én ismételten megtámadták a

mauritániai Zueratot. A várost közel 1000 fős helyőrség és egy 60 km hosszú 3-5 méter mély szögesdrótkerítéssel is megerősített árokrendszer védelmezte.

A városban közel 250 francia bányász (köztük katonai tanácsadók is) tartózkodott családotul, a SNIM (Société Nationale Industrielle et Minière) vállalat alkalmazottaiként. Bár a biztonságukért felelős szakember, **Jean-Charles Eudeline** többször is javasolta a családok evakuálását, javaslatait elutasították. A támadást hajnali 5 órakor összehangolt aknatűzzel kezdték meg a gerillák. A támadás kb. négy órán keresztül tartott, ez alatt a villamos erőmű, az üzemanyagtartályok és a bánya berendezései súlyos károkat szenvedtek olyannyira, hogy egy időre a termelést is le kellett állítani. A csata folyamán két francia szakember meghalt, hatot pedig foglyul ejtettek a támadók. Ezek után a francia személyzet nagy részét és a családtagjaikat (összesen 449 főt) azonnal hazaszállították Franciaországba.⁸

A termelés leállítása komoly károkat okozott a mauritániai gazdaságnak. Mauritánia ekkor már csak a Marokkóval megkötött katonai egyezmény (1977. május 13.) által biztosított katonai segítséggel (kb. 10 000 jól kiképzett és felszerelt katona állomásozott mauritániai területen) és a Szaúd-Arábia, Kuvait és az Egyesült Arab Emírátsok pénzügyi támogatásaiból tudta a nyugat-szaharai helyzetből adódó problémáit orvosolni.

A frissen megérkezett marokkói segélycsapatok jelenléte ellenére a Polisario egységei ismételten megtámadták Nouakchottot, majd a sikeres támadás után veszteségek nélkül vonultak vissza.

A támadások kiváltották Franciaország tiltakozását, a francia külügyminiszter, **Louis de Guiringaud** Algériát vádolta a támadások megszervezésével, és a foglyul ejtett franciák azonnali átadását követelte. Az algériai vezetés a francia vádakát hivatalos nyilatkozatban utasította el.

A franciák ekkor egy 200 fős katonai egységet küldtek a főváros biztosítására, majd november végétől a dakari légibázisról a „**Lamantin hadművelet**” keretén belül Jaguár típusú harci gépeket irányítottak a nagyobb mauritániai települések védelmének megerősítésére.⁹

A kialakult mauritániai helyzet komolyan aggasztotta a franciákat, ugyanis a terület, mint néhai gyarmatuk továbbra is az ő katonai és gazdasági érdekszférájukba tartozott. Annak ellenére, hogy Mauritánia a függetlensége elnyerése után kihangsúlyozta a franciáktól való különállását (saját pénznem az ouguiya bevezetésével és a vasérc bányák államosításával), mégis ezer szállal kötődtek néhai gyarmatosítójukhoz. Miután a Polisario egységek az ország fővárosát is megtámadták, a megijedt elnök azonnal a francia vezetéshez fordult sürgős katonai segítséget kérve. Rövidesen megkötötték a két ország közötti új katonai segélynyújtási és együttműködési szerződést, majd a franciák tizenöt katonai kiképzőt küldtek az Atari katonai akadémiára a mauritániai tisztek kiképzését elősegítendő.

Azonban ezek a lépések még inkább felbátorították a gerillákat, akik újabb két francia bányai szakembert ejtettek foglyul.

Az akkori francia elnök, **Giscard d'Estaing** azonnal egy váltságstábot hozott létre az elnöki palotában a helyzet mielőbbi megoldására.

A váltságstábban helyet kapott **Yvon Bourges**, védelmi miniszter, **Robert Galley**, a fegyveres testületek közötti együttműködési miniszter, **Guy Méry** tábornok, a francia hadsereg vezérkari főnöke, és **Louis de Guiringaud** az elnök képviselője. A stáb tagjai az Elysée palota alatti harcálláspont (COA-Centre Operationnel des Armées) termeiben, a hadsereg és a titkosszolgálatok szakértőinek bevonásával azonnal megkezdték a lehetséges tervek kidolgozását.

A vezérkari főnök a nagy rizikófaktorra és a kutatás nehézségeire hivatkozva elvetette a francia túsok kommandós akcióval történő kiszabadítását, amit kisebb vita után a többi résztvevő is elfogadott. Ezek után Méry tábornok azt javasolta, hogy kezdjenek tárgyalásokat a túsok szabadon bocsátása érdekében, azonban egyidejűleg rendeljenek csapatokat Mauritániába a francia érdekek védelmére. A tábornok által felvázolt tervet a jelenlévők elfogadták, és azonnal megkezdték a kivitelezését.

A szenegáli Oukkam repülőtéren állomásozó francia szuperszonikus vadászgépek egy részét készülségbe helyezték, mivel azok alig 50 perc alatt elérhették Nouakchott térségét. A bázison települt 1300 francia katonából álló egységet pedig további 300 fővel megerősítették. November elsején éjszaka a gyorsreagálású erőkből álló egység, Michael Forget tábornok vezetésével megérkezett a szenegáli bázisra, majd a tábornok néhány napon belül 60 speciális kiképzettségű katonájával áttelepült Mauritánia (Atar) területére.

Az Ouakkami bázis vezetését Huret ezredes vette át, aki a „Lamantin hadművelet” logisztikai biztosításáért is felelt. Forget a megérkezése után azonnal megkezdte a kommunikációs vonalak kiépítését Ouakkam és a mauritániai támaszpontok között. A francia tengerészet által biztosított Breguet-Atlantic gépek közben felderítő járőrözéseket hajtottak végre Mauritánia fölött. Bár ezeket a gépeket eredetileg tengeralattjárók felderítésére használták, képzett legénységükkel fontos elemét képezték a hadműveletnek. A franciák emellett nagy hatótávolságú Mirage-4 típusú felderítőgépeket is használtak a kevésbé ismert területek feltérképezésére és fotók készítésére. A gépeket az Ouakkami bázis kérésének megfelelően a franciaországi Bordeaux városából indították.

A felderítések célja az volt, hogy lokalizálják és megfigyeljék a Polisario egységek mozgását, majd tájékoztatást adjanak az ellentámadásra felkészült mauritániai katonai és csendőri egységeknek, illetve a francia vadászgépeknek. A marokkóiak a hadműveletet segítő további 600 katonát küldtek a mauritániaiak által elfoglalt területekre, ahol rövidesen 1200 marokkói katona tartózkodott és még további egységek érkeztek Marokkóból. 1978. januárjában már 2400 katona állomásozott Zouerat-Nouadhibou térségében, 600 katona az akjouji vasércbányáknál és további 2800 fő Tiris el-Gharbia területén. A marokkói légierő még három F-5 típusú vadászgépet is telepített Nouadhibou repülőterére, hogy azok a közös hadműveletben részt vehessenek.^{10.}

Úgy tűnt, hogy ilyen erővel a Polisario katonái nem vehetik fel a versenyt, ezért a mauritániai vezetés újraindította a vasúti forgalmat az ekkor már egy hónapja nem üzemelő Nouadhibou-Zouerat vasútvonalon.

A szaharáviak azonban már az első szállítmányt megtámadták és foglyul ejtették a francia mozdonyvezetőt, a szállítmányt kísérő mauritániai katonákkal együtt.

A felbőszült franciák november 25-én további négy Jaguár típusú harcirepülőgépet irányítottak át a Touli bázisukról Mauritániába, hogy részt vegyenek a Polisario egységek elleni válaszcsepásokban. Ez a fajta harcirepülőgép sokkal jobb és korszerűbb volt, mint a marokkóiak által használt Northrop F-5 típusú gépek. A francia hadsereg 1971-ben állította hadrendbe ezeket a nagy-hatótávolságú gépeket, amelyek egyenként, két 30 mm-es gépágyúval és föld-levegő rakéta elleni zavaró rendszerrel voltak felszerelve. Az Ouakkami bázison ekkor már 6 Jaguár, 2 KC-135 F, 2 Breguet-Atlantic és 4 Noratlas típusú gépet állomásoztattak a franciák.

A Jaguárokat először december 2-án vetették be a vasútvonalat, Boulanour helység mellett megtámadó gerillák ellen, majd december 12-én Zouerat város környékén. A támadások következményeként a Polisario felajánlotta a Mauritániában foglyul ejtett franciák szabadon engedését, ennek ellenére a franciák tovább folytatták a támadásokat. Ekkor a Polisario az ENSZ akkori főtítkárával, Kurt Waldheimmel tárgyalásokat kezdett, majd december 23-án feltételek nélkül szabadon bocsátották a franciákat.^{11.}

A francia vezetés ugyan folytatni szeretne volna a hadműveletet, azonban a SADR sajtókampánya és több emberjogi szervezet tiltakozása miatt végül utasították a vezérkart a csapatok visszavonására. Innentől kezdve bár továbbra is segítették a Mauritániai kormányt, tevőlegesen már nem vettek részt a Polisario elleni harctevékenységekben.

A francia légitámadásoktól már nem fenyegetett gerillák azonnal felújították a mauritániai célpontok (vasútvonal, bányák stb.) elleni támadásokat, amelyek elősegítették az ekkor már komoly gazdasági és belpolitikai gondokkal küzdő Mauritánia kilépését a nyugat-szaharai konfliktusból.

Békekötés Mauritánia és a Polisario között:

A „Lamantin hadművelet” ugyan sok kárt okozott a gerilláknak, megállítani mégsem tudta őket, sőt a tapasztalatokat feldolgozva, kisebb csoportokra osztódva továbbra is támadták a mauritániai célpontokat.¹ Az 1977-1978. években támadásaikkal megbénították a közlekedést, és lehetetlenné tették a mauritániai költségvetés jelentős részét biztosító vasércbányászatot. A COMINOR vállalat tulajdonában lévő 26 mozdonyt (egyenként 1 millió dollár értékűek) teljesen működésképtelenné tették, javításuk több hónapig tartott, a vezetők egy része pedig megtagadta a munkavégzést az állandó életveszélyre hivatkozva. Az 1977-es évben a vállalat 150 vonatjáratot kellett hogy töröljön, amely 22 millió dollár bevétel kiesést okozott az országnak, ami az éves vasérc export 18%-t jelentette. A vasérc bányák raktáraiban majdnem egy millió tonna vasérc várt a Nouadhibou kikötőjébe való elszállításra, amit a vasúti szállítási kapacitás hiányában a kormány nem tudott értékesíteni. Így az ország amellet, hogy a világ legszegényebb országai között tartották számon, még azzal is szembesült, hogy a gazdaságának alapját biztosító vasérc bányászat szinte megszűnt a gerillák akciói következményében.²

Persze nem csak a háború következményében gyengélkedett az ország gazdasága. Az 1973-ban kirobbant nemzetközi olajválság is hátrányosan érintette az olajkincsekkel nem rendelkező, így azt vásárolni kénytelen országokat, közöttük Mauritániát is. Azonkívül 1976-óta folyamatosan esett a vasérc ára a nemzetközi piacokon az acélipari válság miatt. Mivel a réz világpiaci ára is nagyon alacsony volt, az ország Akjoujban lévő rézbányáiban a réz kitermelése már annyira veszteségesé vált, hogy azokat nem érte meg működtetni, így a bányákat 1978. májusában bezárták. A bánya bezárások nyomán még több ember veszítette el az addig biztos munkáját.

Ezen az ábrán a mauritániai vasérc export akkori helyzetét láthatjuk:

	1974	1975	1976	1977	1978
kitermelés (m.tonna)	11.9	8.6	9.4	7.5	7.1
export (m. tonna)	11.7	8.7	9.7	8.4	6.5
export (m. USD)	123.5	137.6	153.7	127.0	93.4

Forrás: Világbank

A következő ábrán az ország kereskedelmi mérlegének alakulását követhetjük nyomon: (Az értékek billió ouguiyában értendők)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978
export	6.4	9.2	8.0	9.1	8.2	7.5
ebből a vasérc	4.6	5.9	6.2	6.9	5.7	4.6
Import	6.9	11.1	13.3	18.1	17.7	16.3
deficit	0.5	1.9	5.3	9.0	9.5	8.8

Forrás: Világbank

Annak ellenére, hogy az országban több olyan terület is található, amely alkalmas a földművelésre, a kezdetleges termelési eszközök használata és az évek óta tartó aszályos időszak miatt Mauritánia élelmiszeripari termékekből is behozatalra szorult (élelmiszer fogyasztásának csak alig 60 %-át termelte meg ebben az időszakban).

A következő táblázat adatai a gabona termelés alakulását mutatják be az 1973-1978 közötti időszakban:

	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78
gabonafélék (tonna)	50.000	45.000	36.000	21.000	14.000

Forrás: Mauritániai központi bank

Annak ellenére, hogy a kormány bevételei jelentősen csökkentek, a katonai kiadásokat 1976-ban közel 50%-al emelték, (1.2 billió ouguiyáról, 1.8 billió ouguiyára) majd 1977-ben további 26 %-al, ami a kormány összes kiadásainak közel 30%-át jelentette.³

A költségek emelkedését valamennyire mérsékelte, hogy Szaúd-Arábia a fegyvervásárlások egy részét átvállalta és a franciáktól vásárolt fegyverek ellenértékét segélyként biztosította az ország számára.

Hogy a kormány többletbevételhez jusson, 1976-ban egy új, speciális adófajtát vezettek be, amit találóan csak szolidaritási adónak neveztek el. Az új adó bevezetése ellenére a mauritániai katonák és a civilek életszínvonala olyan mélyre zuhant, mint még előtte soha és egyre többen kezdték nyilvánosan is hangoztatni a kormány és az államfő tevékenységével kapcsolatos aggályaikat. A kormány csak újabb marokkói segélycsapatok behívásával tudta a rendet fenntartani, de ezzel a gerillákat megállítani nem lehetett és a hadsereg vezetőinek bizalma is megrendült az elnök Marokkóval való szövetségi politizálásában. Az országban kialakult pánikot jól mutatja, hogy a mauritániai politikai vezetés 1978. májusában újra a francia légierő támogatását kérte a fővárost támadás alá vevő gerillákkal szemben. A francia külügyminiszter, Louis de Guiringaud az általa összehívott sajtótájékoztatón sietett leszögezni, hogy a francia harcrepülőgépek a mauritániai kormány felkérésére Mauritániában és nem Nyugat-Szaharában hajtottak végre harci cselekményeket. Ennek ellenére a Polisario sajtó nyilatkozatában azt állította, hogy a francia gépek Oum Dreyga (Nyugat-Szahara) közelében hajtottak végre támadást és nem pedig mauritániai területen.⁴

Mauritániának nem csak gazdasági nehézségekkel kellett szembenéznie, hanem a fekete bőrű kisebbség (a Wolof, a Soninke, a Peuls és a Toucouleuts törzsek) problémájával is. Az ország lakosságának a 25%-a tartozott ide, akik közül többnyire a városokban élő értelmiség, a hadsereg tisztjeinek és katonáinak jó része és a földműveléssel foglalkozók kerültek ki. A fekete kisebbség komoly ellenérzésekkel figyelte a mauritániai vezetés arabizálási törekvéseit és amikor 1966-ban kötelező lett az arab nyelv használata az állami oktatásban, tömegtüntetések törtek ki Mauritánia egész területén.

Ez a probléma a mai napig sem oldódott meg teljesen, ezért is történhetett meg, hogy 1987-88-ban a hadseregből elbocsátott majd 500 fekete bőrű tiszt, lázadást robbantott ki, amelyben mind az arab tisztek, mind pedig az ő részükről többen meghaltak. A fekete kisebbség kérdése miatt majdnem háború tört ki a szomszédos Szenegállal is. Ezért a hadsereg fekete bőrű tisztjei az akkori helyzetet kihasználva, 1978. július 10-én résztvettek az addigi elnök Mokhtar Ould Daddah megbuktatásában.⁵

A vértelen hatalomátvételt a márciusban frissen kinevezett vezérkari főnök **Mustafa Ould Mohamed Salek** szervezte, így ő kapta meg az államfői és a miniszterelnöki posztot is.

Salek 1961-ben kezdte katonai szolgálatát, részt vett Nouakchott 1976. júniusi védelmében, majd a 3. katonai körzet parancsnokának (Atar régió) nevezték ki. Ebben a beosztásában elnyerte a hadsereg vezetőinek bizalmát és többük barátságát is, így a puccs ideje alatt a hadsereg teljes egészét maga mögött tudhatta.

A változásoknak Marokkó nem örült, azonban a Polisario július 12-ei hatállyal egyoldalú tűzszünetet jelentett be Mauritániával szemben. Mivel Mauritánia területén közel 10 000 marokkói katona állomásozott, az ország új vezetője még rendkívül óvatosan fogalmazott július 14-ei rádióbeszédében:

„Az új kormány célja a háború mielőbbi befejezése a nép érdekeinek figyelembevételével, a testvéri marokkói királysággal egyetértésben.”⁶

A kormány új gazdaságpolitikát hirdetett meg, elkezdte a mezőgazdaság fejlesztését a külföldi tőke bevonásával és támogatta a magánkezdeményezések keretén belüli beruházásokat is.

Salek bejelentette, hogy támogatná az ENSZ határozatoknak megfelelően, az általa megszállt Tirisz El-Gharbija (Rio de Oro új mauritániai neve) területén a szabad népszavazás megszervezését. Ugyanakkor felkérte a marokkói kormányt csapatai kivonására a mauritániai területekről.

Ennek ellenére a két ország 1979. január 12-13. között tartott megbeszélésein több egyezményt ratifikáltak, megállapodtak egy közös fejlesztési bank, közös tengerhajózási és halászati vállalat létrehozásáról, illetve a bányászati, lakásépítési, közúti és oktatási együttműködés fejlesztéséről.⁷

1976. január 6-án az egyre türelmetlenebbé váló Polisario vezetőség felszólította a mauritániai vezetést a hivatalos béketárgyalások megkezdésére. Mivel a fegyverszünet a marokkóiakra nem terjedt ki a szaharávi csapatok január 4-én átlépték a történelmi és valós határként szolgáló Draa folyót, és megtámadták a marokkói **Assa** városát.

Bár a marokkói csapatok nem szenvedtek komoly vereséget, II. Hasszán másnap összehívta a Nemzetbiztonsági és Nemzeti Területvédelmi Tanácsot. Néhány nappal később pedig panaszlevelet küldött **Nimeri szudáni elnökek**, aki ekkor az Afrikai Egység Szervezete soros elnöke volt. A sikeres határmenti rajtaütés után a szaharáviak megindították a volt algériai elnökről elnevezett **„Bumedien offenzívát.”⁸**

Az első támadást az Laayountól alig 10 kilométerre lévő **Lem Szijed** település közelében hajtották végre (1979. január 16-17.). A csata két napja alatt két nagyobb marokkói hadoszlopot semmisítettek meg. Ez volt az első eset, hogy páncélos erőkkel is rendelkező, motorizált marokkói egység szenvedett vereséget a nyugat-szaharai katonáktól. A Polisario közleménye 600 halott, 250 sebesült, és 51 fogságba esett marokkói katonáról és tisztről szólt. Zsákmányoltak 4 páncélozott harcjárművet, 60 terepjárót és megsemmisítettek 7 harckocsit, 96 teherautót, 1 F-5-ös vadászgépet és 4 helikoptert.

Az algériai elnök, **Bendzsedid Sadli** felbuzdulva a nyugat-szaharaiak sikerein február 24-én szintén kérte Ould Saleket a béketárgyalások mielőbbi megindítására.

A Polisario január 28-án újra behatolt a marokkói területre egy kb. 1200 főből álló 200 terepjáróval és korszerű fegyverekkel felszerelt egységgel. A nyugat-szaharaiak megtámadták, és néhány órára elfoglalták a Dél-Marokkó központjában lévő **Tan-Tan** városát, ami logisztikai központ és a marokkói légierő egyik bázisa is volt. A sikeres rajtaütést követően a támadók a foglyul ejtett marokkói katonákkal visszavonultak a sivatagba. Az, hogy több mint 500 kilométert tettek meg észrevétlenül a marokkói hadsereg által ellenőrzött területen már a nemzetközi sajtó érdeklődését is felkeltette, így bár a marokkóiak tagadták a támadás tényét, a világ értesült róla.⁹

Mauritániában 1979. április 6-án új kormányt iktattak be, amelynek az elnöke **Ahmed Ould Buceif** alezredes lett, aki a Marokkóval való szorosabb együttműködésre törekedett. Azonban május 27-én, amikor a CEDEAO (Centre Economique du Developpement de l'Afrique de l'Ouest), azaz a Nyugat-afrikai Gazdasági Fejlesztési Központ értekezletére indult, leszállás előtt a repülőgépe a tengerbe zuhant. A katasztrófát a gépen levők közül senki sem élte túl. Utódja azt a **Mohamed Khuna Ould Haidalla** alezredes lett, aki Buceif kormányában a hadügyi tárca birtokosa volt. Az új miniszterelnök még megválasztása napján bejelentette az addigi államfő Salek ezredes lemondását és **Mohamed Mahmud Ould Ahmed Luli** alezredes kinevezését a helyére.¹⁰

Az új vezetés már inkább hajlott a békés megegyezésre főleg azután, hogy a Polisario egyik egysége július 12-én megtámadta a mauritániai hadsereg által megszállva tartott nyugat-szaharai terület legdélebbi helyiségét, **Tislát**, ahol a helyi prefektust és több katonát is foglyul ejtettek.

A támadás megdöbbenetette a mauritániai vezetést és a mielőbbi béketárgyalások megkezdésére ösztönözte őket. Mauritánia következő lépése mégis a teljes világot megdöbbenetette, amikor az Afrikai Egység Szervezetének 16. csúcsértekezletén képviselője megszavazta a tűzszüneti megállapodást és a függetlenségről szóló népszavazást Nyugat-Szahara területén.¹¹ A határozatot az afrikai országok kétharmada, azaz 33 ország szavazta meg, így elutasították a marokkói álláspontot. A marokkói küldöttség tiltakozásként az ülészak befejezése előtt elutazott Monroviából.

A monroviai határozat után augusztus 5-én Algírban Mauritánia és a Polisario (mint a nyugat-szaharai nép képviselője) aláírták a békeszerződést, ami alapján Mauritánia elismerte a Polisariot és visszavonta minden területi követelését Nyugat-Szaharával kapcsolatosan.^{12.}

A békekötés bejelentése után a marokkói király, bár fogadta a mauritániai kormányfőt, Mohamed Khuna Ould Haidallát, már a válaszlépéseket tervezte.

Augusztus 10-én **Mohamed Ould Bah Ould Abdelkader** alezredes, a mauritániai légierő volt főparancsnoka, a **Szabad Mauritániai Tisztek Bizottsága** nevében egy Marokkót támogató közleményt adott ki. A közleményről tudomást szerzett mauritániai delegáció tagjai a tiszteletükre adott vacsoráról utaztak vissza Nouakchottba. A bizottságot órák alatt felszámolták, így a katonai puccs lehetőségét elhárították.

A szerződés aláírása utáni napon öt Hercules C-130 típusú gép érkezett Dakhlába, több száz marokkói katonával a fedélzetükön. A katonák hivatalosan a dakhlai helyőrségben szolgáló marokkói csapatok felváltására érkeztek, de valójában a város fontosabb épületei körül táboroztak le. Bár a mauritániai helyőrségparancsnoknak gyanús volt a szövetségesek viselkedése, de mivel nem akarták az amúgy is feszült helyzetet élezni, nem reagáltak a történetekre és a mauritániai csapatok számára sem rendeltek el készültséget.

Augusztus 11-én este a marokkói kormány négy minisztere érkezett Dakhlába, ami akkor Tirisz El-Gharbija közigazgatási központja volt. A többségben lévő és a zairei Sába tartományból kivont 750 ejtőernyőssel és más csapatokkal is megerősített egységek rövid időn belül elfoglalták a várost, amit a mauritániai helyőrség tétlenül szemlélte. A marokkóiak néhány napon belül elfoglalták a teljes mauritániaiak által megszállt területet, majd a dakhlai kádit és tizenhat törzsből összeszedett 360 nyugat-szaharait Rabatba vitték, ahol azok augusztus 14-én hűségesküvet tettek a király számára. Az elfoglalt területet pedig Ved Ed-Dahab néven azonnal Marokkóhoz csatolták.^{13.}

A mauritániai kormány nem mert fellépni a marokkóiak ellen, mivel Mauritánia több területén is marokkói csapatok állomásoztak és elegendő fegyveres erővel sem rendelkezett. Az egyetlen, amit tehettek, hogy november 27-én tiltakozó jegyzéket nyújtottak be az ENSZ Biztonsági Tanácsához, amelyben Marokkót a területi szuverenitásuk megsértésével vádolták. A világszervezett nyomására Marokkó végül december 26-án kivonta az utolsó csapatait is Mauritánia területéről (Bir Moghrein, Zouerat).

Ezek után a kapcsolat a két ország között igen feszültté vált és még a diplomáciai kapcsolatokat is megszakították egy időre. Erre válaszul, a viszályban hivatalosan már nem érdekelt mauritániaiak csendes beletörődéssel, egyfajta logisztikai bázisként engedték használni a területüket a Polisario gerillái számára.

A terület elfoglalása Marokkó által és a megszállás utáni események:

Mauritánia bár nyilatkozataiban elítélte a terület megszállását, semmit sem tudott tenni ellene. Az ország vezetői augusztus 20-án jegyzéket intéztek az ENSZ-hez, amelyben kérték, hogy a megkötött békeszerződést tekintse úgy, mint a Mauritániai Iszlám Köztársaság semlegességének bizonyítékát a nyugat-szaharai konfliktusban. A helyzet komolyságát jelzi, hogy olyannyira tartottak egy lehetséges marokkói támadástól, hogy a kormány segítséget kért Franciaországtól. A francia katonai vezetés rövid egyeztetés után egy újabb 150 fős katonai különítményt küldött a mauritániai főváros védelmére október végén.¹

Egyedül a gerillák próbáltak fegyveresen ellenállni a Rio de Oro területét megszálló marokkói csapatoknak. Habár a **Bir Anzaran** melletti csatában komoly veszteségeket okoztak a marokkóiaknak, és lerombolták a helyőrség egy jó részét is, a terület elfoglalását csak késleltetni tudták. Miután a Polisario vezetői látták, hogy a településeket továbbra sem tudják megvédeni a jobban felszerelt marokkói csapatokkal szemben, újra visszatértek a már jól bevált gerilla harcmodorhoz. A jelentős túlerőben lévő marokkói hadsereg nem tudott felkészülni, és sikeresen védekezni a szaharávi egységek ellen, akik rajtaütéseikkel állandó nyugtalanságban tartották a megszálló erőket.

A marokkóiak több helyőrséget alapítottak az általuk elfoglalt területeken, de a sivatagi területeket nem tudták hatékonyan az ellenőrzésük alatt tartani, ahol a kis létszámú ellenséges egységek viszonylag szabadon mozoghattak. A Polisario kis bázisokat alakított ki, többségüket a föld alá rejtve, ahonnan az éjszakai rajtaütéseiket végrehajtották, és ahová visszavonulhattak az üldözők elől. A bázisok többségét a rejtőzködésre alkalmas Saguia el-Hamra völgyében, és a Zemmouri hegységben hozták létre nehezen megközelíthető helyeken (Magam is láttam ilyen bázist a Gourellia hegységben, viszonylag közel a világszervezet Mehairesbe telepített táborához.). Az egységek hogy elkerüljék a légi felderítést többnyire éjszaka mozogtak, vagy ha nappal kellett utazniuk, akkor olyan terepjárókat használtak amikről minden üveget (tükör, szélvédő, stb.) eltávolítottak, így azok csillogása nem árulta el a helyzetüket.

A támadások kedvelt célpontjai közé tartozott Laayoun, Tarfaya, a kisebb-nagyobb települések és a Tan-Tan városát és Tarfayát összekötő híd az Oued Chebeika folyó fölött. Azonban a gerillák igazi célpontja a Bou kraa-i foszfátbányák voltak, ahol a mauritániai támadásokkal megegyező módon szinte lehetetlenné tették a foszfát kitermelését és elszállítását. A fő céljuk az a majd száz kilométernyi hosszúságú szállítószalag volt, amely a kibányászott foszfátot szállította a bányákból az El-Aaiuni kikötő területére. A támadók a szállítószalagot több helyen is megrongálták, habár a marokkóiak igyekeztek a károkat kijavítani, és járőrökkel védeni a területet, kézzel fogható eredményeket nem értek el.²

A következő táblázatban látható az 1975-79 közötti időszakban a marokkói foszfát export alakulása a Nyugat-szaharai bányákból:

	1975	1976	1977	1978	1979
export(tonnában)	2.638.000	277.000	25.000	441.000	139.000

Forrás: Larbi el-Omarival, a Fosbucraai foszfátbányák igazgatójával készült interjú, 1978. június 20., El-Aaiun. (Mining Annual Review, 1980.)

A következő táblázatban a szaharai foszfát exportból 1974-79 közötti időszakban a marokkói államkasszába befolyó jövedelem látható (billió dirham):

1974	1975	1976	1977	1978	1979
4.1	3.4	2.2	2.1	2.0	2.3

Forrás: World Bank, Morocco: Economic and Social Development Report (Washington, D.C., 1981.)

A Polisario egységek által végrehajtott támadások miatt a foszfátbányászat szinte teljesen szünetelt a Nyugat-Szaharai területeken, és csak a Dlimi tábornok által kiötlött védelmi falrendszer, a Berm létrehozása után indult újra a foszfát kitermelése. Természetesen mivel Marokkónak saját foszfátbányái is vannak, így a bányászatot és az exportot a Polisario által szervezett támadások teljes egészében sohasem tudták megállítani.³

A legkellemetlenebb az volt a marokkói vezetés számára, hogy a Polisario egységei már a Marokkó déli területein lévő katonai és gazdasági célpontokat is támadás alá vettek.

A gerillák egyik célpontja a Draa folyó völgyében lévő Sidi Amara település volt (1978. augusztus 27.), ahol a marokkói hadsereg egyik egységét (Forces Auxiliaires) törbe csalták, és szinte teljes egészében megsemmisítették. Szeptember 30-án pedig az Algériai határ közelében lévő Guelb Ben Rzouk határállomást foglalták el. A SADR védelmi minisztere figyelmeztette a királyt, II. Hasszánt amennyiben nem hagyják el Nyugat-Szahara területét a csapatai, a rajtaütések folytatódnak és akár Rabat, Agadir vagy Tangier városokban is képesek katonai akciókat végrehajtani. Valójában csak a Quarkziz, a Bani hegységekben, a Draa folyó völgyében és az Atlas-hegység egyes területein tevékenykedtek a szaharáviak egységei, míg az említett városokig soha sem jutottak el.⁴

Ez időtáj került egy szigorúan titkos jelentés az Amerikai Egyesült Államok Külügyminisztériumának vezetői elé, amely a marokkónak adott katonai segély felhasználását vette górcső alá. A jelentést Richard Knight írta, aki 1979 elején maga is a területen tartózkodott, és több fotót készített arról, hogy az USA által szállított fegyverekkel harcolnak a marokkói csapatok a helybéliek ellen.⁵

A marokkóiak, mint Amerika hűséges arab szövetségesei F-5 és C-130-as katonai repülőgépeket és az ehhez szükséges lőszereket, bombákat és rakétákat kaptak olyan feltételekkel, ami megtiltotta a fegyverek Marokkón kívüli felhasználását. Hivatalosan ugyanis az USA nem tekintette a szaharai területeket Marokkóhoz tartozónak.⁶

A marokkói kormány mégis azzal indokolta a gépek bevetését sokszor a polgári lakossággal szemben is, hogy Nyugat-Szahara nem önálló állam, hanem a Marokkói Királyság szerves része. Richard King egy nyílt levelet írt az eset kapcsán, amit a New York Times és a Washington Post leközöltek. A cikkek komoly botrányt robbantottak ki a szenátusban. Bár az ügyet jegelték, a marokkóiak ekkortól más fegyverszállítókat kerestek, akiket a dél-afrikai apartheid fegyvergyártó cégei között találtak meg (Innen vásárolták meg a ma is korszerűnek számító Ratel és Eland típusú páncélozott szállítójárműveiket, és más kézifegyvereket is.).⁷

A következő táblázatban látható a védelmi és belbiztonsági feladatokra szánt költségvetési összegek aránya 1974-82 között (millió dirham):

	1974	1977	1981	1982
védelmi szektor	838	1.560	3.014	3.750
belügyi szervek	693	871	1.766	2.145
Összesen	1.531	2.431	4.780	5.895
Állami kiadások mindösszesen	5.815	8.886	18.178	22.554

Forrás: World Bank, Morocco: Economic and Social Development Report (Washington, D.C., 1981.)

A fentiekből is látható, hogy a marokkói vezetés folyamatosan növelte a védelmi és biztonsági feladatokra szánt költségvetést, és ezzel arányosan a hadseregben és a csendőrségben belül szolgálók számát is.

A következő táblázatban a hadsereg és a csendőrség létszámának növekedése követhető nyomon 1974-82 között:

1974	56.000
1975	61.000
1976	73.000
1977	84.650
1978	89.000
1979	98.000
1980	116.500
1981	120.000
1982	141.000

Forrás: International Institute for Strategic Studies, London

Azonban hiába növelték a csapatok létszámát és használták az akkori legkorszerűbb fegyvereket a marokkóiak, a gerillák a jól megerősített **Lebuiat** helyőrséget augusztus 24-én mégis teljesen lerombolták.⁸ A várost és a laktanyát, a királyi hadsereg 3. harcokoszó lövészezredének 1200 katonája védte, az akkor már hetek óta a környéken portyázó gerillákkal szemben. A támadók már két sikertelen rohamot indítottak a város ellen (július 6. és augusztus 10.) és bár a várost nem tudták elfoglalni, a helyőrséget sikerült jelentősen meggyengíteni. A marokkói katonák harci morálja jelentősen

lecsökkent, belefásultak a már négy éve tartó folyamatos szabadság nélküli szolgálatba.

Az alakulat parancsnoka, Mohammed Azelmat alezredes, a feletteseinek küldött jelentésében azonnali segítséget kért, de a parancsnokai nem vették komolyan a figyelmeztetését, így bekövetkezett az, amitől tartott (a fax másolatát a helyszínen megtalálták). Ebben az időszakban a sűrűsödő homokviharak komoly problémákat okoztak a marokkói légierőnek, a gépek nem szállhattak fel, így a légi támogatás esélyével sem számolhatott a bekerített helyőrség. A helyőrség felszabadítására kiküldött alakulatot pedig a Polisario egységek Zag környékén törbe csalták, majd visszafordulásra kényszerítették. Az augusztus 24-ei támadáskor, a behatoló nyugat-szaharaiak alig 40 perc alatt felszámolták az ellenállást, és a helyőrséget több mint 24 órán keresztül megszállva tartották. A marokkóiak vesztesége jelentős volt, a jelentések szerint 812 katonájuk halt meg, több harckocsi (T-54 típus) és páncélozott jármű semmisült meg, a támadók pedig 111 katonát ejtettek foglyul.

A marokkói Tájékoztatási Minisztérium hivatalos közleménye szerint *„vizsgálatot rendeltek el a felelősség megállapítására és a vétkesek megbüntetésére.”* Ennek eredményeként a helyőrség parancsnokát és a harcokat túlélő és vele elmenekült 9 tisztet kivégezték, további 36 tiszthelyettest és katonát pedig börtönbüntetésre ítélték, akik azonban 1980. februárjában amnesztiát kaptak a királytól. Ennek az összecsapásnak van egy magyar vonatkozása is, mivel ebben az időben Chrudinák Alajos a Magyar Televízió megbízásából filmet forgatott a területen zajló eseményekről. (Ne felejtjük el az akkor a Polisariot támogató Algéria éppen a szocialista blokkal kacérkodott, ezért rövid időn belül a Szovjetunió kiemelt támogatását élvezte az arab világban.) Így az akkor már három hete a területen tartózkodó tudósító végignézhette a csatát, és az első tudósítók között volt, akik az elfoglalt helyőrségről felvételeket készíthettek. Az általa készített film az 1980-ban megtartott velencei filmfesztiválon elnyerte az „Arany Oroszlán” díjat.

A felkelők egységei továbbra is támadták a területet megszállva tartó marokkói csapatokat, és október 5-én figyelemelterelés céljából tűz alá vették a dél-marokkói **Zag** városát, majd október 6-án elfoglalták a második legnagyobb nyugat-szaharai várost, **Smarát**.

A várost a marokkóiak jól megerősítették és a repülőterén Mirage gépek is, állomásoztak. A harc folyamán a királyi hadsereg kb. 4000-5000 jól felszerelt katonát és Mirage F-1 harci gépeket vetett be a felkelők ellen.⁹ Ennek ellenére a támadó csapatok győzelmet arattak. A csata után a hadsereg helyi képviselője, Driss Harti ezredes elismerte, hogy az összecsapásban 121 katonát veszítettek el, míg többeket a gerillák ejtettek fogságba, akikről pontos információt nem tudott adni.

A következő csata október 14-én az algériai határtól 60 kilométerre lévő **Mahbas** városnál zajlott le. A város polgári lakossága még 1975-ben elmenekült, így azt a marokkói csapatok előretolt helyőrségként használták, a

Polisario egységei beszivárgásának megakadályozására. A bázist 780 katona védte a közel 1200 fős támadó egységekkel szemben.

A 24 órán keresztül tartó harcban a támadók győzedelmeskedtek, akik a Zag településről érkező felmentő csapatokat is megállították. A csatában a marokkói katonai vezetés jelentése alapján, a helyőrség állományának több mint 20%-a elesett, és még többen megsebesültek.^{10.}

A következő támadást a Polisario egységei már Marokkó belsejében hajtották végre, a Bani hegységben. Az Akka nevű berber kisváros Agadírtól északkeletre található, viszonylag közel hozzá, ezért a várost és a környékét ért támadások komoly félelmet keltett azokban, akik csak a nyugat-szaharai területeken számoltak harci cselekményekkel. A következő támadás helyszíne Tata városa és az a M'hamid oázis volt, ahol V. Mohammed először nyilvánította ki országa igényét a Nyugat-Szaharai területekre.

A megújuló támadások szinte sokkolták a marokkói katonai és politikai vezetést, akik válaszul 1979. november 5-én megindították először az „Uhud” (az a hely, ahol Mohamed próféta híres csatáját vívta 625-ben) majd az „Imann”(hit) hadműveleteket a Polisario ellen.^{11.} A hadműveleteket az ekkor már tábornokká kinevezett Dlimi vezette, aki 7000 katonát és több Mirage és F-5-ös vadászgépet vetett be. A tábornok a harcok folyamán a sivatagot jól ismerő szaharaiakat is alkalmazott. Bár a szaharáviak többsége a Polisariot támogatta, a marokkói királyi hadseregben többen szolgáltak, akikből külön egységeket szerveztek. A leghíresebb egységeik a 8. lövész ezred és a Maghzen (partizán vadász) alakulatok voltak. Többségüket a dél-marokkói területekről toborozták, ahol a harcias, katonai tapasztalatokkal és hagyományokkal bőségesen rendelkező szaharávi törzsek is éltek. Ezek közül a marokkóiaknak a legtöbb katonát adó törzs a Tekna törzsszövetségbe tartozó Ait Oussa törzs volt, akik a Reguibat törzsszel hagyományosan ellenséges viszonyban éltek.^{12.}

Az újonnan felállított alakulatokba olyan korábban a Polisario egységekben szolgáló, majd foglyul ejtett helybéliek is belekerültek, akik a saját és családjuk szabadságáért vállalták a szolgálatot a marokkói hadsereg kötelékében.^{13.} Az eddig megszerzett harci tapasztalatokat a marokkóiak most már szintén felhasználták, a lassan mozgó katonai konvojokat a jól fegyverzett, gyorsan mozgó dzsipes csapatokkal váltották fel. A hadműveletben résztvevő marokkóiak komolyabb ellenállás nélkül jutottak el az algériai határ közelébe, ahol erős védelmi állásokat építettek ki.

Az algériai vezetés válaszul 1979. november 1.-én, a nemzeti felszabadító harc megkezdésének 25. évfordulója alkalmából katonai díszszemlét tartott, amire már tíz éve nem volt példa. Az algériaiak burkolt figyelmeztetését a marokkói katonai vezetés megértette, így a katonai műveleteket az algériai határ közelében már nem folytatták.

A kiújuló harcok és több emberjogi szervezet követelésének eredményeként 1979. november 21-én az ENSZ közgyűlése felszólította Marokkót csapatainak kivonására Nyugat-Szaharából.^{14.}

A világszervezet ekkor ismerte el a Polisariót, mint a nyugat-szaharai nép képviselőjét, és javasolta a „teljes jogú félként való részvételét a nyugat-szaharai kérdés igazságos, tartós és végleges politikai megoldásának keresésében.”

A térképen megtalálhatóak a fontosabb csaták helyei a marokkói, a mauritániai és a Polisario csapatok között:

Forrás: www.arso.org

Miután a katonai műveletek nem hozták meg a várt eredményt, II. Hasszán 1980. januárjában diplomáciai offenzívába kezdett. A király közel 25 afrikai országba küldte el képviselőit a marokkói álláspont ismertetése céljából.

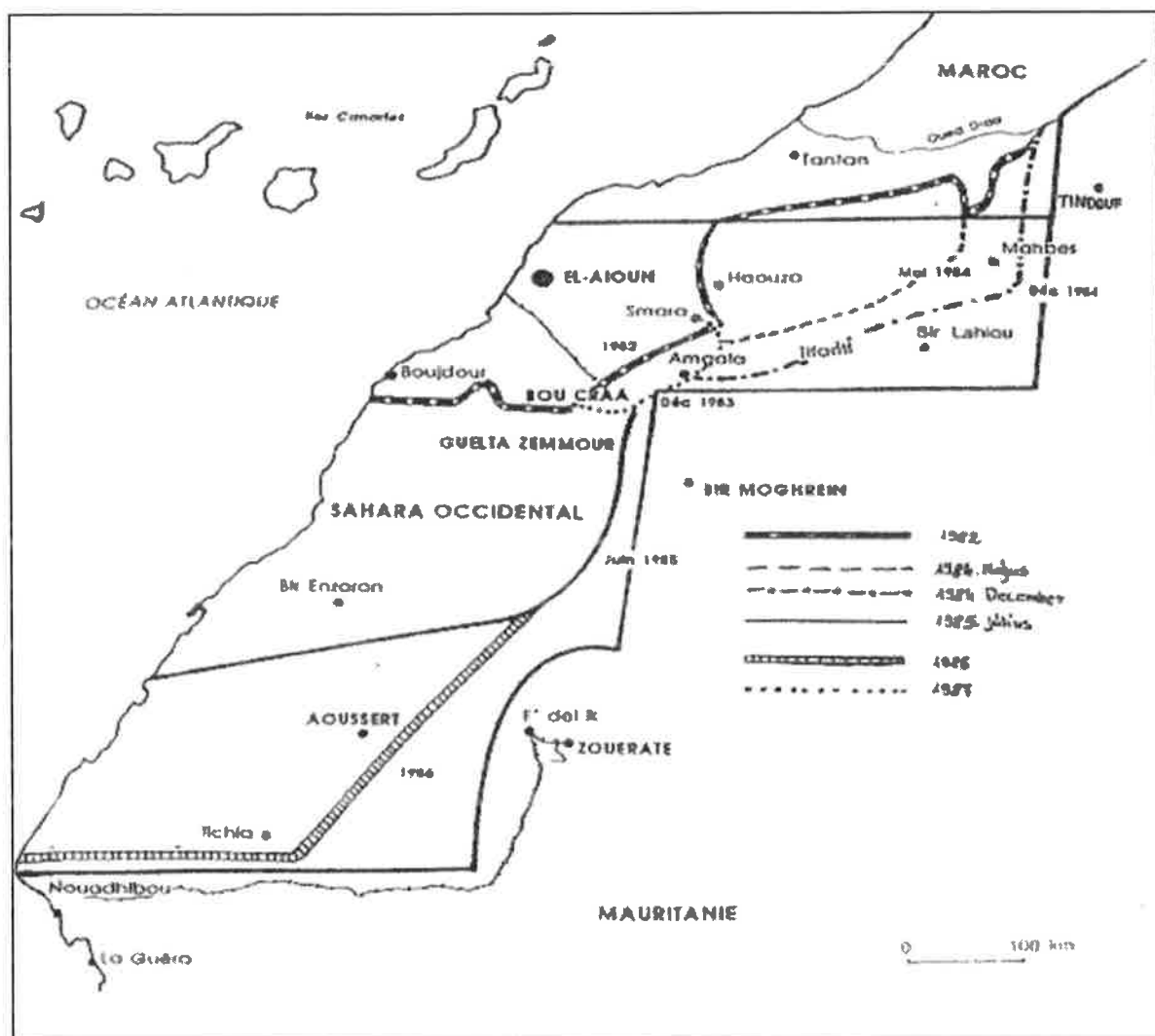
1980. február 13-án a Polisario megtámadta Boujdaor városát, majd március 1. és 11. között a Ouarkiz völgyben és a Tizert fennsíkon súlyos harcok folytatódtak.¹⁵ A Polisario bár nem nyerte meg a csatát, de a fegyveres harc mellett alkalmazott diplomáciai hadjárata is meghozta az eredményét, így a marokkói vezetésnek is át kellett értékelnie az eddig folytatott politikáját.

1980. március 3-án II. Hasszán először látogatott el a megszállt nyugat-szaharai területekre, ahol a hozzá lojális helyiek számára a marokkóiakkal azonos jogokat és lehetőségeket ígért. Megkezdtek a már elfoglalt és biztosan ellenőrzött területek teljes beolvasztását a marokkói közigazgatásba és Marokkóból származó szegény marokkóiak tömeges betelepítését is a városokba. A kormány a betelepülést különböző kedvezményekkel támogatta, hogy ezzel is vonzóvá tegye a sivatagban történő letelepedést.¹⁶ Mivel nem volt

kiépített infrastruktúra, munkalehetőségek, a telepések nagy része állami segílyt és élelmiszerjuttatást kapott, és kap ma is.

1980. májusában II. Hasszán Dlimi tábornok segítségével kidolgozta a „falak” stratégiáját az algériai és a mauritániai határon, amellyel hamarosan sikereket ért el, így az elfoglalt nyugat-szaharai területeket a marokkói királyi hadsereg ellenőrizni tudta.¹⁷ Az újonnan létesített erődítmény rendszer célja, a Polisario gerillák távoltartása a már megszállt saharai területekről. Először szögesdrót falakat és árokrendszereket építettek a marokkóiak, később homokból és kőből kezdtek új falakat építeni. Az első falat 1982-ben fejezték be, amely Smara városától húzódva a Boujdour város déli részén éri el az óceánt. Azóta további falakat építettek, így a falrendszer mára már elérte a 2400 km hosszúságot, és 700 megerősített őrtorony és figyelőposzt található rajta.

A következő térképen láthatóak a falak, illetve a falrendszer, amely felosztotta és így ellenőrizhetőbbé tette az elfoglalt területeket.

Forrás: Tony Hodges

Ugyan ebben az időben történt, hogy az Afrikai Egység Szervezete hivatalosan is elismerte a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaságot, ezért Marokkó 1981. novemberében felfüggesztette részvételét a szervezet munkájában.

Az Afrikai Egység Szervezete 1982. február 25-én teljes jogú tagjaként ismerte el a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaságot. Ez a lépés azonban komoly tiltakozást váltott ki Marokkó részéről, s bár továbbra sem vettek részt a szervezet munkájában, de különösebb ellenlépést nem tettek a szervezet ellen.

Következő lépésként az Afrikai Egység Szervezete 1984. november 12-én elfogadta az AHG104-es határozatot, amely a szaharávi nép önrendelkezéséről szól. Ennek hatására Marokkó azonnal kilépett a szervezetből.^{18.}

Közben 1987 októberében elkészült a hatodik fal, amelyet a marokkóiak Nyugat-Szaharában emeltek és ez azonnal politikai és diplomáciai válságot okozott Marokkó és Mauritánia között. Ugyanis a fal egy része Mauritánia területén található, így a marokkóiak egy független ország területéből foglaltak el önkényesen, a nemzetközi jogot megsértve.

Mind e mellett Marokkó diplomáciai sikerként könyvelhette el, hogy helyreállította diplomáciai kapcsolatait Algériával (1988. május 10.), majd július elejére a két ország közötti összes határátkelőt megnyitották. A két ország között, ha óvatosan is, de a tárgyalások folynak, amelyek alkalmanként felkeltik az Algéria által patronált Polisario gyanakvását, azonban helyzeténél fogva még a tiltakozásra sem képes. Így történt meg az az esemény, amikor a már nyugalomba vonult algériai vezérkari főnök, Khalid Nezzar egy sajtótájékoztatón azt találta mondani, hogy Algériának nincs szüksége egy új államra a határai mentén. Ez a kijelentés hetekig komolyan foglalkoztatta a világ diplomatait, és a Polisario vezetőit is. Azonban mivel az Algériai kormány hivatalosan nem erősítette meg a volt tábornok kijelentéseit, így azok a magánvélemény kategóriában maradtak.

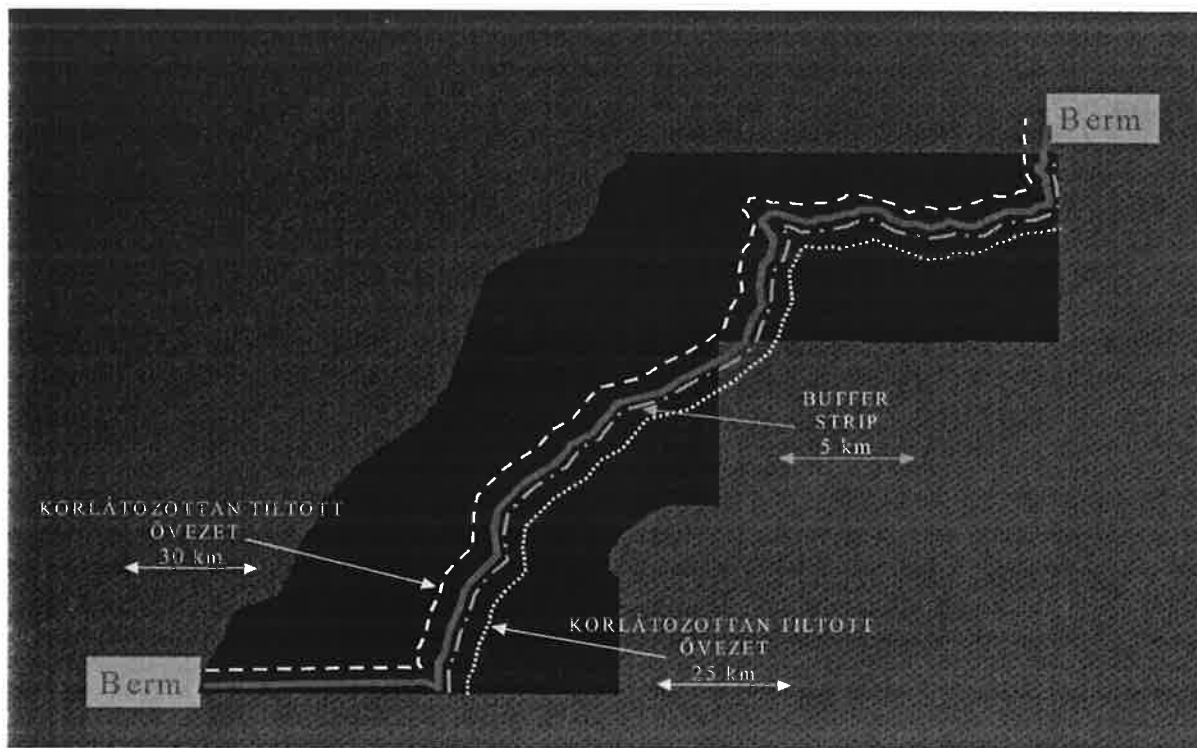
Néhány szakértő szerint a háttérben egy esetleges hatalmi harc állhat az Algériai-USA szövetséget, és az algériai-francia szövetséget támogató, de egymással szembenálló politikai erők között. Mindenestre kérdés, hogyan alakul az algériai belpolitikai élet, és hogy a politikusaik számára meddig marad a „Polisario kártya” kijátszható a marokkóiakkal szemben.

Az ENSZ ismételt bekapcsolódása a terület sorsának rendezésébe.

1988. június 7-én az arab államok 4. rendkívüli csúcsértekezletén történt az az eset, hogy az arab államfőknek rendezett vacsorára II. Hasszán király a Szaharai Köztársaság küldöttének jelenléte miatt nem jelent meg, hanem visszavonult az algíri kikötőben horgonyzó Marrakes cirkálóra. Ekkor a külső megfigyelők számára úgy tűnt, hogy a szembenálló felek soha nem kötnek békét. Mégis még ebben az évben mind Marokkó, mind a Polisario elfogadta az ENSZ Nyugat-Szaharára vonatkozó béketervét.¹

A referendum arra biztosított lehetőséget, hogy a nyugat-szaharaiak szabadon eldönthessék, vajon független államként vagy pedig Marokkó egyik tartományaként, bizonyos jogokkal felruházva, kívánnak a továbbiakban létezni. 1989 elején a király találkozott a Polisario vezetőivel is akikkel a szavazásról és az esetleges Marokkóhoz való csatlakozásról tárgyalt. Egy évvel később pedig az ENSZ biztonsági tanácsa elfogadta a 158/90 és 160/90 határozatokat, amelyek a Nyugat-Szaharai Rendezési Tervet és a szabadon kiírt népszavazást tartalmazzák.² 1991-ben az ENSZ létrehozta a MINURSO (Mission des Nations Unies pour l' Organisation d' un Referendum au Sahara Occidental) missziót, amely felügyeletével megkezdődött a szembenálló felek közt a tűzszünet.³

A tűzszünet eredményeként mindenki megtartotta az általa birtokolt területet, és a határt a marokkóiak által felépített falrendszer (Berm) képezte.

Forrás: MINURSO

A faltól a Polisario oldalára eső terület 5 kilométeres sávját tiltott területté (Buffer Strip) nyilvánították, ahol csak az ENSZ megfigyelői közlekedhetnek.

A fal marokkói oldalán további 30 kilométeres sáv, a Polisario oldalán pedig 25 kilométeres sáv található (areas with limited restrictions). Ezeken a helyeken csak az ENSZ engedélyével lehetséges bármilyen katonai gyakorlatot tartani, vagy a harcállásokat, és egyéb katonai objektumokat karbantartani.⁴

Közben a marokkói uralkodó, hogy a számára kedvező népszavazási eredményt elérhesse, folytatta a már régebben elkezdett betelepítési programot, amelynek keretében a marokkói lakosok ezreit telepítették le a nyugat-szaharai városokban. A betelepítési programtól azt várták, hogy az új telepések az ősidők óta itt élőkkel azonos szavazati jogot kapnak, és így Marokkó számára előnyösen befolyásolják a majd megtartandó választásokat. Éppen ezért a szaharáviak ragaszkodtak ahhoz, hogy az 1974-ben megtartott spanyol népszámlálás adatait vegyék alapul, azaz csak az akkor összeírtak és közvetlen leszármazottjaik legyenek jogosultak a szavazásra.(73 497 fő)⁵

A marokkói hatóságok ekkor azt próbálták meg bebizonyítani, hogy a területről régebben elüldözött szaharáviak marokkói területen telepedtek le. Véleményük szerint ők és leszármazottaik (mintegy 120 000 fő) származásuknál fogva szavazati joggal kell bírniuk a terület végleges sorsát rendező népszavazáson. Az ENSZ akkori képviselője **Johannes Manz**, tiltakozott a szerinte csak taktikázásnak nevezett lépés miatt. A tiltakozás élet ezután az akkori főtitkárnak, **Javier Perez de Cuellarnak** kellett tompítania, és összebékíteni Manzot a marokkói hatóságokkal. Mindenesetre a főtitkárnak a szavazással kapcsolatos állásfoglalása egy másik ENSZ főtitkáréval együtt (**Boutros Boutros-Ghali**, aki néhai egyiptomi külügyminiszterként a marokkói vezetéssel rendkívül szívélyes kapcsolatokat ápolt) a marokkóiaknak kedvezett. Így az 1992-ben tervezett választások elmaradtak a szavazásra való jogosultságról meglévő nézeteltérések miatt, ugyanis a Polisario szerint továbbra is csak az őslakosoknak van joga dönteni a terület jövőjéről, míg a frissen betelepült marokkóiaknak nem. A marokkói hatóságok vitatták ezt és azonos jogokat követeltek az utóbbi években a nyugat-szaharai területre betelepedett marokkóiak számára is. A viták oda vezettek, hogy majdnem felmondták a Világszervezet által nagy nehezen létrehozott tűzszünetet, és bár a szembenálló felek megegyezésre jutottak, a légkör fagyos maradt közöttük egy jó időn keresztül.⁶

Az ENSZ alkalmazottai 1994. augusztus 28-án kezdték meg a szavazásra jogosultak összegyűjtését, illetve az adataik rögzítését. Annak ellenére, hogy a szavazásra jogosultak adatait összegyűjtő iroda majdnem teljesen befejezte a munkáját, a folyamatot 1994. december 22-én megszakították a marokkói kormány tiltakozása miatt.

1995. március 12. és 25. között II. Hasszán az USA-ba utazott. Ezt megelőzően tárgyalt Washingtonban Mohamed Abdelaziz, a Polisario főtitkára, aki megvádolta az ENSZ-et, hogy lehetővé tette, hogy Marokkó 180 000 választót Nyugat-Szaharába vihessen a népszavazásra.

A Világszervezet és a Polisario közötti kapcsolat rendkívül elhidegült, és a különböző korlátozások miatt a katonai megfigyelők munkája szinte ellehetetlenedett a felkelők által ellenőrzött területeken.

A következő térképen az 1995. évi helyzetet láthatjuk:

Forrás: MINURSO

A helyzetet az is bonyolította, hogy az ENSZ alkalmazottak nem tudták folytatni a választásra jogosultak összeírását, mivel mind a Polisario, mind a marokkói kormány bojkottálta a munkájukat. (1996.)

Így az ENSZ újra elkezdett közvetíteni a szembenálló felek közt a békés megoldás reményében. A szemben álló felek gyanakvása és a bizalmatlan légkör ellenére 1997 szeptemberében az amerikai Houston városában újabb tárgyalások kezdődtek a terület sorsának rendezésével kapcsolatban.^{7.}

A tárgyalások sikerrel zárultak, amely eredményekén elfogadták, és nyilvánosságra hozták a Houstoni Egyezményt, amely az 1991-ben elfogadott ENSZ béketerv ismételt megerősítése volt.^{8.}

Az egyezmény létrejötte újra elindította és normalizálta a kétoldali kapcsolatokat a marokkói kormány és a Polisario között.

Még az egyezmény megkötése előtt, ugyanebben az évben történt még egy igen fontos esemény, amely azóta is fontos kihatással van a tárgyalások menetére. Ettől az évtől kezdve a további egyeztetéseket James Baker, az USA néhai államtitkára, mint az ENSZ főtitkár különleges megbízottja koordinálta.⁹ Ugyanebben az évben még tárgyalásokat folytattak Londonban és megtörtént az, amire senki sem számított. A Marokkói Királyság képviselői és a Polisario képviselői több évtizedes gyűlölettel teli háborúskodás után június 23-án közvetlen kapcsolatba léptek egymással és ugyan az ENSZ égisze alatt, de mégis tárgyalásokat folytattak Lisszabonban.

Ezután az ENSZ alkalmazottak a menekült táborokban is elkezdtek a potenciálisan szavazásra jogosultak összegyűjtését, így a SADR által szaharávi származásúnak elismert törzsek szavazóképes jogosult tagjait teljes egészében felmérték, és azok felkerültek a szavazólistákra (1998. augusztus).

Még ez év novemberében az ENSZ főtitkár, **Kofi Annan** látogatást tett a területen, és személyes jelenlétével próbálta meg előremozdítani az állandóan akadozó rendezési tervet.

A találkozók eredményeként 1999. június 15-én a MINURSO munkatársai elkezdtek annak a három törzsnek a nyilvántartásba vételét, akiknek a származásával kapcsolatban viták merültek fel. Az ENSZ nyilvántartásaiban a H 41, H 61, és J51/52-es elnevezésű csoportokként, míg Marokkónál az A'it Usa, Aft Baamrane, Aft En-Nos, Azoafit, Cheraga, Aft Yarra, Beni Buvahl, Beni Zerual, Chenacla, Entifa, Rif, R'hamna, Seraghna, Ulad Settout, Ghomara, Zanti és Lamiar törzsek néven tartották őket nyilván.

Még így is, a marokkóiak és a Polisario közötti vitás kérdések ellenére is, még ebben az évben elkészült az első, nyilvánosságra hozott lista, amely pontosan 86.381 választásra jogosult személy nevét tartalmazta. A szavazásra 147 249 fő jelentkezett, akiknek az adatait az ENSZ munkatársai rögzítették, majd az előre meghatározott kritériumok alapján (nemzetiségi hovatartozás bizonyíthatósága) kerülhettek fel a szavazó listákra.¹⁰

A marokkói kimutatások szerint ellenben csak 84 251 fő jogosult szavazásra az alábbiak szerint;

1, Marokkó területén élő szaharávi származású személyek: 46 255

2, A menekülttáborokban élő szavazó képes szaharáviak: 33 786

3, Mauritánia területén élő szaharávi származású személyek: 4 210

Mindenesetre a vitatott hovatartozású törzsekből több mint 79 000 fő jelentkezett, de csak 51 220 fő töltötte ki a szavazásban részt venni kívánók űrlapját, és közülük csak 2 130 főt ismertek el szavazásra jogosultnak.

A marokkói kormány arra alapozta azt a követelését, hogy a vitatott hovatartozású törzsek tagjai is szavazhassanak, hogy azok a korábban marokkói területekre menekült szaharáviak leszármazottai. A marokkóiak az alábbi eseteket tárták, mint bizonyítékot az ENSZ tisztviselői elé:

1. 1884-ben amikor a spanyolok elfoglalták Dakhla városát, több száz helybéli menekült az Oulad Slim törzsből marokkói területre.
2. Amikor a spanyol csapatok Penez ezredes vezetésével elfoglalták Tarfaya városát, a környéken lakók jelentős része Marokkóba menekült.(1919)
3. Abban az évben, amikor a spanyolok létrehozták az első katonai helyőrséget Layoune-ban, több szaharávi áttelepült a marokkóiak fennhatósága alá tartozó területekre.(1934)
4. A francia hadsereg „Ecouvillon” hadműveletének következtében több szaharávi harcolt a marokkói felkelők közt, és a családjaik marokkói területen éltek.(1958)

A marokkói állításokat bizonyíthatóság hiányában az ENSZ képviselői nem fogadták el, így a vitatott törzsek tagjainak jelentős része nem került fel a szavazásra jogosultak listájára.¹¹ Miután a szavazatra jogosultak nyilvántartásba vétele befejeződött, a Világszervezet főtitkárának nyomatékos kérésére 2000. áprilisában James Baker látogatást tett Algériában, Marokkóban, és a Polisario által felügyelt területeken. Bár minden a vitában érdekelt féllel tárgyalta, kézzel fogható eredmények nélkül tért vissza New Yorkba. Ezek után május és június hónapokban a marokkói kormány tisztviselői és a Polisario képviselői újra tárgyalóasztalhoz ültek Londonban, de a tárgyalásokat a továbbra is fennálló jelentős nézet különbségek miatt, félbeszakították. Ezután Baker egy új találkozót kezdeményezett Genovában, ahol a terület további jövőjéről, a marokkói hadifoglyok elengedéséről, és a megszakított rendezés folytatásáról tárgyaltak. Sajnos megegyezésre nem került sor, így Baker augusztusban egy harmadik utas variációt ajánlott a Polisario vezetőinek (**Framework Agreement**, vagy Baker tervként is ismert terv)¹², amely keretén belül a marokkói kormány egy lényegesen kibővített autonómiát ajánlott fel a nyugat-szaharai területek számára. A referendum elhalasztása miatt (12 alkalommal halasztották már eddig az időpontig el) a feszültség olyan szinten növekedett, hogy a Polisario már a fegyveres harc újra kezdésén gondolkozott és jelentős katonai erőket vont össze a Berm közelében. A probléma megoldását James Baker továbbra is abban látta, ha a szaharávi nép elfogadna egy széles körű autonómiát Marokkó fennhatósága alatt, és a terület jövőjéről szóló választásokat pedig egy későbbi időpontban tartanák meg (5 éve együttélési időszak után). Akkor az összes helyi lakos (beleértve a betelepülteket is) jogosult lenne szavazni, akik legalább egy éve folyamatosan a nyugat-szaharai területeken élnek. A marokkóiak némi gondolkozási idő után elfogadták a javaslatot, a Polisario ismételten visszautasította az eddigi ENSZ határozatok ilyen irányú módosítását.¹³

Annak ellenére, hogy Baker a Polisario menedéket adó algériai elnököt, Abdelaziz Bouteflikát is felkereste és próbálta meggyőzni az új javaslat előnyeiről, a tárgyalások megakadtak. Ekkor Mauritánia, Algéria és Polisario meghívást kapott Pinedaleba (USA, Wyoming) ahol a rendezési terv tovább

viteléről tárgyaltak, megint csak komolyabb eredmények nélkül (2001. augusztus 27-29.).¹⁴

A tárgyalások közben a marokkói uralkodó, II. Hasszán elhalálozott (1999. július. 23.) és a trónon az addig alig ismert fia, a tábornoki ranggal bíró és az európai divatot követő **VI. Sidi Mohamed** követte. Az új uralkodó kezdeti lépéseit sokan örömmel fogadták, mivel elbocsátott az apja régi tisztviselői közül olyanokat, akikről köztudomású volt, hogy ellenzik a Polisarioval való békekötést (köztük a belügyminisztert is). A bebörtönzött politikai foglyoknak amnesztiát hirdetett, így sokan trónra lépésével a visszanyert szabadságukat is ünnepelhették. Sajnos a gyors békekötésben reménykedőknek csalódnia kellett, ugyanis az új uralkodó, bár békésebb eszközökkel, és demokratikusabb módszerekkel, de az apja politikáját folytatja Nyugat-Szaharával kapcsolatosan.¹⁵

Sajnos egyre többen vannak a Polisario vezetői között is, akik szerint az ENSZ impotens szervezetként működik, azaz egyáltalán nem működik, mások szerint meg egyértelműen a marokkóiakat támogatja, ezért célszerűbb lenne újra fegyverrel érvényt szerezni jogaiknak. Ez részben abból a frusztrációból fakad, hogy a Marokkói kormány, bár komoly terhet ró rá a megszállás, mégis képes azt (jobbára USA és más országoktól kapott segélyekkel) finanszírozni.¹⁶ Az elfoglalt területeket valamilyen szinten fejlesztették, egy alapvető élhető életszínvonalat teremtettek, így az emberek többsége belenyugodott a megszállás tényébe, és élvezi annak gazdasági előnyeit.

Fontos azt is látni, hogy Marokkó a nemzetközi diplomáciában is sikeresen használja ki azt a tényt, hogy a legrégebbi és egyik legértékesebb arab szövetségese az USA-nak, (1787. óta) mivel stratégiai elhelyezkedésénél fogva, és mint a második legnagyobb arab ország (közel 30 millió lakossal) fontos szerepet tölt be a muzulmán világban. Most meg főleg fontos szerepe lehet, amikor az USA eddig viszonylag megbízható szövetségeseinek jó részéről kiderült, hogy vezetőik egy része, igaz nem hivatalosan, az amerikai érdekeltségeket támadó terror szervezeteket támogatja, illetve azokkal szoros kapcsolatban áll. Ennek tükrében mindjárt érthető, hogy Marokkó 1950 óta az ötödét kapja az afrikai kontinens számára folyósított USA segélyeknek, és csak Egyiptom kap nálánál nagyobb amerikai támogatást. A Marokkónak nyújtott katonai segély összege az évek folyamán megközelítőleg 1 billió dollár, míg a gazdasági segély összege 1, 3 billió dollár volt.

Főleg a Reagan időszakban hangsúlyozták különösen Marokkó értékét, mint biztos szövetségest, mivel ebben az időszakban az USA hadereje korlátlanul használhatta a marokkói légteret, reptereket, és tengeri kikötőket.¹⁷

A marokkóiak másik komoly szövetségese a mindenkori francia kormány, amely 1980 és 1984 között 300 millió frankos vissza nem térítendő segélyt (főleg saját gyártmányú fegyvereket) nyújtott számukra.¹⁸

A következő táblázatokon látható az Egyesült Államok, Franciaország, és más egyéb országok által Marokkó számára segélyként, vagy kedvezményes feltételekkel eladott fegyverzet 1975 és 1997 közötti időszakokban.

a. 1975-1988 közötti időszak:

Fegyvert eladó ország	Mennyiség	Fegyverzet típusa
Ausztria	121	Kürassier könnyű páncélos
Franciaország	24	F-1CH Mirage harcrepülőgép
	15	F-1EH Mirage harcrepülőgép
	24	Sa-341 Gazelle harci helikopter
	24	Alphajet repülőgép
	30	AMX-13 könnyű páncélos
	360	VAB páncélos szállító harcjármű
	100	AMX-F-3 155mm. löveg
Németország	70	UR-416 páncélos szállító harcjármű
	10	Do-28 szállító repülőgép
Olaszország	28	SF-260 kiképző repülőgép
Dél-Afrika	100	Eland és Ratel típusú páncélos szállító harcjármű
Svájc	10	AS-202 kiképző repülőgép
USA	100	M-48 páncélos
	420	M-113 páncélos szállító harcjármű
	60	Vulcan típusú, 20 mm légvédelmi fegyver
	37	M-48 légvédelmi üteg
	55	155 mm. tüzérségi lövege
	6	F-5A harcrepülőgép
	14	F-5E harcrepülőgép
	6	OV-10 kutató-mentő repülőgép
	15	C-130 szállító repülőgép
	2	KC-130 üzemanyag szállító repülőgép

Forrás: IISS, Military Balance 1979-1980, 96; IISS, Military Balance, 1987-1988, 107-9; IISS, Military Balance, 1989-1990, 108-10; Dean, Air Force Role, 16, 42, 44-47, 59, 61-62,

b. 1989-1997 közötti időszak:

Fegyvert eladó ország	Mennyiség	Fegyverzet típusa
Franciaország	15	VAB-VCI páncélozott szállító jármű
	10	AMX-10 páncélozott szállító jármű
	35	FH-155 mm. tüzérségi löveg
Olaszország	2	Assad osztályú cirkáló
Spanyolország	7	CN-235 szállító repülőgép
	4	Lazaga osztályú fregatt
USA	1	C-130 légi felderítő repülőgép
	2	UH-60 helikopter
	300	M-60 típusú páncélos
	20	M-113 páncélozott felderítő jármű
	20	M-44 155 mm. tüzérségi löveg
	26	M-198 155 mm tüzérségi löveg

Forrás: IISS, Military Balance, 1987-1988; IISS, Military Balance 1989-1990, 109-10; IISS, Military Balance, 1995-1996, 142-43; IISS, Military Balance, 1996-1997, 125, 128-29.

A Polisario által felügyelt területeken ellenben nem történt számottevő fejlődés, a szervezet Algérián kívül mástól nem kap komolyabb segítséget. Az emberek többsége még mindig az algériai menekült táborokban él, azoknak a katonáknak a családtagjai is, akik a „felszabadított” területen (Liberated zone) szolgálnak. A „felszabadított területen” többnyire csak beduinok élnek és néhány kis lélekszámú város (falu) található.¹⁹

A szervezet nem csak gazdasági téren (erős függés Algériától és más segélyszervezetektől), hanem diplomáciai téren is hátrányba került, mivel a terület jövőjével kapcsolatos döntések az ENSZ-ben születnek meg. Ez kényszerű várakozásra készíti a Polisariót és a SADR-t, amivel egyfajta előnyt biztosít a marokkóiak számára a már meglévő pozícióik erősítésére.

A 2003-as Baker látogatás után (január-február) az ENSZ Biztonsági Tanácsa további két hónapra, meghosszabbította a MINURSO mandátumát (2003. május 27.), majd később ismételten 2004. április 31.-ig és utána pedig a világszervezet folyamatosan hosszabbítja meg a MINURSO számára adott mandátumot.

Azt azonban látni kell, hogy 11 év után és közel 500 millió USA dollár elköltése után a világszervezet több tagországa és a vezető tisztségviselői közül is többen eredményt szerettek volna látni. Így nem rejtették csalódásukat véka alá, és Franciaország minden ellenállása dacára elfogadták a Baker terv finomított változatát Biztonsági Tanács 2003-ban tartott értekezletén. A terv ugyan mindkét fél számára tett engedményeket, de független politikai elemzők és más szakértők szerint még mindig Marokkó számára kedvez.

A végleges terv szerint négy vagy maximum öt év elteltével népszavazást tartanak a terület jövőjéről, és addig Nyugat-Szahara széles körű autonómiával rendelkezne a Marokkói Királyságon belül. (**Settlement Plan**)²⁰.

Létrehoznának egy szervezetet, amely a területtel kapcsolatos döntéseket készítené elő, szervezné a mindennapi életet és tartaná a kapcsolatot a marokkói hivatalos szervezetekkel (**Western Sahara Authority-WSA**). Az átmeneti időszak alatt a helyi pénzügyek, a helyi adók, oktatás, halászat, biztonsági kérdések és más a terület életét befolyásoló ügyek a WSA hatáskörébe tartoznának, míg a külügyek és a védelmi terület továbbra is Marokkó irányítása alatt maradna. Miután véget ér az átmeneti időszak népszavazást tartanak, amely eldöntheti a terület végleges sorsát. Közben az ENSZ felügyelete alatt megkezdődne a menekültek visszatelepítése is a nyugat-szaharai területekre. A helyiek választhatnának a teljes függetlenség egy új államként, az autonómia Marokkón belül, illetve a Marokkóba való teljes beolvadás között.

Szavazásra lesz jogosult minden 18. életévét betöltő, és a Nyugat-Szahara területén élő lakos aki 1999 óta állandó lakosként van nyilvántartva, azok, akiket az ENSZ nyilvántartásba vett és szavazásra jogosultnak minősített, és a menekülttáborokban élő, a menekültügyi iroda által készített „visszatelepítendő lakosok hivatalos listáján” szereplők.

Ugyan a marokkói szervek nem tudták elérni, hogy az itt szolgálatot teljesítő katonák (120 000 fő) szavazhassanak, de a marokkói területekről betelepült új lakosok miatt a szavazás igen szoros lesz mind a két fél számára.

Ezt a veszélyt jelzi, hogy a Marokkói Külügyminisztérium hivatalos tiltakozó jegyzéket juttatott el a világszervezet akkori főtitkára, Kofi Annan részére, amelyben kritizálták a Baker tervet és az algériai kormány szerepét a terv kidolgozásában. Az azóta eltelt években persze finomodott az álláspontjuk és már támogatják a tervezetet amennyiben az csak az autonómia kérdését érinti és nem a függetlenséget pártolja.

Míg a marokkói vezetés hivatalosan nem adott választ, a Polisario mindenkit megdöbbsentett azzal, hogy hivatalos nyilatkozataiban üdvözölte és elfogadta az új tervezetet. Ezt több szakértő azzal magyarázza, hogy a Polisario véglegesen kimerült és képtelen a további fegyveres harcra, illetve belső torzsalkodások bomlasztják, a közemberek és a vezetők egy jelentős része is belefáradt a majd három évtizede folyó harcokba. Az azóta eltelt időszakban Marokkó a kivárás politikáját választotta, abban a biztos tudatban, hogy az általa elfoglalt területekről úgy sem tudja senki kivonulásra kényszeríteni. Bár az általa megszállt területeken jelentősen megerősödött a Polisarioval szimpatizálók táborra és már-már intifádát hirdetnek a függetlenségük megszerzéséhez. Azonban a világ közönye vagy éppen a konfliktus kerülése miatt (egyszerűbb egy békefenntartó missziót működtetni, mint egy fegyveres konfliktust felszámolni!) a jelenlegi helyzet úgy tűnik, hogy továbbra is fennmarad, akár szavazással, akár anélkül.

MINURSO

1985-ben az ENSZ főtitkára, az Afrikai Egység Szervezetével (**Organisation of African Unity, OAU**) közösen elhatározta egy misszió létrehozását, amely a terület végleges sorsának rendezését tűzte ki céljául. A tervezett misszióval mind a Marokkói királyság, mind a Polisario egyetértett, de csak 1988. augusztus 30-án sikerült megállapodniuk.¹

1990-ben az ENSZ főtitkára egy jelentést (S/21360) juttatott el a Biztonsági Tanácsnak, amely egy már teljes egészében kidolgozott terv volt, amely lehetőséget kínált az évek óta eszkalálódott fegyveres konfliktus békés megoldására. A tervezetet a tanács 1991. április 29-én a 690.-es határozat néven elfogadta, amellyel egyben eldöntötték egy a terület végleges hovatartozását elősegítő ENSZ misszió (**United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara**) létrehozását.² Ez a terv egy átmeneti időszakot biztosított, ami alatt a főtitkár különleges megbízottja (**Special Representative of the Secretary-General, SRSG**) kapott megbízást arra, hogy a misszió összes felmerülő kérdéseivel, illetve a terület jövőjével kapcsolatos majdani „népszavazással” összefüggő döntéseket előkészítse, és lebonyolítsa. A kérdés az volt, hogy a terület lakosai hogyan döntenek, független államként, vagy Marokkóba integráltan kívánnak a továbbiakban élni. A megbízott feladatai közé tartozott a misszióba tartozó civil alkalmazottak, katonák és rendőrök irányítása illetve a menekültek visszatérését irányító iroda létrehozása és működtetése. (**The United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR**)

Az eredeti tervekben a MINURSO tervezett létszámában 800-1000 civil alkalmazott, 1700 katonai megfigyelő és egy 300 fős rendőri egység szerepelt.

A misszió az alábbi feladatok ellátását volt hivatott végrehajtani:

- Ellenőrizni a tűzszünetet és hitelesíteni a marokkói csapatok létszámának csökkentését a nyugat-szaharai területeken.
- A marokkói és Polisario csapatok figyelése a megadott területeken, különös tekintettel az esetleges csapatösszevonásokra, vagy készülődő támadásokra.
- Lépéseket tenni a marokkói börtönökben lévő politikai foglyok szabadon bocsátásának ügyében.
- Felügyelni a Nemzetközi Vöröskereszt bevonásával a hadifoglyok (POW) cseréjét.
- Megvalósítani az ENSZ által szorgalmazott hazatelepítési akciót, amely keretén belül biztosítanak a menekültek szabad visszaköltözését a korábbi lakhelyeikre.
- Azonosítani, és nyilvántartásba venni azokat, akik jogosultak lesznek részt venni a terület jövőjéről tartandó népszavazáson.
- Megszervezni és biztosítani a szabad és tiszta szavazást, majd közzétenni a hivatalos eredményt.

A dátumban, a harcban álló felek egyetértettek, mégis az ellentétek miatt úgy tűnt, hogy a tűzszüneti megállapodás még sem jöhet létre. A marokkói hadvezetés még a tűzszünet kihirdetése előtti hónapban, Tifariti térségében átfogó támadást indított a Polisario csapatok ellen. A kezdeti sikerek után a marokkói csapatok visszavonultak a Berm mögé.³ A következő térképen az akkor kialakult helyzet, és a szembenálló felek által létrehozott katonai körzetek és szektorok láthatóak:

Az ENSZ diplomáciai erőfeszítéseit siker koronázta, így mégis létrejött a hivatalos tűzszünet Marokkó és a Polisario között. A megállapodást követően 100 katonai megfigyelőt küldtek a tűzszünet betartásának ellenőrzésére, de ezt a létszámot rövidesen 228 főre bővítették, amely kiegészült a területre telepített logisztikai és adminisztratív részlegekkel is.

Ebben az időszakban a MINURSO feladata a tűzszüneti megállapodás ellenőrzése, és a lehetséges összecsapások megelőzése volt. A misszió főhadiszállását Laayoun városában hozták létre, míg az ellenőrzött szaharai területeken két szektorparancsnokságot létesítettek Dakhla (Déli szektor) és Smara (Északi szektor) központokkal. Ezen kívül az algériai Tindufban egy összekötő irodát állítottak fel, hogy könnyebben együttműködhessenek az algériai hatóságokkal és a Polisarioval. A következő lépésként 1993-ban létrehozták azt az irodát, amely a szavazásra jogosultak adatait dolgozta fel, illetve a szavazó listák elkészítéséért felelt. Az előkészítő munkát 1994. augusztusára befejezték, és elkezdték a szavazásra jogosultak adatainak összegyűjtését és feldolgozását. A munka közben elég sok gondot okozott az a tény, hogy a szembenálló felek több esetben is nehezítették az iroda munkatársainak munkáját, illetve vitatták a másik oldal által delegált szavazókat.

A szervezési munkák nemcsak Marokkóban, hanem Mauritániában is folytak, 1995. október 23-án a Főtitkár képviselőjében Erik Jensen találkozott a mauritániai elnökkel, Maaouya Ould Sidi Ahmed Tayával. A találkozó célja az volt, hogy Mauritánia területén is létre hozhassanak egy azonosító irodát, az ott élő szaharávi származásúak nyilvántartásba vételéhez. A tárgyalások eredményeként Choum körzetben, Atar városban megnyithatta az ENSZ azt az irodát, ahol az állam területén élő szavazásra jogosult szaharávi nemzetiségűek adatait gyűjtötték össze. Azonban problémák megsokasodása miatt az ENSZ főtitkára 1996. májusában megszüntette a szavazásra jogosultak nyilvántartásba vételét. Ezután csökkentették az iroda munkatársainak és a rendőrök létszámát megközelítőleg 20 %-al (1996. május 28.).⁴

Az iroda tagjai csak 1997. decemberében kezdhették el újra a munkát, amit 1998. szeptember 3-án be is fejeztek. Ez időtől fogva a misszió katonai jellegű feladatai kerültek előtérbe, így a tűzszünet betartatására, a járőrözésekre, a katonai egységek ellenőrzésére és az ENSZ jelenlét felmutatására helyezték a hangsúlyt.

A Világszervezet döntésének értelmében 2003. október 31.-vel a teljes iroda és a rendőri részleg „ideiglenesen” megszűnt, és az általuk feldolgozott és összegyűjtött anyagot Genovába, az ENSZ központba szállították.⁵

A MINURSO felépítése:

A MINURSO a világszervezet főtitkárának (United Nations Secretary General-UNSG) van alárendelve, azonban vezetői jogait a különleges megbízottja (Special Representative of the Secretary General-SRSG) gyakorolja, aki egyben a misszió első számú vezetője is. A jelenlegi különleges megbízott, Julien J. R. C. Harston (Nagy-Britannia).¹

A misszió katonai irányítását a misszió katonai parancsnoka (Force Commander-FC) az ENSZ főtitkárának felkérése és a Biztonsági Tanács egyetértése alapján végzi. Munkáját a főtitkár különleges megbízottjának egyidejű informálásával, az ENSZ New Yorki székházában lévő katonai tanácsadó felügyeli.

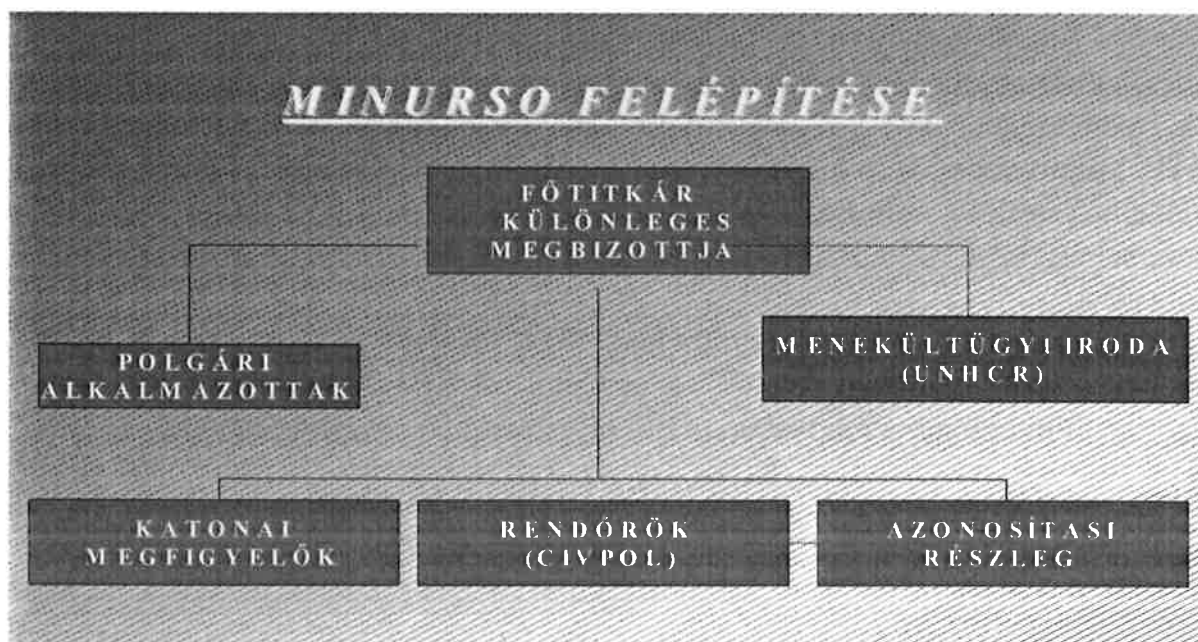
A MINURSO központja a Marokkó által megszállt területek központjában lévő Laayoune városában található. A misszióban 231 katonai személy teljesít szolgálatot, beleértve a katonákat vezető tábornokot (jelenleg Kurt Mosgaard vezérőrnagy), ebből 203 fő katonai megfigyelőként, míg további 27 fő más, a misszió irányítását, kiszolgáló és biztosító munkakörökben tevékenykedik (20 fős koreai egészségügyi csoport és 7 fős ghánai tiszthelyettesekből álló hivatalnok csoport).

A misszióba az alábbi államok küldenek katonai megfigyelőket:

Argentína, Ausztria, Banglades, Guineai Köztársaság, Dél-Korea, Egyiptom, Salvador, Franciaország, Ghána, Görögország, Honduras, Horvátország, Írország, Kenya, Kína, Lengyelország, Magyarország, Malajzia, Mongólia, Nigéria, Olaszország, Oroszország, Pakisztán, Sri Lanka és Uruguay

Ezen kívül 166 a világ minden tájékáról származó nemzetközi és további 113 helybéli alkalmazott segíti a MINURSO munkáját.

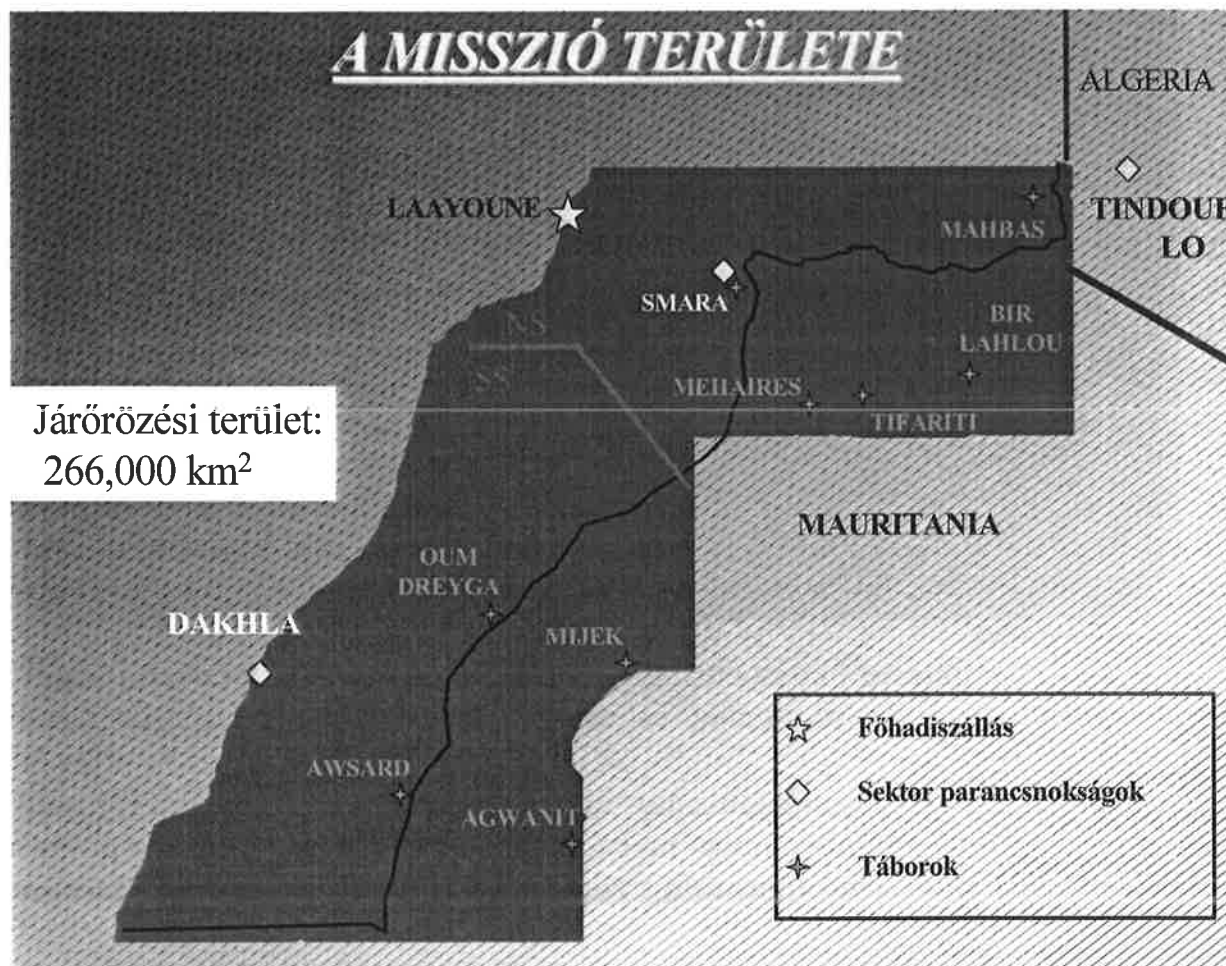
A következő táblázat a misszió szervezetét mutatja be:

Forrás: MINURSO

A szervezet részlegei közül az Azonosítási és a rendőri részleg ideiglenesen szünetelteti a tevékenységét a misszió belül.

A MINURSO működési területét két körzetre (szektor) osztották fel, az Északi Szektor központja Smara városában, míg a Déli Szektor központja, az Atlanti-óceán partján fekvő Dakhlánban található.

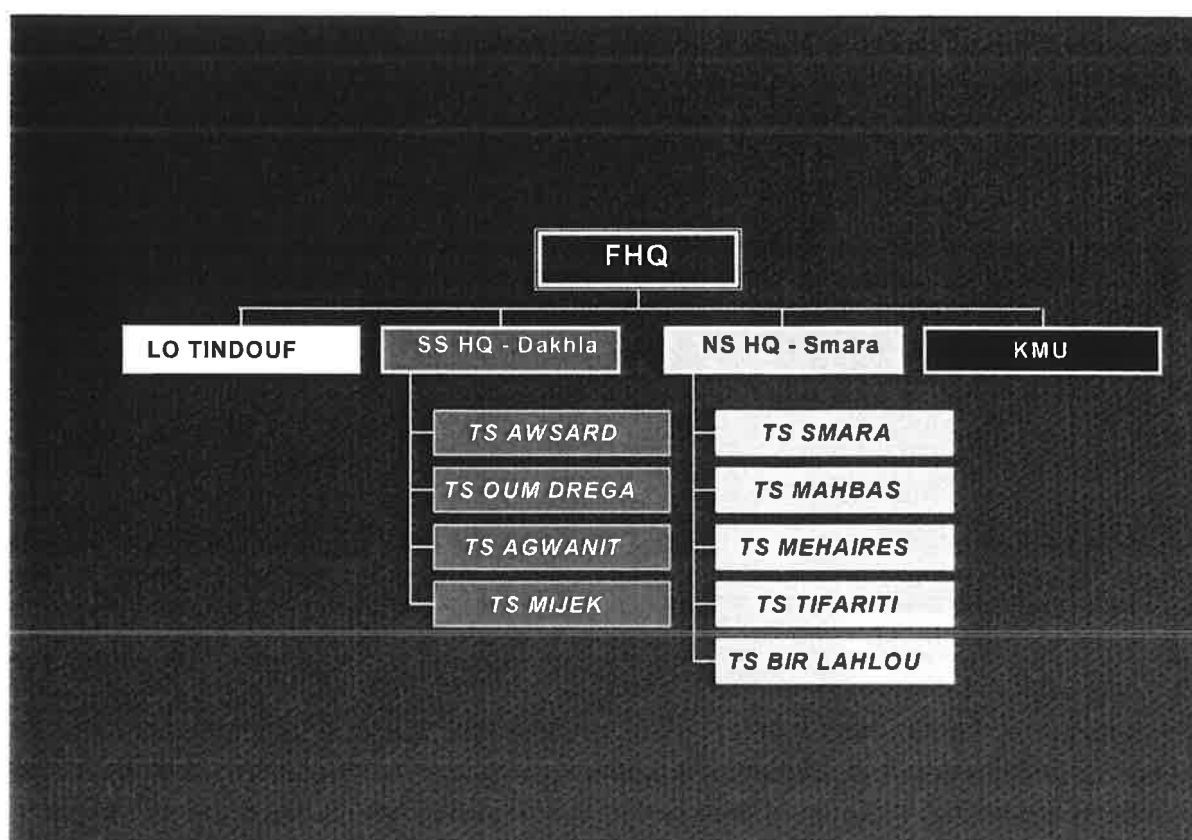

Forrás: MINURSO

A szektorokban járőrtáborokat (team site) hoztak létre olyan helyeken, ahol elhelyezkedésük, és megközelíthetőségük szempontjából képesek egy adott terület ellenőrzésére.

Ezekben a táborokban szolgálnak a misszióba katonákat küldő és az ENSZ, vagy a küldő kormányok által kiképzett és a katonai megfigyelő munkára alkalmas tisztek. A MINURSO íratlan szabálya, hogy egy táborban, amennyiben lehetséges, két azonos nemzethez tartozó katonai megfigyelő nem teljesíthet szolgálatot csak kivételes esetekben. Ezt természetesen csak a kisebb kontingenseket küldő országok katonáira tudják alkalmazni hatékonyan. Ugyanezt az elvet próbálják meg érvényesíteni a főhadiszálláson szolgálatot teljesítőkkel kapcsolatban is.²

A misszió katonai részének szervezeti felépítését az alábbi táblázat mutatja be:

Forrás: MINURSO

A táborok felépítéséről és az ott folyó munkáról egy másik fejezetben írtam, itt a parancsnokságon folyó munkát és az ott tevékenykedő részlegek munkáját mutatom be.^{3.}

A parancsnokságon szolgálók nagy általánosságban, a NATO szervezeteiben érvényben lévő struktúra alapján tagozódnak. A törzstisztek feladatait a misszió szabályzata (**Standard Operating Procedures For Peacekeeping Operations-SOP**) szabályozza.

A parancsnokságon szolgáló törzstisztek fő feladataik és kötelmeik:

- Szakmai kérdésekben javaslatokat készítenek elő a parancsnok, a törzsfőnök számára.
- Együttműködnek a polgári szervezetekkel, koordinálják és irányítják a szakmai munkájukat.
- Együttműködnek a többi katonai részleggel. (G1-Személyügy, G3-hadműveleti szolgálat, G4-logisztikai szolgálat, stb.)
- A járőr táborokban szolgálatot teljesítő és szakmailag nekik alárendeltek szakmai felkészítése és ellenőrzése.
- Különböző jelentések elkészítése a MINURSO és a New Yorki parancsnokság számára.
- A törzsfőnök naprakész informálása szakmai ügyekben.

A törzs parancsnoki állományában szolgálatot teljesítők:

- **Törzsfőnök (Chief of Staff-COS):**

A malajziai kormány és az ENSZ közötti megállapodás alapján Malajzia által betölthető nemzeti beosztás (ezredes). A katonai parancsnok távollétében ő irányítja a katonai megfigyelők munkáját, folyamatosan figyelemmel kíséri a napi ügyeket, szervezi és felügyeli a parancsnokságon folyó szakmai, katonai munkát.

- **Déli szektorparancsnok (South Sector Commander-SSCDR):**

A kínai kormány és az ENSZ közötti megállapodás alapján a Kínai Népköztársaság által betölthető nemzeti beosztás (ezredes).

Feladata a szektorban folyó parancsnoki, személyügyi és egyéb feladatok koordinálása és irányítása a misszió katonai parancsnokának egyidejű tájékoztatásával és jóváhagyásával. Jogosult a missziót képviselni a szektort érintő mindennemű kérdésben (fegyelmi, katonai, személyügyi, stb.), kapcsolatot tartani a marokkói hatóságokkal és a Polisario helyi vezetőivel.

- **Északi szektorparancsnok (North Sector Commander-NSCDR):**

A francia kormány és az ENSZ közötti megállapodás alapján Franciaország által betölthető nemzeti beosztás (ezredes). A feladata megegyezik a déli szektorparancsnokéval.

- **Összekötő tiszt (Senior Liaison Officer-SLO):**

Az orosz kormány és az ENSZ közötti megállapodás alapján az Orosz Föderáció által betölthető nemzeti beosztás (ezredes).

Feladata a Tindufban lévő katonai összekötő Iroda vezetése, az itt szolgáló katonai megfigyelők munkájának irányítása, a Polisario vezetőivel és az algériai kormánnyal való kapcsolattartás.

- **Hadműveleti főtiszt (Chief Operations Officer-COPO):**

A ghánai kormány és az ENSZ között megkötött szerződés alapján Ghána által betölthető nemzeti beosztás (alezredes). A misszió kezdetétől egészen 2003 januárjáig az Amerikai Egyesült Államok jelölte ki a beosztást ellátó tisztet, és csak a misszióból való távozásuk után került a ghánaiakhoz a beosztás.

Fő feladata a misszió hadműveleti tervezésének irányítása, a katonai és járőrözési munka megszervezése és felügyelete. A törzsfőnök tanácsadója műveleti kérdésekben, felel a különböző műveleti és szolgálati utasítások kidolgozásáért és azok alkalmazásáért, a missziós jelentések (OPORDS, stb.) elkészítéséért, titkosításáért és a New York-i irányító központ tájékoztatásáért. A parancsnokságon szervezett kiképzések, tanfolyamok és megbeszélések megszervezése, lebonyolítása, a szolgálatok felkészítése, ellenőrzése is a felelőségi körébe tartozik. Ő foglalkozik a főhadiszállás biztonsági ügyeivel is, a civil biztonsági szolgálat (Security) és a marokkói biztonsági és rendészeti szervezetek bevonásával.

- **Személyügyi főnök (Chief Military Personal Officer-CMPO):**
A beosztást bármelyik nemzethez tartozó főtitst megpályázhatja, általában az afrikai országok tisztjei adják ezt a beosztást. (2003-2004-ben ghánai, egyiptomi és nigériai alezredek töltötték be a beosztást.)
Fő feladatai közé a személyi munka szervezése és irányítása tartozik (szabadságolások, jelentések, személyügyi jellemzések, azonosítási kártyák elkészítése, vezénylések, stb.). Ő értékeli a katonai megfigyelők beadványait és készíti elő azokat elbírálásra a parancsnok számára. Képviseli a fegyelmi és más a katonai megfigyelőket érintő ügyekben (baleset, haláleset, stb.) a parancsnokot és szervezi, illetve felügyeli a vizsgáló bizottság munkáját. A törzsfőnök tanácsadója személyügyi kérdésekben, ő készíti el a szolgálati beosztást az ügyeletes tisztek és a járőrök számára a főhadiszálláson. Kapcsolatot tart az egészségügyi főtitsttel, koordinálja az orvosi vizsgálatra, vagy kezelésre érkező katonai megfigyelők utaztatását a táborokból a parancsnokságra, majd vissza.
- **Logisztikai főnök (Chief Logistic Officer-CLO):**
A beosztást bármelyik nemzethez tartozó főtitst megpályázhatja.
Feladata a misszió teljes körű logisztikai szükségleteinek biztosítása (élelmiszer, kenő, hajtó és üzemanyag, ivóvíz, bútorzat, egyéb felszerelés, stb.), a katonai megfigyelőpontok ellátása. Munkáját a civil logisztikai szolgálatokkal (General Service Section-Integrated Support Services) együttműködve hajtja végre. Felelős a logisztikai szabályzatok és utasítások elkészítéséért és alkalmazásáért. Időszakonként köteles meglátogatni a táborokat, hogy személyesen is ellenőrizze a szektorok és a táborok logisztikai szolgálatait.
- **Együttműködési és Jóléti főtitst (Senior Coordination Officer-SCO):**
A beosztást a misszióban lévő hallgatólagos megállapodás alapján a dél-amerikai országok (Salvador, Honduras, Chile és Uruguay) főtitstjei töltik be, rotációs alapon. Fő feladata az állomány kázin árúval való ellátása, a szabadidős programok megszervezése és lebonyolítása. Az ő felelőségi körébe tartozik az eltávozásra menő, vagy szolgálati okokból a parancsnokságra érkező katonai megfigyelők szállásának biztosítása, és a különböző katonai ünnepek (nemzeti napok, hivatalos rendezvények) megszervezése és lebonyolítása. Ugyancsak hozzátartozik a katonai protokoll, az elektronikus és az írott sajtó képviselőivel való kapcsolattartás.
- **Kiképzési főtitst (Force Training Officer-FTO)** a beosztást bármelyik nemzethez tartozó főtitst megpályázhatja. Az összes kiképzési kérdés hozzá tartozik (szakmai tanfolyamok, arab, francia és spanyol nyelvi tanfolyamok szervezése, szakkiadványok, szabályzatok megjelentetése). Elkészíti a heti és havi jelentéseket, rendszeresen frissíti a misszió kiképzési terveit, és ellenőrzi a kiképzések végrehajtását (**UNMO Mission Training Program-MTP**).

Rendszeresen ellenőrzi a szektorokban szolgálók kiképzettségét, szakmai tudását, szükség szerint előadásokat és tanfolyamokat szervez a számukra. A kiképzési feladatai mellett ő látja el a misszió sporttishti beosztását is.

- **Egészségügyi főtiszt (Force Medical Officer-FMO):**

A malajziai kormány és az ENSZ közötti megállapodás alapján Malajzia által betölthető nemzeti beosztás (alezredes). Az ő feladata a koreai orvos csoport munkájának koordinálása és a misszióval kapcsolatos összes egészségügyi, orvosi és higiénés feladat szervezése, irányítása és ellenőrzése.

- **Koreai orvos csoport parancsnoka (Commander of Korean Medical Unit-CKMU):**

Az érvényben lévő nemzetközi megállapodások alapján a misszió orvosi ellátását a koreai hadsereg által kiküldött húszfős katonaeorvosi csoport biztosítja, saját parancsnokság alatt. A egység parancsnoka felel az orvosi csoport munkájáért és a misszió egészségügyi ellátásáért, együttműködve a marokkói katonai kórházzal (Casablanca) és a spanyol hadsereg tengerészeti kórházával (Las Palmas).

- **Adminisztratív segédtsízt (Aide-De-Camp-ADC):**

A beosztást a misszióban lévő hallgatóságos megállapodás és az azzal járó speciális kivánalmak miatt (francia nyelvtudás és kapcsolattartás a marokkói katonai szervezetekkel) a francia kontingens századosa tölti be. Szervezi a parancsnok Marokkón belüli utazásait, találkozóit, kapcsolatot tart a helyi szervezetek vezetőivel, részt vesz a hivatalos találkozókön, és jegyzőkönyvet készít az ott elhangzottakról. Lebonyolítja a parancsnoki iroda levelezését, részt vesz az irodai munka megszervezésében és kivitelezésében, végrehajtja a parancsnok utasításait.

- **Szárnységéd (Military Assistant of Force Commander):**

Általában a misszió parancsnokával azonos nemzetiségű százados tölti be ezt a beosztást. Feladatai közé tartozik a parancsnok találkozóinak megszervezése, lebonyolítása és az ott elhangzottak jegyzőkönyvi rögzítése, a parancsnok levelezésének lebonyolítása, a napi beérkezett posta áttekintése és osztályozása, a parancsnok hivatalos beszédei vázlatának elkészítése, esetleges tisztázása. A hivatalos rendezvényeken való megjelenésekkor fotókat készít, az eseményeket pedig dokumentálja, majd archiválja későbbi felhasználásra (belső kiadványok, sajtó, stb.). Az adminisztratív segédtsízt távollétében a feladatait szintén ő látja el, azonban kettőjük közül ő a rangidős.

- **Segédtsízt (törzsfőnöki-Military Assistant To The Chief Of Staff):**

A törzsfőnök által kiválasztott, többnyire azonos nemzetiségű százados tölti be a beosztást. A törzsfőnök számára adminisztrációs feladatokat végez. Előkészíti és megszervezi a törzsfőnök programjait, kapcsolatot tart a különböző katonai szervezetekkel és szekciókkal. Munkaköre lényegében megegyezik a parancsnoki segédtsíztével.

- **Vezénylő tiszthelyettes (Force Sergeant Major - FSM)**

Az érvényben lévő megállapodás alapján ghánai tiszthelyettes, főtörzsőrmester vagy zászlós tölti be ezt a beosztást.

Kiemelt szerepe van a különböző katonai rendezvények lebonyolításában, ő felel a katonai megfigyelők előírás szerinti öltözködéséért, fegyelmi kérdésekben pedig ő a misszió parancsnokának a tanácsadója. A vezénylő tiszthelyettes szervezi, irányítja és ellenőrzi a parancsnoki iroda alárendeltségébe tartozó tiszthelyettes katonák munkáját. Elkíséri a parancsnokot hivatalos útjaira és segít a segédtsztnak a program lebonyolításában.

A misszió parancsnokságán az alábbi részlegek működnek:⁴

Személyügyi részleg:

A személyügyi részleg feladatai közé tartozik az összes a MINURSO állományába tartozó katonai megfigyelőt érintő személyügyi feladat (utazás, szolgálati út, váratlan halálest, baleset, orvosi vizsgálat vagy kezelés, stb.) végrehajtása, a katonai igazolványok elkészíttetése, különböző jelentések elkészítése, véleményezése, segítségnyújtás vallási és lelkiismereti kérdésekben, fegyelmi bizottságok létrehozása és működtetése. A részlegnél a parancsnokon kívül további két tiszt és két tiszthelyettes teljesít szolgálatot.

A tiszthelyettesek nyilvántartói és irodai alkalmazotti munkát végeznek a DCMPO szakmai irányítása alatt, azonban a szolgálati előjárójuk a misszió vezénylő tiszthelyettese.

Tervezési és Hadműveleti részleg:

A felderítés (G2) és a hadműveleti-tervezési részleg főleg az élőerő hiánya miatt összevonva működik. A részleg munkáját a hadműveleti főtiszt irányítja (COPO). Feladataik közé tartozik a misszió belüli mindennemű katonai tervezés, adatgyűjtés, az információk feldolgozása és kiértékelése, a katonai megfigyelők napi munkájának (járőrszolgálat és egyéb szolgálati feladatok) koordinálása. A részlegen belül öt tiszt teljesít szolgálatot (hadműveleti főtiszt helyettese, légiforgalmi tiszt és további három törzstiszt).

A hadműveleti főtiszt helyettese (Deputy Chief Operations Officer-DCOO):

Ő felel a részlegben dolgozó tisztek munkájának megszervezéséért, tartja a kapcsolatot a szektorok és a táborok hadműveleti és felderítő tisztjeivel, ellenőrzi az adatgyűjtést, feldolgozást, és a jelentések eljuttatását a New Yorki műveleti központ számára.

Légiforgalmi tiszt (Air Liaison Officer-ALO):

Ő felelős a misszió belüli légi szállítások, a légi felderítések, kiképzések és mentések megszervezéséért és azok koordinálásáért. Feladatai közé tartozik a légibiztonsági előírások alkalmaztatása és maradéktalan betartatása a katonai megfigyelőkkel. Elkészíti az utazási listákat (Flight Manifest) és megszervezi a speciális járatokat a helyi katonai és civil légiforgalmi szolgálatokkal együttműködve.

Törzs műveleti tisztek (Staff Operations Officers-SOO):

Feladatuk a táborok napi működésének ellenőrzése, a szolgálatok felkészítése, irányítása és ellenőrzése, a beérkező felderítési adatok feldolgozása (ORBAT), majd értékelése a misszió parancsnoka számára. Részt vesznek a különböző utasítások kidolgozásában, ellenőrzik a katonai megállapodások és a tűzszüneti megállapodás betartását, illetve megsértésük esetén elkezdik az ügyek kivizsgálását. Elkészítik a napi, heti, havi és más időszakos jelentéseket (SITREP, stb.) a misszió és az ENSZ vezetői számára.

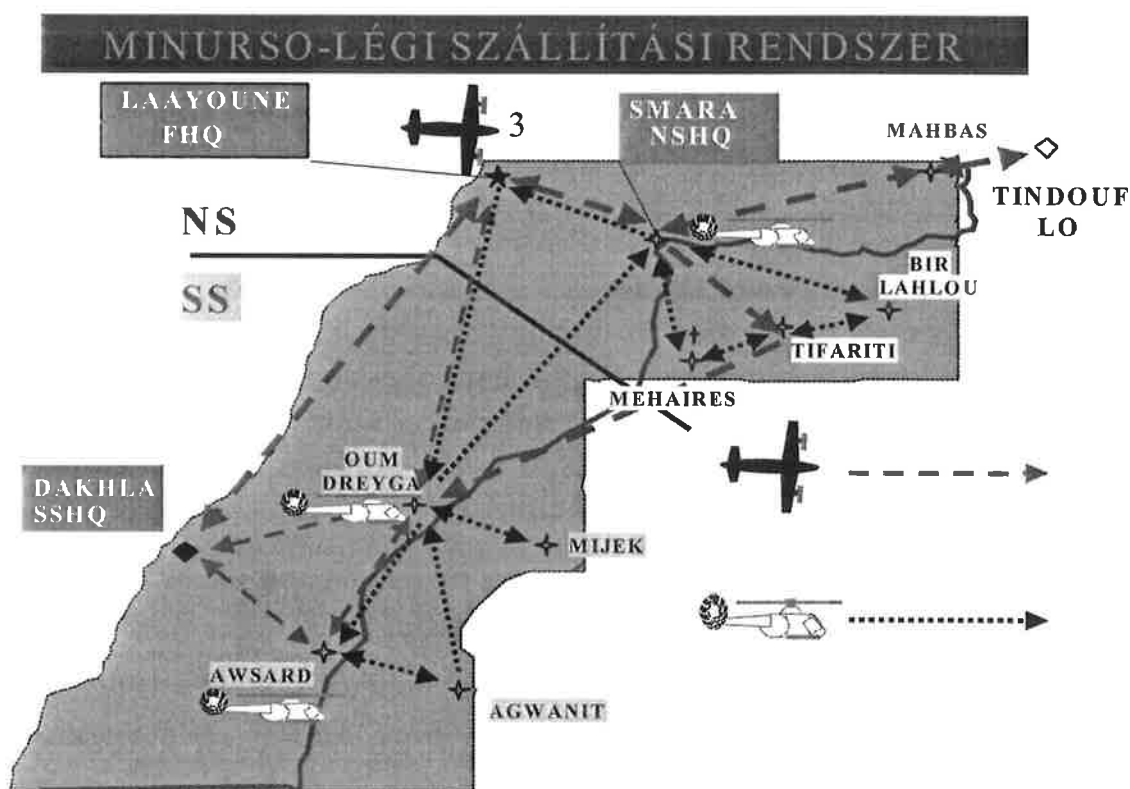
A hadműveleti főtiszt helyettesi, a légiforgalmi tiszti és a törzstiszti beosztások ellátásának feltétele főtishti rendfokozathoz kötöttek.

Logisztikai részleg:⁵

Mint mindenhol máshol is talán ennek a részlegnek van a legnagyobb felelősége és leterheltsége, hiszen üzemanyagra, élelmiszerre, ivóvízre és más logisztikai anyagokra mindig szükség van. Az anyagok szállítását a nagy távolságok miatt többnyire három helikopterrel (MI-8) és három Antonov típusú szállító repülőgéppel végzik el, ami napi kapcsolatot és folyamatos koordinációt követel az együttműködő részlegektől.

A gépeket az ENSZ az ukrán és az orosz légénységeikkel együtt az országaiktól bérlő, általában hat hónapos időszakokra.

Az alábbi ábrán láthatjuk a misszió légi ellátási rendszerét.

Forrás: MINURSO

A logisztikai ellátás felelősége elsősorban a misszió civil, azaz nem katonai részét érinti, ami már csak azért is érthető mivel a katonai megfigyelők a parancsnokságon általában csak 4-6 hónapot töltenek el egy-egy beosztásban.

A táborokban és a szektorparancsnokságon azonban a helyzet speciális volta miatt csak a katonai megfigyelők végeznek logisztikai munkát, míg a polgári logisztikai szolgálat a parancsnokságon (Laayoune) települ.

A polgári szakemberek (együttműködve a katonákkal) biztosítják az alábbi szolgáltatásokat a misszióon belül: járművek javítása és szervizelése, szállítás, hírközlés, pénzügyi és egyéb adminisztrációs feladatok.

A logisztikai részleget a logisztikai főtitst irányítja, és a részlegen belül az alábbi beosztások találhatók:

Logisztikai főtitst helyettese (Deputy Chief Logistics Officer):

A karbantartási és a működtetési ügyekért felel. Őhöz kerülnek be a táborok működtetésével kapcsolatos anyagok, ő felel a tűzvédelmi feladatok végrehajtásáért, az aggregátorok és más a táborokban található műszaki eszközök javításáért, esetleges pótlásáért. A javítóműhelyeknek a katonai szervezet részéről ő jogosult bármilyen feladatot adni, illetve ő szervezi meg a technikusok időleges kitelepülését a táborokba.

Szállítási és tervező titst (Transport and Plans Officer):

Ő felel a katonai megfigyelők által használt összes gépjármű karbantartásáért és javításáért, a hajtó és kenőanyagok, illetve a repülőgép üzemanyag ellátásért. Szintén az ő feladatai közé tartozik a logisztikai részleg jelentéseinek véglegesítése, majd eljuttatása a címzett szervezetek számára.

Ellátó titst (Supply Officer):

Hozzá érkeznek be a táborokból a különböző anyagi igénylések, (kivéve az élelmiszer és üzemanyag) amelyeket a mindenkor szűkségletek és a rendelkezésre álló raktári készletek függvényében biztosít. Napi kapcsolatot tart az ellenőrzési és számveteli részleggel (Procurement), a polgári logisztikusokkal, a raktárak vezetőivel és a minőségi ellenőrökkel (Receiving and Inspection-R&I)

Élelmezési titst (Food Officer):

Hozzá tartozik az összes a katonai megfigyelők élelmezésével kapcsolatos feladat. Figyelemmel kíséri a táborokban folyó élelmezési munkát, a heti és havi raktárkészlet jelentések eredményeit, ellenőrzi és jóváhagyja az élelmiszerigényléseket. A higiénés titsttel közösen folyamatosan ellenőrzi az élelmiszerek minőségét, együttműködik a polgári logisztikusokkal és a beszállító cégekkel. Külön az ő feladatai közé tartozik a szállítók által benyújtott számlák ellenőrzése, és csak az ő engedélyével eszközölhető bármilyen kifizetés a missziót élelmiszerrel ellátó cégek számára.

A logisztikai részlegen lévő beosztásokat főtitsti rendfokozatú titstok tölthetik be, azonban szakmai alkalmasság esetén a misszió katonai parancsnokának engedélyével százados is elláthatja ezeket, mint szakbeosztást.

Együttműködési és jóléti részleg (Welfare and Coordination):

Ez a legkisebb részleg a misszióban, és ők felelnek a katonai megfigyelők kávéházával (cigaretta, alkohol, édesség, stb.) való ellátásáért, a szabadidős programok megszervezéséért és lebonyolításáért a misszió teljes területén. A részleg parancsnokán kívül két másik tiszt teljesít szolgálatot a parancsnokságon:

Jóléti tiszt (Welfare Officer):

Ő működteti a misszió belüli boltláncot, az áru beszerzése, a termékek beárazása és a táborokba való eljuttatása ő feladata és felelősége. Szintén ő kezeli a katonai megfigyelők jóléti alapjában található pénzügyi összeget, és szükség szerint kulturális (DVD lemez, videó kazetta, társasjátékok, stb.) és sporteszközöket vásárol belőle. Ő az, aki megszervezi a különböző sport és kulturális programokat, együttműködve a többi részleggel.

Szervező tiszt (Coordination Officer):

Az ő feladatai közé tartozik a táborokból Laayouneba érkező megfigyelők elszállásolása, az újonnan érkezők fogadása, a különböző katonai és protokolláris rendezvények megszervezése és levezénylése (Nemzeti napok, kitüntetések átadása, stb.). Kapcsolatot tart a marokkói és a spanyol szállodákkal, utazási irodákkal és más turisztikai szervezetekkel, és rajtuk keresztül biztosítja a szabadságra hazautazó tisztok számára kedvezményes repülőjegyet.

Kommunikációs részleg:

Mivel a misszió három ország területén teljesít szolgálatot, a terület hiányos infrastruktúrája miatt a távközlési szakemberek saját, a missziót befogadó államoktól független hírközlési rendszert fejlesztettek ki. A kommunikációs részlegben szolgálatot teljesítők, a polgári szakemberekkel (ENSZ alkalmazottak) együttműködve a rádió (hosszú és rövidhullámú, VHF és HF) és a telefonos rendszert működtetik, karbantartják, javítatják a számítástechnikai és a híradástechnikai eszközöket (faxgépek, számítógépek, fénymásolók, stb.). A részlegben két tiszt teljesít szolgálatot, akik főtishti rendfokozattal rendelkeznek:

Kommunikációs főtiszt (Force Communication Officer-FCO):

Szorosan együttműködik a polgári kommunikációs részleg vezetőjével, akivel közösen tervezik meg az eszközbeszerzéseket, koordinálják a katonai és polgári részlegek valamint a javító részleg munkáját. Hozzá érkeznek be a táborokból és a szektorokból a napi jelentések (communication daily situation reports) amelyeket feldolgozás és kiértékelés után továbbít a törzsfőnök számára.

Kommunikációs tiszt (Assistant Force Communication Officer-AFCO): Fő feladata a kommunikációs főtiszt munkájának segítése, a szakmai tervező munka pontos határidőre való elvégzése. Felügyeli a parancsnokság, a szektorok és a táborok közötti kommunikációs rendszerek működtetését és az esetlegesen felmerülő hibák elhárítását a polgári részleggel együttműködve (számítógépes rendszervédelem, napi javítások stb.). Napi kapcsolatot tart a szektorok és a táborok kommunikációs tisztjeivel, akiknek szakmai továbbképzéséért és irányításáért is felel.

A következőkben a misszió más a katonai részével együttműködő szervezeteiről találhatóak információk. Az adminisztratív részleg munkáját nem ismerhetem, mivel a katonai megfigyelők számára ez a terület nem annyira fontos, azonban a rendőri részlegről, az azonosítási iroda és a menekültügyi iroda munkájáról részletesebben írtam, mivel tevékenységük éveken keresztül befolyásolta a misszióban történeteket. Jelenleg ezek a szervezetek ideiglenesen felfüggesztették tevékenységüket a misszióban, azonban egy későbbi döntés következményeként bármikor újra kezdhetik a munkájukat.

Rendőrök (CIVPOL):

Amikor a Világszervezet meghozta a 690. számú határozatot a MINURSO felállításáról (1991. április 29.) tisztán látszott, hogy bizonyos feladatokat a katonai megfigyelők, megfelelő képzettség hiányában képtelenek ellátni, így az ENSZ főtitkára javaslatot tett rendőri erők kiküldésére a misszióba.

A főtitkár a jelentésében (S22464-46. paragrafus-1991. április 19.) javaslatot tett 100 rendőrtiszt azonnali alkalmazására, elősegítendő a népszámlálást előkészítők munkáját. Később még 200 fővel emelték volna a létszámot, hogy biztosíthassák a menekültek visszatérését a Marokkó által elfoglalt területekre.⁶

A rendőri erők már a kezdetektől fogva szorosan együttműködtek az azonosítási részleg **(Identification Commision and Registration Centres)** alkalmazottaival, akikkel a közös munkát 1993 júliusában Jürgen Friedrich Reinman rendőr ezredes vezetésével kezdték meg.

Az első rendőri egység 19 főből állt (4 német, 5 belga, 5 malajziai és 5 togoi) akik egyben a misszió biztonsági szolgálatát is ellátták. Fő feladatuk azonban az azonosítási iroda munkatársainak kísérése és védelme volt a népszavazásra való felkészülés alatt. Amint a szavazásra jogosultak összeírása elkezdődött a rendőrök létszáma is arányosan növekedett a feladataikkal együtt, ezért az ENSZ főtitkár 1994. évi jelentésében (S/1994/819-1994. július 12.) már 26 rendőrtiszt alkalmazását engedélyezte, majd az év végére már 55 főt állítottak szolgálatba. (S61994/1257-1994. november 05.)

Bár a Biztonsági Tanács 1995-ben kelt határozata (973/1995) engedélyezte a rendőri egység létszámának 160 főre való felemelését, ez sohasem történt meg, sőt újabb létszámcsökkenés majd ismét bővítés következett. A rendőri egység legmagasabb létszáma 88 fő volt 1999. augusztusában.

Ebben az időben Marokkó, Mauritánia és Algéria területén 19 azonosító (IDC) központot hoztak létre, ahol a civil alkalmazottakkal együtt a rendőrök is szolgálatot teljesítettek.

A rendőrök feladatai közé tartozott a rendfenntartás és a törvények betartatása az azonosító központokban és biztosítani a civil alkalmazottak számára a folyamatos és biztonságos munkavégzés lehetőségét.

Az ENSZ az alábbi helyeken hozott létre azonosítási irodákat: Laayoune, Dakhla, Boujdour, Smara, Tan-Tan, Goulimine, Assa, Rabat, Casablanca, Marrakesh, Sidi Kacem, Zagora, Taroudant, Tata, Zourat, Nouadhibou, Elkelaa, Meknes és Tinduf.

Az azonosítási időszakban a rendőrök fő feladatai az alábbiak voltak:

- a. Biztosítani mindenki számára, aki részt akar venni a terület jövőjét eldöntő népszavazáson, hogy a hiteles dokumentumai bemutatása után regisztrálják és lehetőséget kapjon a szavazásra.
- b. A szavazásra jogosultak lefényképezése, ujjlenyomatok levétele a későbbi szavazók azonosítását megkönnyebbítendő.
- c. Kísérni a törzsek vezetőit és mindazokat a személyeket, akik az ENSZ munkáját elősegítették a népszámlálás előkészítésében.
- d. Személy és objektumvédelmi feladatok.
- e. Az azonosítási folyamat alatt feldolgozásra került dokumentumok összegyűjtése, majd Tindufba és Laayounba való szállítása, majd végül az összes iratanyag Genovába, az ott található ENSZ központba való eljuttatása (346.000 dokumentumot szállítottak 2003. december végéig Genovába).
- f. Az ENSZ alkalmazottak és a katonai megfigyelők számára fizetést szállító fizető tisztek kísérése és a kifizető helyek védelme.
- g. Közös járőr utak szervezése a katonai megfigyelőkkel együtt Laayoune és Tinduf körzetében.
- h. Részt venni a katonai megfigyelő kiképzésében (sivatagi vezetés és navigációs -GPS tréning).
- i. Tervet készíteni az autonómiát kapott Nyugat Szahara rendőri erőinek felállítására, kiképzésükre és a demokratikus normáknak eleget tevő ellenőrzésére.
- j. Segíteni a biztonsági szolgálat munkáját és más egyéb biztonságtechnikai és rendőri ismereteket kívánó feladatok elvégzése.
- k. Tanácsadás rendőri és biztonságpolitikai kérdésekben a misszió katonai és polgári vezetésének.
- l. Részt venni a menekült visszatelepítési programban.
- m. A MINURSO-t érintő fegyelmi és egyéb bűnügyekben történő nyomozás a helyi hatóságokkal együttműködve.
- n. együttműködés a menekültügyi irodával (UNHCR) a menekülteket érintő kérdésekben.

A népszámlálást előkészítő időszakban 81 rendőrtiszt teljesített szolgálatot Nyugat Szahara és a környező országok területén (magyarok is), 2003. júniusára azonban már csak 26 rendőrtiszt volt a misszióban. A rendőri egységet az azonosítási folyamat lezárása és az azonosító iroda munkájának határozatlan idejű szüneteltetése miatt december végével teljesen megszüntették.

A több évi szolgálat alatt a rendőri egység fegyelme kiváló volt, ennek ellenére két rendőrtisztet kellett a szolgálati idejük lejárta előtt országukba visszaküldeni, közúti baleset okozása és az angol nyelv hiányos ismerete miatt.

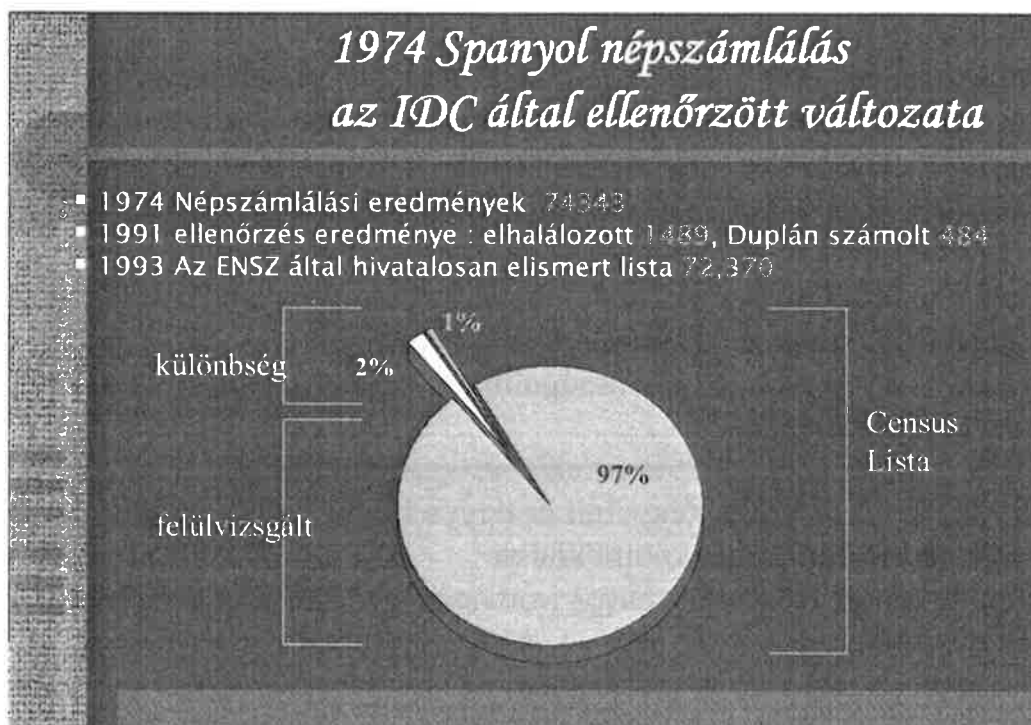
Azonosítási (népszavazást előkészítő) Iroda (IDC):

Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 690. (1991. április) határozata alapján hozták létre az azonosítási, avagy a szavazást előkészítő irodát mint a MINURSO egyik szervezetét.

Az iroda munkatársai rögtön az iroda létrehozása után megkezdték az előkészítő munkát, amelynek keretében megkérték a spanyol kormánytól az 1974. évi népszámlálási adatokat tartalmazó iratanyagokat (Spanish Census) és elkezdtek annak feldolgozását. Az akkori népszámlálásnak a pontos eredménye 74.343 fő volt, bár előfordult hogy néhány szaharávi lakost többször is nyilvántartásba vettek más-más törzs tagjaként. Ez azért volt lehetséges, mert a népszámlálást végzőket sokszor megzavarta az a tény, hogy egy-egy személy a rokoni kapcsolatokon keresztül több törzsnek vagy altörzsnek is tagja lehetett.

Így miután az iroda alkalmazottai feldolgozták a spanyol népszámlálási adatokat, kaptak egy olyan adatbázist, amelyre alapozhatták a későbbi tevékenységüket.

A következő ábrán ennek a munkafolyamatnak az eredményeit láthatjuk:

Forrás: IDC központ, Layoune

Az iroda munkatársai 1993. június 20-án kezdték meg a korábbi népszámlálási adatokat figyelembe véve a terület jövőjéről majdan szavazni jogosultak nyilvántartásba vételét. Az első két azonosító központot Laayoune (Nyugat Szahara) és Tindouf (Algéria) városokban hozták létre. Azonban a személyi és anyagi háttér megteremtése miatt a regisztrációs munkát hivatalosan csak 1993. november 3-án kezdték meg. Az Iroda vezetője mind a marokkói, mind az algériai kormány számára eljuttatta a regisztrációs dokumentumokat a kitöltési útmutatókkal egyetemben.

Politikai okokból Mauritániában a munkát az Iroda munkatársai csak 1994. februárjának végén tudták megkezdeni, annak ellenére, hogy 1993. november 22-én az ENSZ hivatalosan is közzétette a munkatársai által átvizsgált és kijavított spanyol népszavazási adatokat, ahol már csak 72.370 fő szerepelt a nyilvántartásokban. Ez a dokumentum azért volt olyan fontos, mivel ez képezte az alapját a majdani népszavazásnak, ugyanis az eredeti tervek szerint csak az szavazhatott a terület későbbi jövőjéről akik 1974-ben az akkori Spanyol Szaharában éltek vagy azoknak a leszármazottai.

Az ENSZ azonban a szembenálló felek nyomására megváltoztatta az eredeti elképzelését a szavazásra jogosultakkal szemben támasztott követelményeivel kapcsolatban, és öt feltétel alapján lehetett felkerülni az Iroda munkatársai által elkészítendő listára:

- A spanyol hatóságok által 1972-ben elkészített listán való szereplés.
- Az 1974-es népszámlálás alatt a Spanyol-Szahara területén élt valaki, de valamilyen ok miatt nem vették nyilvántartásba. (A nomád életmódot folytatóknál a vándorlási időszakok miatt ennek meg volt az esélye.)
- A közvetlen családtagok ugyan szerepeltek a névjegyzéken, de a jelentkező mégsem került fel a listára.
- Ha a jelentkező apja a Spanyol-Szaharában született és élt.
- Ha a jelentkező 1974. december 01.-től hat éven keresztül folyamatosan, vagy kisebb- nagyobb megszakításokkal legalább tizenkét évig a területen élt.

A hivatalos listát November 29-én mind Laayone és mind Tinduf városában (a menekült táborokat is beleértve) nyilvánosságra hozták.^{8.}

1994. május 16-án mind a két fél (marokkóiak és az algériaiak) képviselői átadták a számukra előzetesen eljuttatott regisztrációs dokumentumokat és javaslataikat az ENSZ alkalmazottainak. Az Iroda munkatársai azonnal elkezdtek a beérkezett anyagok számítógépes feldolgozását és az azonosítási folyamatot. Ez azt jelentette, hogy akiknek az adatait számítógépes nyilvántartásba vették, azoknak meg kellett jelenniük az azonosítási központban, ahol meggyőződtek a személyazonosságukról, ujjlenyomatot vettek tőlük és fényképet készítettek róluk. Minderre azért volt szükség, hogy megelőzzék a szavazás meghamisítására, illetve egy személy többszöri regisztrálására tett kísérleteket. Mind a két szembenálló fél, a marokkóiak és a Polisario képviselői is megpróbálták manipulálni az Iroda munkatársait.

1994. Augusztus 28-án Tindufban és a menekülttáborokban megkezdtek az adatok pontosítását, és a szavazásra jelentkezők ellenőrzését. Azonban az adatrögzítők létszámának hiánya miatt a munka nagyon vontatottan haladt előre. Az iroda létszámát csak 1998-ra töltötték fel teljesen, és ettől fogva a munka is gyorsabban haladt.

Ekkorra az Iroda tizenkilenc azonosítási központot hozott létre Marokkó, Mauritánia és Algéria területén, ebből négyet Nyugat-Szaharában, négyet a menekült táborokban, kettőt Mauritánia és kilencet pedig Marokkó területén.

Az azonosítási fázis első szakaszát 1994. augusztus 28-án kezdték meg és 1995. december 23-án fejezték be, az összegyűjtött adatokat azonban csak 1998. szeptember 3-ára tudták teljesen feldolgozni.

Akkor a 179.497 szavazásra jelentkezőből csak 84.262 fő felelt meg az ENSZ által támasztott feltételeknek, így mindannyian jogot szereztek a később tartandó választásokon való részvételre.⁹

Az első fázisban részt vettek („**non contested tribes**”) és teljes körű szavazati joggal bíró szaharáviak listáját (1st Provisional List of Voters) 1999. július 15-én hozták nyilvánosságra, majd hozzáférhetővé tették az algériai, a marokkói és a mauritániai kormányok számára is.

A második fázisban („**contested tribal groupings**”) 51.220 jelentkezőt regisztráltak, mint szavazásra jelentkezőt az azonosítási központokban, azonban csak 2.163 fő felelt meg az előírt követelményeknek és került fel a második listára (2nd Provisional List of Voters). A második listát 1999. július 15-én hozták nyilvánosságra, majd az első listához hasonlóan ezt is megküldték a három állam kormányainak és a Polisário vezetőinek is.

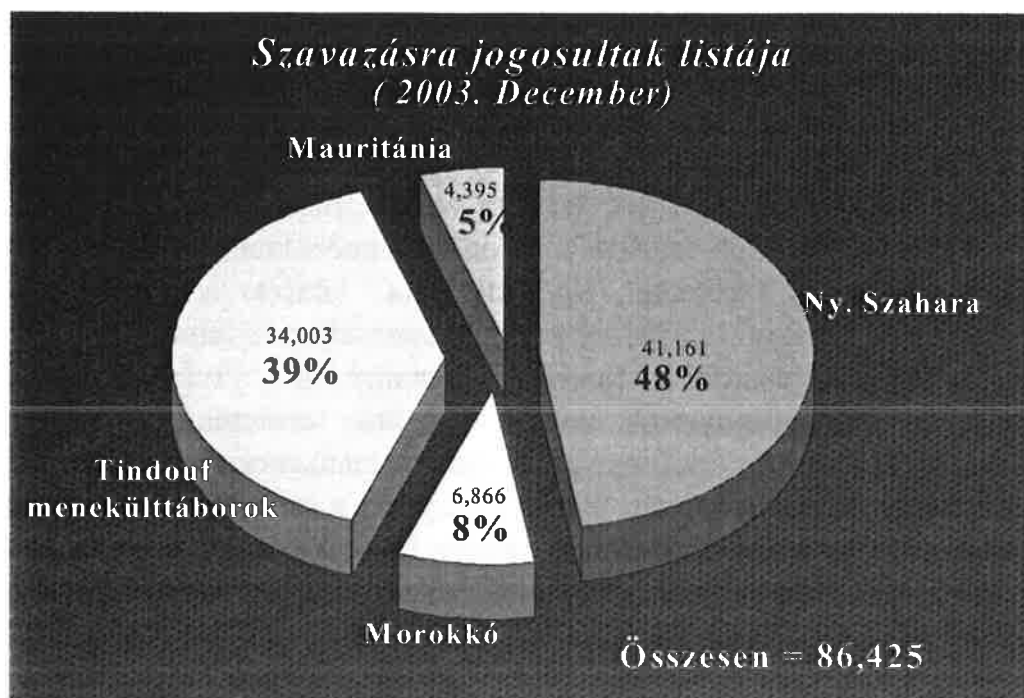
Az iroda munkáját jól szemléltetik az alábbiak:

- a. 244.643 szavazásra jelentkező (regisztrációs) lapot dolgoztak fel
- b. 243.625 fő számára küldték meg a meghívót a részvételre az azonosító központokban szervezett regisztrációra (179.437 az első fázisban, míg 64.188 a második fázisban).
- c. 198.469 fő vett részt teljes körűen az azonosító folyamatban. (Azaz a jelentkezés után elmentek az azonosítási központokba, fényképet készítettek róluk, ujjlenyomattal és aláírással hitelesítették az adataikat.)
- d. Az irodákban megjelentek közül 86.425 felelt meg az ENSZ által támasztott követelményeknek, az ő tájékoztatásukat is az Iroda munkatársai szervezték meg.

2000. februárjában azonban a marokkói kormány és a Polisario között annyira elmérgesedett a helyzet, hogy az azonosítási központok munkája ellehetetlenült és azok beszüntették a munkavégzést. Azután a Világszervezet alkalmazottai az adatgyűjtési fázisok eredményeit dolgozták fel, illetve pontosították a számítógépeken tárolt adatlapokat. Mivel a szembenálló felek nem jutottak egyezségre, az ENSZ vezetősége 2002. január 15-én lecsökkentette az Irodában dolgozók számát 40 főre. Az alkalmazottak más egyéb munka hiányában továbbra is az anyagok archiválását végezték, míg más munkatársak kutatták és elemezték a több év alatt összegyűlt információkat, majd tanulmányokat készítettek a Világszervezet vezetői számára. A végleges döntést az Iroda sorsáról 2003. júliusában hozták meg, amikor közölték a MINURSO vezetésével, hogy október végéig be kell fejezni az összes még folyamatban lévő munkát, és a dokumentumokat a genovai ENSZ központba kell átszállítani.

A feldolgozott iratok átszállítását szeptember 8-án kezdték meg, és azt október 6-án be is fejezték, a munkatársak pedig a hónap végén elhagyták a misszió területét.

A következő ábrán a szavazásra jogosult és a világszervezet munkatársai által készített, hitelesített listákra felkerült szaharáviak országokénti megoszlását láthatjuk:

Forrás: IDC központ, Layoune

Menekültügyi Iroda (UNHCR-United Nations High Commissioner for Refugees):

A szervezet 1975-76-ban kezdte meg a munkáját a Nyugat-Szahara területéről elmenekült és az Algériában létrehozott menekült táborokban élő szaharáviak között.

Bár az Iroda nem tartozik a MINURSO szervezetébe, és attól függetlenül hajtja végre a New Yorkból kapott utasításokat, a misszió kezdete óta szoros és jó együttműködés alakult ki a két szervezet között.

A szervezet szintén jó kapcsolatot alakított ki és ápol a szembenálló felekkel, és sokszor, mint közvetítő szervezet részt vett a felmerült problémák megoldásában.

Az Iroda munkatársai a kormányoktól független segélyszervezetek által felajánlott élelmiszereket eljuttatják a táborokba, ahol a helyi hatóságoknak adják át azokat és felügyelik a kiosztást. Ennek ellenére a segélyként adott élelmiszer sokszor nem a rászorulókhhoz, hanem a feketepiacra kerül.

Magam is többször láttam, hogy kisebb-nagyobb falvakban a kereskedőknél a Világszervezet emblémájával jelölt, segélyszállítmányokból származó árucikkek (cukor, liszt, stb.) voltak kaphatóak.

Talán pont ezért alakult ki az a helyzet, hogy 2003 folyamán a WFP (World Food Programme) szervezet vezetője figyelmeztette az ENSZ képviselőit a táborokban kialakult súlyos élelmiszerhiányra. Az alapvető élelmiszerekből (cukor, liszt, rizs, dara és halkonzervek) már tavasz elején komoly hiány mutatkozott és december hónap végére már a zöldség és gyümölcsfélékből sem jutott elegendő a menekültek számára. Persze ettől függetlenül más tanulmányok is készültek a táborok ételmezésével, ellátásával kapcsolatosan.¹⁰ Az ENSZ szerint ez a helyzet komoly járványveszélyt rejt magában ezért a Biztonsági Tanács 2003. október 16-án kelt S/2003/1016. számú határozatában felszólította a nemzetközi szervezeteket, hogy hatékonyabban kapcsolódjanak be és segítsék minden a rendelkezésükre álló eszközzel a menekülttáborok lakóinak ételmezését.

A szervezet többször segített a menekülttáborokban élők és a marokkóiak által megszállt területen élő rokonaik között a kapcsolattartásban, alkalmanként rokoni találkozók megszervezésében és lebonyolításában.

Tárgyalásokat kezdtek a marokkói kormány és a Polisario képviselőivel, hogy a menekülttáborok és az elfoglalt területek között rendszeres postaszolgálatot és telefon kapcsolatot létesítsenek (**confidence-building measures**). Ez persze nem egyszerű, ugyanis a marokkóiak jogot követeltek arra, hogy a menekülttáborokból érkezett leveleket a marokkói postaszolgálat juttassa el a címzetthez, ami persze nem garantálná a levelek érintetlenségét.

Az UNHCR természetesen nem fogadta el ezt a javaslatot, így továbbra is az ENSZ szavatolná a levelek biztos célba juttatását a címzetthez. 2003 márciusára az érintettek végül tető alá hoztak egy megállapodást, amelynek keretében kezességet vállaltak arra, hogy biztosítani fogják a postaszolgálat zavartalan működését, és nem hallgatják le a telefonbeszélgetéseket a táborlakók és szaharai rokonaik között. Az UNHCR 2003. április 15-én hivatalosan is bejelentette, hogy a menekülttáborok és a megszállt területek között bár korlátozottan de üzemel postajárat és hozzáférhetőekké váltak a személyes telefonhívások. Azonban a telefonvonalat alig egy napos működtetés után a marokkóiak lekapcsolták és csak 2004. januárjában kezdett el újra működni.(január 11.)¹¹

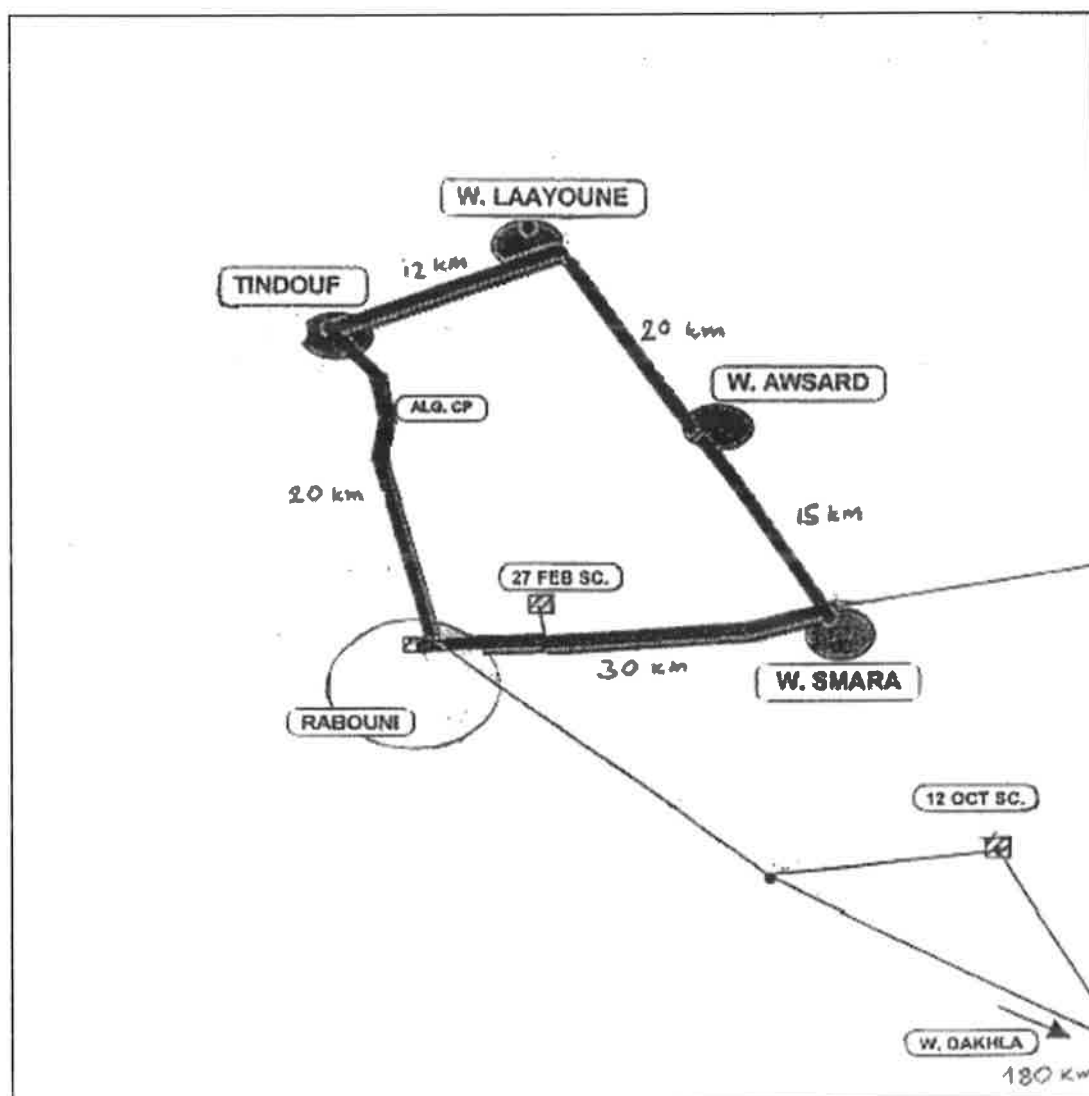
A program harmadik fontos eleme a menekülttáborokban élők és a Nyugat-Szahara területén maradt rokonaik rendszeres kapcsolattartásának, találkozási lehetőségének biztosítása. Ez talán még kényesebb kérdés, mint a postaszolgálat vagy a telefonvonalak kiépítése és üzemeltetése. A Polisario első javaslata az volt, hogy csak azok számára tegyék lehetővé a családi találkozókon való részvételt, akik neve szerepel a Spanyol Censusban, illetve az ENSZ által támasztott követelményeknek megfelelően jogosultak lesznek szavazni a terület majdani sorsával kapcsolatban. A marokkóiak mindenki számára, akinek rokona él Nyugat-Szahara területén biztosítanák a lehetőséget a családtagokkal történő találkozásra. A tárgyalások még mindig folynak, és úgy tűnik a felek hajlandóak ésszerű kompromisszumokat kötni.

Élet a menekült táborokban.

Az első menekültek 1975 végén és 1976 elején érkeztek az algériai és a marokkói határhoz mintegy 30 kilométernyire lévő település, Tindouf környékére. Az azóta eltelt időszakban négy nagy menekülttábor hoztak létre, ahol megközelítőleg 140 000 ember él.

A táborokat a marokkói hadsereg által elfoglalt területeken lévő városokról nevezték el, ezzel is jelezve azt, hogy a menekültek nem mondanak le a majdani visszatérés lehetőségéről.¹ A táborok a következő neveket kapták, El-Aaiun (a szaharai területek központja), Smara (a második legnagyobb város, és egyfajta vallási és szellemi központ), Dakhla (azaz a régi Villa Crisneros, ami közigazgatási központként működött a spanyol időszakban) és Awsard (az ország belsejében elhelyezkedő kisváros).

A következő ábrán a táborok elhelyezkedése látható:

Forrás: MINURSO-Tindouf

A természeti környezet ezen a tájon rendkívül barátságtalan, a nyári időszakban a napi átlag hőmérséklet gyakran meghaladja az 50 fokot árnyékban, míg a téli időszak rendkívül szeles és hideg.

A táborok a környéken található kutak szomszédságába települtek, ennek ellenére nincs kiépített vízhálózat, és a vízellátást lajtos kocsikkal oldják meg. Emellett víztárolókat építettek a víz biztonságos tárolására, és megőrzésére.

A táborokat arabul wilaya-nak nevezik, ami tartományt, azaz régiót jelent, ezeket kerületekre (daira) osztják fel (egy táborban átlagosan 6-7 kerület található), majd a kerületek is tovább osztódnak szomszédságokra (hay).

A táborok kialakításában akkor még az játszott fontos szerepet, hogy egymástól távolabb nagy kiterjedésű területet elfoglalva kerüljenek létrehozásra. Ha egymáshoz közel lennének, akkor egy a marokkóiak által sikeresen végrehajtott légicsapásnak nagyobb lehetősége lett volna a főbb vezetési pontok és más célpontok megsemmisítésében.

A táborokban minden egységnek választott, vagy a Polisario által kijelölt vezetője van, akik a mindennapi élet megszervezéséért felelnek. A vezetői posztok jelentős részét nők töltik be, ugyanis a férfiak többsége az un. „felszabadított területen” teljesít szolgálatot, mint katona. Így a nők több esetben is kulcspozícióba, döntési helyzetbe kerülnek, ami egy a hagyományos arab „családmódellettől” eltérő rendszer létrejöttét segítette elő.

Minden táborban létrehoztak olyan kerteket, ahol a zöldség és gyümölcstermesztést próbálják több-kevesebb sikerrel meghonosítani, illetve népszerűsíteni. Egy a táboroktól függetlenül működő „nemzeti kert” is létrehoztak. Annak ellenére, hogy a talaj sós és homokos, néhány zöldség termesztésével szép sikereket értek el. A táborlakók mégsem önellátóak zöldség és gyümölcsfélékből és nagymértékben függenek az ENSZ és más szervezetek adományaitól. Mindenesetre a kert program részben elérte a szaharávi vezetés célját, hogy a tradicionálisan vándorló nomád életformát élő lakossággal megismertesse a végleges letelepedést is elősegíthető kertművelést. A nemzeti kert mellett egy csirkefarmot is kialakítottak, aminek azonban nincs komoly szerepe a táborlakók élelmezésében.²

A táborokban minden családnak saját sátra van, de az idő múlásával egyre többen építettek lakóépületeket homoktéglákból, amiben már konyha, raktár és sokszor fürdőszoba is található. A házak körül kiskerteket létesítettek és már sokan a végleges letelepedés gondolatával kacérkodnak. Ez azonban akadályokba ütközik mivel nem csak a táborokban, de a környező területeken sincs munkalehetőség, így az itt élők helyzete kilátástalan és továbbra is a szegénységre vannak kárhóztatva. A másik problémát az jelenti, hogy bár az algériaiak fegyverként használják a menekültekérdést Marokkóval szemben, azonban a menekültek algériai letelepedését nem támogatják, és azokat nem engedik a táborokat elhagyni. A menekültek többsége ezért kilátástalannak érzi a helyzetét, és a szegénység elől egyre többen szeretnének külföldre távozni és ott munkát vállalva, tartósan letelepedni.

A Polisario természetesen minden lehetséges módszert felhasználva megpróbálja fenntartani a hazatérés hitét az emberekben, ami sokszor már azért is nehéz, mert a táborokban élő fiatalok jelentős része sohasem járt a marokkóiak által elfoglalt területeken, így többségük külföldi országokban próbál boldogulni.

A táborok a lehetőségekhez és az arab országokban megszokott egészségügyi állapotokhoz képest viszonylag fejlett és jól működő egészségügyi szervezetekkel rendelkeznek. Az 1980-as évek előtt a gyermekhalálozási arány és a krónikus betegségek rendkívül magas arányt értek el és több esetben járványok törtek ki a zsúfolt táborokban, amelyek több halálos áldozatot is követeltek. A járványokat mára felszámolták és a preventív megelőzésre tették a hangsúlyt. Bár mostanra a gyerekhalálozási rátát sikerült leszorítani, még így is minden 1000 újszülöttből 134 csecsemőkrában meghal. A várható élettartalom még mindig nem haladja meg az 50 életévet. Minden kerületben működik egy-egy kisebb kórház, amit szinte teljes egészében helybéli orvosok és nővérek vezetnek, ahol a sürgősségi egészségügyi ellátást végzik. A táborokban egy ún. Központi kórházat is építettek, amelyek a komolyabb esetek ellátását végzik. A legkomolyabb felszereltséggel és szakember gárdával bíró kórház a Dakhla nevű táborban létrehozott és működtetett Nemzeti Kórház, ahol többnyire külföldi orvosok (főleg spanyolok és kubaiak) dolgoznak. Ezek az intézmények a mi szemünkkel nézve igen szegényesek, felszereltségük pedig hiányos.

A táborok és a szaharái kormány (SADR) központja, a közelben lévő Rabouni városban található. Ide települt a Parlament, a kormány, a MINURSO irodája, a **Szaharái Vörös Félhold**, a nemzeti Nőszövetség, illetve több más, a segélyek elosztását, és a társadalom életét koordináló szervezet.

Rabounihoz közel hozták létre az első olyan iskolát, (a Február 27-e nevű iskolát) ahol a nők képzésével kiemelten foglalkoznak. Az iskola nevével az 1976. február 27-én történt nemzeti állam kikiáltásának állítottak emléket.

Az iskolarendszer kiépítése még nem fejeződött be, de minden táborban található óvodák, általános iskolák és két bentlakásos (gimnázium-szakközép iskola szintű) felsőbb iskola. A két iskolát június 9-e és október 12-e emlékére nevezték el, hogy így is megemlékezzenek a Mártírok Napjáról és a Nemzeti Egység Napjáról. Az iskolák komoly segítséget jelentenek az írástudatlanság felszámolásában, ami még az 1970-es években elérte a 95%-ot, mostanra azonban a táborlakók majd 90%-a sajátította el az írás és olvasás tudományát.

A képzések terén kiemelkedő szerepe van a nőknek, mivel ők alkotják a táborok felnőtt korú lakosságának a legnagyobb részét. A nők képzését a **Szaharái Nők Nemzeti Szövetsége (NUSW)**, irányítja és felügyeli. A szervezet 1979-ben alakult és több mint 10 000 tagja van a menekülttáborokban és a külföldön élő szaharái asszonyok között. A nők számára külön iskolákat hoztak létre, ahol a háztartási ismeretektől, a szőnyegkészítésig mindenféle hasznos szakmát sajátíthatnak el.³

Minden évben 300 asszony végzi el a számukra szervezett egészségügyi, háztartási és egyéb tanfolyamokat. A szervezet kiemelt fontosságot tulajdonít azon asszonyok lelki gondozásában való részesítésében, akik marokkói börtönökben voltak, illetve a harci cselekmények alatt szexuális zaklatás és erőszak áldozataivá váltak. A nőszövetséget egy 57 fős tanács irányítja, amit a kongresszus választ meg ötévente. A tanács vezetője egyben tagja a Polisario vezetőségének is. A szövetség jó kapcsolatokat alakított ki más nemzetközi, a nők jogait védő szervezetekkel is. Sok esetben ezeknek a szervezeteknek a meghívására előadásokat tartanak külföldön a nyugat-szaharai helyzetről és a menekült táborok életéről.

Mint látható, a nők képzése mellett az egészségügyi programok is kiemelt jelentőséggel bírnak, ezért minden évben több tehetséges diák tanulhat orvosnak és diplomás ápolónak külföldi egyetemeken (Kuba, Spanyol ország, Algéria, Tunézia, Líbia stb.). Természetesen más irányú egyetemi képzésre is lehetőségük nyílik, igaz korlátozott számban. A képzések azért is kaptak kiemelt fontosságot a táborokban, mert a hazatérésre készülve a SADR arra törekszik, hogy kineveljék azt a közép irányítói, műszaki és egyéb értelmiségi réteget, amely képes lesz a majdani önálló állam életének megszervezésére és működtetésére.

A SADR kulturális minisztériuma, részben annak bizonyítására, hogy a szaharái nép nem azonos a marokkói néppel, részben pedig a nemzeti kultúra megóvásának érdekében elkezdte összegyűjteni a népi meséket, énekeket és egyéb művészi tárgyakat (pipák, fafaragások, szőnyegek, stb.). A táborokban több tehetséges rajz és festőművész is él, akiknek tárlatokat is szerveznek, többnyire külföldi segítséggel.

A Polisario viszonylag korán felismerte a sajtóban rejlő lehetőségeket, amelyet nem csak azzal igyekezett hasznosítani, hogy újságírókat vitt az általuk elfoglalt területekre, hanem saját sajtószolgálatot is létrehozott **Sahara Press Service** néven. Ezzel párhuzamosan működik még az **El Karama** is, amely a szaharái szabadságjogokkal foglalkozik a Marokkó által elfoglalt területeken.

Az Internetben lévő lehetőségeket is igyekeznek kihasználni, több honlapot üzemeltetnek, mint az **Arso**, amely a SADR hivatalos honlapja, vagy a **Tirisnet**, amely a menekülttáborok életével foglalkozik, de emellett több szimpatizáns külföldi szervezet honlapjain is található információk a nyugat-szaharai kérdéstről (**Norwegian Support Committee for Western Sahara**, **Western Sahara Campaign UK**, **Western Sahara by Khatry Beirouk**, stb.).

Az internetes honlapokon lévő információk jelentős része nem valós, főleg a menekült táborokban lévők számát illetően. Még a legoptimistább becslések szerint is maximum 140 000 ember él a táborokban. Az ENSZ koordinálásával a Nemzetközi Vöröskereszt és más független segélyszervezetek (non-governmental organizations) azonban 155.000 fő számára biztosítanak élelmiszer segélyt. Még soha senki nem tiltakozott a táborokból, hogy kevesebben kapnak segélyt, mint a valós létszám.

Sajnos a segélyek nem mindig jutnak el a rászorulókhöz, de a feketepiacra már igen. Több kereskedőnél lehet a segélyszervezetek és az adományozó államok címkéjét viselő élelmiszereket vásárolni, amit mivel segélyáruról van szó, tilos lenne értékesíteni. A tények ilyen ismeretében sokszor furcsa, hogy 180-200 000 menekültől számolnak be a Polisario vagy a hozzá közel álló weboldalak. A Polisario köreiből sem ismeretlen a propaganda fogások alkalmazása abból a célból, hogy még több támogatást szerezhessenek. Amikor Száraz György vezérőrnagy, még mint a MINURSO parancsnoka látogatást tett a menekült táborokban, bemutatott egy autószerelő műhelyt és annak dolgozóit. Azonban furcsamód a műhely tisztább volt, mint egy patika, és az ilyen helyeket jellemző olajfoltok, vagy az autójavításra utaló egyéb jeleknek nyoma sem volt. Hasonló eset történt egy számítástechnikai ismereteket oktató laborban, ahol a még gyári csomagolásban lévő számítógépeket úgy mutatták be, mint rendszeresen használt oktatógépeket. Azonban ezeket a fogásokat nem csak ők, hanem a marokkóiak is használják az ENSZ és más nemzetközi szervezetek befolyásolására.

Külön szervezetet hoztak létre a háborúban, illetve azt követő marokkói megszállás alatt eltűntek családtagjai is, amely Tindufban található.

Az **AFAPREDESA (Assosiation of Families of Prisoners and Disappeared Saharawi people Reugee camps)** egyesületet 1989. augusztus 20-án hozták létre a menekülttáborokban. A szervezet 1996-ban már irodákat nyitott és üzemeltetett Párizsban, majd Madridban is. Fő tevékenységük különböző információk gyűjtése az eltűnt szaharáviakról, mentális gondozás és anyagi segítség nyújtása a marokkói börtönökből kiszabadultak számára. Ugyanis a börtönökből kiszabadultak jelentős része az ott elszenvedett bántalmazások és embertelen viszonyok következtében pszichés és egyéb fizikai betegségekben szenved. Jelenleg még mindig több mint 500 szaharávit tartanak eltűntként nyilván, akikről a családjuk semmilyen információval nem rendelkezik. Az AFAPREDESA jó kapcsolatokat ápol az **Amnesty International** szervezettel is, amely részben a tőlük kapott információkra is hivatkozott, amikor az emberi jogok folyamatos megsértése miatt a Marokkóban tervezett konferenciájukat törölték (1999).

A táborokban különböző segélyszervezetek tevékenykednek, amelyek az élelmiszer, ruha, pénz és egyéb adományok gyűjtésével, és elosztásával foglalkoznak.

Az angol **War on Want** volt az első angliai segélyszervezet, amely már 1984-ban megjelent és azóta is a menekült táborokban tevékenykedik.⁴

Először az egészségügyi helyzet stabilizálásában, a járványok megfékezésében segítettek, majd résztvettek a kertművelési program kidolgozásában, és a Nemzeti Kert létrehozásában. Később a Lancashire-i tűzoltó egységek szervezetének segítségével raktárakat hoztak létre, ahol az élelmiszer és más segélyeket tudják biztonságosan tárolni és megőrizni. Sikeres a „Játékok teszik a gyerekeket boldoggá” programjuk is, amelynek keretében a táborokban élő gyerekek számára gyűjtenek és juttatnak el játékokat.

A **Norwegia People's Aid** szervezet által szervezett program kicsit eltér az átlagosan megszokott karitatív tevékenységektől. Ők a menekültek számára az aknák és egyéb fel nem robbant tűzérési lövedékek felismerésére és az balesetek elkerülésére szerveztek tanfolyamokat. A programokba több olyan embert is bevontak, akik aknára lépve sérültek meg, illetve veszítették el végtagjaikat. Amióta 1998-ban elkezdtek a felvilágosító munkát a balesetek száma jelentősen csökkent, de még így is túl sok áldozatot szednek a főleg a marokkói katonaság által telepített aknák és a harcok folyamán kilőtt fel nem robbant tűzérési lövedékek. Amikor ezeket a sorokat írtam akkor történt egy baleset alig pár kilométerre az ENSZ tábortól (Mehaires), ahol katonai megfigyelőként teljesítettem szolgálatot. A baleset következtében egy 11 éves beduin fiú súlyosan megsérült a lábán és az egyik kézfejét amputálni kellett egy vigyázatlanul megérintett és felrobbant tűzérési lövedék miatt. Sajnos a sivatagnak azokon a területein, ahol harcok folytak (szinte mindenhol) és a Berm kb. 10 km-es körzetében rendkívül sok akna és lövedék található, amelyek sokszor a közelben elmenő autó által keltett rezgésekre, vagy akár a nagy meleg hatására felrobbanhatnak.

A segélyszervezetek közül magyarok is dolgoznak Nyugat-Szaharában, akik közül is kiemelkedik a **Magyar Baptista Egyház szeretetszolgálat**a. A saharai menekülttáborokban **Szenczi Sándor lelkész** és felesége foglalkoznak az értelmi és egyéb testi fogyatékos gyerekekkel, akik közül a fejlesztő foglalkozások hatására többen látványosan fejlődni kezdtek. Szintén ők indították el azt az örökbefogadási programot, amelynek keretén belül egy bizonyos havi összeggel lehet egy éven keresztül, vagy tovább is egy-egy gyermek gyógykezelését, vagy csak a nevelését támogatni.

A másik szervezet, amely itt tevékenykedik a **Szahara Alapítvány**, amely főleg oktatási lehetőségeket szervez az arra érdemes saharávi gyerekek számára, illetve kulturális jószolgálati missziót vállalt fel.

Sajnos egyre kevesebb karitatív szervezet próbál meg a menekülteken segíteni, ezért a táborokban ismét katasztrofális helyzet alakult ki. Ez azért történhetett meg, mert a Nemzetközi Vöröskereszt és más szervezetek (**World Food Programme**, stb.) által küldött élelmiszer már nem elegendő a menekültek ellátására. A világszervezet menekültügyi Irodája (UNHCR) több ország és nemzetközi szervezet számára is eljuttatta a jelentését (Anthropometric and Micronutrient Nutrition Survey-Saharawi Refugee Camps, Tindouf, Algeria, 2004) és felkérte azokat az azonnali segítségnyújtásra.

Amikor az ENSZ tindoufi bázisán jártam (2004. január-23-26), találkoztam azoknak a szervezeteknek a képviselőivel, akik a táborokban kialakult élelmezési problémákra próbáltak megoldást találni. A különböző szervezetek aktivistái az UNHCR meghívására érkeztek Tindufba, ahol a tanácskozás mellett a menekült táborokat is megtekintették. Az egyik ilyen látogatásuknál kaptam arra lehetőséget, hogy elkísérjem az awsardi menekülttáborba őket.

Az itt élők körülményeit leírni nem könnyű, de szerintem a Magyarország nyomortelepein élő roma kisebbség életkörülményei is jobbak, mint a táborlakóké. Véleményem szerint a leghatékonyabb megoldás az lenne, ha a menekülttáborokat felszámolnák, az ott élők garanciát esetleg anyagi segítséget kaphatnának a Nyugat-Szaharai területekre való visszatelepülésre.

A marokkóiak erre kidolgoztak egy programot és a visszatérő menekültek számára lakásokat építettek a megszállt területek városaiban. A lakások többsége azonban a mai napig is üresen áll, mivel a Polisario a menekült táborokban élőket nem engedi visszatelepülni a marokkói fennhatóság alatt lévő területekre, sokukat pedig erővel kényszerít a táborokban való maradásra. Így a szervezet a nyomorúságos körülmények között élő táborlakókat továbbra is fegyverként használja a marokkóiakkal szemben.

Hivatkozások:

1. fejezet.

- 1 Richard East; African Antelope Database 1998. (IUCN/SSC Antelope Specialist Group. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, 1999.)
- 2 Hilton-Taylor; 2000. IUCN Red List of Threatened Species (IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. 2000.)
- 3 Hilton-Taylor; 2000. IUCN Red List of Threatened Species (IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. 2000.)
- 4 Marc Herremans; The Study of bird migration across the Western Sahara (Royal Museum for Central Africa, Tervueren, Belgium, 2002.)
- 5 www.worldwildlife.org
- 6 Mohammed Baddyr, Sylvie Guenette; The Fisheries off the Atlantic Coast of Morocco 1950-1997. (Fisheries Centre, University of British Columbia, Vancouver, BC, V6T1Z4, Canada, 1999.)
- 7 www.nationalgeographic.com/wildworld
- 8 www.africanconservation.com/westernsaharaprofile.html

2. fejezet.

- 1 Philip A. Szczesniak; The mineral industries of Morocco and Western Sahara (U.S. Geological Survey Minerals Yearbooks-2001, 2002, 2003.)
- 2 John Damis; Conflict in Northwest Africa-The Western Sahara Dispute (California, Hoover Institution Press, Stanford University, 1983)
- 3 Terhi Lehtinen; Competing Geopolitical Representation and Regional Identities in North Africa (University of Helsinki, 1999)
- 4 Mohammed Baddyr, Sylvie Guenette; The Fisheries off the Atlantic Coast of Morocco 1950-1997. (Fisheries Centre, University of British Columbia, Vancouver, BC, V6T1Z4, Canada, 1999.)
- 5 Mohammed Baddyr; Introduction of pots as new fishing technique for *Octopus vulgaris* in Agadir, Morocco. (Harmful Algae News, No. 2. 1993.)
- 6 Mohammed Baddyr, Sylvie Guenette; The Fisheries off the Atlantic Coast of Morocco 1950-1997. (Fisheries Centre, University of British Columbia, Vancouver, BC, V6T1Z4, Canada, 1999.)

- 7 Mohammed Baddyr; Introduction of pots as new fishing technique for *Octopus vulgaris* in Agadir, Morocco. (Harmful Algae News, No. 2. 1993.)
- 8 www.arso.org
- 9 Mauritania-Senegal Boundary (International Boundary Study-No. 78.-July 15, 1967.-The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research.)
- 10 www.Globalpolicy.org/security/issues/wsahara
- 11 www.wsahara.net/maccords.html
- 12 Henri N. Le Houéron; Pastoralism (előadás anyaga a Studies of the Interaction of Climate and Society tudományos tanácskozásról, 2000)
- 13 www.arso.org
- 14 Mohammed Baddyr, Sylvie Guenette; The Fisheries off the Atlantic Coast of Morocco 1950-1997. (Fisheries Centre, University of British Columbia, Vancouver, BC, V6TiZ4, Canada, 1999.)
- 15 www.Globalpolicy.org/security/issues/wsahara

3. fejezet.

- 1 Charles Dunbar; Saharan Statis: Status and Prospects in the Western Sahara (The Middle East Journal, 2000. Ősz. 4. szám)
- 2 www.oneworld.org/guides/sahara/history.html
- 3 www.oneworld.org/guides/sahara/history.html
- 4 Tony Hodges; Historical Dictionary of Western Sahara (Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 1982.)
- 5 Briggs L. C.; Tribes of the Sahara (Harvard, 1960.)
- 6 E. Cuevas; Outline of the societal and traditional organization of the social groupings which make up the indigenous population of the territory known as the Sahara, organized by lineage(Layoune-MINURSO belső kiadvány, 1993)
- 7 E. Cuevas; Outline of the societal and traditional organization of the social groupings which make up the indigenous population of the territory known as the Sahara, organized by lineage(Layoune-MINURSO belső kiadvány, 1993)
- 8 Attilio Gaudio; Les populations du Sahara occidental (Karthala, Párizs, 1993)

- 9 Tony Hodges; Historical Dictionary of Western Sahara (Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 1982.)
- 10 Mark Hart; The social structure of the Rgibat Bedouins of the Western Sahara (Washington D.C., Middle East Journal, XVI.szám, 1962.)
- 11 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill & Company, 1983.)
- 12 E. Cuevas; Outline of the societal and traditional organization of the social groupings which make up the indigenous population of the territory known as the Sahara, organized by lineage (Layoune-MINURSO belső kiadvány, 1993)
- 13 Mark Hart; The social structure of the Rgibat Bedouins of the Western Sahara (Washington D.C., Middle East Journal, XVI.szám, 1962.)
- 14 www.africanews.org/north/westernsahara
- 15 www.waronwant.org/sahara/sahara.htm

4. fejezet.

- 1 Tony Hodges; Historical Dictionary of Western Sahara (Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 1982.)
- 2 www.oneworld.org/guides/sahara/history.html
- 3 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill & Company, 1983.)
- 4 www.arso.org

5. fejezet.

- 1 Tony Hodges; Historical Dictionary of Western Sahara (Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 1982.)
- 2 Benke József; Az arabok története (Kossuth könyvkiadó, 1980.)
- 3 John Mercer; The Saharawis of Western Sahara (London, Minority Rights Group, 1979)
- 4 Tony Hodges; Historical Dictionary of Western Sahara (Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 1982.)
- 5 www.oneworld.org/guides/sahara/history.html
- 6 www.wsahara.net/history.html
- 7 John Mercer; The Saharawis of Western Sahara (London, Minority Rights Group, 1979)
- 8 www.oneworld.org/guides/sahara/history.html

- 9 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 10 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 11 www.wsahara.net/history.html
- 12 Porch Douglas; The Conquest of the Sahara (New York, 1984.)
- 13 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 14 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 15 Porch Douglas; The Conquest of the Sahara (New York, 1984.)
- 16 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 17 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 18 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 19 Porch Douglas; The Conquest of the Sahara (New York, 1984.)
- 20 www.wsahara.net/history.html
- 21 Algeria-Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary (International Boundary Study-No. 84.-July 30, 1968.- The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research.)
- 22 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)

6. fejezet.

- 1 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 2 Scurr J.; The Spanish Foreign Legion (Osprey, 1985)
- 3 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 4 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 5 John Mercer; The Saharawis of Western Sahara (London, Minority Rights Group, 1979)
- 6 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 7 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 8 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 9 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

- 10 www.wsahara.net/history.html
- 11 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 12 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 13 Scurr J.; The Spanish Foreign Legion (Osprey, 1985)
- 14 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 15 www.wsahara.net/history.html

7. fejezet.

- 1 John Gretton; Western Sahara: The fight for Self-Determination (London, Anti-Slavery Society, 1976.)
- 2 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 3 [www. arso. org](http://www.arso.org)
- 4 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 5 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 6 John Mercer; The Saharawis of Western Sahara (London, Minority Rights Group, 1979)
- 7 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 8 www.wsahara.net/history.html
- 9 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 10 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 11 www.wsahara.net/history.html
- 12 Algeria-Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary (International Boundary Study-No. 84.-July 30, 1968.- The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research.)
- 13 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 14 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 15 Algeria-Western Sahara (Spanish Sahara) Boundary (International Boundary Study-No. 84.-July 30, 1968.- The Geographer Office of the Geographer Bureau of Intelligence and Research.)

8. fejezet.

- 1 www. un. org
- 2 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 3 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 4 www. un. org
- 5 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 6 John Mercer; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin, 1976)
- 7 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere) és John Mercer; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin, 1976) de Tony Hodges könyvében is szerepel (The Roots of a Desert War).
- 8 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 9 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 10 www. un. org
- 11 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 12 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 13 www.wsahara.net/history.html
- 14 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 15 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 16 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 17 www. un. org

9. fejezet.

- 1 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 2 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 3 www.wsahara.net/history.html
- 4 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 5 Jerome B. Weiner; The Green March in Historical Perspective (Washington D.C.,The Middle East Journal, 33. évfolyam, 1. szám,1979.)

- 6 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 7 www.icj-cjj.org/icjwww/idecisios/summaries/summary751016.htm (Hágai Nemzetközi Bíróság weboldala)
- 8 Franck Thomas M.; The stealing of the Sahara (American Journal of International Law, 4. szám,1976. október)
- 9 Jerome B. Weiner; The Green March in Historical Perspective (Washington D.C.,The Middle East Journal, 33. évfolyam, 1. szám,1979.)

10. fejezet.

- 1 Jerome B. Weiner; The Green March in Historical Perspective (Washington D.C.,The Middle East Journal, 33. évfolyam, 1. szám,1979.)
- 2 www.un.org
- 3 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 4 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 5 Jerome B. Weiner; The Green March in Historical Perspective (Washington D.C.,The Middle East Journal, 33. évfolyam, 1. szám,1979.)
- 6 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 7 Jerome B. Weiner; The Green March in Historical Perspective (Washington D.C.,The Middle East Journal, 33. évfolyam, 1. szám,1979.)
- 8 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 9 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 10 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 11 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 12 Jerome B. Weiner; The Green March in Historical Perspective (Washington D.C.,The Middle East Journal, 33. évfolyam, 1. szám,1979.)
- 13 www.wsahara.net/history.html
- 14 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)
- 15 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 16 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

17 www.wsahara.net/history.html

18 www.wsahara.net/history.html

19 www.un.org

20 www.un.org

11. fejezet.

1 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

2 www.wsahara.net/history.html

3 John Mercer ; Spanish Sahara (London, George Allen & Unwin,1976)

4 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

5 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

6 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)

7 John Mercer ; Confrontation in the Western Sahara (London,The World Today, XXXII. évfolyam, 6. szám, 1976. június)

8 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

9 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)

10 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

11 www.un.org

12 John Mercer ; Confrontation in the Western Sahara (London,The World Today, XXXII. évfolyam, 6. szám, 1976. június)

13 John Damis; Conflict in Nortwest Africa-The Western Sahara Dispute (California, Hoover Institution Press, Stanford University, 1983)

14 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

12. fejezet.

- 1 John Damis; Conflict in Northwest Africa-The Western Sahara Dispute (California, Hoover Institution Press, Stanford University, 1983)
- 2 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
- 3 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
- 4 www.wsahara.net/history.html
- 5 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
- 6 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 7 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 8 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
- 9 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
- 10 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 11 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)

13. fejezet.

- 1 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
- 2 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 3 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
- 4 www.arso.org
- 5 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)

- 6 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 7 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 8 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 9 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 10 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 11 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 12 www.wsahara.net/history.html
 - 13 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
14. fejezet.
- 1 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 2 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 3 John Damis; Conflict in Nortwest Africa-The Western Sahara Dispute (California, Hoover Institution Press, Stanford University, 1983)
 - 4 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 5 www.richardknight.com
 - 6 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 7 Yahia Zoubir & Stephen Zunes; United States Policy In the Maghreb (North Africa in Transition, Gainesville, FA: University of Florida Press, 1999)
 - 8 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 9 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)

- 10 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 11 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 12 John Mercer; The Saharawis of Western Sahara (London, Minority Rights Group, 1979)
 - 13 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 14 [www. un. org](http://www.un.org)
 - 15 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 16 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 17 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
 - 18 www.wsahara.net/history.html
15. fejezet.
- 1 Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill &Company, 1983.)
 - 2 [www. un. org](http://www.un.org)
 - 3 <http://www.minurso.unlb.org/milestones03.htm>
 - 4 Udvarvölgyi Zsolt; Az ENSZ békefenntartó tevékenysége Nyugat-Szaharában: A MINURSO (Európa tanulmányok 5.-Euro-atlanti kihívások: Biztonság- és külpolitikai tanulmányok, MTA Politikai Tudományok Intézete, 2000.)
 - 5 Terhi Lehtinen; Competing Geopolitical Representation and Regional Identities in North Africa (University of Helsinki, 1999)
 - 6 Yahia Zoubir; Western Sahara: Political Economy of a Conflict (North Africa in Transition, Gainesville, FA: University of Florida Press, 1998.)
 - 7 Besenyő János; Az ENSZ nyugat-szaharai missziójáról – MINURSO – (Új Honvédségi Szemle, 2004/9)
 - 8 www.wsahara.net/history.html
 - 9 <http://www.minurso.unlb.org/milestones03.htm>

- 10 <http://www.minurso.unlb.org/milestones03.htm>
- 11 [www. Globalpolicy.org/security/issues/wsahara](http://www.globalpolicy.org/security/issues/wsahara)
- 12 www.wsahara.net/history.html
- 13 www.wsahara.net/history.html
- 14 www.wsahara.net/history.html
- 15 Jacob Mundy; Western Sahara between autonomy and intifada (Merip, 2007. március16.)
- 16 Yahia Zoubir & Stephen Zunes; United States Policy In the Maghreb (North Africa in Transition, Gainesville, FA: University of Florida Press, 1999)
- 17 David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere)
- 18 Daniel Volman; Foreign Arms Sales and the Military Balance in the Maghreb (North Africa in Transition, Gainesville, FA: University of Florida Press, 1999)
- 19 Besenyő János; Az ENSZ nyugat-szaharai missziójáról – MINURSO – (Új Honvédségi Szemle, 2004/9)
- 20 [www. un. org](http://www.un.org)

16. fejezet.

- 1 Udvarvölgyi Zsolt; Az ENSZ békefenntartó tevékenysége Nyugat-Szaharában: A MINURSO (Európa tanulmányok 5.-Euro-atlanti kihívások: Biztonság- és külpolitikai tanulmányok, MTA Politikai Tudományok Intézete, 2000.)
- 2 [www. un. org](http://www.un.org)
- 3 www.wsahara.net/history.html
- 4 www.minurso.unlb.org
- 5 Besenyő János; Az ENSZ nyugat-szaharai missziójáról – MINURSO – (Új Honvédségi Szemle, 2004/9)

17. fejezet.

- 1 www.minurso.unlb.org
- 2 Besenyő János; Az ENSZ nyugat-szaharai missziójáról – MINURSO – (Új Honvédségi Szemle, 2004/9)
- 3 www.minurso.unlb.org
- 4 Besenyő János; Az ENSZ nyugat-szaharai missziójáról – MINURSO – (Új Honvédségi Szemle, 2004/9)
- 5 Besenyő János; Magyar logisztikusként az ENSZ nyugat-szaharai missziójában. (Katonai Logisztika, XIII. évfolyam, 2004/1 szám)
- 6 www.un.org
- 7 www.un.org
- 8 www.un.org
- 9 Besenyő János; Az ENSZ nyugat-szaharai missziójáról – MINURSO – (Új Honvédségi Szemle, 2004/9)
- 10 Anthropometric and Micronutrient Nutrition Survey (UNHCR, World Food Programme and Centre for International Child Health Institute of Child Health-Saharawi Refugee Camps, Tindouf, Algeria, September 2002, 2004.)
- 11 www.arso.org

18. fejezet.

- 1 www.wsahara.net/history.html
- 2 Besenyő János; Az ENSZ nyugat-szaharai missziójáról – MINURSO – (Új Honvédségi Szemle, 2004/9)
- 3 www.arso.org
- 4 www.waronwant.org

A Geopolitikai Tanács Alapítvány Műhelymunkák sorozatában megjelent tanulmányok:

- 2006/1 A NATO szerepe a béketámogatásban
2006/2 A NATO és Oroszország együttműködése
2006/3 A NATO új tagjainak feladatai
2006/4 Az Európai Unió viszonya a NATO-n belül
2006/5 Magyarország lehetséges szerepe a NATO válságkezelő műveleteiben
2006/6 Csúcstechnológiák a jövő harcászati kommunikációjában
2006/7 A légierő megváltozott szerepe a 21. század hadviselésében
2006/8 A NATO és Ukrajna együttműködése
2006/9 A NATO haditengerészeti erőinek szerepe a terrorizmus elleni küzdelemben
2006/10 A NATO új feladatai Afganisztánban
2006/11 - NATO and the Balkans, a helping hand
- The Usage of Hungarian Forces in the Future NATO Operations
2006/12 A NATO szerepe a terrorizmus elleni harcban: lehetőségek és kihívások
- 2007/1 A Cseh Köztársaság a terrorizmus elleni harcban – Csorba Kata
- 2007/2 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – az Amerikai Egyesült Államok politikai vetületének feldolgozása – Csáki Csaba
- 2007/3 A NATO és a terrorizmus elleni harc politikai vetületei Törökországban- Ország-Krysz Axel
- 2007/4 A NATO és a terrorizmus elleni harc politikai vetületei Olaszországban – Szép László ezredes és Antonino INTURRI alezredes
- 2007/5 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – a jelentősebb tagországok politikai vetületének feldolgozása: Németország – Csáki Csaba
- 2007/6 A NATO szerepe a nemzetközi terrorizmus elleni harcban – az Egyesült Királyság politikai vetületének feldolgozása - Peterdy Viktória
- 2007/7 Kanada és a nemzetközi terrorizmus elleni harc – Dr. Habil. Krajnc Zoltán mérnök alezredes
- 2007/8 A nemzetbiztonsági szolgálatok hatékonysága a XXI. században – tanulmánykötet – szerkesztette: Dr. Pintér István
- 2007/11 A nyugat-szaharai kérdés és az ENSZ által vezetett békefenntartó misszió (MINURSO) tevékenysége - Besenyő János őrnagy

Készült a Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány megbízásából 2007.

HU ISSN 1788-7895
ISBN: 978-963-9816-20-6
Készült: 100 példányban
A kiadásért felel: Dr. Pintér István
Nyomdai munkák: CPD Copy Kft.

